

ADR YEARBOOK

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა

წელიწდეული

2023

სპეციალური გამოცემა

Special Edition

წ ე ლ ი ნ ღ ე უ ლ ი

2023

სპეციალური გამოცემა

IVANE JAVAKHISHVILI TBILISI STATE UNIVERSITY
NATIONAL CENTER FOR ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION

Alternative Dispute Resolution

Yearbook

2023

SPECIAL EDITION

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრი

დავის აცხინახიუცი ბადანყვეტა

წელწღეულო

2023

სპეციალური გამოცემა

უნივერსიტეტის
გამომცემლობა

მთავარი რედაქტორი

ირაკლი ბურდული (პროფ., ივ. ჯავახიშვილის
სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი)

Editor-in-Chief

Irakli Burduli (Prof., Iv. Javakhishvili Tbilisi State
University)

მმართველი რედაქტორი

ნათია ჩიტაშვილი (ასოც. პროფ., ივ. ჯავახიშვილის
სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტი)

Managing Editor

Natia Chitashvili (Assoc. Prof., Iv. Javakhishvili Tbilisi
State University)

სარედაქციო კოლეგია:

ქეთრინ გ. ბარნეტი (პროფ., ჰიუსტონის სამხრეთ ტეხასის
სამართლის სკოლა, აშშ)
ჯეიმს ჯ. ალფინი (პროფ., ემერიტუს დეკანი,
ჰიუსტონის სამხრეთ ტეხასის სამართლის
სკოლა, აშშ)
ელიზაბეთ ა. დენისი (პროფ., ჰიუსტონის სამხრეთ
ტეხასის სამართლის სკოლა, აშშ)
ირაკლი ყანდაშვილი (პროფ., გრიგოლ რობაქიძის
სახელობის უნივერსიტეტი)
აკაკი განერელია (პროფ. ასისტენტი, ივ.
ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი)
ირაკლი ადეიშვილი (სამართლის დოქტორი, ივ.
ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი)
დემეტრე ეგნატაშვილი (პროფ. ასისტენტი, ივ.
ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი)

Editorial Board:

Catherine G. Burnett (Prof., South Texas College of
Law Houston, USA)
James J. Alfini (Prof., Dean Emeritus, South Texas
College of Law Houston, USA)
Elizabeth A. Dennis (Prof., South Texas College of Law
Houston, USA)
Irakli Kandashvili (Prof., Grigol Robakhidze University,
Chairman of Mediators Association of Georgia)
Akaki Gatsrelia (Prof. Assistant, Iv. Javakhishvili
Tbilisi State University)
Irakli Adeishvili (Doctor of Law, Iv. Javakhishvili Tbilisi
State University)
Demetre Egnatashvili (Prof. Assistant, Iv. Javakhishvili
Tbilisi State University)

ტექნიკური რედაქტორები:

ირაკლი ლეონიძე (ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი)
ანა მღვდელაძე (ივ. ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი)

Technical Editors:

Irakli Leonidze (Iv. Javakhishvili Tbilisi State
University)
Ana Mghvdeladze (Iv. Javakhishvili Tbilisi State
University)

გამოცემულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
საუნივერსიტეტო საგამომცემლო საბჭოს გადაწყვეტილებით
Published by the decision of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Publishing Board

გამოქვეყნებული სტატიის შინაარსის სისწორეზე პასუხისმგებელია ავტორი და მისი მოსაზრებები შეიძლება არ გამოხატავდეს
ჟურნალის სახელმწიფო კოლეგიის წევრთა შეხედულებებს.
Authors of the papers published in this journal are each solely responsible for the accuracy of the content and their respective
opinions do not necessarily reflect the views of the Editorial Board Members.

ჟურნალი ფლობს საერთაშორისო ლიცენზიას [CC BY-SA](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)
The journal holds International license: [CC BY-SA](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

ჟურნალის ელექტრონული გამოცემა ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: www.adryearbook.tsu.ge
Online Edition of the Journal is available on the website: www.adryearbook.tsu.ge

© ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2024
© Ivane Javakhishvili Tbilisi State University Press, 2024

P-ISSN 1987-9199
E-ISSN: 2720-7854

ს ა რ ჩ ე ვ ი

სულხან ონიანი

წონასწორობის პრინციპი სვანურ მედიაციაში 7

გიორგი ქანთარია

სასამართლო და კერძო სამედიაციო მორიგების
აღსრულების სამართლებრივი რეჟიმი 20

გვანცა ბარბაქაძე

მედ-არბის ადგილი და მისი განვითარების პერსპექტივა
დავის გადაწყვეტის შიდასახელმწიფოებრივ სისტემაში 43

სალომე ბერიძე

მხარეთა თვითგამორკვევის ხელშეწყობისა და მედიატორის
მიუკერძოებლობის ვალდებულებათა ურთიერთმიმართება
და მოქმედების ფარგლები მედიაციის პროცესში 93

ელიზაბეტ ბეიდერი

ანა მღვდელაძე (მთარგმნელი)

მედიაციის ფსიქოლოგია: პიროვნულობისა და
თვითიდენტობის საკითხი და IDR ციკლი 126

ელიზაბეტ ბეიდერი

დავით ჭიჭიკოშვილი (მთარგმნელი)

მედიაციის ფსიქოლოგია და ნეირობიოლოგია 151

სულხან ონიანი *

წონასწორობის პრინციპი სვანურ მედიაციაში

სტატია ეძღვნება წონასწორობის პრინციპის გამოვლინებას სვანურ მედიაციაში. თავდაპირველად ახსნილია, თუ ხას გუდისხმობს აღნიშნული პრინციპი, როგორც ადამიანის ბიოლოგიური კანონი და როგორც გიანსფოხმინება იგი სოციალური ხეაღობაში. ხის შემდეგაც, განხილულია სვანური მედიაციის ის კონკრეტული ინსტიტუტები და ედემენტები, რომლებშიც წონასწორობის პრინციპი ყველაზე ნათლად იკვეთება.

საკვანძო სიტყვები: წონასწორობის პრინციპი, მედიაცია, სამედიაციო სასამართლო, ადათობ-
ივი სამართალი, ჩვეულებით სამართალი, სვანეთი.

1. შესავალი

ცნობილია, რომ სახელმწიფო კანონები საზოგადოებრივი ურთიერთობების რეგულირების ერთადერთი მექანიზმი არ არის. ასე რომ ყოფილიყო, მაშინ საზოგადოებრივ ურთიერთობებში წარმატებით მონაწილეობას მხოლოდ პროფესიით იურისტები შეძლებდნენ, რადგან სწორედ ამ უკანასკნელებმა იციან ოფიციალური კანონები. დანერგული კანონების გარდა ადამიანთა შორის ურთიერთობებს ჩვეულებები, მორალი, ზნეობა, რელიგია, კულტურა და თვით მოდაც კი არეგულირებს. ეს ყოველივე საზოგადოების გაუცნობიერებელი მართვის საშუალებებია, რასაც ზუსტად გადმოსცემს ანდაზა: „ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესიაო“.¹

ადათობრივი სამართალი საზოგადოების თვითრეგულაციის შედეგია და არა – ზემოდან თავსმოხვეული ქცევის წესების ერთობლიობა, ამიტომ იგი, ხშირ შემთხვევაში, უფრო ახლოსაა ადამიანის ბიოლოგიურ სანყისთან, ვიდრე ზოგიერთი სახელმწიფო კანონი. ეს იმით არის განპირობებული, რომ იგი უფრო მეტად სტიქიურია და მჭიდრო კავშირშია ე.წ. „ბუნებით სამართალთან“, „დაუნერულ სამართალთან“, „ღვთაებრივ სამართალთან“, ანუ მარტივად რომ ითქვას – ადამიანზე უფრო მაღალი ინსტანციის მიერ დადგენილ კანონმდებლობასთან.

კაცობრიობა თავისი ისტორიის მანძილზე ყოველთვის ეძებდა პასუხს კითხვებზე: რა არის სამართალი? რა არის სამართლიანობა? არსებობს თუ არა საყოველთაო კანონები, რომელიც უკლებლივ ყველას აერთიანებს? ანუ ე.წ. „ღვთაებრივი კანონები“, „ბუნებითი სამართალი“?

მრავალთა შორის აღნიშნულ საკითხზე თავისი მოსაზრება სოკრატესაც აქვს გამოთქმული. მისი აზრით, ღვთაებრივი კანონის ამოსაცნობად ორ ელემენტს უნდა მიექცეს ყურადღე-

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ასისტენტ-პროფესორი

¹ იხ. ციტირება: ნადახეიშვილი გ., მორალი, როგორც ძველი ქართული სამართლის საფუძველი, ქართული ანდაზების მონაცემების მიხედვით, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე, სამართლის სერია, N1, 1998, 99-101.

ბა: პირველი – კანონი საყოველთაოა, ე.ი. მის დასადგენად კრება არ მოუწვევიათ და საერთო-სახალხო მსჯელობის საგანი არ ყოფილა, რაც იმას უსვამს ხაზს, რომ იგი უფრო მაღალმა ინსტანციამ დაადგინა, ვიდრე ადამიანთა საკრებულოა, რადგან ყველა ხალხში თანაბრად გავრცელებული; და მეორე – მისი იმპერატივის დარღვევისთვის დაწესებული სანქცია ყოველთვის გარდაუვალია. თუკი სახალხო კრების მიერ მიღებული კანონის დამრღვევი მართლმსაჯულებას შეიძლება დაუსხლტეს, ღვთაებრივი კანონის დამრღვევი სასჯელს ვერსად გაექცევა.¹

სოკრატე ასეთ კანონთა შორის რამდენიმეს ასახელებს: ერთ-ერთია ინცესტის აკრძალვა, რომელიც ხალხთა უმეტეს ნაწილში ერთხმად აღიარებულია, რაც იმას ნიშნავს, რომ იგი სახალხო კრებას არ დაუდგენია, ხოლო სასჯელი, რომელიც, სოკრატეს აზრით, კანონის დამრღვევს ემუქრება – ცუდი შვილიერებაა და ამას ვერცერთი ამ ქმედების ჩამდენი ვერ გადაურჩება.²

მეორე კანონი, რომელსაც სოკრატე საგანგებო ყურადღებას აქცევს, „კეთილისმყოფელთათვის კეთილის მიგების“ კანონია: თუკი ერთი ადამიანი მეორის მიმართ კეთილგანწყობილია და სიკეთეს უკეთებს, ხოლო ეს უკანასკნელი სიკეთითვე არ პასუხობს, გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ, პირველი თავს დაანებებს სიკეთის კეთებას, რითაც სიკეთის კეთების ობიექტი იმ ინვესტიციას დაკარგავს, რომელსაც მისი კეთილისმყოფელი სამომავლოდ კვლავ გაიღებდა.³

ამ უკანასკნელს ეფუძნება კიდევ ერთი კანონი, რომელზეც სოკრატე საუბრობს, კერძოდ: „დანერილი კანონების შესრულებაც“ (მიუხედავად იმისა, თუ რა შინაარსისა ეს შეთანხმება, რომელიც სახალხო კრებაზე ათენის მოქალაქეებმა ერთსულოვნების ფიცით განამტკიცეს) დაუნერელი ანუ ღვთაებრივი კანონია, რადგან თუ მოქალაქეები არ ასრულებენ არსებულ შეთანხმებას, ისინი ერთმანეთის მიმართ ნდობას კარგავენ და მათი ერთობა ირღვევა. განმსაზღვრელი მნიშვნელობა არ აქვს იმას, თუ რაა მათი შეთანხმების ობიექტი, რაც არ უნდა იყოს, – მისი შესრულება ყველა ხელ-შემკვრელი მხარისთვის სავალდებულოა. შეთანხმების საგანი შეიძლება შეიცვალოს: დღეს ერთ საკითხზე შეთანხმდნენ ათენელები, ხვალ კი – სულ სხვა კანონები მიიღონ, მაგრამ უცვლელი უნდა დარჩეს პრინციპი – შეთანხმება, მისი შინაარსის მიუხედავად, უნდა შესრულდეს⁴ (როგორც ამას დემონსტრირებს ცნობილი მაქსიმა – “Pacta Sunt Servanda”⁵).

¹ იხ. ციციხეა: ქსენოფონი, მოგონებები სოკრატეზე, სოკრატეს აპოლოგია, (თახგმ.) უჩუშაძე ა. (ხედ.), თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 1973, 135.

შენიშვნა: მართლაც, თუ კანონი საყოველთაოა, ანუ ბუნების კანონია, როგორც მაგალითად, გრავიტაციის კანონი, მაშინ ადამიანის არჩევანის თავისუფლება იმაზე ვრცელდება, გაუშვებს თუ არა ხელს რაიმე საგანს, მაგრამ თუ ამ არჩევანს გააკეთებს, საგანი აუცილებლად ერთი მიმართულებით აჩქარდება – მიწისკენ. კანონი ამ შემთხვევაში ასე „ჟღერს“: „თუ ნივთს ხელს გაუშვებ, ის მიწაზე დავარდება“ და არ აქვს მნიშვნელობა, რომელ კონტინენტზე იმყოფება ამ დროს ცდის პირი. ანალოგიურად, ადამიანის გავლენის ქვეშ მხოლოდ ის საკითხია, დაარღვევს თუ არა დაუნერელი კანონის მოთხოვნას, ხოლო, თუ დაარღვევს, ღვთაებრივი კანონის მიერ მისივე დარღვევისთვის განსაზღვრული სანქცია სუბიექტს არცერთ შემთხვევაში არ ასცდება.

² იქვე.

³ იქვე, 136.

შენიშვნა: ეს იგივე „ნდობის კანონია“ – თუკი მაგალითად, ერთი ადამიანი მეორეს რამდენჯერმე დანაპირებს არ შეუსრულებს, გარკვეული რაოდენობის ტყუილის შემდეგ იგი ნდობას დაკარგავს და მეორე მხარე მის სიტყვას აღარ დაუჯერებს, რაც კარგად არის დემონსტრირებული ეზოპეს ცნობილ იგავში მწყემსი ბიჭის შესახებ, რომელმაც სოფელი რამდენჯერმე მოატყუა, მაგრამ, როდესაც მგელი მართლაც გამოჩნდა, ხალხმა ცრუპენტელას აღარ დაუჯერა.

⁴ იქვე, 133-134.

⁵ იხ. Бартошек М., Римское Право, Понятия, Термины, Определения, Батаева Э. П., Берлина М. В., Кисилева Т. А. (редакторы), издательство Юридическая Литература, Москва, 1988, 414. შპხ.: ულპიანე, წიგნი 2, ტიტული 14, 1. იხ. რომის სამართლის ძეგლები, იუსტინიანეს დიგესტები, (თახგმ.) სუჩუგაძე ნ., ზოიძე ბ. (ხედ.), თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2012, 206, 377.

ასეთი ბუნებითი კანონების მოყვანა დაუსრულებლად შეიძლება გაგრძელდეს, მაგრამ მოცემული სტატიის მიზანი კონკრეტულად ერთ ბუნებით კანონზე – „წონასწორობის პრინციპზე“ ყურადღების გამახვილებაა.

2. წონასწორობის პრინციპი ადამიანის ორგანიზმსა და სოციუმში

წონასწორობის პრინციპი სამყაროს ერთ-ერთი უმთავრესი პრინციპია და იგი არ ახასიათებს მხოლოდ ადამიანს ან ცოცხალ არსებებს¹ – თუ ცდის პირი გონებრივ ან რეალურ ექსპერიმენტს ჩაატარებს და მაგიდაზე მდგარ წყლით სავსე ბოთლს თავსახურთან ხელის მოკიდებით ოდნავ გვერდზე გადახრის, ხელის გაშვებისთანავე, ბოთლი თავის პირვანდელ მდგომარეობას დაუბრუნდება. ექსპერიმენტის გამეორება ასეთივე წარმატებითაა შესაძლებელი კიდევ უფრო მეტი ამპლიტუდით გადახრის შემთხვევაში, მაგრამ არის წერტილი, რომლის იქითაც ბოთლის სიმძიმის ცენტრი იმდენად გადასცდება პირვანდელი მდგომარეობის პროექციას, რომ ბოთლი წაიქცევა და მაგიდაზე პორიზონტალურ მდგომარეობაში აღმოჩნდება.

ამ უმარტივეს მაგალითზე კარგად ჩანს წონასწორობის კანონის მოქმედება, რომელიც თანაბრად ახასიათებს როგორც არაცოცხალ საგნებს, ისე – ცოცხალ არსებებს, კერძოდ: ნებისმიერი არსება (მოცემულ შემთხვევაში, უსულო საგანი – ბოთლი) „ცდილობს“ აღიდგინოს დარღვეული წონასწორობა, ხოლო როცა ეს უკვე შეუძლებელი ხდება, იგი „ამყარებს“ და „ეგუება“ ახალ წონასწორობას.

ზუსტად ასე ხდება ადამიანის შემთხვევაშიც. იგი ბიო-ფსიქო-სოციალური არსებაა² (ძუძუმწოვარი, ხერხემლიანი, ქორდიანი და ა.შ.) და, როგორც ძუძუმწოვართა უმრავალესობა, მუდმივ წონასწორობაში იმყოფება გარესამყაროსთან.³ ამ წონასწორობის უპირველესი გამოხატულება სუნთქვის აქტია. ადამიანის დაბადებას სუნთქვის დაწყება თან ახლავს და სანამ ადამიანი ცოცხალია, – განუწყვეტლად სუნთქავს (მაშინაც კი განაგრძობს სუნთქვას, როცა, ამა თუ იმ მიზეზით, გონებას კარგავს) და მხოლოდ სუნთქვის შეწყვეტასთან ერთად სრულდება სიცოცხლეც. ადამიანისთვის სუნთქვა იმდენად ბუნებრივი პროცესია, რომ, როგორც წესი, მას საერთოდ არ აცნობიერებს. ზუსტად ასევე მიმდინარეობს ადამიანის ორგანიზმში ნეირო-ჰუმორალური რეგულაცია⁴ და ნივთიერებათა ცვლა (მეტაბოლიზმი), რომელიც სხვა არაფერია, თუ არა გარემოსთან წონასწორობის შენარჩუნების მუდმივი პროცესი.⁵

¹ შენიშვნა: იგი ჰუკის კანონის, თერმოდინამიკის პირველი და მეორე კანონების სახით არის ცნობილი ფიზიკაში, ასევე, მოთხოვნისა და მიწოდების წონასწორობის კანონის სახელით – ეკონომიკაში და ა.შ.

² იხ. ციტირება: კიკნაძე ე., დანაშაულებრივი ქცევის მოტივაციის სისტემური გავებისათვის, ჟურნ. აღმანახი, ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, N13, 2000, 123.

³ იხ. ციტირება: კიკნაძე ე., ადამიანის მოქმედების საკითხისთვის, *ღუჭიძე ბ. (ხეც.)*, გამომცემლობა საბჭოთა საქართველო, თბილისი, 1971, 16-18, 32-33, 35-36.

⁴ იხ. ციტირება: *Жуков Д. А., Биология Поведения. Гуморальные Механизмы, Гончукова О. (ред.)*, издательство Речь, СПб., 2007, 43.

⁵ შენიშვნა: წონასწორობის პრინციპის ნათელი მაგალითია ადამიანის სიარულის (და სირბილის) ალგორითმი, რომელიც მისი ყოველდღიურობის თანამდევია ნაწილია. წონასწორობის შენარჩუნებისკენ სწრაფვა ადამიანის სხეულს ზოგჯერ საკმაოდ სპეციფიკურ მდგომარეობაშიც კი ამყოფებს, მაგალითად, როდესაც ხალხის დიდი მასა ნელ ტემპში მოძრაობს. ასეთ დროს კარგად ჩანს, თუ როგორ ცდილობს თითოეულის სხეული აღადგინოს დარღვეული წონასწორობა და ერთი ფეხიდან მეორეზე ჰიპერბოლიზირებულად გადააქვს სიმძიმის ცენტრი, რაც იწვევს დიდი ამპლიტუდის მქონე სახასიათო მოძრაობას მარჯვნივ და მარცხნივ, ადამიანის სხეული კი ამ დროს წინ მხოლოდ რამდენიმე სანტიმეტრით გადაადგილდება; წონასწორობის პრინციპზეა დაფუძნებული თხილამურებისა და სხვა სასრიალო მონყობილობების გამოყენებაც, როდესაც ადამიანის თითოეული ფეხი ცალ-ცალკე, მარჯვნივ და მარცხნივ მოძრაობს, მაგრამ ძალთა ჯამური ვექტორის წყალობით სხეული წინ მიიწევს; და ბოლოს, თუ გავისხენებთ, რომ მეოცე საუკუნემდე კაცობრიობის სახმელეთო გადაადგილების უმთავრეს საშუალებას ცხენი (ასევე, აქლემი) წარმოადგენდა, რომელზე თავის შეკავებაც ყოველდღიური ცხოვრების განუყოფელი ელემენტი იყო, შეიძლება გამოითქვას ვარაუდი, რომ ძველი ადამიანი (მხედარი) მოძრაობის კიდევ ერთი ალგორითმით უფრო ახლოს იყო წონასწორობის შენარჩუნების საკითხთან, ვიდრე თანამედროვე ინდივიდი, რომელსაც ცხენზე ჯირითთან უკვე შეხება აღარ აქვს.

ცხადია, დედამიწაზე ადამიანი ცხოვრობს არა მარტო, არამედ – უზარმაზარი პოპულაციის სახით, ამიტომ ინდივიდი მუდამ თავის მსგავსთა შორის იმყოფება. ადამიანი არა მხოლოდ ბიოლოგიური, არამედ – სოციალური არსებაცაა („პოლიტიკური ცხოველი“, როგორც მას არისტოტელე უწოდებს¹) და სოციუმის შიგნით მეორდება იგივე წონასწორობის პრინციპი – სუბიექტი ცდილობს, სხვა ადამიანებთან ურთიერთობაში დაამყაროს გარკვეული წონასწორობა, დაიცვას ეს წონასწორობა, ხოლო მისი დარღვევის შემთხვევაში – აღადგინოს იგი, ხოლო თუ აღდგენა შეუძლებელია, – დაამყაროს ახალი წონასწორობა, ან შეეგუოს მას.

ასე რომ, სოციალური ურთიერთობებიც, საერთო ჯამში, სხვა არაფერია, თუ არა, სოციუმის წევრებს შორის დამყარებული გარკვეული წონასწორობა (სოციალური წონასწორობა). სოციალური ურთიერთობების ერთ-ერთი ძირითადი მარეგულირებელი სამართალია, ამიტომ წონასწორობის პრინციპი, შეუძლებელია, მასზეც არ აისახოს. მეტიც, სწორედ წონასწორობის ბიოლოგიური პრინციპი მისი მატარებელი ბიოლოგიური არსებების ერთობაში, ანუ სოციუმში, ტრანსფორმირდება საყოველთაო სოციალურ ფენომენად – სამართლიანობის მოთხოვნად, ინდივიდის მხრიდან სამართლიანობის ძიების სურვილად.

3. წონასწორობის პრინციპი, როგორც სამართლისა და სამართლიანობის იდეის გაჩენის ერთ-ერთი საფუძველი

ძნელი მისახვედრი არ არის, თუ როგორ ტრანსფორმირდება წონასწორობის ბუნებითი კანონი ადამიანის მისწრაფებაში, სოციალურ ურთიერთობებში ეძიოს სამართალი და სამართლიანობა, ე.ი. აღადგინოს უსამართლობის განცდით მიყენებული დისბალანსი.²

პირველ რიგში, იგი შურისძიების წყურვილში ვლინდება. შურისძიება სხვა არაფერია, თუ არა – დარღვეული წონასწორობით გამოწვეული ზიანის კომპენსირებისკენ სწრაფვა. შურისძიება, თავისი არსით, თავისუფლად შეიძლება იყოს აბსოლუტურად არაპროპორციული და ელემენტარული ზიანის საპირწონედ არანაირად არ გამორიცხავდეს ნებისმიერ უმაღლეს და უმკაცრეს სასჯელს – აღელვებულ ადამიანს ემოციური არასტაბილურობის მომენტში ღილაკი რომ მისცენ, რომელიც მთელს პლანეტას ააფეთქებს, ძალიან ბევრი დაუფიქრებლად გამოიყენებს მას.

ზემოთქმულის კიდევ ერთი დასტურია ობიექტური შერაცხვის პრინციპი, რომელსაც ბევრი ხალხის სისხლის სამართლის ისტორია იცნობს (აქ, პირველ რიგში, ცხოველებისა და უსულო საგნების გასამართლება-დასჯის შემთხვევები იგულისხმება). თანამედროვე კაცობრიო-

¹ იხ. ციციხება: *ახისგოგედე*, პოლიტიკა, ნაწილი 1, (თახგმ.) კუკავა თ. (იქედ.), პირველი სტამბა, თბილისი, 1995, 12, 74.

² შენიშვნა: ბიოლოგიური პროცესების სოციალურ ინსტიტუტად გარდაქმნის ფენომენის კარგი დემონსტრირებაა შემდეგი მაგალითი – ცნობილია, რომ კაცობრიობის თითქმის ყველა ეპოქა და ხალხი იცნობს იგნორს, როგორც სასჯელს. საიდან მოვიდა ამ ინსტიტუტის საყოველთაოობა? საფიქრებელია, რომ ესეც ბუნებითი სამართლის ერთგვარი გამოვლინებაა – ადამიანებს, როგორც სოციალურ არსებებს, მარტო დარჩენის ბუნებრივი შიში აქვთ: ახალშობილი ჩვილი ტირილით იპყრობს ყურადღებას. მოგვიანებით, მცირეწლოვანი ბავშვიც თავისი ქცევით მშობლებისგან ყურადღებას მოითხოვს და მისმა ნაკლებობამ, შეიძლება, ისტერიული და კაპრიზული ქცევაც განაპირობოს. ახალშობილი და მცირეწლოვანი თითქოს გუმანით ხვდებიან, რომ ადამიანი, როგორც წესი, სოციუმში იბადება და სოციუმის მხრიდან მისადმი ყურადღება მისი გადარჩენის შანსს ზრდის (ქცევის ამ ალგორითმს შეიძლება ნაკლიც ჰქონდეს – თუკი მშობელმა დედამ შვილი სადმე უკაცრიელ ადგილზე დატოვა, ბავშვმა ტირილით შესაძლოა მტაცებელი ცხოველების ყურადღება მიიპყროს, – მაგრამ დედის ასეთი საქციელი ნორმიდან გადახრაა და არა ნორმა). ამის საპირისპიროდ, მცირეწლოვანს სრულიად გარკვევით შეუძლია ისეთი ქცევის დემონსტრირება, როგორიცაა გაბუტვა, ზურგის შექცევა და სხვ. ასე რომ, ყურადღების მიღებისადმი ბუნებრივი სწრაფვა საფუძვლად უდევს სწორედ ამის საწინააღმდეგო მოვლენას, როგორც „სასჯელს“ ანუ – უყურადღებობას, რომელიც მოგვიანებით ტრანსფორმირდება ისეთ სოციალურ ფენომენებში, რომელთაც საზოგადოება ასოციალური ქცევის მქონე ინდივიდის წინააღმდეგ მიმართავს – იზოლაცია, გაძევება, მოკვება, ბოიკოტი, ასევე, დაცინვა და ა.შ. ყველა ეს ღონისძიება ცნობილია კულტურათა უმეტესობისათვის და ნათლად გვიჩვენებს, თუ როგორ ტრანსფორმირდა ადამიანის ბიოლოგიური კანონი, ყურადღების ძიება, კაცობრიობისთვის ასე ნაცნობ და საყოველთაოდ გავრცელებულ სოციალურ ინსტიტუტში – იგნორში.

ბამ დიდი ხანია, სოციალური თვალსაზრისით, დაძლია ობიექტური შერაცხვის ეტაპი, მაგრამ ეს იმას არ ნიშნავს, რომ იგი, ბიოლოგიური თვალსაზრისით, სადმე იყოს გამქრალი.¹ სინამდვილეში, ადამიანის ბიოლოგიური საწყისი სრულიად ბუნებრივად რეაგირებს ამ შემთხვევებში, ხოლო იმის გაცნობიერება, რომ უსულო საგნები და ცხოველები პასუხისმგებლობის მატარებელი ვერ იქნებიან, სოციალური ფენომენია და საზოგადოების საერთო-კულტურული მონაპოვარი – ინდივიდი ყოველთვის მზა სოციალურ გარემოში იბადება და ვითარდება, სადაც აღზრდის და სოციალიზაციის პროცესის კავალდაკვალ იმ კონკრეტული ეპოქისთვის დამახასიათებელ მსოფლმხედველობრივ საწყისებს შეითვისებს, რა განვითარების დონესაც მისმა სოციუმმა მისი პიროვნებად ჩამოყალიბების მომენტისთვის უკვე მიაღწია.

მართალია, წონასწორობის პრინციპი, პირველ რიგში, შურისძიების განუსაზღვრელ წყურვილში ვლინდება, მაგრამ სოციალური ფაქტორი (სხვა ადამიანების არსებობა და ძალთა ბალანსი), საზოგადოების განვითარების კვლადაკვალ, მას ზღუდავს და ტალიონის პრინციპად გარდაქმნის.² ტალიონი პრიმიტიული, მაგრამ, იმავდროულად, შურისძიების ბიოლოგიურ წყურვილთან შედარებით, გაცილებით პროგრესული სოციალური მოვლენაა. იგი შურისძიების ჩარჩოებში, საზღვრებში მოქცევის მცდელობაა, პირველი სამართლიანობის პრინციპია, რომელსაც კაცობრიობამ მიაგნო – რომ შურისძიებას უნდა ჰქონდეს გარკვეული ფარგლები, კერძოდ: იგი უნდა იყოს ზიანის ექვივალენტური („თვალი თვალისა წილ, კბილი კბილისა წილ, სისხლი სისხლისა წილ, სიცოცხლე სიცოცხლისა წილ“³). ტალიონი, ფაქტიურად, ასე ჟღერს: „დაუშავე სხვას ზუსტად ის, რაც მან დაგიშავა – და არა უმეტეს!“

ტალიონის პრინციპს, თავის მხრივ, ეფუძნება საყოველთაოდ ცნობილი მორალური კანონი – „ნუ დაუშავებ სხვას იმას, რაც შენ არ გინდა რომ დაგიშავონ“⁴ (ეს უკანასკნელი შეიძლება პასიურად, უმოქმედობით შესრულდეს), საიდანაც მისი კიდევ უფრო დახვეწილი ვარიანტი მიიღება, რომელიც უფრო მაღალ საზოგადოებრივ მორალს უდევს საფუძვლად – „მოექცი სხვას ისე, როგორც შენ გინდა რომ მოგექცნენ“⁵ (ეს უკვე ინდივიდის მხრიდან პროაქტიურ მოქმედებას გულისხმობს და მისი შესრულებისთვის სხვისი დაზიანების იმპულსისგან პასიური თავშეკავება საკმარისი აღარაა). ანალოგიურია „მამაო ჩვენოს“ პრინციპი, რომელშიც მესამე სუბიექტი შემოდის – მლოცველი ღმერთს სთხოვს, ისე მოექცეს მას, როგორც იგი მოექცევა მოყვასს.⁶

¹ შენიშვნა: ბავშვს, ხშირ შემთხვევაში, შეუძლია, გულწრფელად გაბრაზდეს უსულო საგნების მიერ მისთვის მიყენებულ ზიანზე და, ასევე, შესაძლებელია აღელვებული მცირეწლოვანი ბავშვის დამშვიდება უსულო ნივთის სამაგალითო „დასჯით“. ხოლო რაც შეეხება ზრდასრულ ადამიანს, ძნელი წარმოსადგენია, რომ ვინმეს ცხოვრებაში ერთხელ მაინც არ გამოეცადოს შემთხვევა, როდესაც იგი უნებურად მიეჭახა რაიმე მყარ საგანს (მაგალითად, შუბლით – გამოღებულ კარადის კარებს, ან ფეხის თითით – მაგიდის სადგამს) და ამ დროს ან იმპულსურად ვერბალური აგრესია არ გამოხატა, ან უსიტყვოდ მაინც არ გაბრაზდა ტკივილის გამომწვევ ობიექტზე. ანალოგიური შემთხვევაა, თუკი ადამიანს შინაური ცხოველი, მაგალითად ძაღლი, უკებენს. ძნელი წარმოსადგენია, ასეთ დროს იგი ძაღლის მიმართ აგრესიული არ გახდეს და მომენტალურად არ გაუჩნდეს ცხოველის ფიზიკური განადგურების სურვილი. ადამიანს ნამდვილად გაუჭირდება, თავი დაიმშვიდოს იმ აზრით, რომ ძაღლი სამართლის სუბიექტი არ არის, დელიქტუნარიანობა არ გააჩნია და მის მიმართ გაბრაზება ყოველგვარ გონივრულ აზრსაა მოკლებული. იხ. ციტირება: *Фрэнклер Д. Д., Фольклор в Ветхом Завете, (пер.) Вольпин Д., Макарова Н. Г. (ред.), издательство АСТ, Москва, 2003, 572-573.*

² ამ ტრანსფორმაციას ზუსტად აღწერს თ. ჰობსი თავის კონცეფციაში კაცთა მოდგმის ბუნებითი მდგომარეობისა და პირველი და მეორე ბუნებითი კანონების შესახებ. იხ. ციტირება: *ჰობსი თ., ლევიათანი, (თახტმ.) ნოდია გ., კოპალიანი ნ. (ხედ.), შესავალი თანამედროვე აზროვნებაში, ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, წიგნი 1, თბილისი, 2006, 254-259.*

³ იხ.: გამოსვლათა 21:23-24, ლევიტელთა 24:19-20, მეორე რჯული 19:21; *შდხ.*: ხამურაბის კანონები, (თახტმ.) *კიკნაძე ზ., გვახაჩია ვ. (ხედ.),* მეცნიერება, თბილისი, 1988, 10, 38, 39, 41, 43.

⁴ იხ. ციტირება: *ჰობსი თ., ლევიათანი, (თახტმ.) ნოდია გ., კოპალიანი ნ. (ხედ.),* შესავალი თანამედროვე აზროვნებაში, ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, წიგნი 1, თბილისი, 2006, 258.

⁵ იხ.: მათე 7:12, ლუკა 6:31; ასევე, მათე 22:39, მარკოზი 12:31.

⁶ იხ.: მათე 6:12, 6:14; ლუკა 11:4, მარკოზი 11:25-26.

ასე რომ, სრულიად კანონზომიერია, თუ რატომ უჭირავს თემიდას ერთ ხელში სასწორი და მეორეში – მახვილი.¹ მართლმსაჯულების ერთ-ერთი მთავარი ფუნქციაა დარღვეული წონასწორობის აღდგენა, სამაგიეროს მიზლვა, გათანაბრება, გაქვითვა, რაც, ფაქტიურად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 39-ე მუხლშიცაა დეკლარირებული,² თუმცა, ამაზე ჯერ კიდევ არისტოტელე საუბრობს თავის „ეთიკებში“, კერძოდ:

მოსამართლე უნდა ცდილობდეს, გამოასწოროს და აღადგინოს დარღვეული თანასწორობა. ვინც ბოროტება განიცადა, ის წაგებულია, ზარალშია, ამიტომ საჭიროა, რომ მისი მდგომარეობა გაუთანაბრდეს დანაშაულის ჩამდენის მდგომარეობას, რომელიც მოგებაშია, სარგებელშია. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ საჭიროა დამნაშავემ ზღოს, ე.ი. მოსამართლემ მას მიღებული სარგებელი უნდა აართვას. არისტოტელეს აზრით, სამართლიანი თანასწორობა – „დიდსა“ და „მცირეს“ შორის შუალედია, ხოლო მოგება და წაგება ესაა, შესაბამისად, „დიდი“ და „მცირე“, ე.ი. მეტი სიკეთე და ნაკლები ბოროტება – „მოგებაა“, ხოლო პირიქით (ნაკლები სიკეთე და მეტი ბოროტება) – „წაგება“. სწორედ ამიტომ მოსამართლე არის მხარეთა შორის ამ დარღვეული წონასწორობის აღმდგენი, მან უნდა გამოასწოროს და წაგებასა და მოგებას შორის განსაზღვროს შუალედი, ანუ რაღაც ტოლობა უნდა დამყარდეს საქმის ვითარებებს შორის სამართალდარღვევამდე და სამართალდარღვევის მერე. მოსამართლე მხარეთა შუაში მდგომია, შუამავალია. ამიტომაც სამართალი იწოდება „სწორად“ (მართად), წაგებასა და მოგებას შორის ბალანსის დამყარებად. მოსამართლე ცდილობს, ეს უსამართლო უთანასწორობა როგორმე გაასწოროს, რადგან, როდესაც ერთს დაართყეს, ხოლო მეორემ უთავაზა, ან რაწამსაც ამან მოკლა და ის მკვდარია, მოქმედება და გადატანილი არასწორადაა განანილებული.³

წონასწორობის აღდგენის სურვილითაა ნაკარნახევი ის ფენომენიც, რომელსაც არაერთი იურისტი საკუთარ პრაქტიკაში გაიხსენებს: ხშირად, დაზარალებული მზად არის, სასამართლოში იბრძოლოს და, ეკონომიკური თვალსაზრისით, სრულიად წამგებიანი მრავალწლიანი დავა აწარმოოს, ოღონდ თავისი სიმართლე გაიტანოს და ფსიქოლოგიური კომფორტის მდგომარეობას მიაღწიოს.⁴

წონასწორობის პრინციპის საბოლოო გამოვლინება კი სისხლის სამართლის კომპენსატორული ხასიათი და მედიაციის ინსტიტუტია. აღნიშნულთან დაკავშირებით სწორად შენიშნავს ჰ. ბერმანი – ისევე როგორც არადასავლურ კულტურებში, ევროპის ხალხთა სამართალი VI-X საუკუნეებში არ წარმოადგენდა ზემოდან თავსმოხვეულ წესთა ერთობლიობას, არამედ უფრო მეტად კოლექტიური ცნობიერების განუყოფელი ნაწილი იყო. თავად ხალხი ქმნიდა სამართალს და სასამართლოს თავის კრებებზე. გვაროვნული, სენიორიის, ტერიტორიული თემის კავშირები იყო კიდევ კანონი და თუ ვინმე ამ კავშირს შეურაცხყოფდა, პირველი იმპულსი იყო სამაგიეროს მიზლის სურვილი, მაგრამ შურისძიებას უკან უნდა დაეხია – და როგორც წესი, უკან იხევდა კიდევ კომპენსაციის ოდენობის შესახებ მოლაპარაკებების წინაშე, რასაც მოსდევდა შერიგება. სასამართლოს გადაწყვეტილება, ხშირად, მორიგების აქტი იყო. ამ გზით დარღვეული მშვიდობა საბოლოოდ დიპლომატიის საშუალებით აღდგებოდა. სამართლის, უფლებისა და ბრალეულობის საკითხებზე მალლა იდგა მოშულლართა მორიგების საკითხი. იგივე შეიძლება ითქვას ბევრი ე.წ. პრიმიტიული თემის შესახებაც, რომლებიც ახლაც

¹ იხ. ციციხება: იეჰინგი *h.*, ბრძოლა უფლებისათვის, (თახგმ.) ბაქჩაძე ი., ნანობაშვილი ზ., ზოიძე ბ. (ხედ.), გამომცემლობა ბონა კაუზა, თბილისი, 2008, 31.

² იხ. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი 22/07/1999, მუხლი 39.

³ იხ. ციციხება: ახისგოგედე, ნიკომაქეს ეთიკა, წიგნი 5, თავი 4, (თახგმ.) კუკავა თ., გოხეგზიანი *h.* (ხედ.), სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2003, 112-113; ასევე: ახისგოგედე, დიდი ეთიკა, წიგნი 1, თავი 33, (თახგმ.) კუკავა თ. (ხედ.), თბილისი, 1994, 37-38; ასევე: ახისგოგედე, ევდემოსის ეთიკა, წიგნი 4, თავი 7, (თახგმ.) შანიძე ნ. (ხედ.), თბილისი, 2016, 105-109.

⁴ იხ. ციციხება: იეჰინგი *h.*, ბრძოლა უფლებისათვის, (თახგმ.) ბაქჩაძე ი., ნანობაშვილი ზ., ზოიძე ბ. (ხედ.), გამომცემლობა ბონა კაუზა, თბილისი, 2008, 44.

არსებობს აფრიკის, აზიისა და სამხრეთ ამერიკის რიგ ადგილებში. იგივე ითქმის ბევრი ცივილიზაციის შესახებ წარსულშიც და აწმყოშიც.¹

ამ მხრივ სვანური ჩვეულებითი სამართალი გამონაკლისს წამდვილად არ წარმოადგენს, მეტიც, იგი მთლიანად წონასწორობის პრინციპზეა დაფუძნებული.

4. წონასწორობის პრინციპის მოქმედება სვანურ მედიაციაში

სვანური მასალები წონასწორობის პრინციპის საუკეთესო დემონსტრირებაა. თუკი თანმიმდევრულად მივყვებით და ზოგადიდან კერძოსკენ გადავინაცვლებთ, თვალსაჩინო გახდება, რომ სვანური ადათობრივი სამართალი თითქმის ყოველ დეტალში წონასწორობის პრინციპს ეყრდნობა.

პირველ რიგში, სამართალი, როგორც სოციალური მოვლენა, უკვე თავისთავად წონასწორობის კანონის უპირველესი გამოვლინებაა და ამ მხრივ სვანური ჩვეულებითი სამართალი გამონაკლისი ვერ იქნება – თუკი სოციალურ ურთიერთობაში ერთი მხარე აბსოლუტური ძალაუფლების მქონეა (ასე ვთქვათ, „ღმერთია“), მას და მეორე მხარეს შორის არანაირი წონასწორობა არ იარსებებს („ძალა მოვიდა და სამართალი ბანზე ააგდო“ – ამბობს ქართული ანდაზა). თუ ასეთ დროს წონასწორობა მაინც დამყარდა, ეს მხოლოდ დომინანტის სურვილით მოხდება, რომელიც ნებისმიერ წამს შეიძლება შეიცვალოს, ანუ სამართლის არსებობა თავისთავად უკვე ძალთა ბალანსის არსებობას გულისხმობს – სამართალი სახეზეა მხოლოდ მაშინ, როდესაც ორივე მხარე ერთმანეთზე გარკვეულ ზემოქმედებას ახდენს.

წონასწორობის პრინციპის მეორე გამოვლინება თვითონ მედიაციის ინსტიტუტია. ისიც მხოლოდ ძალთა ბალანსის შემთხვევაშია შესაძლებელი. ეს კარგად ჩანს სვანურ რეალობაშიც: მედიაციის საკითხი მხოლოდ მაშინ წამოიჭრება, როდესაც კონფლიქტის ორი მონაწილე მხარიდან ვერცერთი ვერ ახერხებს მეორე სრულიად გაანადგუროს ან საცხოვრებელი არეალიდან გადახვეწა აიძულოს. მედიაცია აქტუალური ხდება, თუკი ორივენი მეტ-ნაკლებად თანაბარი ძალის მქონენი არიან და ერთსა და იმავე ტერიტორიაზე ცხოვრებას განაგრძობენ. მხოლოდ ასეთ შემთხვევაშია შესაძლებელი მათ შორის სამართლებრივი კავშირი დამყარდეს და საჭირო გახდეს შერიგება (სამომავლო მშვიდობიანი თანაცხოვრების უზრუნველყოფა).²

წონასწორობის პრინციპის შემდეგი ნათელი გამოხატულებაა მესამე დამაბალანსებელი ძალის ჩარევის და მოდავე მხარეთა შერიგებაზე იძულების ფენომენი: ეთნოგრაფიულ მასალებში კარგად ჩანს, რომ მესამე ძალის ფუნქციას, ხშირად, თემი ასრულებდა. სწორედ თემი, მახვშის ინიციატივით, შეიძლება ითქვას, „ცივ წყალს გადაასხამდა“ ხოლმე კონფლიქტის მონაწილეებს და ულტიმატუმს უყენებდა, რომ ან შერიგდებოდნენ და აღადგენდნენ ურთიერთ-წონასწორობას და ამით, იმავდროულად, თემის დარღვეულ წონასწორობასაც (რადგან საზოგადოება წუხდება მოდავე მხარეებს შორის წარმოებული დაუმთავრებელი შუღლით), ან თემი მკაცრ ღონისძიებებს მიმართავდა უკვე ორივე მათგანის წინააღმდეგ.³ დღეისთვის ეს ინსტიტუტი დავიწყებას ეძლევა.¹

¹ იხ. ციტირება: Берман Г.Дж., Западная Традиция Права: Эпоха Формирования, 2-е издание, (перев.) Никонова Н.Р., Журко Е.А. (ред.), издательство Московского Университета, Москва, 1998, 86.

² იხ. ციტირება: ონიანი ს., დავითაშვილი გ., ჩვეულებითი სამართლის მოქმედება თანამედროვე ბალსზემო სვანეთში, 2015 წლის 20-30 ივნისის საველე-ეთნოგრაფიული ექსპედიციის სამეცნიერო-მოხსენებითი ანგარიში, ბოსტოლანაშვილი გ. (ხედ.), გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, 2016, 5.

³ იხ. ციტირება: ნიჟაჩაძე ბ., ისტორიულ-ეთნოგრაფიული წერილები, ტ. 1, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 1962, 93.

შენიშვნა: სახელმწიფოებრივი წარმონაქმნის არსებობის შემთხვევაში, ანალოგიურ ფუნქციას ასრულებს საჯარო ხელისუფლება, რომელიც სამართლის ერთგვარ მონოპოლიზაციას ახდენს და კონფლიქტის მონაწილეებს აიძულებს, რომ არ დაიწყონ ან შეწყვიტონ უკვე დაწყებული კონფლიქტი (რომელშიც ვერ

შემდეგია სისხლის სამართლის ქართული სახელწოდების იდენტური შინაარსი სვანურ ტერმინოლოგიაში: ქართულ ენაში სისხლის სამართალს, ეტიმოლოგიური თვალსაზრისით, იგივე „სისხლის ფასი“ (ე.ი. სასჯელის) სამართალი, ანუ დაზარალებულისთვის მიყენებული ზიანის, ე.ი. დანაშაულისთვის („დაშავებისთვის“) გადასახდელი კომპენსაციის სამართალი ეწოდება. ანალოგიურ მიდგომას ვხვდებით სვანურ ენაშიც. სასისხლო საქმეს „ლიწურიელ“ („სისხლის აღება“) ჰქვია, სადაც სიტყვის ძირი („წორ“) – სისხლის ფასს, ურვადს, გადასახადს, საზღაურს აღნიშნავს.² ანუ აქაც „კომპენსაციის“ სამართალის იდეაა გატარებული, რასაც კიდევ ერთხელ მივყავართ წონასწორობის პრინციპთან.³ საყურადღებოა, რომ თანამედროვე მედიაციაში დამკვიდრებული იდენტური ტერმინი – „აღდგენითი მართლმსაჯულებაც“, ზედმინწევით ზუსტად ასახავს ზემომითითებულ იდეას.⁴

მომდევნო გამოვლინებაც მსგავსი შინაარსისაა: სვანი მედიატორები, ხშირად, დაზარალებულ (ანუ ზარალში მყოფ) მხარეს – „წაგებულად“, ხოლო დამნაშავე მხარეს – „მოგებულად“ მოიხსენიებენ,⁵ ე.ი. ერთს დანაკლისში მყოფ, მეორეს – დანაკლისში არ-მყოფ მხარედ. აქ შეუძლებელია, არ გაგვახსენდეს არისტოტელესეული მიდგომა.

სვანი მორვეებისთვის ცნობილია სხვა კანონზომიერებაც – თუკი მხოლოდ ერთი მხრიდან არის მოკლული, მხარეთა შერიგება, როგორც წესი, უფრო რთულია, ვიდრე როდესაც ურთიერთ-მკვლევლობას აქვს ადგილი.⁶ ასეთ დროს წონასწორობის აღდგენის სურვილი დიდწილად უკვე დაკმაყოფილებულია, ხოლო როცა მხოლოდ ერთი მხარეა დაზარალებული, მის ფსიქიკაში წონასწორობის აღდგენის სურვილი მძლავრობს და ახალი წონასწორობის მიმართ შეგუება დღის წესრიგში მხოლოდ სხვა მოტივაციურ ფაქტორებთან ერთობლიობაში თუ გახდება აქტუალური.

აქ შეიძლება პარალელის გავლება „გაბრის“ („ჩარონინების“) ინსტიტუტთან, რომელსაც ძველი ქართული სამართლის ძეგლები და აღმოსავლეთ საქართველოს მთიელთა ადათობრივი სამართალი იცნობს და რაც ურთიერთ-მიყენებული ზიანის არითმეტიკულ დაანგარიშებას, მეტსა და ნაკლებს შორის გაქვითვას და ნაშთის შესაბამისი მხარისთვის გადასახდე-

---

კიდევ შეიძლება გარკვეული არაა კონფლიქტის შედეგი – ერთის მიერ მეორის სრული განადგურება, ორივეს მიერ სრული ურთიერთ-განადგურება, ურთიერთ-დაზიანება თუ რომელიმეს მიერ მეორის საცხოვრებელი არეალიდან გაძევება, თავად ერევა დავაში და, საჯარო ინტერესზე მითითებით, აღკვეთს დაპირისპირებას, რითაც მხარეებს აიძულებს, დაამყარონ ბალანსი. სწორედ ასე წარმოიქმნება სასჯელის საჯარო ელემენტი, რომელსაც, ზოგ შემთხვევაში, საერთოდ არ აინტერესებს, დარღვეულია თუ არა კერძო ინტერესი. ეს განსაკუთრებით გამოკვეთილად თანამედროვე ცივილიზებული სახელმწიფოების კანონმდებლობებში ჩანს, მაგალითად, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 140-ე მუხლი ამის კარგი ილუსტრირებაა.

¹ იხ. ციტირება: *ონიანი ს., დავითაშვილი გ., ჩვეულებითი სამართლის მოქმედება თანამედროვე ბალსზემო სვანეთში*, 2015 წლის 20-30 ივნისის საველე-ეთნოგრაფიული ექსპედიციის სამეცნიერო-მოხსენებითი ანგარიში, *ბოსტოლანაშვილი დ. (ხედ.)*, გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, 2016, 151-152.

² იხ. ციტირება: *ონიანი გ., ქართველთა უძველესი სარწმუნოების ისტორიიდან, მურყვამობა-კვირიაობა სვანეთში, ქართული ეთნოგრაფიული მემკვიდრეობა IV, გუჯეჯიანი ხ. (ხედ.)*, საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა, თბილისი, 2020, 213.

³ შენიშვნა: საფიქრებელია, რომ სვანური სიტყვა „წორ“ – ქართულ „წონა-სწორობას“ ენათესავება. შდრ.: გასწორება (გაუსწორდა, ე.ი. სამაგიერო გადაუხადა, პასუხი აგებინა, გაუთანაბრდა). მსგავსი გამოთქმაა: „ტოლი და სწორი“ (თანასწორი, თანატოლი), თანაბარი, ე.ი. მოსწორებული, ერთი სიმაღლის (საბა: „წრფელი“ არს უზაკველი საქმე, ყოველივე საქმე მართალი; და სწორე – სადა არა იყოს ბორცვები, ჳევნები, არამედ სწორე იყოს). არ არის გამორიცხული, ამავე ასოციაციურ ველს განეკუთვნებოდეს „წონა“ (საბა: სასწორის შესწორებული, სასწორით შესწორება, გასწორება), ასევე მოწონება (საბა: „წონება“ – კეთილ მიჩნევა) და დაწუნება (საბა: „წუნება“ – თვალსა და გულში არ მოეწონოს; „წუნი“ – წუნების ნაწილი; დასაწუნი, საწუნო რამე).

⁴ შენიშვნა: „Restorative Justice“-თან დაკავშირებით დეტალურად იხ. *Howard Zehr with Ali Gohar, The Little Book of Restorative Justice*, USA, 2002, 62-65; ასევე, იხ.: არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი 12/06/2015, მუხლი 3.8, 8.2, 42.1, 44.

⁵ იხ. ციტირება: *ონიანი ს., დავითაშვილი გ., ჩვეულებითი სამართლის მოქმედება თანამედროვე ბალსზემო სვანეთში*, 2015 წლის 20-30 ივნისის საველე-ეთნოგრაფიული ექსპედიციის სამეცნიერო-მოხსენებითი ანგარიში, *ბოსტოლანაშვილი დ. (ხედ.)*, გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, 2016, 154, 164, 168, 178, 247-249, 251, 253-254, 256-257.

⁶ იქვე, 313, 362.

ლად დაკისრებას გულისხმობს.¹ აღნიშნულს უნდა უკავშირდებოდეს გამოთქმა: „ბარი-ბარში“ ყოფნაც.

სვანურ სინამდვილეს ახასიათებს კიდევ ერთი კანონზომიერება – წონასწორობის აღდგენის (სამაგიეროს მიზლის) უპირატესობა ახალი წონასწორობის დამყარებასთან (შერიგებასთან) შედარებით. ეს კარგად ჩანს ერთგულების ფიცში, რომლის ტექსტში დაზარალებული საგანგებოდ და ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ განაჩენის ერთგული იქნება მანამდე, სანამ თავისი თვალთ არ ნახავს და თავისი ყურით არ გაიგონებს, თუ როგორ წამოაძახა დამნაშავემ (ან მისმა ოჯახის წევრმა), რომ კიდევ ისისხლა და კიდევ სისხლის ფასი გადაუხადა. ანუ, რადგან წონასწორობის აღდგენა (საპასუხო მკვლელობა) თავისი ღირებულებით უფრო მაღლა დგას, ვიდრე ახალ წონასწორობასთან შეგუება (კომპენსაციის მიღება), დაზარალებული ყველას აფრთხილებს, რომ შურისძიების წყურვილის დაოკების და კომპენსაციის მიღებაზე დათანხმების გამო სხვაზე ნაკლებად არავინ ჩათვალოს და მასზე მაღლა საკუთარი თავი არავინ დააყენოს, თორემ მას ხელ-ფეხი ეხსნება ვენდეტის მიმართულებით. საპასუხოდ, დამნაშავე მხარეც, ხშირად, ფიცის ქვეშ ამბობს, რომ დაზარალებულის ადგილზე თვითონაც შეურიგდებოდა ამ პირობებით და იგი არ მიაჩნია დამცირებულად.²

აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ამჟამად საქმეთა უმრავლესობაში (ზოგიერთი კატეგორიის საქმეზე კი – ძველადაც), დაზარალებული მხარე, შერიგების წინაპირობად საკმარისად თვლის, თუკი დამნაშავე მხარე დაიფიცებს, რომ მის ადგილზე თვითონაც შეურიგდებოდა. ეს იგივე „მის ადგილზე დგომის“ პრინციპია („ლაგნაჟი ლიგნე“ – „შენ რომ ჩემს ადგილას ყოფილიყავი, როგორ მოიქცეოდინ), რომელსაც სვანურ ადათში საკმაოდ ფართო გამოყენება აქვს.³

ზემოთ ნათქვამს ეხმიანება შემდეგი წესიც – მედიატორთა ფიცში ხშირად საგანგებოდ აღნიშნულია, რომ არ დაამდაბლებენ და არ აამაღლებენ არცერთ მხარეს და მიიჩნევენ მათ ერთმანეთის ტოლად, და ასევე, – რაც განსაკუთრებით საყურადღებოა – მედიატორი ფიცის ქვეშ აცხადებს, რომ მხარის ადგილზე თვითონ რომ ყოფილიყო, ამ განაჩენს თავადაც დასჯერდებოდა.⁴

მსგავსი ბუნებისაა მედიატორთა ფიცის ტექსტის ის მონაკვეთი, რომლითაც ორივე მხარეს პირობას აძლევენ, რომ მათ ადგილას დააყენებენ საკუთარ თავს და ისე განსჯიან დავას.⁵ აქ, ერთი შეხედვით, განუხორციელებელი პირობის მიცემა ხდება, ვინაიდან მორავი ასეთ დაპირებას აძლევს არა ერთ, არამედ – ორივე მხარეს, რომლებიც ინტერესთა კონფლიქტში იმყოფებიან, მაგრამ, სინამდვილეში, სწორედ აქ ჩანს, რომ მედიატორი ერთდროულად ეკუთვნის ორივე მხარეს და ცალ-ცალკე – არცერთ მათგანს. თუკი დაპირისპირებულ მხარეებს, პირობითად, ორი სხვადასხვა ქვეყნის მოქალაქეებად წარმოვიდგინოთ, მედიატორი ამ ქვეყნების „ორმაგი მოქალაქეა“, განსხვავებით მოსამართლისგან (როგორც მართლმსაჯულების აღმასრულებელი სუბიექტისაგან), რომელიც მესამე ნეიტრალური ქვეყნის მოქალაქეს შეიძლება შევადაროთ (ცხადია, მოსამართლესაც აქვს სასამართლო მედიაციის

¹ იხ. ციტირება: დავითაშვილი გ., დანაშაული და სასჯელი ქართულ ჩვეულებით სამართალში, მე-2 გამოცემა, გამომცემლობა იურისტების სამყარო, თბილისი, 2022, 176-177.

² იხ. ციტირება: დავითაშვილი გ., სამედიატორო სასამართლო სვანეთში, ზოიძე ბ. (ხედ.), თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2002, 53-58, 78-80.

³ იხ. ციტირება: ონიანი ს., დავითაშვილი გ., ჩვეულებითი სამართლის მოქმედება თანამედროვე ბალსზემო სვანეთში, 2015 წლის 20-30 ივნისის საველე-ეთნოგრაფიული ექსპედიციის სამეცნიერო-მოსხენებითი ანგარიში, ბოსტოლანაშვილი დ. (ხედ.), გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, 2016, 155, 157, 191, 289, 310, 323-324, 357.

⁴ იხ. ციტირება: დავითაშვილი გ., სამედიატორო სასამართლო სვანეთში, ზოიძე ბ. (ხედ.), თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2002, 41, 44, 57, 73, 75. ასევე, იხ. ონიანი ს., დავითაშვილი გ., ჩვეულებითი სამართლის მოქმედება თანამედროვე ბალსზემო სვანეთში, 2015 წლის 20-30 ივნისის საველე-ეთნოგრაფიული ექსპედიციის სამეცნიერო-მოსხენებითი ანგარიში, ბოსტოლანაშვილი დ. (ხედ.), გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, 2016, 24.

⁵ იხ. ციტირება: დავითაშვილი გ., სამედიატორო სასამართლო სვანეთში, ზოიძე ბ. (ხედ.), სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2002, 45, 49.

აღსრულების ფუნქცია).¹ აქ შეიძლება პარალელის გავლება საქმის „სასწორში“ განხილვის ხევსურულ წესთან.²

წონასწორობის კანონის საინტერესო გამოვლინებაა ისიც, რომ დარღვეული წონასწორობა შედარებით მარტივად აღდგება მსუბუქ საქმეებზე. მაგალითად, ჭრილობის საფასურის მიღების გარდა, დაზარალებული, შესაძლოა, დამნაშავის სახლშიც კი მოეთავსებინათ სამკურნალოდ.³ მაგრამ მკვლელობის შემთხვევაში საკითხი განსხვავებულად დგას: წონასწორობის აღდგენის ბიოლოგიური ლოგიკა აქ უკვე მკვლელის მოკვლას გულისხმობს და ამ სურვილის სხვაგვარი განწონასწორება გაცილებით მეტ ძალისხმევასთანაა დაკავშირებული.

წონასწორობის კანონის შემდეგი გამოხატულებაა დანაშაულის სიმძიმის მიხედვით მედიატორთა რაოდენობის პროპორციული ზრდის პრინციპი. ზოგადად, მოსამართლეთა რიცხვი შეიძლება 2-დან 24-მდე იყოს, რაც ბევრ სხვადასხვა ფაქტორზეა დამოკიდებული, მაგრამ განმსაზღვრელი მაინც საქმის სირთულეა, ანუ მორავთა გაზრდილი რიცხვი, ერთგვარად, დანაშაულის სიმძიმეს აწონასწორებს (უფრო დიდ საქმეზე, როგორც წესი, მეტი მედიატორი აირჩევა).⁴

კიდევ ერთი გამოვლინებაა მხარეთა მიერ თანაბარი რაოდენობის მედიატორთა არჩევის კლასიკური პრინციპი. თუმცა, აღნიშნული წესიდან ზოგჯერ არის გამონაკლისებიც, მაგრამ ასეთ შემთხვევებში წონასწორდება დამნაშავის დიდი ინტერესი – მას იმდენად უნდა, რომ დაზარალებული, საპასუხო მკვლელობის ნაცვლად, ახალი წონასწორობის დამყარებაზე (შერიგებაზე) დაითანხმოს, რომ მზადაა, უფრო მეტი რაოდენობის მორავების (ან, უკიდურეს შემთხვევაში, ყველა მორავის) არჩევის უფლება დაზარალებულს გადაულოცოს.⁵

მედიატორთა თათბირის პროცესშიც წონასწორობის პრინციპი იკვეთება: საუბარს ყოველთვის უფროსი მედიატორი იწყებს ხოლმე, რომელიც სიტყვას აძლევს ასაკით მის შემდგომს და ასე უფროს-უმცროსობით ყველას, ბოლოს კი – ყველაზე უმცროსს (რათა მან მოისმინოს უფრო გამოცდილი მორავების ნააზრევი და საკუთარი პოზიცია დახვეწოს), მაგრამ ამის საწინააღმდეგო წესიც გამოიყენება – უფროსი მორავი პირველ სიტყვას ყველაზე ახალბედა და ახალგაზრდა მორავს აძლევს (რათა იგი ავტორიტეტული აზრის გავლენის ქვეშ არ მოექცეს და თამამად დააფიქსიროს თავისი შეხედულება), მერე კი უფროსები გამოთქვამენ თავიანთ აზრს.⁶ ამ ორი პოლარულად განსხვავებული წესის ერთდროული არსებობა ერთ სამართლებრივ სივრცეში, თავისთავად, წონასწორობის პრინციპის გამოძახილია.

შემდეგი გამოხატულებაა შეურაცხადის მიერ ჩადენილი მკვლელობის შემთხვევაში მისი ოჯახის შერაცხად ნევრზე შურისძიების მიქცევის წესი, რისი ერთ-ერთი მიზეზი – იმის გარდა, რომ შეურაცხადი პასუხს არ აგებს – კიდევ ის არის, რომ დაზარალებულის ოჯახს გარდაცვლილი შერაცხადი პირის სანაცვლოდ არ სურს შეურაცხადის მოკვლა, რადგან ეს სამაგიეროს მიზღვის პრინციპის წონასწორობით ელემენტს დაარღვევს.⁷

¹ იხ. ციციხეა: ონიანი ს., ტერმინ „ბჭის“ მნიშვნელობისათვის ძველ ქართულ სამართალში, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდიული ფაკულტეტი, ბუხეუდი ი. (ხედ.), უნივერსიტეტის გამომცემლობა, N2, 2013, 23.

² იხ. ციციხეა: დავითაშვილი გ., სამედიატორო სასამართლო ანუ „რჭული“ ხევსურეთში, მეცხეველი ვ. (ხედ.), თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2001, 46-48.

³ იხ. ციციხეა: ონიანი ს., დავითაშვილი გ., ჩვეულებითი სამართლის მოქმედება თანამედროვე ბალსზემო სვანეთში, 2015 წლის 20-30 ივნისის საველე-ეთნოგრაფიული ექსპედიციის სამეცნიერო-მოსხენებითი ანგარიში, ბოსტოლანაშვილი დ. (ხედ.), გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, 2016, 256.

⁴ იქვე, 19.

⁵ იქვე, 19-20.

შენიშვნა: აქ ისიც გასათვალისწინებელია, რომ მორავი ფიცს დებს და მის პირუთვნელობაში სვანურ საზოგადოებაში ეჭვი არავის შეაქვს, ამიტომ, სულ ერთია, ვის მიერ იქნება შერჩეული მორავები, მაგრამ, ამის მიუხედავად, ადათის კლასიკური პრინციპი, ცხადია, მაინც მორავების თანაბარი რაოდენობით არჩევაა.

⁶ იხ. ციციხეა: წუღუკიანი ა., სვანური ბჭე-მედიატორული სასამართლო, ქართული ჩვეულებითი სჯული, ჟუჰნ. სახელმწიფო და სამართალი, N9, 1990, 67.

⁷ იხ. ციციხეა: ონიანი ს., ერთი კანონზომიერების შესახებ, სამართლისა და პოლიტიკური აზროვნების ისტორიის ნარკვევები, თ. ნერეთლის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი, ფეხაძე გ. (ხედ.), წიგნი 4, გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, 2019, 600.

სვანური წარმოდგენით, სახელმწიფოს მიერ დამნაშავის გასამართლება და ციხეში გაშვება წონასწორობის ავტომატურ აღდგენად არ აღიქმება. კონფლიქტის მონაწილეთა შორის ახალი წონასწორობის დასამყარებლად საჭიროა სამედიატორო პროცესის გამართვა. ციხიდან გამოსული დამნაშავე აუცილებლად უნდა შეურიგდეს დაზარალებულს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მოსალოდნელია ვენდეტა. ხოლო დამნაშავის ციხეში მოხვედრის ფაქტს მორვეები გადაწყვეტილების გამოტანისას გაითვალისწინებენ თუ არა – ეს საქმის კონკრეტულ გარემოებებზეა დამოკიდებული.¹

წონასწორობის პრინციპის შემდეგი გამოვლინებაა ის, რომ წარმატებული მედიაციის ბოლო აკორდი, შერიგების რიტუალი, უმეტეს შემთხვევებში, დანათესავებით (ნათელ-მირონობა, შვილება და ა.შ.) გვირგვინდება და უწინდელი მოსისხლე მხარეები სულიერი ნათესავები ხდებიან ანუ წონასწორობა აღდგება და ისინი ერთმანეთს აღარც კი უხსენებენ შუღლის ფაქტის ოდესღაც არსებობას.²

წონასწორობის პრინციპის გამოძახილია დაზარალებულის კერიასთან ხვეწნის რიტუალი, რომელიც დღეს უკვე, შუა-ცეცხლის გაუქმებასთან ერთად, წარსულს ჩაბარდა, მაგრამ დამნაშავის მხრიდან სინანულის გამოხატვის სხვა ფორმები კვლავ ცოცხალ ყოფაში დასტურდება (მაგალითად, მუხლზე დაჩოქილი პატიების თხოვნა).³

და ბოლოს, მორავის გასამრჯელოს საკითხიც წონასწორობის პრინციპის გამოვლინებაა – მედიატორობა ყოველთვის მაღალი მორალური ღირებულებებით ნაკარნახევი საქმიანობა იყო და, ცხადია, გასამრჯელოს გამო აღნიშნულ საქმიანობას არასდროს არცერთი მორავი არ ახორციელებდა. თანამედროვე მორვეები გასამრჯელოს საერთოდ არ იღებენ (რაც, რა თქმა უნდა, არ გამორიცხავს მაღლიერი მხარეების მიერ მათთვის რაიმეს ჩუქებას), მაგრამ ძველი სვანური სამართალი კონკრეტულად განსაზღვრავდა მედიატორთათვის მისართმევ ანაზღაურებას, რასაც თავისი ობიექტური მიზეზი ჰქონდა: სვანეთის მკაცრი და ხანგრძლივი ზამთარი, მთა-გორიანობა და ძნელად დასამუშავებელი მიწა ყოველი სამუშაოსათვის რამდენიმე კაცის თანამშრომლობას და მეურნეობის წარმოების მკაცრად დაცულ ვადებს მოითხოვდა, ამიტომ სამეურნეო პროცესისგან ოჯახის წევრის მოწყვეტა მძიმე დარტყმას აყენებდა მის კეთილდღეობას. ძველად მამაკაცის შრომაზე პირდაპირ იყო დამოკიდებული მისი ოჯახის ფიზიკური გადარჩენის საკითხი, სამედიატორო სასამართლო კი დიდ ყურადღებას და დროს ართმევდა მედიატორებს, შრომითი პროცესისგან აცდენდა მათ, ამიტომ წონასწორობის პრინციპით განპირობებული კომპენსატორული მექანიზმი ავტომატურად მოქმედებდა და ბუნებრივად ითვალისწინებდა მიყენებული ზიანის ანაზღაურებას. არავის უჩნდებოდა კითხვა, თუ რატომ იღებდა მორავი გასამრჯელოს – სინამდვილეში, ეს იყო განაცდური შრომა-დღეების ანაზღაურება, მაგრამ მას შემდეგ, რაც, ტექნიკური პროგრესის შედეგად, ცხოვრების პირობები გაუმჯობესდა და დიდ ოჯახებად ცხოვრების საჭიროებაც წარსულს ჩაბარდა, – მედიატორთა გასამრჯელოს საკითხმაც დაკარგა უწინდელი აქტუალობა.⁴

¹ იხ. ციტირება: ონიანი ს., დავითაშვილი გ., ჩვეულებითი სამართლის მოქმედება თანამედროვე ბალსზემო სვანეთში, 2015 წლის 20-30 ივნისის სავლე-ეთნოგრაფიული ექსპედიციის სამეცნიერო-მოსხენებითი ანგარიში, ბოსგოლანაშვილი დ. (ხედ.), გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, 2016, 13-14.

² იხ. ციტირება: წუღუკიანი ა., სვანური ბჭე-მედიატორული სასამართლო, ქართული ჩვეულებითი სჯული, ჟუჰნ. სახელმწიფო და სამართალი, N9, 1990, 69; ასევე, იხ. ჩახთოდანი მ., ქართველი ხალხის მატერიალური კულტურის ისტორიიდან, ჩიგიაა გ. (ხედ.), მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი, 1961, 144-145.

³ იხ. ციტირება: ონიანი ს., დავითაშვილი გ., ჩვეულებითი სამართლის მოქმედება თანამედროვე ბალსზემო სვანეთში, 2015 წლის 20-30 ივნისის სავლე-ეთნოგრაფიული ექსპედიციის სამეცნიერო-მოსხენებითი ანგარიში, ბოსგოლანაშვილი დ. (ხედ.), გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, 2016, 34-36.

შენიშვნა: წონასწორობის პრინციპის კარგი ილუსტრირებაა ყოველდღიურ ცხოვრებაში მიღებული ზრდილობიანი მიმართვა („ბოდიში“, „უკაცრავად“, „გთხოვთ“, „თუ არ შეგანუხებთ“, „მაპატიეთ, რომ...“ და ა.შ.), რომელიც სხვა არაფერია, თუ არა წინასწარ (ან პოსტ ფაქტუმ) მიმართვის ადრესატისთვის დარღვეული წონასწორობის აღდგენა, ანუ მისი ნების საწინააღმდეგოდ ყურადღების მიპყრობის (ან მიყენებული მცირეოდენი უსიამოვნების) გამო ერთგვარი ნაცვალება.

⁴ იქვე, 21-22.

5. დასკვნა

წონასწორობის პრინციპი ადამიანის სიცოცხლის თანამდევ მიუძღვის პროცესი, ბიოლოგიური არსების ცხოველქმედების მთავარი მახასიათებელი და დარღვეული წონასწორობის შედეგად წარმოქმნილი მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების მთავარი სტიმულია.

სწორედ ეს ბიოლოგიური კანონი, რომელიც სუნთქვაში, ნეირო-ჰუმორალურ რეგულაციაში, მეტაბოლიზმსა და ორგანიზმში მიმდინარე სხვა სასიცოცხლო პროცესებში ვლინდება, საფუძვლად უდევს ისეთ სოციალურ მოვლენებს, როგორცაა დარღვეული სოციალური წონასწორობის აღდგენის საშუალებები – მედიაცია და მართლმსაჯულება. წონასწორობის პრინციპი აჩენს შურისძიების ბუნებრივ წყურვილს, ხოლო ეს უკანასკნელი – ვენდეტას, რომელიც, თავის მხრივ, ტრანსფორმირდება შეზღუდული შურისძიების ანუ სამაგიეროს მიზღვის (იგივე, ტალიონის) პრინციპად და სისხლის სამართლის კომპენსატორულ ხასიათს წარმოქმნის.

ასე რომ, საბოლოო ჯამში, წონასწორობის პრინციპი სამართლისა და სამართლიანობის იდეის გაჩენის ერთ-ერთი უმთავრესი ბიოლოგიური საფუძველია.

სვანური ჩვეულებითი სამართალი კი წონასწორობის პრინციპის საუკეთესო დემონსტრირებაა – მის თითქმის ყოველ ელემენტში, განსაკუთრებით, მედიაციის ინსტიტუტში, ნათლად იკვეთება წონასწორობის პრინციპის თანმიმდევრული მოქმედება.

ბიბლიოგრაფია:

1. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი 12/06/2015, მუხლი 3.8, 8.2, 42.1, 44.
2. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი 22/07/1999, მუხლი 39, 140.
3. *ახისტოტედე*, დიდი ეთიკა, წიგნი 1, თავი 33, (თახგმ.) კუკავა თ. (ხედ.), თბილისი, 1994, 37-38.
4. *ახისტოტედე*, ვედემოსის ეთიკა, წიგნი 4, თავი 7, (თახგმ.) შანიძე ნ. (ხედ.), თბილისი, 2016, 105-109.
5. *ახისტოტედე*, ნიკომაქეს ეთიკა, წიგნი 5, თავი 4, (თახგმ.) კუკავა თ., გოხეზიანი ხ. (ხედ.), სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2003, 112-113.
6. *ახისტოტედე*, პოლიტიკა, ნაწილი 1, (თახგმ.) კუკავა თ. (ხედ.), პირველი სტამბა, თბილისი, 1995, 12, 74.
7. დავითაშვილი გ., დანაშაული და სასჯელი ქართულ ჩვეულებით სამართალში, *სუხგუდაძე ნ. (ხედ.)* მე-2 გამომცემა, გამომცემლობა იურისტების სამყარო, თბილისი, 2022, 176-177.
8. დავითაშვილი გ., სამედიატორო სასამართლო ანუ „რჯული“ ხევსურეთში, *მეგხევედი ვ. (ხედ.)*, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2001, 46-48.
9. დავითაშვილი გ., სამედიატორო სასამართლო სვანეთში, *ზოიძე ბ. (ხედ.)*, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2002, 41, 44, 45, 49, 53-58, 73, 75, 78-80.
10. *იეხინგი ხ.*, ბრძოლა უფლებისათვის, (თახგმ.) ბაქრაძე ი., ნანობაშვილი ზ., ზოიძე ბ. (ხედ.), გამომცემლობა ბონა კაუზა, თბილისი, 2008, 31, 44.
11. *კიკნაძე დ.*, ადამიანის მოქმედების საკითხისთვის, *დუტიძე ბ. (ხედ.)*, გამომცემლობა საბჭოთა საქართველო, თბილისი, 1971, 16-18, 32-33, 35-36.
12. *კიკნაძე დ.*, დანაშაულებრივი ქცევის მოტივაციის სისტემური გაგებისათვის, ჟურნ. ალმანახი, ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, N13, 2000, 123.
13. *კიკნაძე ზ.*, სამურაბის კანონები, (თახგმ.) *კიკნაძე ზ., გვახაჩია ვ. (ხედ.)*, მეცნიერება, თბილისი, 1988, 10, 38, 39, 41, 43.
14. ნადაჩეიშვილი გ., მორალი, როგორც ძველი ქართული სამართლის საფუძველი, ქართული ანდაზების მონაცემების მიხედვით, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის მაცნე, სამართლის სერია, N1, 1998, 99-101
15. *ნიჟაჩაძე ბ.*, ისტორიულ-ეთნოგრაფიული წერილები, ტ. 1, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 1962, 93.
16. *ოხბედიანი სულხან-საბა*, ლექსიკონი ქართული, *აბუდაძე ი., მეგხევედი ედ., ქუხციკიძე ც. (ხედ.)*, გამომცემლობა მერანი, თბილისი, 1993, ტ. 2, 345, 384, 388.

17. ონიანი ს., ერთი კანონზომიერების შესახებ, სამართლისა და პოლიტიკური აზროვნების ისტორიის ნარკვევები, თ. წერეთლის სახელმწიფოსა და სამართლის ინსტიტუტი, ფეხაძე გ. (ხედ.), წიგნი 4, გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, 2019, 600.
18. ონიანი ს., ტერმინ „ბჭის“ მნიშვნელობისათვის ძველ ქართულ სამართალში, სამართლის ჟურნალი, თსუ იურიდიული ფაკულტეტი, ბუხეჯი ი. (ხედ.), უნივერსიტეტის გამომცემლობა, N2, 2013, 23.
19. ონიანი ს., დავითაშვიდი გ., ჩვეულებითი სამართლის მოქმედება თანამედროვე ბალსზემო სვანეთში, 2015 წლის 20-30 ივნისის სავლე-ეთნოგრაფიული ექსპედიციის სამეცნიერო-მოსხენებითი ანგარიში, ბოსგო-ლანაშვიდი დ. (ხედ.), გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, 2016, 5, 13-14, 19-20, 21-22, 34-36, 151-152, 154, 155, 157, 164, 168, 178, 191, 247-249, 251, 253-254, 256-257, 289, 310, 313, 323-324, 357, 362.
20. ონიანი ჯ., ქართველთა უძველესი სარწმუნოების ისტორიიდან, მურყვამობა-კვირიაობა სვანეთში, ქართული ეთნოგრაფიული მემკვიდრეობა IV, გუჯეჯიანი ხ. (ხედ.), საქართველოს პარლამენტის ეროვნული ბიბლიოთეკა, თბილისი, 2020, 213.
21. სუხგუდაძე ნ., რომის სამართლის ძეგლები, იუსტინიანეს დიგესტები, (თახგმ.) სუხგუდაძე ნ., ზოიძე ბ. (ხედ.), თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 2012, 206, 377.
22. ქსენოფონი, მოგონებები სოკრატეზე, სოკრატეს აპოლოგია, (თახგმ.) უხუშაძე ა. (ხედ.), თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, თბილისი, 1973, 133-136
23. ჩახთოდანი მ., ქართველი ხალხის მატერიალური კულტურის ისტორიიდან, ჩიგაია გ. (ხედ.), მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, თბილისი, 1961, 144-145.
24. წედუკიანი ა., სვანური ბჭე-მედიატორული სასამართლო, ქართული ჩვეულებითი სჯული, ჟურნ. სახელმწიფო და სამართალი, N9, 1990, 67, 69.
25. ჰობსი თ., ლევიათანი, (თახგმ.) ნოდია გ., კოპალიანი ნ. (ხედ.), შესავალი თანამედროვე აზროვნებაში, ილია ჭავჭავაძის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, წიგნი 1, თბილისი, 2006, 254-259.
26. Бартошек М., Римское Право, Понятия, Термины, Определения, Батаева Э. П., Берлина М. В., Кисилева Т. А. (редакторы), издательство Юридическая Литература, Москва, 1988, 414.
27. Берман Г. Дж., Западная Традиция Права: Эпоха Формирования, 2-е издание, (перев.) Никонова Н.Р., Журко Е.А. (ред.), издательство Московского Университета, Москва, 1998, 86.
28. Жуков Д. А., Биология Поведения. Гуморальные Механизмы, Гончукова О. (ред.), издательство Речь, СПб., 2007, 43.
29. 29. Фрэзер Д. Д., Фольклор в Ветхом Завете, (пер.) Вольпин Д., Макарова Н. Г. (ред.), издательство АСТ, Москва, 2003, 572-573.
30. Hovard Zehr with Ali Gohar, The Little Book of Restorative Justice, USA, 2002, 62-65.

გიორგი ქანთარია*

სასამართლო და კერძო სამედიაციო მორიგების აღსრულების სამართლებრივი რეჟიმი

სამედიაციო მოხიგების ეფექტური აღსრულების მექანიზმის ახსებობა მედიაციის ინსტიტუტის განვითარების უმთავრესი წინაპირობაა, ხაც სასამართლო სისტემის განვითარებისა და სწრაფი მართლმსაჯულების განხორციელების გზით, პიხდაპიხაა დაკავშირებული ქვეყანაში სამართლიანი სასამართლოს უფლების ხედიზაციასთან.

მედიაცია, ხოგოხც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალება, ქახთული საკანონმდებლო სიგ-ხცისთვის სიახდეს წახმოადგენს, ხის გამოც სამედიაციო მოხიგების აღსრულების სამართლებრივი რეჟიმი, პხაქტიკაში მნიშვნელოვან პიხობდემებს უკავშირდება.

წინამდებახე სტატიაში, სასამართლო და კეხძო მედიაციის მაგალიტზე, განხილულია, თითოეული მათგანის ფახგდებში დადებული სამედიაციო მოხიგების აღსრულებასთან დაკავშირებული ხისკები, საკანონმდებლო სიგხცეში ახსებული ხახვებები და მათი გავდენა მხახეთა ინტეხესების დაცვისა და მედიაციის ინსტიტუტის ეფექტიანობახე.

ამ თვადსაზიხისით სტატიაში განსაკუთრებული ყუხადლება ეთმობა სამედიაციო მოხიგების იუხი-დიურ შინაახსსა და ხოდს სამართლებრივი სისტემის მდგხადობაში. ასევე, კეხძო სამედიაციო მოხიგების აღსრულებისთვის დადგენილი საკანონმდებლო წინაპირობების შესაბამისობას ამ სფეხოში ახსებულ გამოწვევებთან. სასამართლო მედიაციასთან მიმახთებით გაანალიზებულია სამედიაციო მოხიგების აღსრულებასთან დაკავშირებით ახსებული საკანონმდებლო ხეგუდიხების პხაქტიკური პიხობდემები, შემოთავაზებულია მათი გადაჭიხისათვის საჭიხო შესაბამისი ხეკომენდაციები.

საკვანძო სიგყვები: სასამართლო მედიაცია, კეხძო მედიაცია, სამედიაციო მოხიგება, სამედიაციო მოხიგების აღსრულება, სამედიაციო მოხიგების კანონიეხების მაგეხიადუხი და პიხოცესუადუხი წინაპირობები.

I. შესავალი

მედიაციის, როგორც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის საშუალების განვითარებისათვის, სასამართლო და კერძო სამედიაციო მორიგების აღსრულების სამართლებრივი რეჟიმის კვლევას დიდი თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა გააჩნია. საკითხი აქტუალურია, ვინაიდან საქმე ეხება მედიაციის შედეგის პრაქტიკაში განხორციელების შესაძლებლობას, რაც დავის გადაწყვეტის ამ საშუალების უმთავრეს მიზანს წარმოადგენს.

მედიაციის საჭიროება წარმოიშობა კონფლიქტის პირობებში, რომელიც საზოგადოებრივი განვითარების გარდაუვალი¹ და თანმხლები მოვლენაა.² აღნიშნული კი დღის წესრიგში

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, ადვოკატი. <https://orcid.org/0009-0004-4243-4971>.

¹ ბახნეთი ქ. გ., უიღისი თ., მედიაცია, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწდეული, თბილისი, 2016, 250.

² ცეხცვაძე გ., საერთაშორისო არბიტრაჟი (შედარებითი ანალიზი), თბილისი, 2012წ., 21.

აყენებს მისი მართვისა და მისგან სარგებლის მიღების სწავლის აუცილებლობას,¹ რისთვისაც მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ხელმისაწვდომი და სწრაფი გზა, ეფექტური საშუალებაა.² სასამართლოსგან განსხვავებით, მედიაცია ეხმარება მხარეებს შეინარჩუნონ მეგობრული ურთიერთობა³ და არსებული კონფლიქტიც მხარეთა ინტერესების შესაბამისად გადაწყვიტონ.⁴

ამ თვალსაზრისით, მართალია, სამედიაციო მორიგება, ნებაყოფლობითობის პრინციპზე დაყრდნობით თავად მხარეთა მიერ მიიღება, მაგრამ სამართლებრივი სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად მისი იძულებითი აღსრულების ეფექტური მექანიზმის არსებობა მედიაციის უმთავრესი ეგზისტენციალური საფუძველია. აღნიშნული კიდეც ერთხელ დადასტურდა „მედიაციის შედეგად მიღწეული მორიგების საერთაშორისო შეთანხმებების შესახებ“ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 2019 წლის 7 აგვისტოს კონვენციის მიღებით. საქართველო მითითებულ კონვენციას 2021 წლის 22 ივნისს მიუერთდა, რითაც ეროვნული კანონმდებლობის კონვენციით განმტკიცებულ პრინციპებთან შესაბამისობაში მოყვანის ვალდებულება აიღო, მათ შორის სამედიაციო მორიგების აღსრულების ნაწილში.

მართალია, სამედიაციო მორიგების იძულებითი აღსრულების მექანიზმის არსებობის აუცილებლობა, დღის მდგომარეობით, განხილვის საგანს არ წარმოადგენს, მაგრამ მისი პრაქტიკული განხორციელების ფორმა სიღრმისეულ კვლევას საჭიროებს.

უპირველეს ყოვლისა აუცილებელია განისაზღვროს სამედიაციო მორიგების იურიდიული შინაარსი, რათა მხარეებმა სასამართლო დავის გვერდის ავლით, პირდაპირ აღსრულებადი დოკუმენტის მისაღებად, თავიანთი სტანდარტული სამოქალაქო გარიგებები არ წარმოადგინონ სამედიაციო მორიგების ფორმით და ამგვარად ბოროტად არ ისარგებლონ მისი აღსრულების გამარტივებული რეჟიმით. ამავდროულად, დასაზუსტებელია სამედიაციო მორიგების, როგორც სამოქალაქო გარიგების ნამდვილობისთვის დადგენილი წინაპირობები და მათი გავლენა სასამართლოს მიერ სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვის პროცესზე.

ასევე, დაზუსტებას მოითხოვს სამედიაციო მორიგების აღსრულების პროცედურაც, რაც პრაქტიკაში მეტად პრობლემატურია. პრობლემის არსი მდგომარეობს ნორმათა ზოგად ხასიათში, რაც განსხვავებული ინტერპრეტაციების შესაძლებლობას იძლევა. კერძოდ, საქართველოს კანონის „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის (შემდგომში-სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი) 272-ე მუხლის „დ1“ ქვეპუნქტი საქმისწარმოების შეწყვეტის საფუძველად მიიჩნევს სამედიაციო მორიგების არსებობას და ამავდროულად არ უთითებს სასამართლოს მიერ, მისი დამტკიცების ვალდებულებაზე, რაც აჩენს კითხვას იმის თაობაზე თუ რამდენად დასაშვებია სასამართლო მედიაციის ფარგლებში მიღებული სამედიაციო მორიგების საფუძველზე საქმისწარმოების შეწყვეტა, მისი აღსრულების საკითხის განხილვის გარეშე და რამდენადაა დასაშვები სამედიაციო მორიგების საკითხის ძირითადი საქმისგან დამოუკიდებლად განხილვა. საკითხს დამატებით ართულებს ის გარემოებაც, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვას სპეციალური თავით აწესრიგებს, რაც ამ ორი პროცესის (საქმისწარმოების შეწყვეტა და სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვა) ერთმანეთისგან განცალკევებული განხილვის საშუალებას იძლევა, შედეგად სასამართლო მედიაციის შემთხვევაში შეიძლება მივიდეთ შემთხვევამდე, როდესაც საქმისწარმოება შეწყდება მხარეთა მიერ მედიაციის პროცესში სამედიაციო მორიგების გაფორმების გამო, რომლის აღსრულების საკითხი ჯერ არაა განხილული. ამდენად, არსებობს მის აღსრულებაზე სასამართლოს უარის რისკი, რაც პრაქტიკულად გამორიცხავს მედიაციის ეფექტიანობას.

¹ ცეხცვაძე გ., მედიაცია დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა (ზოგადი მიმოხილვა), თბილისი, 2010, 29

² Fritz J. M., Moving toward a just peace, the mediation continuum, „Springer“, New York, London, 2014, 4.

³ Chi S., The Role of Mediation in Trademark Disputes, American Journal of Mediation, Vol. 2, 2008, 121.

⁴ გაკაშვილი ს., მედიაციის, ხოგოხც დავის აღგენიანობის გადაწყვეტის ფორმის, მნიშვნელობა კოდექსიური შიომითი დავის განხილვისა და გადაწყვეტის პროცესში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწადი, თბილისი, 2014, 50.

გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ მედიაცია, როგორც ნებაყოფლობითი პროცესი საერთოდ არ ითვალისწინებს, სავალდებულოდ იურისტების მონაწილეობას, რომლებსაც აქვთ შესაბამისი პროფესიული ცოდნა შეაფასონ სამედიაციო მორიგების შინაარსის კანონიერება და გაითვალისწინონ მის აღსრულებისთვის კანონით დადგენილი წინაპირობები.

ამდენად, სასამართლო და კერძო სამედიაციო მორიგების აღსრულება კომპლექსური საკითხია, რაც საკანონმდებლო და პრაქტიკულ პრობლემებს უკავშირდება. წინამდებარე სტატიის მიზანია დასმული პრობლემების გადაჭრის გზების წარმოჩენა, როგორც ეროვნული და საერთაშორისო კანონმდებლობის, ისე სასამართლო პრაქტიკის კვლევის გზით.

კვლევის ფარგლებში გამოყენებულია: ნორმატიულ-დოგმატური, შედარებით-სამართლებრივი, ანალიზის, სინთეზის, ინდუქციური, დედუქციური და ლოგიკური კვლევის მეთოდები.

II. სასამართლო და კერძო მედიაციის ურთიერთმიმართება

1. სასამართლო მედიაციის ცნება და მისი დაწყების საფუძვლები

მედიაცია ნეიტრალური მესამე პირის მონაწილეობით წარმართული მოლაპარაკების პროცესია,¹ რაც სასამართლო დავისგან განსხვავებით ნებაყოფლობითობის პრინციპზე დაყრდნობით ხორციელდება.² მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა კონფლიქტის ამონურვისკენაა მიმართული³ მხარეთა ინტერესებისათვის ყველაზე ხელსაყრელი საშუალებით.⁴ მისი მთავარი არსი და დანიშნულება მხარეთა სოციალური ურთიერთობების აღდგენასა და შენარჩუნებაში მდგომარეობს.⁵

სასამართლო მედიაციის ლეგალურ დეფინიციას გვთავაზობს „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „ა“ და „ბ“ ქვეპუნქტები, რომელთა ანალიზის თანახმად სასამართლო მედიაცია წარმოადგენს სასამართლოში სარჩელის წარდგენის შემდეგ, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით, სასამართლოს მიერ მედიატორისთვის საქმის გადაცემის შედეგად დაწყებულ პროცესს, რომლის საშუალებითაც ორი ან რამდენიმე მხარე მედიატორის დახმარებით⁶ ცდილობს დავის ურთიერთშეთანხმებით დასრულებას.

კერძო მედიაციისგან განსხვავებით სასამართლო მედიაციის დაწყება ხორციელდება მხოლოდ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 187³-ე მუხლით განსაზღვრული სამართლებრივი საფუძვლით. სასამართლო მედიაცია შეიძლება გავრცელდეს საოჯახო სამართლებრივ დავებზე (გარდა შვილად აყვანასთან, შვილად აყვანის ბათილად ცნობასთან, შვილად აყვანის გაუქმებასთან, მშობლის უფლების შეზღუდვასთან, მშობლის უფლების ჩამორთმევასთან, აგრეთვე ქალთა მიმართ ძალადობასთან ან/და ოჯახში ძალადობასთან დაკავშირებული და-

¹ Keltner J. W. (S), Mediation Toward a Civilized System of Dispute Resolution, Illinois, 1996, 11, <https://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5QacOd1U7tVUJA0EP9cUe0aghBzs-DwQf9DCO6Ctohz9VEgTuYq6lZtLrjyGJHaKs3lly7VtoEjhAwfun9aaoTtppCOH1ajEcTrkNGpqpXfRxlqXTTU4llVAVLYJvudRI0qAGLcl-9KfbSk8wUeSjxktCI9_Dk_NnErB--aEXkgj__ydNC6Pz9E3h8zaknNddb8OhxeUWF7-mWbe-SGxWAXxD6Lfk_ExQEuLM2CCU22a8HYCotXM> [29. 04. 2023].

² Gore N., Handbook on Mediation, Bhil., 2021, 5, https://www.google.ge/books/edition/Handbook_on_Mediation/-WsYEAAAQBAJ?hl=ka&gbpv=1&dq=mediation&printsec=frontcover > [29. 04. 2023].

³ Spencer D., Brogan M., Mediation Law and Practice, Cambridge, 2006, 9, <https://www.google.ge/books/edition/Mediation_Law_and_Practice/msjLCgAAQBAJ?hl=ka&gbpv=1&kptab=overview> [29.04.2023].

⁴ Weinstein R. J., Mediation in the Workplace, A Guide for Training, Practice and Administration, London, 1967, 5, <https://www.google.ge/books/edition/Mediation_in_the_Workplace/3Aijkfip6TIC?hl=ka&gbpv=1> [29. 04. 2023].

⁵ ცეცვაძე გ., ახვავაძე მ., ვასაძე ე., თვაუჩი ხ., ივანიძე გ., მახაუჩი პ., ჟიჟიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბღაძე ბ., მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, თბილისი, 2013, 13.

⁶ Waller S., Court Enforcement of Mediated Agreements: Should contract law be applied? The Judges Journal, №31(1), 1992, 14.

ვებისა), სამემკვიდრეო სამართლებრივ დავებზე, სამეზობლო სამართლებრივ დავებზე, შრომით სამართლებრივ დავებზე (გარდა საქართველოს ორგანული კანონით „საქართველოს შრომის კოდექსით“ გათვალისწინებული კოლექტიური დავისა), საზიარო უფლების რეალიზაციასთან დაკავშირებულ დავებზე, ქონებრივ დავებზე, თუ დავის საგნის ღირებულება 20 000 ლარს არ აღემატება, საქართველოს საბანკო დაწესებულებების, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებისა და არასაბანკო სადეპოზიტო დაწესებულებების მიერ დადებული სესხის ხელშეკრულებებიდან (მათ შორის, ელექტრონული ფორმით დადებული სესხის ხელშეკრულებებიდან) გამომდინარე დავებზე, თუ დავის საგნის ღირებულება 10 000 ლარს არ აღემატება, არაქონებრივ დავებზე, ასევე ნებისმიერ სხვა დავაზე – მხარეთა თანხმობის შემთხვევაში.¹

შესაბამისი საფუძვლის არსებობისას მოსამართლე წინასწარ აფასებს დავის ფაქტობრივ გარემოებებს და მხარეთა თანხმობის გარეშე გადასცემს დავას სასამართლო მედიაციას, გამონაკლისია ისეთი შემთხვევა, როდესაც საქმეზე მხარეებმა ერთხელ უკვე უშედეგოდ გამოიყენეს კერძო მედიაცია.

სასამართლოს მიერ მედიაციისთვის საქმის გადაცემის უმთავრეს კრიტერიუმად დავის „მედიაციაუნარიანობა“ უნდა მივიჩნიოთ, რაც გულისხმობს საქმის ურთიერთშეთანხმებით დასრულების პოტენციური რესურსის არსებობას. იმ შემთხვევაში თუ ამგვარი რესურსი საქმეს არ გააჩნია ეფექტური მართლმსაჯულების პრინციპიდან გამომდინარე სასამართლომ დავა მედიაციას არ უნდა გადასცეს. აღნიშნულს ადგილი აქვს ძირითადად იმ შემთხვევაში, როდესაც მხარისათვის მნიშვნელოვანია, არა პროცესის სიიარაღე, კომპრომისი, სამომავლო ურთიერთობები ან მორიგება, არამედ სამართლიანობა.²

სასამართლო მედიაციის ფარგლებში დავის მხარეთა შეთანხმებით დასრულების შემთხვევაში მხარეები ადგენენ სამედიაციო მორიგებას, რომელსაც ხელს აწერს მედიატორიც. სამედიაციო მორიგება, მისი აღსრულების მიზნით წარედგინება იმ სასამართლოს, რომელმაც საქმე გადასცა მედიაციას. სასამართლო ცალკე განჩინების ფორმით იღებს გადაწყვეტილებას სამედიაციო მორიგების აღსრულებასთან დაკავშირებით.

2. კერძო მედიაციის ცნება და მისი დაწყების საფუძვლები

სასამართლო მედიაციის მსგავსად კერძო მედიაციის ლეგალური დეფინიცია დადგენილია „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონში, რომლის „ა)“ და „გ)“ ქვეპუნქტების თანახმად კერძო მედიაცია არის სასამართლოს მიერ საქმის მედიატორისათვის გადაცემის გარეშე, მედიაციის თაობაზე შეთანხმების საფუძველზე მხარეთა ინიციატივით დაწყებული პროცესი მისი სახელწოდების მიუხედავად, რომლის საშუალებითაც ორი ან რამდენიმე მხარე მედიატორის დახმარებით ცდილობს დავის ურთიერთშეთანხმებით დასრულებას.

კერძო მედიაციის პროცესში მედიატორად შეიძლება შეირჩეს მხოლოდ ერთიან რეესტრში რეგისტრირებული მედიატორი.³ მისი ფუნქციაა ხელი შეუწყოს ერთობლივი გადაწყვეტილების მიღების პროცესს მისი სუბიექტური აღქმების, შეხედულებებისა თუ მოსაზრებების

¹ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, 187³-ე მუხლი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=157>> [29. 04. 2023].

² გუჩიედი ა., სასამართლო და არასასამართლო მედიაციის ურთიერთმიმართება, სასამართლო მედიაციის ფორმების გამიჯვნის აუცილებლობა საქართველოში და მოსამართლის უფლებამოსილება თითოეულის წარმართვისას, ჟურნ. სამართალი და მსოფლიო, №12, თბილისი 2019, 41, <<http://www.library.court.ge/upload/N12%20samartali%20da%20msoplio.pdf>> [29. 04. 2023].

³ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“ მე-4 მუხლი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-1ს, 18/09/2019, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [02.05.2023].

მიუხედავად. შუამავალი არ იღებს გადაწყვეტილებას და არ გააჩნია ხელმძღვანელობის ან კონტროლის უფლებამოსილება.¹

კერძო მედიაციის დაწყების სამართლებრივ საფუძველს წარმოადგენს მხარეთა შეთანხმება მედიაციის თაობაზე, რომლითაც მხარეები თანხმდებიან, არ მიმართონ სასამართლოს ან არბიტრაჟს განსაზღვრული ვადის ან გარემოების დადგომამდე, სასამართლო ან არბიტრაჟი არ განიხილავს დავას მედიაციის თაობაზე შეთანხმებით გათვალისწინებული პირობების შესრულებამდე, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მოსარჩელე ადასტურებს, რომ სასამართლო ან საარბიტრაჟო განხილვის გარეშე მას გამოუსწორებელი ზიანი მიადგება.²

გასათვალისწინებელია, რომ კანონი მედიაციის თაობაზე შეთანხმების ნამდვილობას, სავალდებულო, წერილობით ფორმას უკავშირებს, რომელიც შეიძლება დაიდოს, როგორც დავის წარმოშობამდე ისე მის შემდეგ. კერძო მედიაციის პროცესის დასაწყებად საკმარისია ერთ-ერთი მხარის მიერ მედიატორისთვის მიმართვა, რაც ამავდროულად წარმოადგენს ხანდაზმულობის ვადის დენის შეჩერების საფუძველს.

სასამართლო მედიაციის მსგავსად კერძო მედიაციის შედეგად დადებული სამედიაციო მორიგება ასევე ექვემდებარება აღსრულებას. აღსრულების საკითხს იხილავს რაიონული (საქალაქო) სასამართლო განმცხადებლის საცხოვრებელი ადგილის ან/და იურიდიული მისამართის მიხედვით და თავის გადაწყვეტილებას გამოსცემს განჩინების ფორმით.³

III. სამედიაციო მორიგება, როგორც სამოქალაქო გარიგება

1. სამედიაციო მორიგების ცნება

სამედიაციო მორიგება მედიაციის მონაწილეთა ურთიერთშეთანხმების აქტია, რომელიც მხარეთა ნების მაქსიმალური გათვალისწინებით და კანონიერი გზით წყვეტს მხარეთ შორის არსებულ უთანხმოებას.⁴ სამედიაციო მორიგების ლეგალურ დეფინიციას გვთავაზობს „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი. მითითებული კანონის მე-2 მუხლის „ი“ ქვეპუნქტის თანახმად სამედიაციო მორიგება განიმარტება, როგორც „მედიაციის შედეგად დავის ურთიერთშეთანხმებით დასრულების შესახებ წერილობითი დოკუმენტი, რომლის შესრულება სავალდებულოა.“⁵ მითითებული განმარტებით გაზიარებულია გაერთიანებული ერების კომისიის (UNCITRAL) მოდალური კანონის (შემდგომში-მოდალური კანონი) მიდგომა სამედიაციო მორიგების შესასრულებლად სავალდებულოობის თაობაზე,⁶ რაც მის აღსრულებადობას განაპირობებს. ანალოგიური პოზიციაა განმტკიცებული „მედიაციის შედეგად

¹ Keltner J. W. (S), Mediation Toward a Civilized System of Dispute Resolution, Illinois, 1996, 11, <https://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5QacOd1U7tVUJAQEP9cUe0aghBzs-DwQf9DCO6Ctohz9VEgTuYq6lZtLrjyGJHaKs3lly7VtoEjhAwfun9aqoTtpCOH1ajEcTrkNGpQXfRxsIqxTTU4llVAVLYjvudRI0qAGLcl-9KfbSk8wUeSjxktCI9_Dk_NnErB--aEXkgj_vdNC6Pz9E3h8zaknNddb8OhxeUWF7-mWbe-SGxWAXxD6LFK_ExQEuLM2CCU22a8HYCotXM> [02.05.2023].

² საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“ მე-7 მუხლი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-ის, 18/09/2019, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [02.05.2023].

³ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, XLIV¹³ თავი, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=158>> [02.05.2023].

⁴ მამიაშვიდი თ., მოსამართლის ფუნქცია სამოქალაქო საქმისწარმოების მორიგებით დამთავრებისას და შედეგები, რომელიც მიიღწევა მორიგებით, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწადული, თბილისი, 2018-2019, 85.

⁵ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, მე-2 მუხლის „ი“ ქვეპუნქტი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-ის, 18/09/2019, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [05.05.2023]

⁶ UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation with Guide to Enactment and Use (2018), Article 15, <UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation with Guide to Enactment and Use (2018)> [05. 05. 2023].

მიღწეული მორიგების საერთაშორისო შეთანხმებების შესახებ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 2019 წლის 7 აგვისტოს კონვენციის მე-3 მუხლით.¹

მორიგება საზოგადოებრივი ურთიერთობების მონაწილეთა შორის არსებული კონფლიქტის აღმოფხვრისა და სტაბილური სამოქალაქო ბრუნვის დამყარებისკენა მიმართული.² ის წარმოშობს წყვეტს ან აწესრიგებს, მხარეთა სამართლებრივ ურთიერთობებს და შესაბამისად წარმოადგენს სამოქალაქო გარიგებას. სამედიაციო მორიგება, როგორც სამოქალაქო გარიგება მხარეთა კერძო ავტონომიისა და ხელშეკრულების თავისუფლების გამოვლენის შედეგია³ და ყოველთვის ნებლობითი ხასიათის მატარებელია.⁴ მეორე მხრივ, სამედიაციო მორიგება არ შეიძლება გავაიგივოთ კლასიკურ სამოქალაქო გარიგებასთან. მართალია, ის ატარებს სამოქალაქო გარიგების ყველა ელემენტს, მაგრამ მისგან აღსრულების განსხვავებული რეჟიმით განსხვავდება.

2. სამედიაციო მორიგების ფორმა

სამედიაციო მორიგებისთვის, როგორც აღსრულებაუნარიანი დოკუმენტისთვის, სავალდებულო წერილობითი ფორმის დაცვა არამხოლოდ საკანონმდებლო, არამედ ეგზისტენციალურ აუცილებლობას წარმოადგენს. სამედიაციო მორიგების წერილობითი ფორმალიზაცია ემსახურება მისი შინაარსის შენარჩუნების მიზანს, ამდენად მოცემულ შემთხვევაში ფორმის მიზანი იგივეა რაც, რაც შინაარსის.⁵ ამავდროულად, წერილობით ფორმა წარმოადგენს მითითებული მიზნის მისაღწევად შერჩეულ შესაბამის საშუალებას, რომლის გამოყენების გარეშე სამედიაციო მორიგების შინაარსის შენარჩუნება მნიშვნელოვნად გართულებოდა და პრაქტიკაში მისი იძულებითი აღსრულებაც, პრაქტიკულად, გამოირიცხებოდა.

სამედიაციო მორიგების წერილობით ფორმას, ასევე აქვს გარიგების ფორმისთვის დამახასიათებელი სხვა ფუნქციებიც (სიცხადის, განზრახვის სერიოზულობის/გაფრთხილების, მკაფიოობის, მტკიცების, კონტროლის, აღსრულებადობის და სხვ.).⁶ სამედიაციო მორიგების ფორმასთან მიმართებით ვერ იქნება გაზიარებული იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრება, რომლის თანახმად სავალდებულო დადგენილი ფორმის დაცვა აფერხებს სამართლებრივი ურთიერთობების სწრაფ და ეფექტურ განვითარებას,⁷ ვინაიდან სავალდებულო წერილობითი ფორმის დაწესება მაღალი სამართლებრივი ინტერესითაა განპირობებული,⁸ რაც უპირველესად სამედიაციო მორიგების აღსრულებაში გამოიხატება.

3. სამედიაციო მორიგების აღსრულებისთვის დადგენილი გამარტივებული სამართლებრივი რეჟიმით ბოროტად სარგებლობის საფრთხე სხვა სამოქალაქო გარიგებებთან მიმართებით

¹ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 2019 წლის 7 აგვისტოს კონვენცია, „მედიაციის შედეგად მიღწეული მორიგების საერთაშორისო შეთანხმებების შესახებ“, მე-3 მუხლი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 666-IVმს-Xმპ, 22/06/2021, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/5522480?publication=0>> [05.05.2023].

² *მამიაშვილი თ.*, მოსამართლის ფუნქცია სამოქალაქო საქმისწარმოების მორიგებით დამთავრებისას და შედეგები, რომელიც მიიღწევა მორიგებით, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწადი, თბილისი, 2018-2019, 86.

³ *ჭანგუჩია დ.*, სამოქალაქო კოდექსის 50-ე მუხლის კომენტარი, წიგნში: სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი წიგნი I სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, (რედ. *ჭანგუჩია დ.*), თბილისი, 2017, 286.

⁴ *თუმანიშვილი გ.*, გარიგებები (სამართლებრივი ბუნება და ნორმატული რეგულირება), თბილისი, 2012, 11.

⁵ *Stinchcombe A. L.*, When Formality Works: Authority and Abstraction in Law and Organizations, University of Chicago Press, Chicago, 2001, 2-3.

⁶ *ამიხანაშვილი გ.*, გარიგების ფორმის ფუნქციები, სამართლის ჟურნალი №1, თბილისი, 2016, 50-60.

⁷ *ძღიეხიშვილი ზ.*, *ცხიკვაძე გ.*, *ხობაქიძე ი.*, *სვანაძე გ.*, *ცხიკვაძე დ.*, *ჭანაშია დ.*, სახელშეკრულებო სამართალი, თბილისი, 2014, 89.

⁸ *მესხიშვილი ქ.*, გარიგების ფორმის ფუნქცია (თეორია და სასამართლო პრაქტიკა), ჟურნ.: ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, VIII გამოცემა, თბილისი, 2018, 58.

სამედიაციო მორიგება აღსრულებადი დოკუმენტია, რომელსაც განჩინებით ამტკიცებს სასამართლო და გასცემს სააღსრულებო ფურცელს. შესაბამისად, ის უფრო მეტია ვიდრე სტანდარტული სამოქალაქო გარიგება. ამავდროულად, მათ შორის არსებული ზღვარი ძალიან მცირეა, რაც წარმოშობს სამედიაციო მორიგებისათვის გათვალისწინებული სამართლებრივი რეჟიმით ბოროტად სარგებლობის საფრთხეს სხვა სტანდარტული სამოქალაქო გარიგების დადების მსურველთათვის, რათა სასამართლო დავის გვერდის ავლით პირდაპირ აღსრულებაუნარიანი გახადონ მათი გარიგება და სტანდარტული სამოქალაქო შეთანხმება წარმოადგინონ, როგორც სამედიაციო მორიგება. ამ რისკის პრევენციის მექანიზმები ძალიან მცირეა და პრაქტიკულად მხოლოდ მედიატორის პროფესიონალიზმსა და კეთილსინდისიერებაზე დამოკიდებული.

ამასთან, აღნიშნული პრობლემა ძირითადად დგას მხოლოდ კერძო მედიაციის შემთხვევაში, ვინაიდან სასამართლო მედიაციის პროცესამდე დავის საგანი და საფუძვლები სასამართლოს მიერ უკვე წინასწარ იდენტიფიცირებული და შემოწმებულია.

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „ა)“ ქვეპუნქტის თანახმად მედიაცია არის პროცესი, რომლის მეშვეობითაც ორი ან რამდენიმე მხარე მედიატორის დახმარებით ცდილობს დავის ურთიერთშეთანხმებით დასრულებას. ამდენად, მედიაცია მიმართული უნდა იყოს მხოლოდ დავის დასასრულებლად იმდენად, რამდენადაც ის წარმოადგენს დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ საშუალებას და არა სამოქალაქო გარიგების მარტივად აღსრულებადობის უზრუნველყოფ მექანიზმს. ამ გარემოების გათვალისწინებით პრაქტიკაში მედიაციის დაწყებამდე აუცილებელია მედიატორმა კარგად შეამოწმოს მედიაციის დაწყების მიზანი. მართალია, კერძო მედიაცია ერთ-ერთი მხარის მიმართვით იწყება,¹ თუმცა მისი საფუძველია სამედიაციო შეთანხმება, რომლითაც უნდა დასტურდებოდეს მხარეთა წინარე ურთიერთობა, რათა გამოირიცხოს მედიაციისთვის თვალთმაქცურად მიმართვის რისკი.

3.1. თვალთმაქცური სამედიაციო მორიგება

სამოქალაქო კოდექსი თვალთმაქცურ გარიგებად მიიჩნევს მხოლოდ ისეთ გარიგებას, რომლითაც მხარეებს სურთ სხვა გარიგების დაფარვა. ამდენად, ის აქცენტს აკეთებს გარიგების შინაარსზე და არა ფორმაზე. აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით საქართველოს უზენაესი სასამართლო თავის არაერთ გადაწყვეტილებაში უთითებს, რომ თვალთმაქცური გარიგების დროს, მართალია, ნების გამოვლენა მიმართულია სამართლებრივი შედეგების დადგომისაკენ, თუმცა, არა იმ ხელშეკრულების შესაბამისად, რომელზეც მხარეები თანხმდებიან.² ამგვარი გარიგების მიზანს წარმოადგენს იმ გარიგების დაფარვა, რომლის მიღწევის სურვილი მხარეებს რეალურად გააჩნიათ.³ ამ შემთხვევაში არსებობს ორი გარიგება, ერთი თვალთმაქცური და მეორე – რომელიც მხარეებმა უშუალოდ გაითვალისწინეს.⁴ ამდენად, თვალთმაქცური გარიგება ერთგვარად ფარავს ნამდვილ გარიგებას, შესაბამისად, მას არ გააჩნია სამართლებრივი საფუძველი და იგი ბათილია.⁵ კანონმდებლის ასეთი დამოკიდებულება განპირობებულია მხარეთა რეალური ნების შესაბამის სამართლებრივ ფორმაში გამოხატვის წა-

¹ წუღაძე ა., „სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში“, სადისერტაციო ნაშრომი, „უნივერსიტეტის გამომცემლობა“, თბილისი, 2016, 82.

² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 17 ივნისის განჩინება საქმეზე №ას-487-461-2015.

³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 23 სექტემბრის განჩინება საქმეზე №ას-677-2021.

⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 06 ივნისის განჩინება საქმეზე №ას-743-704-2015.

⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 28 სექტემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-1212-1138-2015.

ხალისებით.¹ ხშირ შემთხვევაში, მხარეები ვერ ერკვევიან, რა შინაარსის ხელშეკრულების გაფორმება სურთ ან კიდევ ვერ ასხვავებენ ერთმანეთისაგან გარიგების სხვადასხვა ტიპებს.² სამოქალაქო კოდექსი შესაძლებლობას ანიჭებს ხელშეკრულების სუბიექტებს, გამოასწორონ დაშვებული შეცდომები თვალთმაქცური გარიგების ბათილად ცნობით და მხარეთა შეთანხმების მიმართ გამოიყენონ ის მოთხოვნები, რაც დამახასიათებელია იმ გარიგებისათვის, რომლის მიღწევაც მხარეებს სურდათ.³ სასამართლოს ამგვარი განმარტებით თვალთმაქცურობის შეფასებისას ძირითად მნიშვნელობას ანიჭებს გარიგების შინაარსიდან გამომდინარე უფლებებსა და მოვალეობებს და არა ამ უფლებების რეალიზების ფორმას.

სამედიაციო მორიგების თვალთმაქცურად დადებისას კი საკითხი პირიქითაა, ვინაიდან ამ შემთხვევაში მხარეთა მთავარი ინტერესი არა შეთანხმებული პირობების შინაარსია, არამედ მათი აღსრულების ფორმა. სამედიაციო მორიგება შესაძლებლობას აძლევს მხარეებს თავი აარიდონ ხანგრძლივ სასამართლო დავას, რომელიც წლები გრძელდება, თუმცა მედიაციის აღნიშნული უპირატესობა არ უნდა იქნეს ბოროტად გამოყენებული ვინაიდან მედიაცია, როგორც უკვე აღინიშნა უპირატესად დავის გადაწყვეტის მექანიზმია და არა სამოქალაქო გარიგების დადების.

ამდენად, მნიშვნელოვანია, სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვის პროცესში სასამართლომ ყურადღება გაამახვილოს მისი აღსრულების სამართლებრივი რეჟიმის ბოროტად გამოყენების საკითხზე და დარწმუნდეს, რომ სასამართლოსთვის დასამტკიცებლად წარმოდგენილი სამედიაციო მორიგება, რეალურად არ იყოს მოჩვენებითად დადებული სამოქალაქო გარიგება, მხოლოდ იმ მიზნით, რომ იგი პირდაპირ დაექვემდებაროს აღსრულებას. აღნიშნულს ართულებს ის გარემოება, რომ სასამართლო არ წარმოადგენს მედიაციის პროცესის სისწორის მაკონტროლებელ ორგანოს. სასამართლოსთვის მედიატორის მიერ ხელმოწერილი სამედიაციო მორიგების წარდგენა ავტომატურად გულისხმობს მედიაციის, როგორც პროცესის კანონიერებას, რაშიც ასევე მოიაზრება მხარეთა ნების სამედიაციო მორიგების ფორმით გამოხატვის სისწორე.

სასამართლოს ფუნქცია სამედიაციო მორიგების აღსრულების პროცესში შეზღუდულია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363³²-ე მუხლით, რომელიც სამედიაციო მორიგების აღსრულებაზე, უარის თქმის უფლებას სასამართლოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში ანიჭებს, თუ მისი შინაარსი ეწინააღმდეგება საქართველოს კანონმდებლობას ან მისი აღსრულება შეუძლებელია.⁴ ამდენად, მნიშვნელოვანია ნორმის განმარტების პროცესში შინაარსის კანონიერება ფართოდ განიმარტოს და შემოწმდეს სამედიაციო მორიგების ფორმაც, რათა გამოირიცხოს მისი ბოროტად გამოყენების რისკი.

3.2. სამედიაციო მორიგების ბათილობის სამოქალაქო სამართლებრივი საფუძვლები

სამედიაციო მორიგება, როგორც უკვე აღინიშნა სამოქალაქო გარიგების სპეციალურ სახეს წარმოადგენს. შესაბამისად, მასზე ვრცელდება ყველა ის სამართლებრივი რეგულაცია, რაც გარიგებისთვისაა დადგენილი. სამედიაციო მორიგების აღსრულების მიზნებისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მისი ნამდვილობა სამოქალაქო კოდექსის მიხედვით. მითუმეტეს, რომ სამედიაციო მორიგების კანონშესაბამისობა მისი აღსრულების საკითხის განხილვის პროცესში სასამართლოს მიერ შესაფასებელი ერთ-ერთი ძირითადი გარემოებაა.⁵ სამო-

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 23 დეკემბრის განჩინება საქმეზე №ას-1174-2022.

² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 06 აგვისტოს განჩინება საქმეზე №ას-612-2021.

³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 24 ნოემბრის განჩინება საქმეზე №ას-1217-2021.

⁴ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, 363³²-ე მუხლი პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=158>> [10.05.2023].

⁵ იქვე.

ქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლი გარიგების ბათილად ცნობის სამ მთავარ საფუძველს გამოყოფს, რომლებსაც მიეკუთვნება გარიგების წინააღმდეგობა: კანონთან, საჯარო წესრიგთან და ზნეობის ნორმებთან.

3.3. კანონსაწინააღმდეგო სამედიაციო მორიგება

„ბათილია გარიგება, რომელიც არღვევს კანონით დადგენილ წესსა და აკრძალვებს, ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს ან ზნეობის ნორმებს.“¹ კანონით დადგენილ წესებსა და აკრძალვებში უნდა მოვიზიაროთ არა მხოლოდ კანონის ფორმით დადგენილ სამართლებრივ რეჟიმთან შეუსაბამობა, არამედ კანონქვემდებარე აქტებთან წინააღმდეგობაც,² ვინაიდან საქართველოს კანონმდებლობას საკანონმდებლო აქტებთან ერთად ქმნის კანონქვემდებარე აქტებიც.³ აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ კანონსაწინააღმდეგობა სამართალშეფარდების პროცესში განიხილება გარიგების შედეგთან მიმართებით ვინაიდან მისი მართლსაწინააღმდეგოდ კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელოვანია გარიგების ნეგატიური, კანონსაწინააღმდეგო შედეგი.⁴ აღნიშნული ასევე უკავშირდება მხარეთა კეთილსინდისიერების ვალდებულებასაც, რომელიც განსაზღვრავს სამართლებრივი ურთიერთობის მიმართულებას კანონის ფარგლებში.⁵

სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვა სასამართლოს ქვემდებარე საქმეს იმიტომ განეკუთვნება, რომ არ მოხდეს კანონსაწინააღმდეგო სამედიაციო მორიგების აღსრულება. გასათვალისწინებელია, ის გარემოებაც, რომ მედიატორი ხშირ შემთხვევაში შესაძლებელია არც იყოს იურისტი და არ გააჩნდეს სპეციალური ცოდნა გარიგების შინაარსის კანონშესაბამისობის განსაზღვრად. ამგვარი დასკვნის საშუალებას იძლევა „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-14 მუხლი, რომელიც იურიდიულ განათლებას მედიატორობის წინაპირობად არ გამოყოფს. ამდენად, სწორედ მოსამართლე ხდება იმ კვალიფიციური სამართლებრივი ექსპერტიზის ჩამტარებელი, რომლითაც დგინდება სამედიაციო მორიგების შინაარსის კანონიერება.

სასამართლოს უარი არაკანონიერი სამედიაციო მორიგების აღსრულებასთან დაკავშირებით ეფუძნება იმ გარემოებას, რომ სამედიაციო მორიგება სამოქალაქო სამართლებრივი თვალსაზრისით ბათილია. ბათილი გარიგება კი არ წარმოშობს რაიმე სამართლებრივ შედეგებს.⁶

3.4. საჯარო წესრიგის საწინააღმდეგო სამედიაციო მორიგება

საჯარო წესრიგის ლეგალურ დეფინიციას კანონმდებლობა არ განამტკიცებს, თუმცა სამოქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლის საკანონმდებლო დანაწესის მიზანს სწორედ იმგვარი გარიგებების თავიდან აცილება წარმოადგენს, რომლებიც ფორმალურად კანონსაწინააღმდე-

¹ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი“, 54-ე მუხლი, პარლამენტის უწყებანი, 31, 24/07/1997, <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/31702?publication=123> [10.05.2023].

² ჭანტურია ლ., სამოქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლის კომენტარი, წიგნში: სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი წიგნი I სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, (რედ. ჭანტურია ლ.), თბილისი, 2017, 316

³ საქართველოს ორგანული კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“, მე-7 მუხლი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 33, 09/11/2009, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/90052?publication=37>> [11.05.2023].

⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 25 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-1097-2021.

⁵ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 20 ნოემბრის განჩინება საქმეზე №ას-1548-2019.

⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 16 იანვრის განჩინება საქმეზე №ას-189-182-2013.

გო არ არის, თუმცა, თავისი არსით, საზოგადოებრივ მართლწესრიგს არღვევს და სამოქალაქო ბრუნვის სუბიექტთა თანაცხოვრებას აუარესებს, რაც შედეგობრივად, სამოქალაქო ბრუნვას აფერხებს.¹ საჯარო წესრიგი შეიძლება განვიხილოთ, როგორც პროცესუალური ისე მატერიალური კატეგორია, რომლის ფარგლებშიც პროცესუალური საჯარო წესრიგი მიემართება ფორმას, მატერიალური კი შინაარს.² იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით სამოქალაქო სამართლებრივი გაგებით საჯარო წესრიგში იგულისხმება სამოქალაქო ბრუნვის ფუნდამენტური პრინციპები, როგორცაა საკუთრების, ხელშეკრულებისა და მენარმეობის თავისუფლებანი და სხვა. საჯარო წესრიგის დარღვევით ილახება არა მხოლოდ სამართლებრივი ურთიერთობის კონკრეტული მონაწილის უფლებები, არამედ სახელმწიფოსა და საზოგადოების ინტერესებიც.³ სხვა განმარტებით საჯარო წესრიგი სახელმწიფოს მიერ ეროვნული კანონმდებლობით აღიარებულ მორალისა და სამართლის ფუნდამენტურ პრინციპებს მოიცავს.⁴ მართალია, სამედიაციო მორიგების აღსრულებისათვის საჯარო წესრიგთან შესაბამისობის მოთხოვნა (გარდა კოლექტიურ შრომით დავაზე მედიაციის შედეგად მიღწეული შეთანხმების და საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების ცნობისა და აღსრულების საკითხის გადაწყვეტისა), საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების აღსრულებისგან განსხვავებით მოთხოვნილი არ არის,⁵ მაგრამ აღნიშნული საკანონმდებლო ხარვეზად უფრო უნდა ჩაითვალოს ვიდრე გამართულ სამართლებრივ რეჟიმად. ვინაიდან, საჯარო წესრიგთან წინააღმდეგობა იმთავითვე არის სამედიაციო მორიგების, როგორც სამოქალაქო გარიგების ბათილობის საფუძველი და შესაბამისად მისი აღსრულების გამომრიცხველი გარემოება.

3.5. ზნეობის საწინააღმდეგო სამედიაციო მორიგება

სამედიაციო მორიგების, როგორც სამოქალაქო გარიგების ბათილობის ერთ-ერთ საფუძველს ზნეობის ნორმებთან წინააღმდეგობა წარმოადგენს.⁶ გარიგება ეწინააღმდეგება ზნეობის ნორმებს, როდესაც იგი არსებითად არღვევს ერთ-ერთი მხარის ინტერესებს და არათანაბარ პირობებში აყენებს მათ, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ხელშეკრულება ნების თავისუფალი გამოვლენის საფუძველზეა დადებული.⁷

აღნიშნულ საკითხზე უზენაესი სასამართლო განმარტავს, რომ სამართლებრივ სახელმწიფოში მართლწესრიგის არსებობას კანონთან ერთად უზრუნველყოფს, ასევე-მორალური ქცევის სტანდარტიც.⁸ შესაბამისად, მიუხედავად იმისა, რომ კერძო სამართლებრივ ურთიერთობებში კერძო ავტონომიისა და თავისუფალი კონტრაქტების პრინციპი მოქმედებს, გარიგება, რომე-

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 28 იანვრის განჩინება საქმეზე №ას-1050-2020.

² *გყემადაძე ს.*, "საჯარო წესრიგი" როგორც საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმების თუ მის ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველი (ქართული პრაქტიკის მოკლე მიმოხილვა), ჟურნ. ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, II გამოცემა, თბილისი, 2012, 16-18.

³ *ზოიძე ბ.*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლის კომენტარი, წიგნში: საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი წიგნი I ზოგადი დებულებანი (მთავარი რედ. *ჭანგუჩია დ.*), თბილისი, 2002, 178.

⁴ *ღიპაჩგია ნ.*, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველები საჯარო წესრიგთან მიმართებით, წიგნში: ზურაბ ახვლედიანი 80 (რედ.: *ძღიეჩიშვილი ზ.*, *ქავთაჩაძე ს.*), თბილისი, 2013, 132.

⁵ საქართველოს კანონი „არბიტრაჟის შესახებ“, მუხლი 45, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 13, 02/07/2009, <<https://matsne.gov.ge/document/view/89284?publication=8>> [18.05.2023].

⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 20 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-1224-1149-2015.

⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 18 იანვრის განჩინება საქმეზე №ას 679-2021.

⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 21 დეკემბრის განჩინება საქმეზე №ას-802-2020.

ლიც საზოგადოებაში „საყოველთაოდ მიღებულ ქცევის სტანდარტს“ ეწინააღმდეგება, ამორალურ გარიგებად მიიჩნევა და ბათილობის სამართლებრივ შედეგებს უკავშირდება.¹

ამ გარემოების გათვალისწინებით სამოქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლის საფუძველზე გარიგების ზნეობის საწინააღმდეგოდ მისაჩვენად სამართლებრივად უნდა შეფასდეს არა გარიგების მონაწილეთა სუბიექტური ქცევა/ქმედება, არამედ თავად გარიგების ობიექტური შინაარსის შესაბამისობა ზნეობის ნორმებთან.² ამდენად, მთავარ შესაფასებელ გარემოებას გარიგების შინაარსი და არა კონტრაქტის სუბიექტური ცოდნისა და შეხედულებები წარმოადგენს.³ მხარეთა „კეთილსინდისიერება“, რაც გარიგების შინაარსის ამორალურობის არცოდნაში ვლინდება მისი ბათილობისათვის შეზღუდვას არ ქმნის.⁴

საწინააღმდეგო მოსაზრების თანახმად დაუშვებელია შინაარსობრივი კრიტერიუმების არარსებობის გამო გარიგების ბათილობის საზომად ზნეობის გამოყენება.⁵ ამასთან, ხელშეკრულება არ შეიძლება მიჩნეულ იქნას ზნეობრივ ნორმებთან შეუსაბამოდ, როდესაც მოქმედებასა და საპირისპირო მოქმედებას შორის აშკარა შეუსაბამობა მოგვიანებით წარმოიშობა.⁶ სხვა მოსაზრებით კი, ზნეობის ნორმებთან წინააღმდეგობის საფუძველით გარიგების ბათილობა მაშინ უნდა განხორციელდეს, როცა ის არღვევს იურიდიულად მნიშვნელოვან ინტერესებს.⁷

ლიტერატურაში არსებული აზრთა სხვადასხვაობის მიუხედავად კანონმდებლობა და სასამართლო პრაქტიკა დღემდე აღიარებს ზნეობრივ ნორმებთან შესაბამისობას გარიგების ნამდვილობის წინაპირობად. აღნიშნული ასევე მნიშვნელოვანია სამედიაციო მორიგების მიზნებისათვის, რაც მედიაციის მონაწილეებს სასამართლო ლეგიტიმაციის მისაღებად ავალდებულებს მათი შეთანხმების ზნეობის ფარგლებში მოქცევას.

IV. სასამართლოს როლი სამედიაციო მორიგების აღსრულებაში

1. ნებაყოფლობითობის პრინციპი სამედიაციო მორიგების აღსრულებასთან მიმართებით

მედიაცია ნებაყოფლობითი პროცედურაა,⁸ რომელშიც მხარეები საკუთარი ინიციატივით ერთვებიან⁹ და თავიანთი შეხედულებით წარმართავენ, რაც მხარეთა ინტერესებზე მაქსიმალურად მორგებული შედეგის მიღწევას განაპირობებს.¹⁰ მედიატორს, როგორც შუამავალს არ

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 15 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-212-201-2017.

² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 5 ივლისის განჩინება საქმეზე №ას-497-2019.

³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 29 მარტის განჩინება საქმეზე №ას-1215-2018.

⁴ *დაჩუანია თ.*, რა არის მევახშეობა? (მევახშეობის თანამედროვე გაგება და მისი ხელშემწყობი საკანონმდებლო და არასაკანონმდებლო ფაქტორები): წიგნში: ზურაბ ახვლედიანი 80 (რედ.: *ძღიეხიშვილი ზ., ქავთაიაძე ს.*) თბილისი, 2013, 66.

⁵ *კეხესელიძე დ.*, კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბილისი, 2009, 280.

⁶ *დაჩუანია თ.*, რა არის მევახშეობა? (მევახშეობის თანამედროვე გაგება და მისი ხელშემწყობი საკანონმდებლო და არასაკანონმდებლო ფაქტორები): წიგნში: ზურაბ ახვლედიანი 80 (რედ.: *ძღიეხიშვილი ზ., ქავთაიაძე ს.*) თბილისი, 2013, 66.

⁷ *ზარანდია თ., ჯუღელი თ.*, ზნეობრივი ვალდებულებანი სამოქალაქო სამართალში, ჟურნ.: მართლმსაჯულება და კანონი, №4 თბილისი, 2006, 77.

⁸ *ტაკაშვილი ს.*, მედიაციის, როგორც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ფორმის, მნიშვნელობა კოლექტიური შრომითი დავის განხილვისა და გადაწყვეტის პროცესში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწადული, თბილისი, 2014, 51.

⁹ *კოვაკი კ.*, ადვოკატთა მოვალეობები და პასუხისმგებლობა დავის გადაწყვეტისას, კეთილსინდისიერება მედიაციაში - თხოვნის, რეკომენდაციის თუ მოთხოვნის სახით დადგენილი? ახალი ეთიკა, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწადული, თბილისი, 2014, 299.

¹⁰ *ჩიგაშვილი ნ.*, სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევების საფუძველი, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწადული, თბილისი, 2016, 11.

აქვს უფლება ცალმხრივად მიიღოს გადაწყვეტილება დავასთან დაკავშირებით. მას შეუძლია შეასრულოს მხოლოდ ფასილიტატორის ფუნქცია, მხარეთა ემოციური ფონის უარყოფითი გავლენის შესუსტებისა¹ და მათთვის ობიექტური ინფორმაციის მიწოდების² გზით ხელი შეუწყოს მხარეებს გადაწყვეტილების მიღებაში.³ ამ გარემოების გათვალისწინებით სამედიაციო მორიგება უფრო მეტად ასახავს მხარეთა ინტერესებს, ვიდრე სასამართლო გადაწყვეტილება და შესაბამისად მისი ნებაყოფლობითი აღსრულების შესაძლებლობაც გაცილებით მაღალია.⁴ დავის ფორმალური პროცედურებისგან განსხვავებით მედიაციაში მთავარი აქცენტი კეთდება მხარეთა საჭიროებებზე და არა უფლებებზე.⁵ ამდენად, მედიაციის შედეგად გვარდება არამხოლოდ სამართლებრივი დავები, არამედ მხარეთა პიროვნული ურთიერთობის პრობლემებიც.⁶ ამ გარემოების გათვალისწინებით სამედიაციო მორიგების მიმართ მხარეებს უფრო მეტი მიმღეობა აქვთ.

მედიაციის ნებაყოფლობითობა მის ყველა ეტაპზე ვრცელდება⁷ მათ შორის სამედიაციო მორიგების აღსრულების ეტაპზეც, რაც არ გულისხმობს მისი შეუსრულებლობის უფლებას. შედარებისთვის კატარის სახელმწიფოში, აპრობირებულ პრაქტიკას წარმოადგენს სამედიაციო მორიგებით კონკრეტული საჯარიმო ფულადი თანხის განსაზღვრა, რომელიც დაეკისრება მხარეს სამედიაციო მორიგების ნებაყოფლობით აღსრულებაზე უარის თქმის შემთხვევაში.⁸ სამედიაციო მორიგების აღსრულების მხოლოდ მხარეთა კეთილი ნების იმედად დატოვება წინააღმდეგობაშია ასევე „მედიაციის შედეგად მიღწეული მორიგების საერთაშორისო შეთანხმებების შესახებ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 2019 წლის 7 აგვისტოს კონვენციასთან, რომლის თანახმად სამედიაციო მორიგება შესასრულებლად სავალდებულოა.

აღნიშნულის გათვალისწინებით ნებაყოფლობითობა სამედიაციო მორიგების აღსრულების მნიშვნელოვანი, მაგრამ არასაკმარისი ელემენტია. მედიაციის ქმედითობის შესანარჩუნებლად სამედიაციო მორიგების იძულებითი აღსრულების ბერკეტის არსებობა აუცილებელია.

2. სასამართლო იძულება, როგორც სამედიაციო მორიგების აღსრულების გარანტი

მედიაციის პროცესის თავისებურებებიდან გამომდინარე, სამედიაციო მორიგების ნებაყოფლობითი აღსრულების მოლოდინი ძალიან მაღალია. აღნიშნულის მიუხედავად მისი იძულებითი აღსრულების სამართლებრივი ბერკეტის არსებობა უპირატესად სამართლებრივი სტაბილურობის, მხარეთა ინტერესების დაცვისა და მედიაციის ინსტიტუტისადმი ნდობის ამაღლების გარანტია. სწორედ ამიტომ სამედიაციო მორიგება, რომლის აღსასრულებლადაც გამოტანილია სასამართლოს განჩინება და გაცემულია სააღსრულებო ფურცელი აღსრულების ქვემდებარე აქტს წარმოადგენს.⁹

¹ ვაშაკიძე მ., თახხნიშვილი ქ., ჯობაძე ნ., ემოციური ინტელექტის მნიშვნელობა მედიაციის პროცესში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწდეული, სპეციალური გამოცემა, თბილისი, 2018, 94.

² Sawicki S. C., Mediation: The Dance and The Deal, American Journal of Mediation, Vol.2, 2008, 35.

³ ჩიგაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, სამართლის ჟურნალი №2, თბილისი 2016, 38.

⁴ ბახნაბიშვილი გ., წიკვაუჩი ს., სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხი საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწდეული, თბილისი, 2016, 8.

⁵ Jerningan M., Lord R. B., The Mediator's Role in The Family Business, American Journal of Mediation, vol. 2, 2008, 57.

⁶ ჟოხჟოღიანი დ., ბოდიში და პატიება მედიაციის პროცესში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწდეული, თბილისი, 2014, 39

⁷ Tsuvina T., Ferz S., The Recognition and Enforcement of Agreements Resulting from Mediation: Austrian and Ukrainian Perspectives, Access to Justice in Eastern Europe, 2022, 35, <att_1668595544.pdf (ajee-journal.com)> [05.06.2023].

⁸ EL Farag M. S. A., The Enforcement of Settlement Agreements Resulting from Mediation – A Qatari Perspective, Asian Business Lawyer, 19, 2017, 55-58.

⁹ საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“, მე-2 მუხლის „ყ“ ქვეპუნქტი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 13(20), 01/05/1999,

მართალია მხარეებს, რომლებიც წერილობითი ფორმით გამოხატავენ ნებას, უარი თქვან სახელმწიფოს მიერ გარანტირებულ სასამართლო სამართალწარმოებაზე და მის ნაცვლად მიმართონ დავის გადაწყვეტის კერძო საშუალებას, შესაძლოა ჰქონდეთ ლეგიტიმური მოლოდინი იმის თაობაზე, რომ მათ მიერ დავას ალტერნატიული საშუალების გამოყენებით, მიღწეული გადაწყვეტილება იქნება საბოლოო და არ დაექვემდებარება სასამართლოს მიერ გადასინჯვას,¹ მაგრამ საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობა² სასამართლო და კერძო მედიაციის შედეგად მიღწეული სამედიაციო მორიგების შინაარსის კანონიერებისა და აღსრულებაუნარიანობის საკითხის შემოწმებას სასამართლოს სამართლიანად უქვემდებარებს.

სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხზე მსჯელობისას მნიშვნელოვანია სასამართლო სამედიაციო მორიგების გაფორმების პროცესუალურსამართლებრივი შედეგები. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 272-ე მუხლის „დ¹)“ ქვეპუნქტის თანახმად სასამართლო, მხარეთა განცხადებით ან თავისი ინიციატივით, შეწყვეტს საქმის წარმოებას, თუ შედგენილ იქნა სამედიაციო მორიგება ან საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების მხარემ სასამართლოს წარუდგინა საერთაშორისო სამედიაციო მორიგება, რომლითაც სადავო საკითხი უკვე გადაწყვეტილია. მითითებული ნორმა საქმის წარმოების შეწყვეტის ფაქტს უკავშირებს სამედიაციო მორიგების არსებობას, თუმცა არ უთითებს სასამართლოს ვალდებულებაზე საქმისწარმოების პროცესის შეწყვეტამდე იმსჯელოს სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხთან დაკავშირებით.

აღნიშნული, შესაძლებელია საკანონმდებლო ხარვეზად მივიჩნიოთ, რაც არ უნდა იყოს ნორმის არასწორი ინტერპრეტაციის საფუძველი, ვინაიდან ნებისმიერი რეგულაციის მიზანი ურთიერთდაპირისპირებული ინტერესების გარკვეული სახით განონასწორებაა³ და არა ახალი სამართლებრივი პრობლემის წარმოქმნა. საკანონმდებლო ხარვეზი, რომელიც სამართლის განვითარების თანმდევ მოვლენად მიიჩნევა,⁴ პრაქტიკაში ნორმათა სწორი ინტერპრეტაციით (არსისა და მიზნის გათვალისწინებით) შეიძლება გასწორდეს.⁵ შესაბამისად, მოცემულ შემთხვევაში, დაუშვებელია კანონის პირდაპირი, სიტყვა-სიტყვითი განმარტების მეთოდის გამოყენება, ვინაიდან ის აზრს უკარგავს სამართლის სხვა პროცესუალურ ნორმებს.⁶

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 272-ე მუხლის „დ¹)“ ქვეპუნქტის მიზანს საქმისწარმოების შეწყვეტის საფუძვლების განსაზღვრა წარმოადგენს ისეთ შემთხვევებში, როცა დავის გაგრძელება აზრს მოკლებულია ანუ არ არსებობს დავის განხილვის იურიდიული ინტერესი. მითითებული ნორმის გამოყენებისას მხედველობაში მიიღება არა მხოლოდ მიზანი, არამედ მიზანშეწონილობაც.⁷ აღნიშნული, განპირობებულია იმ გარემოებით, რომ თითოეული დებულება არ განიხილება არც შესაბამისი ინსტიტუტებისა თუ ცნებათა სისტემისგან იზოლირებულად, არც სამართლებრივი წესრიგისათვის დამახასიათებელი ფასეულობებისაგან დამოუკიდებლად. ის სამართლიანი და მიზანშეწონილობაზე დამყარებული სამართლებრივი წესრიგის ნაწილია.⁸

ისეთი პროცესუალური მოქმედება, როგორც საქმისწარმოების შეწყვეტაა საჭიროებს არამართო პირდაპირ სამართლებრივ საფუძველს, არამედ ამ სამართლებრივი საფუძვლის

¹ <<https://www.matsne.gov.ge/ka/document/view/18442?publication=109>> [22.05.2023].

² *Abedian H.*, Judicial Review of Arbitral Awards in International Arbitration – A Case for an Efficient System of Judicial Review, *Journal of International Arbitration*, Vol. 28, Issue 6, Kluwer Law International 2011, 553.

³ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, XLIV¹³ თავი, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=158>> [24.05.2023].

⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2023 წლის 21 მარტის განჩინება საქმეზე №ა-381-შ-10-2023.

⁵ *კეხესელიძე დ.*, „კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები“, თბილისი, 2009, 61.

⁶ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 27 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე №ას-1264-2018.

⁷ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 21 ივნისის განჩინება საქმეზე №ას-34-2022.

⁸ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 28 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე №ას-486-486-2018.

⁹ *კეხესელიძე დ.*, „კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები“, თბილისი, 2009, 74.

კანონიერად არსებობის ფაქტობრივ დასაბუთებასაც. ამ გარემოების გათვალისწინებით საქმისწარმოების შესაწყვეტად არ არის საკმარისი მხოლოდ სამედიაციო მორიგების არსებობა. აუცილებელია, ამ სამედიაციო მორიგების კანონიერებისა და აღსრულებადობის დადასტურება სასამართლოს მიერ. სხვა შემთხვევაში საქმისწარმოება შეწყვეტა გამოიწვევს პირის სამართლიანი სასამართლოს კონსტიტუციური უფლების შეზღუდვას. აღნიშნული უპირატესად ეხება სასამართლო მედიაციას, რომლის დაწყებაც სწორედ სასამართლოს შუამდგომლობის საფუძველზე ხორციელდება.¹ მართალია, მედიატორი თავადაც ამოწმებს სამედიაციო მორიგების შინაარსს, რომელსაც ხელმოწერით ადასტურებს, მაგრამ მას არ აქვს სახელმწიფოსგან მოსამართლის მსგავსი ლეგიტიმაციის ხარისხი, რაც მას სასამართლოსგან დამოუკიდებლად პირდაპირ სააღსრულებო ფურცლის გაცემის უფლებამოსილებას მიანიჭებდა. ამ გარემოების გათვალისწინებით სამედიაციო მორიგება აღსასრულებლად სავალდებულო ძალას სასამართლოს მიერ მისი შინაარსის კანონიერებისა და აღსრულებაუნარიანობის დადასტურების შემდეგ იძენს. ამ პროცესის გავლამდე კი დაუშვებელია მის საფუძველზე პირის უფლების შემზღუდველი პროცესუალური მოქმედების განხორციელება, ვინაიდან სამედიაციო მორიგებას ჯერ კიდევ არ აქვს მიღებული სასამართლო ლეგიტიმაცია. შესაბამისად, აუცილებელია თანმდევი პროცესუალური შედეგები მხოლოდ სასამართლო ლეგიტიმაციის შემდეგ წარმოიშვას.

სამედიაციო მორიგება ისეთ გარიგებას წარმოადგენს, რომლის ძალაში შესვლა დამოკიდებულია სასამართლოს მოწონებასა და დამტკიცებაზე. შესაბამისად, როგორც უკვე აღინიშნა სამართლებრივი პროცესი იურიდიული ძალის არმქონე (ნებაყოფლობით შესასრულებელი) გარიგების საფუძველზე ვერ შეწყდება. ნებისმიერ გარიგებას, სამართლებრივი ურთიერთობის წარმოსაშობად, შესაცვლელად ან შესაწყვეტად უნდა გააჩნდეს იურიდიული ლეგიტიმაცია ანუ მისი განხორციელება უნდა იყოს კანონით დაცული. პირობით სამომავლო მოვლენაზე დამოკიდებული გარიგებები უფლებებსა და მოვალეობებს წარმოშობენ მხოლოდ ამ პირობის დადგომის შემდეგ.²

სასამართლოს მიერ სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვამდე საქმისწარმოების შეწყვეტის შემთხვევაში ყოველთვის იარსებებს სასამართლოს მიერ მის აღსრულებაზე უარის თქმის რისკი. მითუმეტეს, რომ მედიაციის პროცესში ჩართული მედიატორი და დავის მხარეები შეიძლება არც იყვნენ იურისტები და არ ჰქონდეთ თავიდანვე კანონ-შესაბამისი სამედიაციო მორიგების შედგენისათვის საჭირო კვალიფიკაცია. ასეთ შემთხვევაში გამოვა, რომ მხარეები ვერც სასამართლო წესით გააგრძელებენ დავას და ვერც სამედიაციო მორიგებას აღასრულებენ, რაც წარმოადგენს სამართლებრივ ჩიხს უფლებების დაცვის სფეროში, როცა უფლება მატერიალურად არსებობს, მაგრამ მისი პროცესუალური რეალიზება შეუძლებელია.

ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 273-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად საქმის წარმოების შეწყვეტის შემთხვევაში სასამართლოსათვის ხელმეორედ მიმართვა დავაზე იმავე მხარეებს შორის, იმავე საგანზე და იმავე საფუძველით არ შეიძლება.³

საკითხს ართულებს ის გარემოებაც, რომ სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვა დადგენილია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის სპეციალური თავით, ცალკე წარმოების სახით. ამავდროულად, იმავე კოდექსის 38-ე მუხლის „ი²“ ქვეპუნქტითა და 39-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ა⁷“ ქვეპუნქტის თანახმად სამედიაციო მორიგების აღსრულების შესახებ განცხადებისა და საერთაშორისო სამედიაციო მორიგების ცნობისა და აღსრულების

¹ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“ მე-4 მუხლი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-18, 18/09/2019, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [22.05.2023].

² ჭანტუა დ., სამოქალაქო კოდექსის 90-ე მუხლის კომენტარი, წიგნში: სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი წიგნი I სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, (რედ. ჭანტურია ლ.), თბილისი, 2017, 529-530

³ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, 173-ე მუხლის მე-2 ნაწილი, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=158>> [22.05.2023].

შესახებ განცხადების განხილვისთვის ცალკეა დადგენილი სახელმწიფო ბაჟი, რაც ნორმათა სისტემური განმარტების მიხედვითაც ტოვებს განცდას, რომ აღსრულების საკითხის განხილვა უნდა მოხდეს ძირითადი საქმისგან იზოლირებულად ცალკე წარმოების ფარგლებში.

როგორც უკვე აღინიშნა „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი იცნობს კერძო და სასამართლო მედიაციის შემთხვევებს. მოცემულ შემთხვევაში კი განხილვის ამგვარი წესი რელევანტურად უნდა მივიჩნიოთ მხოლოდ კერძო მედიაციასთან მიმართებით, როდესაც სასამართლოში დავა საერთოდ არ მიმდინარეობს და მისი გადაწყვეტა მედიაციის მეშვეობით ხდება. იმ შემთხვევაში კი, როცა საქმე გვაქვს სასამართლო მედიაციასთან წარმოების ცალკე წესი არ უნდა იქნეს გამოყენებული. აღნიშნული თანხვედრაშია სწრაფი და ეფექტური მართლმსაჯულების პრინციპთან, რაშიც უპირველესად საქმის გონივრულ ვადაში განხილვისა და ადამიანის უფლებათა დაცვის ქმედითი ბერკეტების უზრუნველყოფის აუცილებლობა იგულისხმება.¹

ამასთან, გაუმართლებელია ერთი და იგივე საქმის სხვადასხვა ეტაპი ჩატარდეს ცალკე წარმოებების სახით მითუმეტეს რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი მიმართულია არა საქმის გაყოფის, არამედ გაერთიანებისაკენ. ამ კოდექსის 182-ე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად „თუ სასამართლოს წარმოებაშია რამდენიმე ერთგვაროვანი და სამართლებრივად ერთმანეთთან დაკავშირებული საქმე, რომლებშიც ერთი და იგივე ან სხვადასხვა მხარე მონაწილეობს, სასამართლოს შეუძლია თავისი ინიციატივით ან მხარის შუამდგომლობით გააერთიანოს ეს საქმეები ერთ წარმოებად ერთად განხილვისათვის, თუ ასეთ გაერთიანებას შედეგად მოჰყვება დავის უფრო სწრაფად და სწორად განხილვა.“² იმ შემთხვევაშიც კი თუ სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვა ცალკე წარმოების სახით განხორციელდება სასამართლო მედიაციის დროს, სასამართლო ვალდებულია არ შეწყვიტოს ძირითადი საქმის წარმოება სანამ არ მოხდება მხარეთა მიერ შედგენილი სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვა.

საინააღმდეგო განმარტება მითითებულ საკითხთან დაკავშირებით გამოიწვევს როგორც კერძო (მხარეთა), ისე საჯარო (მედიაციის, როგორც დარგის) ინტერესების უსაფუძვლო დაზიანებას. კერძო ინტერესების დაზარალება გამოიხატება მხარისთვის უფლების წართმევაში განახორციელოს თავისი ინტერესების დაცვა, ვინაიდან სამართალწარმოების შეწყვეტის შედეგად იმავე საკითხზე დავა არ დაიშვება და ამავედროულად უკვე მიღწეული სამედიაციო მორიგების იძულებითი აღსრულებაც შეუძლებელი გახდება. მართალია, აღნიშნულის მიუხედავად მხარეებს შეუძლიათ სამედიაციო მორიგების ნებაყოფლობით შესრულება, მაგრამ კანონმა მართლმსაჯულების განხორციელება არ უნდა დატოვოს მხარეთა კეთილი ნების იმედად. საჯარო ინტერესების დაზარალება გამოიხატება მედიაციის, როგორც დარგის დისკრედიტაციაში, ვინაიდან ის კარგავს ეფექტურობისა და სანდოობის ელემენტებს. ამ პირობებში სამედიაციო მორიგების გაფორმება არ იქნება მხარეთათვის მისაღები, ვინაიდან არ იარსებებს მისი იძულებითი აღსრულების მექანიზმი. ამასთან, პრაქტიკაში შესაძლებელია წარმოიშვას ანომალიური შემთხვევები, როდესაც მხარეები მედიაციის პროცესში აღწევენ შეთანხმებას, მაგრამ ხელოვნურად წყვეტენ პროცესს და მორიგების აქტს აფორმებენ სასამართლო მორიგების სახით, რათა თავი აარიდონ როგორც სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვის თანმდევ სამართლებრივ რისკებსა და დამატებითი სახელმწიფო ბაჟის გადახდის ვალდებულებას, რაც მნიშვნელოვნად აზარალებს მედიაციის ინსტიტუტს. სასამართლო მორიგების შემთხვევაში მხარეები ვერ გასცდებიან სარჩელში მითითებულ დავის საგანს, რაც ავტომატურად ზღუდავს მედიაციის უნარს დააკმაყოფილოს მხარეთა მრავალმხრივი ინტერესები.³

¹ კობავა გ., 2021 წლის 18 მაისის №1600 კონსტიტუციური სარჩელი <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=11266>> [01.06.2023].

² საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, 182-ე მუხლის მე-4 ნაწილი პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=158>> [01.06.2023].

³ Esplugues C., Marquis L., *New Developments in Civil and Commercial Mediation Global Comparative Perspectives*, „Springer International Publishing Switzerland“, 2015, V.

ზემოაღნიშნული პრობლემების გადაწყვეტა შესაძლებელია ორი გზით განხორციელდეს. პირველი გზა გულისხმობს სასამართლოების მერ საკითხის სწორ ინტერპრეტაციას, რომლის თანახმად საქმის წარმოების შეწყვეტა განხორციელდება მხოლოდ სასამართლოს მიერ დამტკიცებული სამედიაციო მორიგების საფუძველზე, რომლის აღსრულებასთან დაკავშირებით მიღებულია სასამართლოს განჩინება და გაცემულია სააღსრულებო ფურცელი ან მხარეთა ერთობლივი განცხადებით დასტურდება მისი ნებაყოფლობითი აღსრულება (აღსრულების საკითხის განხილვის საჭიროების არარსებობა). საკითხის გადაწყვეტის მეორე ალტერნატივას კი სსამოქალაქო საპროცესო კოდექსში საკანონმდებლო ცვლილებით ზემოაღნიშნული ნორმების შინაარსის დაზუსტება წარმოადგენს.

3. სასამართლოს მიერ სამედიაციო მორიგების შემოწმების ფარგლები

სამედიაციო მორიგების შინაარსის შემოწმება მისი აღსრულების საკითხის განხილვის ერთ-ერთი უმთავრესი წინაპირობაა. კანონი¹ მისი შემოწმების ორ ძირითად კრიტერიუმს გამოყოფს: კანონშესაბამისობას და აღსრულებადობას. კოლექტიურ შრომით დავაზე მედიაციის შედეგად მიღწეული შეთანხმების აღსრულების პროცესის განხილვისას კი მითითებულ კრიტერიუმებს ემატება საჯარო წესრიგი.² მოცემულ შემთხვევაში კოლექტიურ შრომით დავებთან მიმართებით კანონმდებლობის დიფერენცირებული მიდგომა შესაძლებელია შრომის სამართალში საჯარო წესრიგის ელემენტის უფრო მაღალი მნიშვნელობით იყოს გამოწვეული, თუმცა აღნიშნული არ უნდა იქნეს იმგვარად გაგებული თითქოს სხვა სახის სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვისას სასამართლოს არ აქვს უფლება შეამოწმოს მისი საჯარო წესრიგთან შესაბამისობა, ვინაიდან სამედიაციო მორიგების კანონიერება გულისხმობს სამოქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლით გათვალისწინებული მატერიალურ-სამართლებრივი ნამდვილობის წინაპირობების შემოწმებასაც.

გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ სასამართლოს კომპეტენცია მიემართება მხოლოდ სამედიაციო მორიგების შინაარსს და არა ფორმას. სასამართლო არ იკვლევს მის მისაღწევად გამოყენებული გზების კანონიერებასა და მედიაციის პროცესის სისწორეს. ამ ნაწილში პასუხისმგებლობა მედიატორს ეკისრება.

სასამართლო უფლებამოსილია შეაჩეროს სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვა იმ შემთხვევაში თუ მხარის მიერ წამოყენებულია პრეტენზია სამედიაციო მორიგების მისაღწევად მეორე მხარის მიერ გამოყენებული მექანიზმის არაკანონიერების გამო (მაგ.: იძულება, მოტყუება და სხვ.) და მოთხოვნილია სამედიაციო მორიგების ბათილად ცნობა. ამ შემთხვევაში მითითებული საკითხი განიხილება საერთო წესების დაცვით აღსრულების საკითხის განხილვა კი შეჩერდება.

სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვისას სასამართლოს მიერ შესაფასებელ დამატებით გარემოებას წარმოადგენს მისი შინაარსის აღსრულების შესაძლებლობა, რაც უპირატესად მხარეთა ვალდებულებების იძულებით განხორციელებადობას გულისხმობს. ამ თვალსაზრისით სამედიაციო მორიგების შინაარსი არ უნდა უკავშირდებოდეს მხარის მიერ კონკრეტული მოქმედების განხორციელებას, რისი უზრუნველყოფაც იძულებითი აღსრულების ფარგლებში ვერ განხორციელდება.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით სამედიაციო მორიგების აღსრულების პროცესი სხვა არაფერია თუ არა მხარეთა სამოქალაქო-სამართლებრივი შეთანხმების ლეგიტიმაცია და მისთვის შესასრულებლად სავალდებულო ძალის მინიჭება, სასამართლოს ფუნქცია კი ამ

¹ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, 363³²-ე მუხლი, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=158>> [01.06.2023].

² საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, 363³⁵-ე მუხლი, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/29962?publication=158>> [01.06.2023].

პროცესში სამედიაციო მორიგების სამართლებრივ წესრიგთან შესაბამისობისა და მისი აღსრულებადობის დადგენა წარმოადგენს.

4. სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფა

სასამართლოს გადაწყვეტილების მსგავსად სამედიაციო მორიგება დავის გადაწყვეტის შემაჯამებელი აქტია და შესაბამისად მისი აღსრულების უზრუნველყოფის ანალოგიური მექანიზმების არსებობა მედიაციის ინსტიტუტთან მიმართებითაც აუცილებელია.¹

სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფა თავისი არსით ყველაზე მეტ მსგავსებას სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებასთან ამჟღავნებს. ამდენად, მასზე ვრცელდება ანალოგიური დასაბუთების სტანდარტი. უპირველეს ყოვლისა, განმცხადებელმა უნდა დაადასტუროს უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების საჭიროება, რათა სასამართლოს შეუქმნას რწმენა კონკრეტულ გარემოებათა საფუძველზე უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენების აუცილებლობის შესახებ.² აღნიშნული საკითხების დასაბუთება მნიშვნელოვანია, რამდენადაც უზრუნველყოფა წარმოადგენს მეორე მხარეს კანონიერი უფლებების განხორციელების შემზღვეველ ღონისძიებას.³ შესაბამისად, სარჩელის უზრუნველყოფის საკითხის გადაწყვეტისას სასამართლო უნდა ხელმძღვანელობდეს დასაბუთებული ვარაუდით, რომ აღნიშნული საპროცესო ღონისძიების გატარების გარეშე შეუძლებელი გახდება ან მნიშვნელოვნად გართულებული საქმის განხილვის სამართლებრივი შედეგის აღსრულება.⁴

სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფის მიზანს, სარჩელის უზრუნველყოფის ინსტიტუტის მსგავსად, წარმოადგენს დავის გადაწყვეტის მიზნით მიღწეული შედეგის რეალიზაციისათვის ყოველგვარი დაბრკოლების აცილება, კანონით გათვალისწინებული უზრუნველყოფის საშუალებების (მათ შორის ქონებაზე ყადაღის დადების) გამოყენების გზით.⁵ ამ ინსტიტუტის შემოღებით კანონმდებელი კიდევ ერთხელ ადასტურებს თავის მიზანს გარანტირებული გახადოს სამედიაციო მორიგების აღსრულება, რაც პრაქტიკაში სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 272-ე მუხლის „დ1“ ქვეპუნქტის ამ მიზნისგან განსხვავებულ ინტერპრეტაციას გამოიწვევს.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო ერთ-ერთ საქმეში აღნიშნავს, რომ „კონსტიტუციით გარანტირებული სასამართლოსადმი მიმართვის უფლება... უნდა იყოს არა ილუზორული, არამედ ქმნიდეს პირის უფლებებში ჯეროვნად აღდგენის რეალურ შესაძლებლობას და წარმოადგენდეს უფლების დაცვის ეფექტურ საშუალებას“.⁶ მითუმეტეს, რომ სამართლიანი სასამართლოს კონსტიტუციური უფლება თავის თავში მოიაზრებს გადაწყვეტილების აღსრულებისათვის საჭირო ბერკეტების შექმნას, რაც მედიაციის დროსაც ისეთივე მნიშვნელოვანია, როგორც უფლების სასამართლო დაცვის შემთხვევაში.

სარჩელის უზრუნველყოფის ღონისძიებისგან განსხვავებით სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფა დაკავშირებულია მისი შინაარსის პროგნოზირების შეუძლებლობასთან. ვინაიდან, მოლაპარაკების დაწყებამდე მხარეთათვის უცნობია, მათი სავარაუდო მორიგების შედეგი, რაც ართულებს ერთის მხრივ უზრუნველყოფის ღონისძიების და მეორე მხრივ უზრუნ-

¹ Giesel G. M., Enforcement of Settlement Contracts: The Problem of the Attorney Agent, Georgetown Journal of Legal Ethics, vol. 12, no. 3, 1999, 544.

² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2023 წლის 18 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-515-2023.

³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 17 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-258-2022.

⁴ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 20 თებერვლის განჩინება საქმეზე №ას-587-2019.

⁵ დიდუაშვილი თ., სამოქალაქო საპროცესო სამართალი (მეორე გამოცემა), თბილისი, 2005, 299.

⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 24 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №3/2/577.

ველყოფის საგნის შერჩევას. ამასთან, შესაძლებელია მედიაციის მიმდინარეობისას მხარეებმა ინტერესები შეიცვალონ და შესაბამისად ადრე გამოყენებული სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფის ღონისძიება აღარ იყოს აქტუალური, რაც მედიაციის პროცესში მონაწილე მხარეთა რისკს წარმოადგენს. უზენაესი სასამართლო განმარტავს, რომ უზრუნველყოფის ღონისძიების გამოყენებისას ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მაქსიმალურად გასათვალისწინებელია ორივე მხარის კანონიერი ინტერესი.¹ ამდენად, ეს საპროცესო მოქმედება შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ იმ ოდენობით, რაც აუცილებელია მოსარჩელის/მხარის კანონიერი ინტერესის დასაცავად,² რათა გამოირიცხოს არათანაზომიერი უზრუნველყოფის ღონისძიებით უფლების ხელყოფის რისკი.³

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფის ინსტიტუტს სასამართლო და კერძო მედიაციაში ცენტრალური ადგილი უჭირავს. მისი არსებობა არამხოლოდ ზრდის აღსრულების რეალურ შანსებს, არამედ აფიქსირებს კანონმდებლის უწყვეტ პოზიციას დაიცვას მედიაციისა და მასში მონაწილე პირების ინტერესები სამედიაციო მორიგების აღსრულების გარანტიების შექმნის გზით, რითაც ხელს უწყობს სხვა პროცესუალური ნორმების სწორ ინტერპრეტაციას სისტემური და ტელეოლოგიური განმარტების მეთოდით.

5. დასკვნა

უცხო ქვეყნების მსგავსად, საქართველოს კანონმდებლობა სამედიაციო მორიგების კლასიფიკაციას, მის მისაღწევად გამოყენებული მედიაციის კონკრეტული სახის მიხედვით არ იცნობს. აღნიშნულის მიუხედავად სამედიაციო მორიგების აღსრულებისათვის დადგენილი სამართლებრივი რეჟიმი განსხვავებულად მოქმედებს სასამართლო და კერძო მედიაციაზე.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363³¹-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად სამედიაციო მორიგების აღსრულების პროცესუალურ წინაპირობას სასამართლოს მიერ მისი განხილვა წარმოადგენს, რომელიც აღსრულების საკითხზე გადაწყვეტილებას იღებს განჩინების ფორმით და გასცემს სააღსრულებო ფურცელს. მნიშვნელოვანია, რომ სასამართლო არ ამოწმებს მედიაციის პროცედურულ სისწორეს. ის მხოლოდ სამედიაციო მორიგების შინაარსით ხელმძღვანელობს და იმ შემთხვევაში აცხადებს უარს მის აღსრულებაზე თუ მორიგების შინაარსი ეწინააღმდეგება საქართველოს კანონმდებლობას ან მისი აღსრულება პრაქტიკულად შეუძლებელია.

მეორე მხრივ გასათვალისწინებელია, სამოქალაქო სამართლებრივი გარიგების ნამდვილობის სხვა წინაპირობები, რომლებიც დადგენილია საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით. მათი მოქმედება სრულად ვრცელდება სამედიაციო მორიგებაზე, ვინაიდან თავისი არსით სამედიაციო მორიგება, სხვა არაფერია თუ არა მედიაციის შედეგად, დავის ურთიერთშეთანხმებით დასრულების მიზნით დადებული სამოქალაქო სამართლებრივი გარიგება.⁴ ამდენად, მისი აღსრულების საკითხის განხილვისას სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 363³²-ე მუხლით დადგენილი წინაპირობების გარდა, სასამართლომ ასევე უნდა შეაფასოს გარიგების ბათილობის მატერიალურსამართლებრივი საფუძვლებიც (მაგ.: საჯარო წესრიგთან შეუსაბამობა, ზნეობის ნორმებთან წინააღმდეგობა). ცხადია, თუ სამედიაციო მორიგება სამოქალაქო სამართლებრივად ბათილია ის იძულებით აღსრულებას ვერ დაექვემდებარება.

¹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2023 წლის 18 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-515-2023.

² საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 22 თებერვლის განჩინება საქმეზე № ა-1741-შ-42-2020.

³ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2023 წლის 18 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-515-2023.

⁴ *Manetska K., Levchishyna O., Enforceability of Mediation Settlement Agreements: Ukrainian Perspective in the Light of Current Trends, International Comparative Jurisprudence, № 6(1):84-94, Kiev 2020, 86.*

ერთ-ერთი მთავარი საკითხი, რაც სამედიაციო მორიგების აღსრულებას უკავშირდება მხარეთა მიერ სამედიაციო მორიგების აღსრულების რეჟიმით ბოროტად სარგებლობის საფრთხეა, რათა მედიაცია არ იქნას გამოყენებული ახალი გარიგებებისა და ხელშეკრულებების დასადავად, რომელთა აღსრულებაც სასამართლო დავის გარეშე მოხდება და მხარეებს მიეცემა შესაძლებლობა ხელოვნურად აარიდონ თავი კანონმდებლობით გათვალისწინებულ პროცედურებს. სამედიაციო მორიგება დავის გადაწყვეტის მიზნით შეიძლება ითვალისწინებდეს მხარეთა ახალ უფლებებსა და ვალდებულებებს, მაგრამ მათი აღება უნდა უკავშირდებოდეს მხოლოდ არსებული კონფლიქტის მოგვარების მიზანს ვინაიდან, მედიაცია დავის გადაწყვეტის მექანიზმია და არა ახალი ხელშეკრულების დადების. ამ თვალსაზრისით აუცილებელია მედიატორმა კარგად გამოიკვლიოს მხარეთა მიერ მედიაციისადმი მიმართვის მიზნები და არ დაუშვას მისი ბოროტად გამოყენება.

სასამართლო მედიაციასთან მიმართებით პრაქტიკაში განსაკუთრებით პრობლემატურია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 272-ე მუხლის „დ1“ ქვეპუნქტი, რომელიც საქმის წარმოების შეწყვეტის ერთ-ერთ საფუძვლად, სასამართლოსთვის სამედიაციო მორიგების წარდგენას ითვალისწინებს. ამდენად, ნორმის სიტყვასიტყვითი ინტერპრეტაციით, იქმნება მდგომარეობა როდესაც სასამართლო საქმისწარმოება წყდება, სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხის განხილვის გარეშე, ვინაიდან მისი განხილვა ცალკე წარმოების ფარგლებში ხორციელდება სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის XLIV¹³ თავით დადგენილი წესით.

გასათვალისწინებელია, რომ ასეთ შემთხვევაში, სასამართლოს მიერ სამედიაციო მორიგების აღსრულებაზე უარის თქმა (ძირითად სასამართლო დავაზე საქმის წარმოების შეწყვეტის შემდეგ) გამოუსწორებელ ზიანს მიაყენებს მხარეებს და დაუკარგავს მათ თავიანთი მატერიალური უფლების პროცესუალური რეალიზების შესაძლებლობას, ვინაიდან საქმის წარმოების შეწყვეტის შემთხვევაში სასამართლოსათვის ხელმეორედ მიმართვა იმავე მხარეებს შორის, იმავე საგანზე და იმავე საფუძვლით არ შეიძლება.

ამასთან, აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ სამედიაციო მორიგება შესასრულებლად ვალდებულო ძალას, ანუ იურიდიულ ლეგიტიმაციას იძენს მხოლოდ სასამართლოს მიერ მისი აღსრულების თაობაზე გადაწყვეტილების მიღების მომენტიდან. შესაბამისად, დაუშვებელია სამართლებრივი პროცესის შეწყვეტა ისეთი აქტის საფუძველზე, რომლის შესრულების აუცილებლობაც აღიარებული არ არის. მართალია, სასამართლო ლეგიტიმაცია სამედიაციო მორიგების ცნების ელემენტს არ წარმოადგენს, მაგრამ მისი არსებობა სამართლებრივი პროცესის შესაწყვეტად აუცილებელია.

სხვა შემთხვევაში მხარეები იძულებულნი გახდებიან შეთანხმების მიღწევისთანავე შეწყვიტონ მედიაციის პროცესი და თავიანთი მორიგება დაამტკიცონ არა სამედიაციო, არამედ სასამართლო მორიგების ფორმით, რაც არ წარმოადგენს პრობლემის გადაჭრის ოპტიმალურ გზას. ამგვარი მიდგომა იწვევს მედიაციის, როგორც დარგის დისკრედიტაციას, მისი ეფექტურობის დაქვეითებას და შესაბამისად მიმართვიანობის შემცირებას. აღნიშნული კი თავის მხრივ ზრდის დატვირთვას სასამართლო სექტორზე, რაც მისი გადატვირთულობის პრობლემას კიდევ უფრო მეტად ამწვავებს და ამავდროულად შეუძლებელს ხდის მედიაციის ინსტიტუტის კანონით გათვალისწინებული მიზნების (სასამართლოს განტვირთვა, ეფექტური მართლმსაჯულების უზრუნველყოფა, დავების მშვიდობიანი მოგვარება და სხვ.) მიღწევას.

მართალია სამედიაციო მორიგების შინაარს თავისი ხელმოწერით ადასტურებს მედიატორიც, მაგრამ მას არ მოეთხოვება სპეციალური იურიდიული განათლება და შესაბამისად არც კანონმდებლობით აქვს მინიჭებული პირდაპირ სააღსრულებო დოკუმენტის გაცემის უფლებამოსილება.

სამედიაციო მორიგებისგან განსხვავებით, სასამართლო მორიგების შემთხვევაში მხარეები ვერ გასცდებიან სარჩელში მითითებულ დავის საგანს, რაც ავტომატურად ზღუდავს მათ უფლებას სასამართლო დავასთან დაუკავშირებელი საკითხები გამოიყენონ მორიგებისათვის საჭირო დამატებით რესურსად და ერთი საქმის ფარგლებში გადაწყვიტონ მათი სხვადას-

ხვა ურთიერთობები, რომლებიც განსხვავებული სამართლებრივი საფუძვლიდან გამომდინარეობს.

კანონმდებლობაში არსებული ამგვარი ბუნდოვანების აღმოსაფხვრელად მნიშვნელოვანია სასამართლოს მიერ ერთიანი სწორი პრაქტიკის დადგენა, რომლის თანახმად სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 272-ე მუხლის „დ1“ ქვეპუნქტის გამოყენება მოხდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ სასამართლომ უკვე მიიღო გადაწყვეტილება სამედიაციო მორიგების აღსრულების თაობაზე ან მხარეთა მითითებით აღნიშნული საჭიროება აღარ არსებობს (მაგალითად: ნებაყოფლობით შესრულდა). ამგვარი მიდგომა დასაბუთებული და გამართლებული იქნება არამხოლოდ ეროვნული კანონმდებლობით, არამედ საერთაშორისო აქტებითაც. მაგალითისთვის გასათვალისწინებელია „მედიაციის შედეგად მიღწეული მორიგების საერთაშორისო შეთანხმებების შესახებ“ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 2019 წლის 7 აგვისტოს კონვენცია, რომელიც განსაზღვრავს ნევრი სახელმწიფოების ვალდებულებას საკუთარ ტერიტორიაზე უზრუნველყოს სამედიაციო მორიგების აღსრულება. ანალოგიური მიდგომაა გაზიარებული გაერთიანებული ერების კომისიის (UNCITRAL) მოდალური კანონითაც, რაც საკითხის ამგვარი ინტერპრეტაციის საერთაშორისო სამართლებრივ რეჟიმთან შესაბამისობას ადასტურებს.

პრობლემის გადაწყვეტის ალტერნატიულ გზას წარმოადგენს ასევე 272-ე მუხლის „დ1“ ქვეპუნქტის რედაქციული ცვლილება იმგვარად, რომ სასამართლოს პრაქტიკულად აღარ ჰქონდეს სხვაგვარი განმარტების შესაძლებლობა. მითითებული ნორმის სამედიაციო მორიგების აღსრულების მიზნიდან გამომდინარე, განმარტების სისწორეს ასევე ადასტურებს სამედიაციო მორიგების უზრუნველყოფის ინსტიტუტის არსებობა, რაც შესაძლებლობას ანიჭებს მხარეებს მედიაციის დაწყებამდეც კი შექმნან სამედიაციო მორიგების აღსრულების დამატებითი ბერკეტები.

ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, აუცილებელია სამართალშემოქმედებისა და სამართალწარმოების პროცესის სამედიაციო მორიგების აღსრულების პრიმატის ფარგლებში წარმართვა, რათა გამოირიცხოს ნორმათა არასწორი ინტერპრეტაციისა და უპირატესად სამართლებრივი წესრიგის ინტერესების ხელყოფის რისკი.

ბიბლიოგრაფია:

1. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის 2019 წლის 7 აგვისტოს კონვენცია „მედიაციის შედეგად მიღწეული მორიგების საერთაშორისო შეთანხმებების შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 666-IVმს-Xმპ, 22/06/2021.
2. საქართველოს ორგანული კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 33, 09/11/2009.
3. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-ლ, 18/09/2019.
4. საქართველოს კანონი „არბიტრაჟის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 13, 02/07/2009.
5. საქართველოს კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 13(20), 01/05/1999.
6. საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი“, პარლამენტის უწყებანი, 31, 24/07/1997.
7. საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, პარლამენტის უწყებანი, 47-48, 31/12/1997.
8. ამიხანაშვილი გ., გარიგების ფორმის ფუნქციები, სამართლის ჟურნალი №1, თბილისი, 2016, 50-60.
9. ბახნაბიშვილი გ., წიკვაუჩი ს., სამედიაციო მორიგების აღსრულების საკითხი საქართველოში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწადულის, თბილისი, 2016, 8.
10. ბახნეთი ქ. გ., უიღისი თ., მედიაცია, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწადულის, თბილისი, 2016, 250.
11. გუჩიედი ა., სასამართლო და არასასამართლო მედიაციის ურთიერთმიმართება, სასამართლო მედიაციის ფორმების გამიჯვნის აუცილებლობა საქართველოში და მოსამართლის უფლებამოსილება თითოეულის წარმართვისას, ჟურნ. სამართალი და მსოფლიო, №12, თბილისი, 2019, 41.

12. *დაჩანია თ.*, რა არის მევახშეობა? (მევახშეობის თანამედროვე გაგება და მისი ხელშემწყობი საკანონმდებლო და არასაკანონმდებლო ფაქტორები): წიგნში: ზურაბ ახვლედიანი 80 (რედ.: *დღიეხიშვილი ზ., ქავთაჩაძე ს.*) თბილისი, 2013, 66.
13. *ვაშაკიძე მ., თახხინიშვილი ქ., ჯობაძე ნ.*, ემოციური ინტელექტის მნიშვნელობა მედიაციის პროცესში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწადი, სპეციალური გამოცემა, თბილისი, 2018, 94.
14. *ზახანდია თ., ჯულედი თ.*, ზნეობრივი ვალდებულებანი სამოქალაქო სამართალში, ჟურნ.: მართლმსაჯულება და კანონი, №4 თბილისი, 2006, 77.
15. *თუმანიშვილი გ.*, გარიგებები (სამართლებრივი ბუნება და ნორმატიული რეგულირება), თბილისი, 2012, 11.
16. *კეხესეიძე დ.*, კერძო სამართლის უზოგადესი სისტემური ცნებები, თბილისი, 2009, 280.
17. *კოვაკი კ.*, ადვოკატთა მოვალეობები და პასუხისმგებლობა დავის გადაწყვეტისას, კეთილსინდისიერება მედიაციაში – თხოვნის, რეკომენდაციის თუ მოთხოვნის სახით დადგენილი? ახალი ეთიკა, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწადი, თბილისი, 2014, 299.
18. *ღიღუაშვილი თ.*, სამოქალაქო საპროცესო სამართალი (მეორე გამოცემა), თბილისი, 2005, 299.
19. *ღიპაჩია ნ.*, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძვლები საქარო წესრიგთან მიმართებით, წიგნში: ზურაბ ახვლედიანი 80 (რედ.: *დღიეხიშვილი ზ., ქავთაჩაძე ს.*), თბილისი, 2013, 132.
20. *მამიაშვილი თ.*, მოსამართლის ფუნქცია სამოქალაქო საქმისწარმოების მორიგებით დამთავრებისას და შედეგები, რომელიც მიიღწევა მორიგებით, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწადი, თბილისი, 2018-2019, 85-86.
21. *მესხიშვილი ქ.*, გარიგების ფორმის ფუნქცია (თეორია და სასამართლო პრაქტიკა), ჟურნ.: ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, VIII გამოცემა, თბილისი, 2018, 58.
22. *ჟოხიძე დ., ბოღიში დ.* პატივს მემიაციის პროცესში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწადი, თბილისი, 2014, 39.
23. *ტაკაშვილი ს.*, მედიაციის, როგორც დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ფორმის, მნიშვნელობა კოლექტიური შრომითი დავის განხილვისა და გადაწყვეტის პროცესში, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწადი, თბილისი, 2014, 50.
24. *ტყემალაძე ს.*, "საქარო წესრიგი" როგორც საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუმჯობესების თუ მის ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველი (ქართული პრაქტიკის მოკლე მიმოხილვა), ჟურნ.: ქართული ბიზნეს სამართლის მიმოხილვა, II გამოცემა, თბილისი, 2012, 16-18.
25. *ჩიგაშვილი ნ.*, ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, სამართლის ჟურნალი №2, თბილისი 2016, 38.
26. *ჩიგაშვილი ნ.*, სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურდვობის საფუძველი, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწადი, თბილისი, 2016, 11.
27. *ცეცვაძე გ., ახვაძე მ., ვასაძე ე., თვაუჩი ხ., ივანიძე გ., მახაუჩი პ., ჟიჟიაშვილი თ., ტაკაშვილი ს., ხუჭუა თ., ჯიბრაძე ბ.*, მედიაციის სამართლებრივი რეგულირების პერსპექტივები საქართველოში, თბილისი, 2013, 13.
28. *ცეცვაძე გ.*, მედიაცია დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული ფორმა(ზოგადი მიმოხილვა), „მერიდიანი“, თბილისი, 2010, 29.
29. *ცეცვაძე გ.*, საერთაშორისო არბიტრაჟი(შედარებითი ანალიზი), „მერიდიანი“, თბილისი, 2012, 21.
30. *წუდაძე ა.*, „სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრინციპში“, სადისერტაციო ნაშრომი, „უნივერსიტეტის გამომცემლობა“, თბილისი, 2016, 82.
31. *დღიეხიშვილი ზ., ცეცვაძე გ., ხობაქიძე ი., სვანაძე გ., ცეცვაძე დ., ჯანაშია დ.*, სახელშეკრულებო სამართალი, თბილისი, 2014, 89.
32. *ჭანტუჩია დ.*, სამოქალაქო კოდექსის 50-ე, 54-ე და 90-ე მუხლების კომენტარი, წიგნში: სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი წიგნი I სამოქალაქო კოდექსის ზოგადი დებულებები, (მთავარი რედ. *ჭანტუჩია დ.*), თბილისი, 2017, 286, 316, 529-530.
33. *ჯობავა გ.*, 2021 წლის 18 მაისის №1600 კონსტიტუციური სარჩელი, <<https://constcourt.ge/ka/judicial-acts?legal=11266>> [01.06.2023].
34. *ზოიძე ბ.*, საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლის კომენტარი, წიგნში: საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის კომენტარი წიგნი I ზოგადი დებულებანი (მთავარი რედ. *ჭანტუჩია დ.*), თბილისი, 2002, 178.
35. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2023 წლის 18 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-515-2023.
36. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2023 წლის 21 მარტის განჩინება საქმეზე №ა-381-შ-10-2023.
37. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 23 დეკემბრის განჩინება საქმეზე №ას-1174-2022.

38. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 21 დეკემბრის განჩინება საქმეზე №ას-802-2020.
39. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 24 ნოემბრის განჩინება საქმეზე №ას-1217-2021.
40. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 23 სექტემბრის განჩინება საქმეზე №ას-677-2021.
41. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 06 აგვისტოს განჩინება საქმეზე №ას-612-2021.
42. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 21 ივნისის განჩინება საქმეზე №ას-34-2022.
43. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 25 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-1097-2021.
44. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 17 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-258-2022.
45. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 20 თებერვლის განჩინება საქმეზე №ას-587-2019.
46. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2022 წლის 18 იანვრის განჩინება საქმეზე №ას-679-2021.
47. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 28 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე №ას-486-486-2018.
48. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 27 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე №ას-1264-2018.
49. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 22 თებერვლის განჩინება საქმეზე №ა-1741-შ-42-2020.
50. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 28 იანვრის განჩინება საქმეზე №ას-1050-2020.
51. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2021 წლის 28 იანვრის განჩინება საქმეზე №ას-218-2020.
52. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 20 ნოემბრის განჩინება საქმეზე №ას-1548-2019.
53. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 5 ივლისის განჩინება საქმეზე №ას-497-2019.
54. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2019 წლის 29 მარტის განჩინება საქმეზე №ას-1215-2018.
55. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2017 წლის 15 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-212-201-2017.
56. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 06 ივნისის განჩინება საქმეზე №ას-743-704-2015.
57. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2016 წლის 20 მაისის განჩინება საქმეზე №ას-1224-1149-2015.
58. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 28 სექტემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №ას-1212-1138-2015.
59. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2015 წლის 17 ივნისის განჩინება საქმეზე №ას-487-461-2015.
60. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სამოქალაქო საქმეთა პალატის 2014 წლის 16 იანვრის განჩინება საქმეზე №ას-189-182-2013.
61. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 24 დეკემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე №3/2/577.
62. UNCITRAL Model Law on International Commercial Mediation and International Settlement Agreements Resulting from Mediation with Guide to Enactment and Use (2018).
63. *Abedian H.*, Judicial Review of Arbitral Awards in International Arbitration – A Case for an Efficient System of Judicial Review, *Journal of International Arbitration*, Vol. 28, Issue 6, Kluwer Law International 2011, 553.
64. *Chi S.*, The Role of Mediation in Trademark Disputes, *American Journal of Mediation*, Vol. 2, 2008, 121.
65. *EL Farag M. S. A.*, The Enforcement of Settlement Agreements Resulting from Mediation – a Qatari Perspective, *Asian Business Lawyer*, 19, 2017, 55-58.
66. *Esplugues C., Marquis L.*, New Developments in Civil and Commercial Mediation Global Comparative Perspectives, „Springer International Publishing Switzerland“, 2015, V.

67. *Fritz J. M.*, Moving toward a just peace, the mediation continuum, „Springer“, New York, London, 2014, 4.
68. *Giesel G. M.*, Enforcement of Settlement Contracts: The Problem of the Attorney Agent, *Georgetown Journal of Legal Ethics*, vol. 12, no. 3, 1999, 544.
69. *Gore N.*, Handbook on Mediation, Bhilai, 2021, 5,
70. <https://www.google.ge/books/edition/Handbook_on_Mediation/-WsYEAAAQBAJ?hl=ka&gbpv=1&dq=mediation&printsec=frontcover >[29. 04. 2023].
71. *Jerningan M., Lord R. B.*, The Mediator's Role in The Family Business, *American Journal of Mediation*, vol. 2, 2008, 57.
72. *Keltner J. W. (S)*, Mediation Toward a Civilized System of Dispute Resolution, Illinois, 1996, 11, <https://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5QacOd1U7tVUJAOEP9cUe0aghBzs-DwQf9DCO6Ctohz9VEgTuYq6lZtLrjyGJHaKs3lyy7VtoEjhAwfun9aqoTtpCOH1ajEcTrkNGpqXfRxsIqxTTU4llVAvLYJvudRl0qAGLcl-9KfbSk8wUeSjxktCI9_Dk_NnErB--aEXkgJ__ydNC6Pz9E3h8zaknNddb8OhxeUWF7-mWbe-SGxWaxxD6LFK_ExQEuLM2CCU22a8HYC0tXM> [02.05.2023].
73. *Manetska K., Levchyshyna O.*, Enforceability of Mediation Settlement Agreements: Ukrainian Perspective in the Light of Current Trends, *International Comparative Jurisprudence*, № 6(1):84-94, Kiev 2020, 86.
74. *Sawicki S. C.*, Mediation: The Dance and The Deal, *American Journal of Mediation*, Vol.2, 2008, 35.
75. *Spencer D., Brogan M.*, Mediation Law and Practice, Cambridge, 2006, 9, <https://www.google.ge/books/edition/Mediation_Law_and_Practice/msjLCgAAQBAJ?hl=ka&gbpv=1&kptab=overview > [29.04.2023].
76. *Stinchcombe A. L.*, When Formality Works: Authority and Abstraction in Law and Organizations, University of Chicago Press, Chicago, 2001, 2-3.
77. *Tsuvina T., Ferz S.*, The Recognition and Enforcement of Agreements Resulting from Mediation: Austrian and Ukrainian Perspectives, *Access to Justice in Eastern Europe*, 2022, 35, <[att_1668595544.pdf](att_1668595544.pdf) (ajee-journal.com)> [05. 06. 2023].
78. *Waller S.*, Court Enforcement of Mediated Agreements: Should contract law be applied? *The Judges Journal*, №31(1), 1992, 14.
79. *Weinstein R. J.*, Mediation in the Workplace, A Guide for Training, Practice and Administration, London, 1967, 5, <https://www.google.ge/books/edition/Mediation_in_the_Workplace/3Aijkfip6TIC?hl=ka&gbpv=1 > [29. 04. 2023].

გვანცა ბარბაქაძე*

მედ-არბის ადგილი და მისი განვითარების პერსპექტივა დავის გადაწყვეტის შიდასახელმწიფოებრივ სისტემაში

სტატია ეთმობა მედიაციისა და ახბიტიჰაჟის ინსტიტუტების კომბინირებული ვაჩიანტების მიმოხილვას. ნაშრომში ძიხითადი აქცენტი გაკეთებულია მედ-არბის მოდელზე, ხომლის ფუნქციონირებასაც ქაითულ სამაითებებივ სივხციეში ნოხმატიული საფუძველი აქვს.

იმ უპიხატესობების პაჩადეღუჰად, ჰასაც მედ-არბი გვთავაზობს, სტატიაში მიმოხილულია ეთიკური დიდემებიც, ჰაც ამ მექანიზმის გამოყენებას ახდავს თან. აგხეთვე, შემოთავაზებულია პიობდემის გადაჭის პაჩექტიკული გზები.

კვლევა კონცენტიხიებულია მედ-არბის ფუნქციონირების მთელს ციკლზე, მასზე შეთანხმების ეტაპიდან მიღებული გადაწყვეტილების აღსუდების სტადიამდე, შესაბამისად, აქცენტი კეთდება შეთანხმების ნამდვილობის მაგეჩიადუხ და ფოხმადუხ წინაპიხოებებზე, ამგვარი დათქმის ახსებობისას სასამაითლოს ჩაჩევის მასშტაბსა და მედ-არბში მიღებული გადაწყვეტილების სამაითებებივ ბუნებაზე.

საკვანძო სიციყვები: დავის გადაწყვეტის ადვოკატიური მექანიზმები, მედ-არბი, ახბ-მედი, საჩჩედის წაჩმოებაში მიღებაზე უაჩი, გადაწყვეტილების მბოჭავი ძადა.

„ხელი შეუშადეთ სამაითადწაჩმოებას. დააჩწმუნე შენი მეზობლები წამოვიდნენ კომპიომისზე, ყოველთვის, ჰოცა შეგიძლია. აჩვენე მათ, ჰომ ხშიჩად ნომინალური გამაჩჯებუღი ნამდვიღი დამაჩცხებუღია - თანხისა და დიოის დანაკაჩგებით.“

აბჩამ დინკოღნი

1. შესავალი

ბოლო რამდენიმე ათწლეულის მანძილზე ერთგვარ მსოფლიო ტენდენციად იქცა უკმაყოფილების ზრდა სასამართლო სისტემის მიმართ, რის უმთავრეს მიზეზებადაც სამართალწარმოების ხანგრძლივობა და ფორმალური ბუნება, სხდომების საჭარო ხასიათის კვალდაკვალ პრივატულობის შეგრძნების დაკარგვა და საქმის საბოლოო შედეგის არაპროგნოზირებადი ბუნება გვევლინებიან.¹ უდავოა, რომ სასამართლო პროცესი თავისი არსის გათვალისწინებით ერთ-ერთი მხარისთვის ყოველთვის იწვევს არადამაკმაყოფილებელ შედეგს, ისეთ საქმეებზე კი, რომლებიც სენსიტიური შინაარსის მქონეა, ფინანსური და ემოციური წნეხის

* სამართლის მაგისტრი, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის სამართლებრივი დახმარების პროგრამის ადვოკატი, მედიატორის სასერტიფიკატო პროგრამის კურსდამთავრებული. <https://orcid.org/0009-0002-9144-1938>.

¹ *Pilkerton Cairnie T., Pope J., Mediation Skills and Process*, by the Northern Virginia Mediation Service, 2015, 1, <<https://nvmsus.files.wordpress.com/2016/01/complete-manual.pdf>> [25.06.2023].

გამო შესაძლოა გამოუსწორებელი ზიანი მიადგეს საოჯახო ურთიერთობებს,¹ ამდენად, მაღალია ალბათობა, რომ „გამარჯვებული მხარე“ მხოლოდ ნომინალურ, ფურცელზე დაწერილ მოცემულობად დარჩეს.

ამ რეალობის პირობებში მხსნელად დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმები (ADR) გვევლინება, სიტყვა „ალტერნატივის“ პირველი ასოციაცია ისაა, რომ იგი მოიაზრებს სივრცეს დავების გადასაჭრელად სასამართლოს მიღმა,² რაც სიმართლესთან ახლოსაა: დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმები, როგორც ტერმინი, პირველად სწორედ იმგვარი სამართლებრივი ბერკეტების აღსაწერად გამოიყენეს, რომლებიც სასამართლოს კარს მიღმა ესწრაფვოდნენ მხარეთა შორის არსებული უთანხმოების გადაწყვეტას და თავის თავში (მათ შორის) მედიაციისა და არბიტრაჟის ინსტიტუტებს მოიცავდნენ.³

თითოეულ მექანიზმს თავისი უნიკალური თვისებები გააჩნია, რაც მას ერთი მხრივ დავის გადაწყვეტის სხვა ბერკეტებისგან აცალკევებს, ხოლო მეორე მხრივ სასამართლოსგან განარჩევს.⁴ საერთო მახასიათებელი მათთვის ის არის, რომ სასამართლო წარმოებასთან შედარებით უზრუნველყოფენ დავის უფრო სწრაფად და იაფად გადაწყვეტას.⁵ პირობითად, თუ ბიზნეს სექტორს გადავხედავთ, მისთვის დავის გადაწყვეტის რჩეული მექანიზმი სწორედ ალტერნატიული საშუალებების გამოყენებაა.⁶ გარდა ბიზნეს სექტორისა, ამგვარი მექანიზმების გამოყენება ასევე წახალისებულია უშუალოდ სასამართლოს მხრიდანაც, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, სასამართლოს მიერ განსახილველ საქმეთა მზარდი რაოდენობის პირობებში, ფედერალურმა და შტატების სასამართლოებმა მიაღწიეს ერთგვარ „თბილ მოწონებას“ (“a warm endorsement”), მხარეთა შორის მოლაპარაკების მეშვეობით ფორმირებული შეთანხმებების წახალისებაზე, რასაც არა მხოლოდ ადმინისტრაციული სარჩული აქვს (სასამართლოს განტვირთვის მიზანი), არამედ საფუძვლად უდევს რწმენა იმისა, რომ მხარეთა მიერ ნების თავისუფალი გამოვლენის პირობებში მიღწეული შეთანხმება უფრო მეტად ემსახურება მათი და სამართლიანობის ინტერესებსაც.⁷

რაც შეეხება თავად ტერმინს, ევროპაში „დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმების“ კვალდაკვალ გაჩნდა ცნება - „დავის გადაწყვეტის ეფექტური მექანიზმები“ (EDR). სიტყვა „ალტერნატიული“ „ეფექტურით“ ჩანაცვლების მთავარი არგუმენტი ისაა, რომ ევროპული ბიზნეს სამართლისთვის ეს მეთოდები არათუ ალტერნატივად, არამედ ძირითად გზებად იქცა.⁸ რასაც, სამწუხაროდ, ვერ ვიტყვით ქართულ მოცემულობაზე, მიუხედავად იმისა, რომ თანდათანობით იზრდება, მაგალითად, არბიტრაჟისთვის მიმართვიანობა,⁹ ჩვენთვის დავის გადაწყვეტის ხსენებული მეთოდები ჯერ ისევ არათუ „ალტერნატიულია“, არამედ „საგამონაკლისო“, რის ძირითად მიზეზადაც მოსახლეობის ნაკლებინფორმირებულობა გვევლინება.¹⁰

წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში მიმოხილულია დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების მედიაციისა და არბიტრაჟის სინთეზური პროდუქტი „მედ-არბი“:

არბიტრაჟი დავის გადაწყვეტის კონსესუალური მეთოდია, რომლის ფარგლებშიც მხარეთა მიერ არჩეული კერძო პირ(ებ)ი, სასამართლოს მიღმა იღებენ მათთვის შესასრულებლად

¹ Williams, supra note 13, at 823, in: Vovys Y., The Best of Both Worlds: The Use of Med-Arb for Resolving Will Disputes, Ohio State Journal on Dispute Resolution, [Vol. 22:3 2007], 874.

² Report Alternative Dispute Resolution: Mediation and Conciliation, Law Reform Commission November 2010, 1.

³ ცეხცვაძე გ., საერთაშორისო არბიტრაჟი (შედარებითი ანალიზი) თბ., 2008, 16.

⁴ მაჩაიძე ო., უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამოყენების და ცნობა-აღსრულების პირობები საარბიტრაჟო წარმოებისას, დისერტაცია, თბ., 2019, 16.

⁵ Steadman F., Handbook on Alternative Labour Dispute Resolution, ILO International Training Centre, 2008, 9.

⁶ ცეხცვაძე გ., საერთაშორისო არბიტრაჟი (შედარებითი ანალიზი) თბ., 2008, 16.

⁷ Batson Baril M., Dickey D., MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?, 2017, 3.

⁸ Steadman F., Handbook on Alternative Labour Dispute Resolution, ILO International Training Centre, 2008, 9.

⁹ ჯაფარიძე ს., საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმებისა და საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის ურთიერთმიმართება, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური 2013“, თბ., 2014, 193.

¹⁰ კვიციანიშვილი თ., მედ-არბი/არბ-მედი და მისი განვითარების პერსპექტივები საქართველოში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური 2014“, თბ., 2014, 27.

სავალდებულო გადაწყვეტილებას.¹ შეიძლება ითქვას, რომ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება სამართლებრივი შედეგის თვალსაზრისით სასამართლო გადაწყვეტილების ეკვივალენტია.² მე-20 საუკუნის ბოლოსთვის, არბიტრაჟმა ნელ-ნელა დაკარგა ხარჯების დამზოგავი ბერკეტის სტატუსი,³ ამასთან იგი განხილვის ფორმალიზებული ხასიათისა და ხანგრძლივი პროცედურების წყალობით დროთა განმავლობაში თავადვე დაემსგავსა სასამართლო წარმოებას.⁴ ამდენად, ბოლო 30 წლის მანძილზე, საერთაშორისო კომერციული დავების გადაწყვეტის გზაზე დავის გადაწყვეტის პოპულარული მექანიზმის ფუნქცია მედიაციამ იტვირთა,⁵ რომელიც მხარეთა მიერ კონტროლირებადი, იაფი და სწრაფი ალტერნატივაა.⁶ „მედიაცია, არსებითად, დამხმარე მოლაპარაკების ფორმაა,⁷ როცა მხარეები შეთანხმების მიღწევას მოლაპარაკის საფუძველზე ვერ ახერხებენ, სცენაზე მედიატორის სახით ნეიტრალური მესამე პირი ჩნდება.

მედიაციასა და არბიტრაჟს შორის არსებითი სხვაობა სწორედ რომ გადაწყვეტილების მიმღებ პირში და ამდენად, საქმის წარმმართველი სუბიექტის როლშია.⁸ მედიაციის ფარგლებში გადაწყვეტილების შემოქმედებად თავად მხარეები გვევლინებიან, ხოლო თუ მათ შორის ამგვარი მბოჭავი შეთანხმება ვერ იქნა მიღწეული, რჩებათ შესაძლებლობა საკუთარი უფლებები სასამართლო წარმოების ან დავის გადაწყვეტის სხვა საშუალებების, მათ შორის, არბიტრაჟის მეშვეობით დაიცვან.⁹ აღსანიშნავია ისიც, რომ განსხვავებით მედიაციისგან, საარბიტრაჟო განხილვას არ აქვს უნარი, რომ მხარეთა შორის ურთიერთობა „აღადგინოს“/„გამოასწოროს“, იმის გამო, რომ აქ არის მართოდენ წაგების ან მოგების ოფცია.¹⁰

გარდა დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალებების „კლასიკური“ მოდელებისა, არსებობს მათი სინთეზური პროდუქტებიც: მედ-არბის სახელით ცნობილმა მედიაციისა და არბიტრაჟის ჰიბრიდმა ბოლო პერიოდში საკმაო პოპულარობა მოიპოვა.¹¹ საერთაშორისო გამოცდილებაზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ იგი ამ ორი ინსტიტუტის კომბინაციის ყველაზე უფრო ფართოდ გავრცელებული და აღიარებული ფორმაა.¹²

სამართლებრივ დოქტრინა და პრაქტიკა მედიაციისა და არბიტრაჟის სინთეზის სხვაგვარ ფორმებსაც იცნობს, ჰიბრიდული მოდელების დიფერენცირების წინაპირობა შესაძლოა ის გახდეს თუ რომელი პროცესი იწყება პირველი და რა თანმიმდევრობით იცვლებიან ისინი, ამის მიხედვით არსებობს მედ-არბის, არბ-მედის, არბ-მედ-არბის და სხვ. მექანიზმები, თუმცა წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში ძირითადი ყურადღება მედ-არბის პროცესსა და მას-

¹ Kaufmann – Kohler G., Rigozzi A., International Arbitration, Law and Practice in Switzerland, Oxford University Press, 2015, p. 5, in: მაჩაიძე ო., უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამოყენების და ცნობა-აღსრულების პირობები საარბიტრაჟო წარმოებისას, დისერტაცია, თბ., 2019, 16.

² იქვე, 19.

³ Lu Y., Med-Arb and Arb-Med: A Law and Economic Analysis, Harvard Negotiation Law Review [Vol. 27:253], 2022, 260.

⁴ Sussman E., The New York Convention Through a Mediation Prism, Dispute Resolution Magazine Volume 15, Number 4, 2009, 10.

⁵ Uwe Hess R., Enforcing Consent Awards Under The New York Convention: From “Differences” to Settlement and Back, May 1st, 2018, 20, <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4117511> [25.06.2023].

⁶ ჟოჰორიანი დ., ბოდში და პატიება მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - წელიწდეული 2014“, თბ., 2016, 38.

⁷ გინ ბახნეთი ქ., უილისი თ., მედიაცია, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - წელიწდეული 2016“, თბ., 2017, 251.

⁸ Batson Baril M., Dickey D., MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?, 2017, 2.

⁹ Gracious T., The Downside of Arb-Med-Arb Procedures, August 21, 2015, <<https://mediate.com/the-downside-of-arb-med-arb-procedures/>> [25.06.2023].

¹⁰ Wolski, supra n. 3, at 258, in: Nigmatullina D., Developing Efficient Dispute Resolution Solutions for International Commercial Disputes: Ways to Address Concerns Associated with the Combined Use of Mediation and Arbitration by the Same Neutral, This Thesis is Presented for the Degree of Doctor of Philosophy in Law of The University of Western Australia, 2016, 33.

¹¹ Blankley K., Keeping a Secret from Yourself? Confidentiality When the Same Neutral Serves Both as Mediator and as Arbitrator in the Same Case, Baylor Law Review, Forthcoming, March 23, 2011, 319, <<https://ssrn.com/abstract=1793515>> [25.06.2023].

¹² Deason E. E., Combinations of Mediation and Arbitration with the Same Neutral: A Framework for Judicial Review, Arbitration Law Review, Volume 5 Yearbook on Arbitration and Mediation, Article 12, 2013, 221.

თან დაკავშირებულ პრობლემატურ ასპექტებს დაეთმობა. ხსენებულის უმთავრესი მიზეზი ის არის, რომ თუ კანონმდებლობა სხვა ქვეყნებში უფრო „კეთილგანწყობილია“ ამ ბერკეტების მიმართ, ჩვენს შემთხვევაში ნორმატიული საფუძველი არბ-მედის მოდელისთვის ამჟამინდელი რეგულირების პირობებში არ მოიძებნება.

ზოგადი განმარტების თანახმად, მედ-არბი არის პროცესი, რომელიც თავის თავში დავის გადაწყვეტის ორ დამოუკიდებელ მექანიზმს¹ და ამდენად, ერთმანეთისგან რიგ შემთხვევაში დიამეტრალურად განსხვავებულ პრინციპებს აერთიანებს, ცდილობს მათ დაკავშირებას, საუკეთესო მხარეების გამოყენებას და შედეგად წარმატების მიღწევას:² კონსტრუქციული თვალსაზრისით, მედიაციის ფუნდამენტური მახასიათებლები მედ-არბში მედიაციის ეტაპზე მჟღავნდება, ხოლო არბიტრაჟის პრინციპები საარბიტრაჟო განხილვის სტადიაზე პოვებს გამოხატულებას.³

მედ-არბის პრაქტიკოსები ავითარებენ მოსაზრებას, რომ ეს პროცესი ორივე ინსტიტუტის, როგორც მედიაციის, ისე არბიტრაჟის საუკეთესო მახასიათებლების ერთ ჩარჩოში მოქცევის მცდელობაა, კერძოდ, არბიტრაჟის ფინალურ (შედეგის დამდგენ) ბუნებას მედიაციის სტადიის არაფორმალური პროცედურები აკომპენსირებს, რაც, საბოლოო ჯამში, პროცესს მედიაციისთვის ნიშნულ მოქნილობას სძენს. ამ თვალსაზრისით მიიჩნევა, რომ საქმეზე არბიტრაჟის მიერ მბოჭავი გადაწყვეტილების დადგენის უნარი მედიაციის პროცესში არის ერთგვარი „წკეპლა“ მხარეებისთვის, რათა ისინი მედიაციის ნაყოფიერად დასრულებას ეცადნონ.⁴ უდავოა, რომ ყველაზე უფრო მძაფრად ეს უკანასკნელი თვისება მედ-არბის იმგვარ პროცესში მჟღავნდება, რომელსაც ერთი და იგივე ნეიტრალური პირი წარმართავს.

ფართოდ აღიარებული შეხედულების თანახმად, მედ-არბის ორი ფუნდამენტური ვარიანტი, ერთი ნეიტრალური პირის მიერ წარმოებული მედ-არბი და სხვადასხვა პირის მიერ წარმართული პროცესია.⁵ თუმცა, ზოგიერთი მკვლევარი იმდენად მკაცრად აფასებს მედ-არბის ფარგლებში სხვადასხვა პირის მიერ წარმართულ მედიაციისა და არბიტრაჟის, რომ მას საერთოდ არ განიხილავს მედ-არბად. ამ მოსაზრებით, მედ-არბის არსებითი მახასიათებელი ისაა, რომ პროცესს ერთი სუბიექტი უძღვება.⁶

იმ უპირატესობებთან ერთად, რასაც ერთი პირის მიერ ორი ფუნქციის შეთავსება იძლევა, ამგვარ მოდელს აქვს მთელი რიგი ნაკლოვანებებიც. წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში გაანალიზებული იქნება მედ-არბის ორი ძირითადი ფორმა, მათი დადებითი და უარყოფითი მხარეები, ის საფრთხეები რასაც ერთი პირის მიერ წარმართული პროცესი უქმნის მედიაციისა და არბიტრაჟის ძირითადი პრინციპების მოქმედებას.

ამ საკითხებზე მსჯელობისას შეფასდება არსებული მოწესრიგების ბუნება და საკანონმდებლო ცვლილებების განხორციელების საჭიროება, რაც შეიძლება სამომავლოდ მედ-არბის ინსტიტუტის განვითარებამ და მასზე გაზრდილმა მოთხოვნებამ გამოიწვიოს. ამავე კონტექსტში გათვალისწინებული იქნება ეთიკური სტანდარტების დაცვის საკითხი. იმის გამო, რომ იმგვარი წესები, რომლებიც პირდაპირ მოაწესრიგებდა მედ-არბში მონაწილე სუბი-

¹ *Batson Baril M., Dickey D., MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?*, 2017, 1.

² *McLean J. D., Wilson S. P., Compelling Mediation in the Context of Med-Arb Agreements*, DISP. RESOL. J., Aug.-Oct. 2008, at 28, 30, in: *Blankley K., Keeping a Secret from Yourself? Confidentiality When the Same Neutral Serves Both as Mediator and as Arbitrator in the Same Case*, Baylor Law Review, Forthcoming, March 23, 2011, 319, <<https://ssrn.com/abstract=1793515>> [25.06.2023].

³ *Banaitis, NG., Construction Mediation and its Hybridization in Hong Kong*, Organization, Technology and Management in Construction, 2017, 1534.

⁴ *Pappas B., Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution*, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 20, No. 1, 2015, 159, <<https://ssrn.com/abstract=4102353>> [25.06.2023].

⁵ *Nigmatullina D., Developing Efficient Dispute Resolution Solutions for International Commercial Disputes: Ways to Address Concerns Associated with the Combined Use of Mediation and Arbitration by the Same Neutral*, This thesis is Presented for the Degree of Doctor of Philosophy in Law of The University of Western Australia, 2016, 24.

⁶ *Sam Kagel & Bette J. Roth, MED-ARB (Mediation-Arbitration)*, in *Alternative Dispute Resolution Practice Guide 37:8*, 2014, in: *Nigmatullina D., Developing Efficient Dispute Resolution Solutions for International Commercial Disputes: Ways to Address Concerns Associated with the Combined Use of Mediation and Arbitration by the Same Neutral*, This thesis is Presented for the Degree of Doctor of Philosophy in Law of The University of Western Australia, 2016, 20.

ექტის ქცევას არ გვაქვს,¹ ნაშრომი დაეფუძნა იმ დებულებებს, რომლებიც არსებობს ცალ-ცალკე მედიატორებისა და არბიტრებისათვის.

გარდა ამისა, სტატიის უნდა გადაწყდეს თუ რა ფორმით უნდა შეთანხმდნენ მხარეები ამ ალტერნატივის გამოყენებაზე, რა ტიპის დავების განსახილველად შეიძლება იქნეს გამოყენებული მედ-არბის მექანიზმი და რა როლი ექნება სასამართლოს მედ-არბზე დათქმის პირობებში, სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის, საქმის წარმოების შეწყვეტისა და მედ-არბზე შეთანხმების ნამდვილობის შეფასების ნაწილში.

აქვე აღსანიშნავია, რომ, ზოგადად, არბიტრაჟი მხარეებს შესაძლებლობას აძლევს აირჩიონ როგორც საარბიტრაჟო შეთანხმების მიმართ გამოსაყენებელი სამართალი, ისე შეთანხმდნენ იმ წესებზე, რომელთა საფუძველზეც მათ შორის არსებული დავა გადაწყდება. წინამდებარე ნაშრომის ფარგლებში არბიტრაჟის ნაწილი მიმოხილული იქნება „არბიტრაჟის შესახებ საქართველოს კანონის ფარგლებში, იმ დაშვებით, რომ სადავო საკითხები მხარეთა შეთანხმების და სხვა გარემოებების საფუძველზე, სწორედ ამ კანონის მოქმედების სფეროშია.

2. მედ-არბი, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმი

2.1. მედ-არბის ისტორიული ასპექტები

თანამედროვე საბაზრო ეკონომიკის პირობებში კომერციული ურთიერთობები მუდმივად ვითარდება, რის გამოც მხარეები ეძებენ უფრო სწრაფ და ნაკლებად ძვირადღირებულ მეთოდებს წარმოშობილი დავების გადასაწყვეტად. ხსენებული მიზნის მისაღწევად კი აპრობირებულია კომბინირებული (როგორც მას ხშირად უწოდებენ, ჰიბრიდული) მექანიზმების გამოყენება.² მიჩნეულია, რომ ჰიბრიდული მექანიზმების გამოგონება იმ იურისტთა ძალისხმევით დაკარგული დრო დაკარგულ შესაძლებლობებს ნიშნავს.³

ამდენად, მედ-არბის სამართლებრივი ინსტიტუტის განვითარება შეგვიძლია მივიჩნიოთ იმ საზოგადოებრივი ტენდენციის ერთგვარ ანარეკლად, რომელიც უფრო და უფრო მჭიდროდ აკავშირებს სამართლებრივ პროცედურებს კონფლიქტის მოგვარების ნაკლებფორმალურ და მეთად ეფექტურ გზასთან, რაც ერთიანდება ზოგადი სახელის - დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმების ქოლგის ქვეშ.⁴

მედ-არბის პროცესი, როგორც მექანიზმი, ისტორიულად კოლექტიური დავის გადასაჭრელად ჩამოყალიბდა და, როგორც წესი, გამოიყენებოდა იმ ინდუსტრიულ სფეროებში არსებული პრობლემების აღმოსაფხვრელად, სადაც გაფიცვას და წარმოების შეჩერებას საზოგადო სიკეთისთვის ზიანის მოტანა შეეძლო:⁵ სემ კაგელი, სან ფრაცისკოელი ადვოკატი და არბიტრი, ხშირად მოიხსენიება დასავლურ კულტურაში მედ-არბის ინსტიტუტის მთავარ განმავითარებლად, ალბათ, იმის გამო, რომ სწორედ მან გამოიყენა მედიაციისა და არბიტრაჟის სინთეზი 1970-იან წლებში, მედდების საკმაოდ ფართომასშტაბიანი გაფიცვის მოსაგვარებლად.⁶

¹ Welsh A. N., Switching Hats in Med-Arb: The Ethical Choices Required to Protect Process Integrity, in School of law, Texas A&M Univeristy Chapter 10, 6-2021, 222.

² Sussman E., Developing an Effective Med-Arb/Arb-Med Process, The Neutral Corner, the Newsletter for Finra Neutrals, Vol. 2, 2018, 1.

³ Drummond R., A Case for Arb-Med: Why Consider it and How to Draft an Arb-Med Clause, October 2006, 1, <<https://ssrn.com/abstract=951194>> [25.06.2023].

⁴ Batson Baril M., Dickey D., MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just A Limited ADR Option?, 2017, 3.

⁵ Bartel, supra note 2, 677, in: Blankley K., Keeping a Secret from Yourself? Confidentiality When the Same Neutral Serves Both as Mediator and as Arbitrator in the Same Case, Baylor Law Review, Forthcoming, March 23, 2011, 324, <<https://ssrn.com/abstract=1793515>> [25.06.2023].

⁶ Fullerton, supra note 9, at 53-54, Dafna Lavi, Divorce Involving Domestic Violence: Is Med-Arb Likely to Be the Solution?, 14 Pepp. Disp. Resol. L.J. 2014, 91, 130-133, in: Welsh A. N., Switching Hats in Med-Arb: The Ethical Choices Required to Protect Process Integrity, in School of law, Texas A&M Univeristy Chapter 10, 6-2021, 217.

ხსენებული შემთხვევის შემდგომ, მედ-არბი აშშ-ში მხარდაჭერილ იქნა ფედერალური Service Impasses Panel-ის მიერ, ამ უკანასკნელის წარმოდგენილი ანგარიშების თანხმად, 1970-75 წლებში მედ-არბი დაახლოებით 20 საქმეზე გამოიყენეს.¹ ამ მოცემულობით, ამერიკის შეერთებულ შტატებში ზოგიერთი შტატის კანონმდებლობა, ისევე როგორც სასამართლო მხარს უჭერს მედ-არბის ინსტიტუტის გამოყენებას, მაგალითად, შრომით დავებზე.²

დასავლეთთან შედარებით აზიურ იურიდიულ კულტურაში მედიაციისა და არბიტრაჟის სინთეზი ბევრად უფრო ფართოდ გამოიყენებოდა.³ მაგალითისათვის, ჩინეთში მედ-არბი საკმაოდ პოპულარული მექანიზმია.⁴ კერძოდ, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის მასშტაბით მედიაციის წარმოების შესაძლებლობა როგორც სასამართლო პროცესის მიმდინარეობისას, ისე საარბიტრაჟო განხილვისას დაშვებულია.⁵ ჩინური მედ-არბის (ან უფრო სწორი იქნება თუ ვიტყვით, მედიაციისა და არბიტრაჟის მრავალნაზხნაგოვანი სინთეზის) მახასიათებელი ისაა, რომ იქ არ არის გავლენილი მკაფიო ზღვარი დავის განხილვის სამედიაციო და საარბიტრაჟო სტადიებს შორის და სავსებით შესაძლებელია, რომ საარბიტრაჟო პროცესში პერიოდულად „შემოიჭრას“ მედიაცია.⁶

სხვადასხვა სოციუმში დავის გადაწყვეტის ამა თუ იმ მექანიზმის გამოყენების პოპულარობა შესაძლოა განპირობებულ იყოს თავად ამ საზოგადოების კულტურული თავისებურებებით და წარსული გამოცდილებით, სწორედ ამიტომ, ზოგიერთი მკვლევარი მიიჩნევს, რომ „მედ-არბს“ შეუძლია დაეხმაროს მხარეებს დავის გადაჭრაში და ტრადიციული ღირებულებების შესაბამისად საკითხის მშვიდობიანად მოგვარებაში. აზიურ კულტურებში გავრცელებული კონფუციუსტური და დაოისტური ფილოსოფიის გავლენით, საზოგადოებრივი ცხოვრება ეყარება შემდეგ ფუნდამენტურ ცნებებს: „yi he wei gui“ (ჰარმონია), „zong yong“ (ზომიერება ყველაფერში), „rang“ (დათმობა) და „xi song“ (დავების თავიდან არიდება), ხსენებულის გავლენით სასამართლო წარმოება აღქმულია უკანასკნელ საშუალებად, რომელიც სოციალურ ჰარმონიას არღვევს, მეორე მხრივ კი მედიაციის მექანიზმი დავის განხილვის ფარგლებში ყველაზე მეტად უზრუნველყოფს ბალანსის შენარჩუნებას და საზოგადოებაში წონასწორობის აღდგენას.⁷

2.2. დავის გადაწყვეტის ჰიბრიდული მექანიზმების მიზნები

ვინაიდან, მედ-არბი ქართული რეალობისთვის ახალი ხილია, მისი განვითარების პერსპექტივის დასანახად, მიზანშეწონილია სტატიაში განხილულ იქნეს თუ როგორ უყურებს თანამედროვე ბიზნესსამყარო ჰიბრიდული მექანიზმების გამოყენებას:

როგორც უკვე აღინიშნა, მედ-არბის მექანიზმის ფარგლებში მხარეები ცდილობენ, რომ შეთანხმებას მიაღწიონ მედიაციის სტადიაზე, ხოლო თუ იგი სრულად უშედეგოდ დასრულდა ან ცალკეული საკითხები დარჩა შეუთანხმებელი, დავაზე საბოლოო გადაწყვეტილების მიღე-

¹ Telford E. M., Med-Arb: A Viable Dispute Resolution Alternative, Current Issues Series, Queen's University, 2011, 1, <https://irc.queensu.ca/wp-content/uploads/articles/articles_med-arb-a-viable-dispute-resolution-alternative.pdf> [25.06.2023]

² Welsh A. N., Switching Hats in Med-Arb: The Ethical Choices Required to Protect Process Integrity, in School of law, Texas A&M University Chapter 10, 6-2021, 217-218.

³ Finn M., Remaining the Dispute Resolution Epicentre: is Med-Arb in Europe's future? Construction Law International, Vol 16, ISSUE 1, March 2021, 18.

⁴ The International Comparative Legal Guide to: International Arbitration, a Practical Insight to Cross-border International Arbitration Work, 2009, 29.

⁵ გუჩიელი ა., მოსამართლის უფლებამოსილება სასამართლო მედიაციის წარმართვის პროცესში, დისერტაცია, თბ. 2019, 50.

⁶ Kaufman-Kohler & Kun, supra note 20, at 487; Vera, supra note 20, 181, in: Deason E. E., Combinations of Mediation and Arbitration with the Same Neutral: A Framework for Judicial Review, Arbitration Law Review, Volume 5 Yearbook on Arbitration and Mediation, Article 12, 2013, 223.

⁷ Wenying W., 'The Role of Conciliation in Resolving Disputes: A PRC Perspective', 2005, 20 Ohio St J on Disp Resol 421, in: Shahla F. A., The Legal Framework for Med-Arb Developments in China: Recent Cases, Institutional Rules and Opportunities, Dispute Resolution International, 2016, 123-124.

ბის უფლებამოსილება უკვე საარბიტრაჟო ტრიბუნალის ხელში გადადის.¹ ამდენად, მედ-არბის პროცედურა მონოდებულია „გამოასწოროს“ მედიატორის ფორმალური ძალაუფლების არარსებობა და გარანტირებული გახადოს საქმეზე საბოლოო, მბოჭავი გადაწყვეტილების დადგომა.² შედეგის ფინალური ბუნების გამო მედ-არბის პროცესს სამართლებრივ ლიტერატურაში ხშირად მოიხსენიებენ როგორც „მედიაციას კომბლით“.³

კომერციული ინდუსტრიის ზრდამ აჩვენა, რომ მედიაციისა და არბიტრაჟის პროცესების კომბინაციას შეუძლია შექმნას უფრო მოქნილი და ეფექტური მექანიზმი დავის გადასაწყვეტად, სწორედ ამიტომ, ამერიკის არბიტრთა ასოციაცია თავად უწყობს ხელს მედიაციის ინსტიტუტის დანერგვას.⁴

დავის გადაწყვეტის ჰიბრიდული მექანიზმების პოპულარობა კვლევებითაც დასტურდება, კერძოდ, სხვადასხვა დროს ჩატარებული გამოკითხვები აჩვენებს, რომ ყველაზე უფრო აპრობირებული მეთოდი დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ მექანიზმებს შორის არის არბიტრაჟის გამოყენება სხვა ალტერნატიულ საშუალებებთან ერთობლიობაში:⁵

მაგ., ერთი და იმავე ინსტიტუტის მიერ ჩატარებულმა კვლევამ, რომელიც მიზნად ისახავდა მთლიანად საერთაშორისო საარბიტრაჟო საზოგადოების და არა მისი რომელიმე კონკრეტული ჯგუფის განწყობის შესწავლას⁶ აჩვენა, რომ 2018 წელს გამოკითხულ პირთა უკვე თითქმის ნახევარი ემხრობოდა არბიტრაჟის დავის გადაწყვეტის სხვა ალტერნატიულ მექანიზმებთან ერთად კომბინირებულ გამოყენებას, მაშინ როდესაც 2015 წელს ამგვარი სინთეზური წარმონაქმნის მომხრეთა რაოდენობა 34 პროცენტს არ აღემატებოდა.⁷

საკმაოდ საინტერესოა ისიც, რომ დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ მექანიზმებთან არბიტრაჟის კომბინაციამ პოსტ-კოვიდურ ერაშიც არათუ შეინარჩუნა, არამედ მოიპოვა უფრო დიდი პოპულარობა, კერძოდ, გამოკითხულთა 90 პროცენტი მიუთითებს არბიტრაჟის გამოყენების უპირატესობაზე იმგვარ საქმეებში, რომლებიც ცდება ერთი ქვეყნის ფარგლებს, ამასთან, გამოკითხულ პირთა საერთო რაოდენობის 59 პროცენტს მიაჩნია, რომ არბიტრაჟი ყველაზე უფრო ეფექტური ბერკეტი დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ მექანიზმთან წყვილშია.⁸

სწორედ ამიტომ, შეიძლება ითქვას, რომ ბიზნეს საზოგადოებაში უკვე დამკვირვდა პრაქტიკა, რომ საარბიტრაჟო განხილვის ფარგლებში ინტეგრირდეს მედიაციის „ფანჯარა“, ამასთან ხსენებული მექანიზმი არ არის საარბიტრაჟო განხილვის სტადიით შეზღუდული.⁹ ამგვარი

¹ Gu W., Hybrid Dispute Resolution Beyond the Belt and Road: Toward a New Design of Chinese Arb-Med (-Arb) and Its Global Implications, Washington International Law Journal, Volume 29, Number 1, 23/12/2019, 6.

² Karen L. Henry, Med-Arb: An Alternative to Interest Arbitration in the Resolution of Contract Negotiation Disputes, 3 OH. ST. J. ON DISP. RESOL. 1998, 385, 390, in: Pappas B., Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 20, No. 1, 2015, 167, <<https://ssrn.com/abstract=4102353>> [25.06.2023].

³ Campolieti M., Riddell Ch., Does Mediation-Arbitration Reduce Arbitration Rates? Evidence from a Natural Experiment, 14.11.2018, 1.

⁴ Drummond R., A Case for Arb-Med: Why Consider it and How to Draft an Arb-Med Clause, October 2006, 3, <<https://ssrn.com/abstract=951194>> [25.06.2023].

⁵ International Arbitration Survey, The Queen Mary University of London and White & Case LLP ('QMUL Survey 2018'), 2018, 4, <[https://arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2018-International-Arbitration-Survey---The-Evolution-of-International-Arbitration-\(2\).PDF](https://arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2018-International-Arbitration-Survey---The-Evolution-of-International-Arbitration-(2).PDF)> [25.06.2023], ასევე, Drummond R., A Case for Arb-Med: Why Consider it and How to Draft an Arb-Med Clause, October 2006, 1, <<https://ssrn.com/abstract=951194>> [25.06.2023].

⁶ 2018 International Arbitration Survey: The Evolution of International Arbitration, <<https://arbitration.qmul.ac.uk/-research/2018/>> [25.06.2023].

⁷ International Arbitration Survey, The Queen Mary University of London and White & Case LLP ('QMUL Survey 2018'), 2018, 7, <[https://arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2018-International-Arbitration-Survey---The-Evolution-of-International-Arbitration-\(2\).PDF](https://arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/2018-International-Arbitration-Survey---The-Evolution-of-International-Arbitration-(2).PDF)> [25.06.2023].

⁸ International Arbitration Survey: Adapting Arbitration to a Changing World, The Queen Mary University of London, School of International Arbitration, 2021, 3, <https://arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/LON0320037-QMUL-International-Arbitration-Survey-2021_19_WEB.pdf> [25.06.2023].

⁹ Drummond R., A Case for Arb-Med: Why Consider it and How to Draft an Arb-Med Clause, October 2006, 1, <<https://ssrn.com/abstract=951194>> [25.06.2023].

მოქნილობა ამჟამინდელი ქართული მოწესრიგების ფარგლებში უზრუნველყოფილი ვერ იქნება და მასზე საუბარი უფრო დაწვრილებით ქვემოთ იქნება.

2.3. მედიაციისა და არბიტრაჟის კომბინაციები

როგორც პრაქტიკაში, ასევე სამართლებრივ ლიტერატურაში მედ-არბის მრავალი ვარიანტი არსებობს. სწორედ ამიტომ, რთულდება ამ ინსტიტუტის ზუსტი დეფინირება.¹ მედ-არბის პარალელურად, რომელიც არბიტრაჟისა და მედიაციის ინსტიტუტების კომბინაციის შედარებით უფრო ტრადიციულ მოდელად განიხილება, ასევე არსებობს არბ-მედის მექანიზმიც:² არბ-მედში ნეიტრალური პირი იწყებს არბიტრაჟის პროცესს, რომლის დასრულების შემდგომაც იღებს საქმეზე გადაწყვეტილებას და როგორც წესი, კონვერტში ლუქავს მას.³ სამედიაციო პროცესი არბიტრის მიერ უკვე მიღებული მბოჭავი გადაწყვეტილების შემდგომ იწყება, ამდენად, მედიაციაში მხარეები შედიან იმგვარად, რომ მათთვის უცნობია, თუ რა გადაწყვიტა არბიტრმა, შესაბამისად, ისინი აკვირდებიან მედიატორის მოსასხამში გახვეული არბიტრის ქცევას, სიტყვებს, რათა მასში შეძლონ უკვე მიღებული გადაწყვეტილების შინაარსის ამოკითხვა და ამავე სტადიაზე იღებენ მორიგების (ან ვერ მორიგების) თაობაზე გადაწყვეტილებას.⁴

თუ მედიატორად ტრანსოფმირებულმა არბიტრმა მხარეების მორიგება შეძლო იგი გმირად გადაიქცევა,⁵ არბ-მედის პროცესის დადებით მხარედ სწორედ ის განიხილება, რომ მედიაციის წინმსწრები არბიტრაჟის ფაზა უზრუნველყოფს მხარეთა მაქსიმალურ ჩართულობას, რათა მათ მედიაციის ეტაპზევე სცადონ საკითხის მოგვარება. რაც შეეხება ამ მოდელის რისკს თუ უარყოფით მხარეს, არის ალბათობა, რომ არბიტრაჟის უკვე ჩავლილმა პროცესმა და მედიატორად ტრანსფორმირებულმა არბიტრმა შეცვალოს მედიაციის პროცესის შინაარსიც.⁶ ვინაიდან, აქ მხარეთა თვალში მედიატორი ნეიტრალური პირი კი აღარ არის, არამედ, ის ადამიანია, ვინც მათი „ბედი გადაწყვიტა“ - საქმეზე შემაჯამებელი გადაწყვეტილება უკვე მიიღო.

გარდა ამისა, არბ-მედის პროცესი არც ხარჯების დაზოგვის თვალსაზრისითაა ეფექტური, იმისდა მიუხედავად თავადვე მორიგდებიან თუ არა მხარეები მათ მაინც უწევთ უკვე ჩატარებული საარბიტრაჟო განხილვისთვის შესაბამისი ხარჯების გაღება.⁷

არბ-მედთან ერთად ხშირად განიხილავენ არბ-მედ-არბის ინსტიტუტსაც, ამ შემთხვევაში მედიატორად ქცეული არბიტრი სამედიაციო ფანჯრის⁸ დროს ცდილობს მოარიგოს მხარეები, მაგრამ ბრუნდება არბიტრის როლში, თუ მედიაცია წარუმატებელი აღმოჩნდება.

რაც შეეხება არბ-მედის ან არბ-მედ-არბის ინსტიტუტების გადმოტანას ქართულ რეალობაში, უნდა აღინიშნოს, რომ ამჟამინდელი საკანონმდებლო მოწესრიგება - „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი არ ითვალისწინებს პირდაპირ ან ირიბ მითითებას არბიტრის მიერ საარბიტრაჟო განხილვის პროცესში მედიატორის ფუნქციების შესრულების (ან შესაძლო შესრულების) თაობაზე. ერთადერთი ნორმა კანონში, რომელიც საარბიტრაჟო გან-

¹ Med-Arb Commentary, A Guide for Legal and ADR Practitioners, October 2022, 4.

² Nolan-Haley J., Mediation: The “New Arbitration”, Harvard Negotiation Law Review, Spring 2012, 86.

³ Deason E. E., Combinations of Mediation and Arbitration with the Same Neutral: A Framework for Judicial Review, Arbitration Law Review, Volume 5 Yearbook on Arbitration and Mediation, Article 12, 2013, 222.

⁴ Pappas B., Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 20, No. 1, 2015, 186, <<https://ssrn.com/abstract=4102353>> [25.06.2023].

⁵ Silberberg H. R., Badaracco P. A., Arb-Med: Workable or Worrisome?, NYSBA New York Dispute Resolution Lawyer Vol. 12, No. 2, Fall 2019, 34.

⁶ იქვე, 189.

⁷ Deason E. E., Combinations of Mediation and Arbitration with the Same Neutral: A Framework for Judicial Review, Arbitration Law Review, Volume 5 Yearbook on Arbitration and Mediation, Article 12, 2013, 222.

⁸ იქვე, 219.

ხილვის დროს მორიგების შესაძლებლობას ითვალისწინებს¹ შემდეგი ფორმულირების მქონეა „თუ საარბიტრაჟო განხილვის დროს მხარეები მორიგდნენ“, ამ დანაწესის როგორც გრამატიკული განმარტებიდან, ისე მთლიანი კანონის სულისკვეთებიდან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ:

- თუ მორიგება მიიღწევა, ეს უნდა მოხდეს მაშინ, როდესაც საარბიტრაჟო განხილვა ჯერ კიდევ არ დასრულებულა ე.ი. საქმეზე შემაჯამებელი გადაწყვეტილება მიღებული არ არის;
- მორიგება მხარეთა თანამთხვევადი ნების პროდუქტია და მის ფორმირებაში არბიტრს მედიატორის აქტიური როლი არ აქვს.

მოხმობილ მსჯელობას ადასტურებს „არბიტრთა ეთიკის კოდექსის“² მე-4 პრინციპის მე-4 პუნქტიც, რომლის შინაარსის მიხედვითაც, არბიტრი უფლებამოსილია შესთავაზოს მხარეებს მორიგება, მათ შორის მედიაციის მექანიზმის გამოყენებაც, მაგრამ ეს არამც და არამც არ უნდა განხორციელდეს მხარეთა ნებულობის სფეროში უხეში ჩარევით ან არბიტრის მიერ მორიგების პროცესში რაიმე ფორმით მონაწილეობით.

ამავე ნორმის თანახმად, არბიტრს შეუძლია იყოს მედიატორი მხოლოდ და მხოლოდ წერილობითი თანხმობის და მათ მიერ ყველა რისკის გაცნობიერების შემთხვევაში. ეს დანაწესი არის ერთგვარი გამოძახილი „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის, რომელიც დასათურებულია შემდეგნაირად „ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულება და მედიატორის საქმიანობის შეზღუდვან. ნორმა მხარეთა შორის წერილობითი თანხმობის შემთხვევაში ითვალისწინებს (დასრულებული/მიმდინარე) საქმის განმხილველი არბიტრის მედიატორად დანიშვნის შესაძლებლობას იმავე ან მასთან არსებითად დაკავშირებულ სხვა საქმეზე, ამასთან მხოლოდ იმ დათქმით, რომ მხარეები ამაზე მხოლოდ სამედიაციო საკითხის წარმოშობის შემდეგ შეთანხმდნენ.“³

სხეუბული დანაწესები ერთობლიობაში იძლევიან ამგვარი დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობას:

- განსხვავებით არბ-მედისგან საარბიტრაჟო წარმოების დაწყების დროისთვის მხარეებმა არ იციან, რომ საქმის განმხილველი პირი იქნება მათი მედიატორი;
- სამედიაციო საკითხი საარბიტრაჟო განხილვისას ან მისი დასრულების შემდგომ უნდა წარმოიშვას და ამდენად:
  - საარბიტრაჟო განხილვის დასრულების შემდგომ წარმოებული მედიაცია ზეგავლენას ვერ მოახდენს უკვე მიღებულ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებაზე;
  - საარბიტრაჟო განხილვის დასრულებამდე მიმდინარე მედიაციის დროს კი, არბიტრს, განსხვავებით არბ-მედისგან, საქმეზე შემაჯამებელი გადაწყვეტილება მიღებული არ აქვს;
  - მედიატორისა და არბიტრის როლებს შორის არსებობს მკაფიო ზღვარი და მათ შორის თავისუფლად ლავირება არბიტრს ამჟამინდელი რეგულირების პირობებში არ შეუძლია.

რაც შეეხება მედ-არბის ინსტიტუტის ნორმატიულ საფუძვლებს, რახან მედ-არბი გულისხმობს ჯერ მედიაციის სტადიას, რომელიც თავისი არსით ნებაყოფლობითია (როგორც პროცესში შესვლის, ისე მორიგების მიღწევის ნაწილში), ხოლო შეუთანხმებლობის შემთხვევაში

¹ საქართველოს კანონი „არბიტრაჟის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1280, 01/01/2010, 38-ე მუხლი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/89284?publication=8>> [25.06.2023].

² „არბიტრთა ეთიკის კოდექსი“, მიღებულია 2013 წელს, საქართველოს არბიტრთა ასოციაციის მიერ, <<https://www.undp.org/ka/georgia/publications/%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%90-%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%A5%E1%83%A1%E1%83%98-2020>> [25.06.2023].

³ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-1ს, 27/09/2019, მე-6 მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტები, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [25.06.2023].

საარბიტრაჟო განხილვის დაწყებას, ამ პროცესის წარმოებას ქართულ სამართლებრივ სივრცეში არაფერი ზღუდავს. მხარეები ისედაც გარანტირებულნი არიან შესაძლებლობით სამედიაციო განხილვის უშედეგოდ დასრულების შემთხვევაში, მათ შორის არსებული პრობლემის გადასაწყვეტად მიმართონ კანონმდებლობით განსაზღვრულ საშუალებებს - სასამართლოს ან არბიტრაჟს.

სწორედ ამიტომ, ნაშრომის ფარგლებში ძირითადი ყურადღება სწორედ მედ-არბს ეთმობა და არა მედიაციისა და არბიტრაჟის სხვა სინთეზურ პროდუქტებს.

2.4. მედ-არბის ფორმები

როგორც უკვე ითქვა, მედ-არბის ფუნქციონირების დიდი გამოცდილება საქართველოს არ აქვს,¹ ეს საკითხი ქართულ სამართლებრივ ლიტერატურაშიც ნაკლებგამოკვლევულად ითვლება. რახან წინამდებარე ნაშრომი (მათ შორის) ამ ჰიბრიდული მოდელის სამომავლო პერსპექტივის კვლევასაც ემსახურება, მიზანშეწონილია მედ-არბის ფორმებისა და იმ პრობლემური ასპექტების მიმოხილვა, რაც თითოეული მათგანის საქმიანობას უკავშირდება:

არათუ მედიაციისა და არბიტრაჟის კომბინაციას აქვს მრავალი სახე, არამედ თავად მედ-არბს მრავალი ფორმა აქვს: ამ ინსტიტუტის თავდაპირველ ვარიანტში² ერთი და იგივე ნეიტრალური სუბიექტი ითავსებდა/ითავსებს როგორც მედიატორის, ისე არბიტრის ფუნქციებს, ამგვარი წარმოება „ერთი და იმავე ნეიტრალური პირის მედ-არბის“ (Same-Neutral Med-Arb)³ სახელითაა ცნობილი.⁴ თუმცა, გარდა ამ კლასიკური მოდელისა, შესაძლოა, რომ მედიაციის და არბიტრაჟის პროცესი განსხვავებულმა პირებმა წარმართონ.⁵

მედ-არბის მთავარი ეთიკური დილემა სწორედ იმგვარ შემთხვევებს უკავშირდება, როდესაც ერთი სუბიექტი ერთმანეთის მიყოლებით ითავსებს ან/და ლავირებს განსხვავებულ ფუნქციებს შორის. ამ კონცეფციის ფარგლებში მედიატორის ქცევა (როლებს შორის გრადაცია) „მედიატორის ქუდის მოხდის“⁶ ან „ორმაგი ქუდის“⁷ სახელით არის ცნობილი და მასთან მიმართებით სამართლებრივ დოქტრინაში არაერთგვაროვანი პოზიციები ფიქსირდება.

ცალსახა პასუხი იმაზე ერთმა პირმა უნდა წარმართოს მედ-არბის პროცესი თუ სხვადასხვა სუბიექტმა არ არსებობს, უნდა შეფასდეს რისკებისა და იმ უპირატესობების ურთიერთმიმართება რაც ამ ორ მოდელს ახასიათებს. დანამდვილებით მხოლოდ იმის თქმა შეგვიძლია, რომ რომ მედიაციისა და არბიტრაჟის ნებისმიერი კომბინაციის უპირატესობა ცალკე აღებული მედიაციის ან არბიტრაჟის პროცესთან მიმართებით ის არის, რომ მხარეებს აძლევენ

¹ ერთ-ერთი საარბიტრაჟო სასამართლო (Tbilisi Arbitration Institute) მედ-არბის სერვისს სთავაზობს დაინტერესებულ პირებს: <<https://www.taiarbitration.com/services#service-med-arbi>> [25.06.2023].

² მაგალითად, ტერმინი “Classic Same-neutral Med-Arb” გამოყენებულია ავტორთან - Welsh A. N., Switching Hats in Med-Arb: The Ethical Choices Required to Protect Process Integrity, in School of law, Texas A&M Univeristy Chapter 10, 6-2021, 214.

³ მაგალითად, ტერმინი “Same-Neutral Med-Arb გამოყენებულია ავტორთან - Phillips F. G., Same-Neutral Med-Arb: What Does the Future Hold?, Dispute Resolution Journal - VOL. 60, NO. 2, May, 2005.

⁴ same-neutral med-arb-ის შესატყვისი ტერმინი ქართულ სამართლებრივ სივრცესა თუ იურიდიულ ლიტერატურაში არ მოგვეპოვება, ნაშრომში გამოყენებული ფორმულირება წარმოადგენს ამ ინსტიტუტის დამკვიდრების მცდელობას, მომავალში მისი სახელი შესაძლოა სხვა, ქართულ ენასთან უფრო თავსებადი ფორმით წარმოგვიდგეს.

გარდა ამისა, ერთი და იგივე ნეიტრალური პირის მიერ წარმართული მედ-არბის პროცესის აღსანიშნად, ნაშრომის ფარგლებში ასევე გამოყენებული იქნება ტერმინი: კლასიკური მედ-არბი.

⁵ Bartel, supra note 2, at 665-666, in: Blankley K., Keeping a Secret from Yourself? Confidentiality when the Same Neutral Serves Both as Mediator and as Arbitrator in the Same Case, Baylor Law Review, Forthcoming, March 23, 2011, 320, <<https://ssrn.com/abstract=1793515>> [25.06.2023].

⁶ Cristabel A., Arbitrator’s Dilemma: Troubles with the Same Person as Both Mediator and Arbitrator in Indonesia? Juris Gentum Law Review, vol. 7 (1), January 2020, 69.

⁷ ტერმინი “Double Hatting” გამოყენებულია ავტორთან Alper G., “Double Hatting” under Med-Arb: A Comparative Analysis, October 18, 2021, <<https://mediate.com/double-hatting-under-med-arb-a-comparative-analysis/>> [25.06.2023].

შესაძლებლობას თავადვე მიიღონ გადაწყვეტილება (მედიაცია), და ამასთან უზრუნველყოფს მათ გარანტიით, რომ შეუთანხმებლობის შემთხვევაში საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილება სასამართლოს მიღმა იქნება მიღებული (არბიტრაჟი).¹

რაც შეეხება ქართულ მონესრიგებას, „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის მე-11 მუხლის მე-7 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტის თანახმად, დაუშვებელია პირს აკრძალოს არბიტრად დანიშვნა, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც იგი არის ან იყო მედიატორი იმავე საქმეზე ან ამ საქმესთან არსებითად დაკავშირებულ სხვა საქმეზე.

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლის მე-4 პუნქტი კი მხარეთა ნერილობითი თანხმობის შემთხვევაში დასაშვებად მიიჩნევს კონკრეტულ საქმის ან მასთან არსებითად დაკავშირებული სხვა საქმის განმხილველი მედიატორის იმავე საქმეზე ან მასთან არსებითად დაკავშირებულ სხვა საქმეზე არბიტრად დანიშვნას, ამასთან, იმ დათქმით, რომ მხარეთა შორის ამგვარი შეთანხმება მხოლოდ არბიტრაჟში დავის დაწყების შემდგომ გაფორმდება.

ამდენად, ქართველი კანონმდებლის მიერ დაშვებულია ერთი და იმავე ნეიტრალური პირის მიერ წარმატული მედ-არბის პროცესის შუალედური ვარიანტი, როდესაც მხარეებმა სამედიაციო პროცესის ფარგლებში არ იციან, რომ მედიატორი მათ საქმეზე შესასრულებლად სავალდებულო გადაწყვეტილების მიმღები იქნება (შესაძლოა იყოს).

ნაშრომის ფარგლებში უნდა შეფასდეს, ხომ არ დგას დღის წესრიგში ცვლილებების საჭიროება, კერძოდ, ხომ არ უნდა მიეცეთ შესაძლებლობა მხარეებს, რომ თავიდანვე (სამედიაციო განხილვის ეტაპიდანვე) ერთი პირის მიერ წარმოებული პროცესი აირჩიონ, ან პირიქით, რამდენად არის რეკომენდირებული ამ მექანიზმის გამოყენება იმ საფრთხეების გათვალისწინებით, რაც ერთი და იმავე პირის მიერ წარმართულ მედ-არბს მოსდევს.

3. მედ-არბი და მედიაცია

და მაინც, რა არის მედ-არბი, როგორ უნდა სინთეზირდეს მედიაციის პროცესისთვის ნიშნული ნებაყოფლობითობისა და კონფიდენციალურობის პრინციპები საარბიტრაჟო განხილვის ფინალურ ბუნებასთან? ხომ არ დაემსგავსება ეს მოდელი ფრანკენშტეინის მონსტრს, სადაც სხვადასხვა პოლუსზე მდგომი მოცემულობები უწესრიგოდაა მიმოფანტული?

სტატიის ამ თავში მიმოხილულ იქნება მედ-არბის ორი ფუნდამენტური მოდელის დადებით და უარყოფით მხარეები და მათ მიმართება მედიაციის ძირითადი პრინციპების დაცვის გზაზე:

საქართველოში იმ დავების პროცენტული მაჩვენებელი, რომლებიც გადასაწყვეტად სასამართლოს გადაეცემა საკმაოდ მაღალია. მეორე მხრივ, ქართული საზოგადოება ხასიათდება ნდობის ღრმა დეფიციტით. ამ მოცემულობის პრიობებში მედიაციას შეუძლია დადებითი როლის თამაში:² მედიაცია, როგორც პროცესი ფორმირდა ისტორიული, სოციალური და კულტურული განვითარების შედეგად,³ ამდენად, განვითარებული მედიაცია სოციუმის განვითარების მაჩვენებლადაც შეგვიძლია ჩავთვალოთ. მედიაციას დავის გადაწყვეტის სხვა ალტერნატიული მეთოდებისგან ის განარჩევს, რომ მის უმთავრეს მიზანს წარმოადგენს მხარეთა

¹ Deason E. E., Combinations of Mediation and Arbitration with the Same Neutral: A Framework for Judicial Review, Arbitration Law Review, Volume 5 Yearbook on Arbitration and Mediation, Article 12, 2013, 224.

² ყანდაშვილი ი., მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება: შრომითი მედიაციის მაგალითზე, ჟურნ. „ადამიანის უფლებათა დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში სტატიათა კრებული“, თბ. 2014, 200.

³ Batiashvili I., Confidentiality in Mediation in Resolving Property Disputes: Reality and Challenges, International Journal of Law: Law and World, N 21, March 2022, 2.

შორის არსებული უთანხმოების აღმოფხვრა მხარეების უშუალო მონაწილეობითა და ჩართულობითვე.¹

მედიაციას მრავალი დადებითი მხარე აქვს, თუმცა ის გარემოება, რომ არ არსებობს უნიფიცირებული აქტი, რომელიც სამედიაციო მორიგების ფარგლებში მიღებული გადაწყვეტილების აღსრულებადობას უზრუნველყოფდა, მარტოოდენ მედიაციას სხვა პროცესებთან კომბინაციის გარეშე, აქცევს ნაკლებად ეფექტურ მექანიზმად საერთაშორისო კომერციული დავებისთვის.² სწორედ ამ „ნაკლის“ აღმოფხვრას ემსახურება ჰიბრიდულ მექანიზმში არბიტრაჟის ელემენტის ჩართვა.

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად მედ-არბისთვის დამახასიათებელი მთელი რიგი თავისებურებებისა, ამ ინსტიტუტის წარმატებული ფუნქციონირება შეუძლებელი იქნება შინაარსგამოცლილი, „კოჭლი“ მედიაციის პირობებში:

მედიაციის პოპულარობის ზრდა თავისთავად განაპირობებს იმ საკითხების ზრდასაც, რომლებიც შესაძლოა პრობლემურნი იყვნენ, მათ შორის აღსანიშნავია მედიატორის ქცევის წესები, იმ დებულებების დაცვის სტანდარტი, რომელსაც ეფუძნება სამედიაციო განხილვა:³ ორი ყველაზე მნიშვნელოვანი წუხილი რაც მედ-არბის პროცესთან დაკავშირებით ჩნდება უკავშირდება „კლასიკურ“/„ტიპიურ“ მედ-არბს, რომელშიც როგორც მედიატორის, ისე არბიტრის როლებს ერთი და იგივე სუბიექტი ითავსებს.⁴ კერძოდ, ამგვარი განხილვის დროს კითხვის ნიშნის ქვეშ დგება კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვის საკითხი და ამასთან, წარმოიშობა რისკი იმისა, რომ მედიატორი, რომელიც შემდეგ არბიტრის მოსასხამში უნდა გაეხვევს და საქმეზე მბოჭავი გადაწყვეტილება მიიღოს, ხომ არ იმოქმედებს მხარეებზე იმგვარად, რომ მათ „აიძულოს“ სამედიაციო შეთანხმების მიღწევა.⁵ იძულების ნაწილი საყურადღებოა იმდენად, რამდენადაც იგი ფუნდამენტური საყრდენისგან ცლის თავად მედიაციის პროცესს, რომლის მთავარი ხიბლი სწორედ რომ მისსავე პრინციპებშია.⁶

უარის თქმა „კლასიკური“ მოდელის მედ-არბზე არც ისე მარტივია, რადგან მას უდავოდ აქვს თავისი მკაფიო უპირატესობები: მაგალითად, იმ შემთხვევაში თუ მედიაციის პროცესი უშედეგოდ დასრულდა, ე.ი. მხარეებმა ვერ მიაღწიეს შეთანხმებას, მათ აღარ უნევთ ახალი პირის მოძებნა, რომელიც მხარეებს შორის არსებულ დავას როგორც არბიტრი განიხილავს,⁷ ამასთან, დღის წესრიგში აღარ დგას დავის იმ პირისთვის განსახილველად გადაცემის საჭიროება, რომლისთვისაც მხარეთა შორის არსებული უთანხმოების არსი უცხოა და რომელსაც ხელახლა მოუწევს საკითხის შესწავლა.⁸

სტატიის ამ ნაწილის ფარგლებში პასუხი უნდა გაეცეს კითხვას, მედ-არბის რომელი მოდელის პირობებში იქნება ყველაზე უკეთ მედიაციის ძირითადი ღირებულებები დაცული და გარანტირებული და ხომ არ დგას ამჟამინდელი ქართული რეგულირების ცვლილებების საჭიროება იმგვარად, რომ მხარეებს შეეძლოთ ჯერ კიდევ სამედიაციო განხილვის სტადიამდე შეთანხმდნენ მედიაციისა და არბიტრაჟის პროცესების ერთი და იმავე პირის მიერ წარმართვაზე.

¹ *ყანაშვილი ი.*, მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება: შრომითი მედიაციის მაგალითზე, ჟურნ. „ადამიანის უფლებათა დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში სტატიათა კრებული“, თბ. 2014, 200.

² *Nigmatullina D.*, Developing Efficient Dispute Resolution Solutions for International Commercial Disputes: Ways to Address Concerns Associated with the Combined Use of Mediation and Arbitration by the Same Neutral, This thesis is Presented for the Degree of Doctor of Philosophy in Law of The University of Western Australia, 2016, 36.

³ *კაკოიშვილი გ.*, მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ. 2020, 2.

⁴ *Telford E. M.*, Med-Arb: A Viable Dispute Resolution Alternative, Current Issues Series, Queen's University, 2011, 12, <https://irc.queensu.ca/wp-content/uploads/articles/articles_med-arb-a-viable-dispute-resolution-alternative.pdf> [25.06.2023].

⁵ *Batson Baril M., Dickey D.*, MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?, 2017, 4.

⁶ *ოჩონიკიძე ე.*, მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 30.

⁷ *Gerald F. Phillips*, Same Neutral Med-Arb: What Does the Future Hold?, 60-JUL. DISP. RESOL. J. 2005, 24, 28, in: *Deason E. E.*, Combinations of Mediation and Arbitration with the Same Neutral: A Framework for Judicial Review, Arbitration Law Review, Volume 5 Yearbook on Arbitration and Mediation, Article 12, 2013, 219.

⁸ *Batson Baril M., Dickey D.*, MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?, 2017, 3.

3.1. კონფიდენციალურობის დაცვის სტანდარტი მედ-არბის პროცესში

„როგორც ექიმთან, მღვდელთან, ფსიქოლოგთან ან ადვოკატთან, ასევე, მედიატორთან გამხელილი ინფორმაცია არ შეიძლება იყოს გარეშე პირებისთვის ხელმისაწვდომი.“¹ იმის გამო, რომ, როგორც წესი, მხარეები საკუთარი სისუსტეების გამჟღავნებას შიშის თუ სირცხვილის გამო ერიდებიან, კონფიდენციალურობის პრინციპი უზრუნველყოფს მათ იმგვარი გარანტიით, რომ მაქსიმალურად შეამციროს მხარეთა მიერ მედიატორისთვის ინფორმაციის გაზიარების უხერხულობა.²

კონფიდენციალურობა უზრუნველყოფს მედიაციის პროცესის დახურულ ბუნებას, რაც საბოლოო ჯამში ქმნის ძირითად სხვაობას სხვა, ფორმალურ წარმოებებთან. ამ პრინციპის მოქმედება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია იმგვარი დავების დროს, როდესაც უთანხმოება პირად ხასიათს ატარებს (მაგალითად, საოჯახო დავები), ასევე, თუ საკითხი ეხება კომერციულ საიდუმლოებას, რეპუტაციას ან წარმოიშობა იმგვარ სუბიექტებს შორის, რომლებსაც სამომავლოდაც სურთ ურთიერთობების გაგრძელება (მაგ. ბიზნესპარტნიორები).³

მკაფიოდ განერილია, რომ კონფიდენციალურობის პრინციპის არსი და მისი მოქმედების ფარგლები მედიატორმა მხარეებს პროცესის დაწყებისთანავე უნდა აცნობს.⁴ ამ ინფორმაციის ცოდნა მხარეებს კომუნიკაციის დაწყებასა და განვითარებაში ეხმარება.⁵

როგორც სამართლიანადაა აღნიშნული ლიტერატურაში მედიატორის როლსა და მოსამართლის თუ არბიტრის როლებს შორის მკაფიო წყალგამყოფი არსებობს:⁶ მედიატორის როლი არბიტრთან თუ მოსამართლესთან შედარებით მეტად სენსიტიურია, მხარეები უნდა ენდობოდნენ მას.⁷ ამას გარდა, თუ არბიტრი მოსამართლის მსგავსად აძლევს მხარეებს შესაძლებლობას წარადგინონ მტკიცებულებები, რომლითაც საქმის ფაქტობრივ გარემოებებს დაადასტურებენ,⁸ ამის საპირინონედ, მედიაციის პროცესში მედიატორს ფასილიტატორის ფუნქციები აქვს, იგი მხოლოდ ეხმარება მხარეებს საბოლოო კონსესუსამდე მისვლაში,⁹ იმგვარი შეთანხმების მიღწევაში, რაც მათ საჭიროებებს იქნება მორგებული.¹⁰ უფრო მეტიც მედიაციის მთავარი მიზანი მხარეთა მორიგება როდია. მედიაციის ფუნქცია მხარეთა ჭეშმარიტი ინტერესების გამორკვევა და იმის იდენტიფიცირებაა თუ რა დევს „დავის გულში“.¹¹ რაც, მათ შორის მედიაციის პროცესში

¹ წუდაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, დისერტაცია, თბ., 2016, 18.

² ბეჟაძე ს. კონფიდენციალურობის დაცვის სპეციფიკა მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2017“ თბ., 2017, 49.

³ ოჩკონიკიძე ე., მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 30.

⁴ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“, „მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი“ (დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილს საერთო კრების მიერ), მე-6 მუხლის მე-2 ნაწილი: მედიაციის პროცესის დაწყებისთანავე მედიატორმა მონაწილეებს უნდა გააცნოს როგორც პროცესის საერთო მიმდინარეობისას, ისე ინდივიდუალურ შეხვედრებზე მოქმედი კონფიდენციალურობის ფარგლები. ამასთან, მედიატორმა უნდა განუმარტოს მხარეებს კონფიდენციალურობის შეზღუდვის კანონითა თუ წინამდებარე ეთიკის კოდექსით დადგენილი საფუძვლები და ინფორმაციის მტკიცებულებად გამოყენების პირობები.

⁵ ბეჟაძე ს. კონფიდენციალურობის დაცვის სპეციფიკა მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული 2017“ თბ., 2017, 49.

⁶ Pilkerton Cairnie T., Pope J., Mediation Skills and Process, by the Northern Virginia Mediation Service, 2015, 2, <<https://nvmsus.files.wordpress.com/2016/01/complete-manual.pdf>> [25.06.2023].

⁷ Macmillan R., A Practical Guide for Mediators, July, 2012, 72, <<https://www.macmillankeck.pro/publications/>> [25.06.2023].

⁸ Batson Baril M., Dickey D., MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?, 2017, 2.

⁹ იქვე.

¹⁰ Bondy V., Doyle M., Mediation in Judicial Review: A Practical Handbook for Lawyers, February, 2011, 11.

¹¹ Batson Baril M., Dickey D., MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?, 2017, 2.

არაფორმალური საუბრებით მიიღწევა.¹ მხარეების მოლოდინი და რწმენა იმისა, რომ პროცესი არის კონფიდენციალური, აძლევს მათ შესაძლებლობას იყვნენ გულრფელნი.²

აღსანიშნავია ისიც, რომ კონფიდენციალურობის პრინციპის მოქმედების ფარგლები ვრცელდება არა მხოლოდ მხარეთა საუბარზე, არამედ მედიაციის პროცესის სხვადასხვა ასპექტზე, მათ შორის, იმგვარ ინფორმაციაზეც, რომელიც უშუალოდ შეხვედრის ფარგლებში იქმნება - მედიატორის ჩანაწერები თუ სხვაგვარი ვიზუალური მასალა, ასევე, ელექტრონული საშუალებებით მიწოდებული ინფორმაცია.³

მედიატორთა კონფიდენციულობის ვალდებულება განერილია აშშ-ს უნიფიცირებული კანონმდებლობის კომისიის მიერ შემუშავებული მედიაციის უნიფიცირებული აქტში,⁴ მე-7 მუხლში:⁵ განსხვავებით მედიატორის პრივილეგიისგან, რომელიც მას აძლევს უფლებას უარი თქვას მედიაციის დროს გამჟღავნებული ინფორმაციის გამხელაზე მაგალითად, სასამართლო წარმოების ფარგლებში, ეს ნორმა პირიქით, ავალდებულებს მედიატორს მესამე პირთა წინაშე არ გაამჟღავნოს ის, სამედიაციო პროცესის დროს შეიტყო მხარეებისგან.⁶

აღსანიშნავია, რომ ზემოხსენებული ნორმა საკითხს არ უყურებს მხოლოდ მედიატორის პერსპექტივიდან, ამავე დანაწესის (c) სექციის მიხედვით, მედიატორის მიერ კანონმდებლობის დარღვევით გაჟღერებული კომუნიკაცია არ შეიძლება საფუძვლად დაედოს ადმინისტრაციული ორგანოს, სასამართლოს ან არბიტრის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას. ამდენად, კონფიდენციალურობის დათქმით შებოჭილია როგორც პროცესის წარმართველი მედიატორი, ასევე, ამ პრინციპით გარკვეულწილად იზღუდება მოსამართლისა და არბიტრის ქმედებებიც.

აშშ-ში მიღებული მედიაციის უნიფიცირებული აქტი (რომელიც სახელის მიუხედავად არ წარმოადგენს საერთაშორისო აქტს) წინ უსწრებდა გაერთიანებული ერების საერთაშორისო სავაჭრო სამართლის კომისიის (UNCITRAL) მიერ 2002 წელს საერთაშორისო კონსილაციის შესახებ მიღებულ მოდელურ კანონს. ამ უკანასკნელის მე-9 მუხლი⁷ შეიცავს შემდეგი შინაარსის დებულებას: თუ მხარეები სხვა რამეზე არ შეთანხმებულან, ყველა ინფორმაცია, რომელიც უკავშირდება კონსილაციის პროცედურებს უნდა დარჩეს კონფიდენციალურად, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც გამჟღავნება სავალდებულოა საკანონმდებლო მოთხოვნის ან მორიგების თაობაზე მიღწეული შეთანხმების აღსრულების მიზნით.⁸

¹ Pappas B., Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 20, No. 1, 2015, 168, <<https://ssrn.com/abstract=4102353>> [25.06.2023].

² Dobbins, supra note 2, 176, in: Blankley K., Keeping a Secret from Yourself? Confidentiality When the Same Neutral Serves Both as Mediator and as Arbitrator in the Same Case, Baylor Law Review, Forthcoming, March 23, 2011, 321, <<https://ssrn.com/abstract=1793515>> [25.06.2023].

³ Reichert K., Confidentiality in International Mediation, Dispute Resolution Journal, 2005, 62, in: ბეჩაძე ს. კონფიდენციალურობის დაცვის სპეციფიკა მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური 2017“ თბ., 2017, 52.

⁴ ეს და ყოველი მომდევნო უცხოური სამართლებრივი აქტის დასახელება და შესაბამისი დებულება, გარდა გერმანიის სამოქალაქო კოდექსისა (BGB), თარგმნილია ავტორის მიერ.

⁵ ხსენებული აქტის მე-7 მუხლი ეძღვნება მედიატორისთვის აკრძალულ განცხადებებს, კერძოდ, ამ ნორმის (a) სექციის თანახმად, მედიატორს ეკრძალება გააკეთოს შეფასება, მისცეს დასკვნა ან რეკომენდაცია ნებისმიერ იმ ორგანოს, რომელსაც აქვს დავის გადაწყვეტის უფლებამოსილება (მათ შორის, ადმინისტრაციული ორგანოები, სასამართლოები და სხვ), Uniform Mediation Act and Official Comments, 2003 J. Disp. Resol. (2003), <<https://scholarship.law.missouri.edu/jdr/vol2003/iss1/4>> [25.06.2023].

⁶ იქვე, 45.

⁷ UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002 <<https://sccarbitrationinstitute.se/sites/default/files/2022-11/uncitral-model-law-on-international-commercial-conciliation-2002.pdf>> [25.06.2023].

⁸ სამედიაციო პროცესის კონფიდენციალურობის პრინციპი რეგულირებულია მედიაციატორთა ევროპული ქცევის კოდექსის მე-8 მუხლითაც.

European Code of Conduct for Mediation Providers მიღებულია EUROPEAN COMMISSION FOR THE EFFICIENCY OF JUSTICE (CEPEJ)-ს მიერ, 2018 წლის 4 დეკემბერს. <<https://rm.coe.int/cepej-2018-24-en-mediation-development-toolkit-european-code-of-conduc/1680901dc6>> [25.06.2023].

გარდა ამისა, კონფიდენციალურობის ვალდებულება განერილია „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-10 მუხლითა¹ და სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის მე-6 მუხლით.

რამდენად შეიძლება იყოს ეს მოთხოვნები დაცული „კლასიკური“ მედ-არბის დროს ე.ი. იმ შემთხვევებისთვის, როდესაც მედიატორი და არბიტრი ერთი და იგივე პირია? როგორ უნდა ენდოს მხარე მედიაციის ფარგლებში მედიატორს და გაუმჟღავნოს გულწრფელად თავისი ემოციები და დაფარული განცდები იმის ცოდნის პირობებში, რომ შეუთანხმებლობის შემთხვევაში კეთილად მომღიმარი მედიატორი ძლევამოსილ არბიტრად გადაიქცევა და მის საქმეზე საბოლოო გადაწყვეტილებას მიიღებს?

სამართლებრივ ლიტერატურაში ამ საკითხის მოგვარების თუ ვერა, პრობლემის სიმწვავის შემცირების რამდენიმე გზა შემოთავაზებული, მათ შორის, ერთ-ერთი მეთოდის თანახმად, მედიატორმა უარი უნდა თქვას ინდივიდუალური შეხვედრების წარმართვაზე და სამედიაციო პროცესი მარტოოდენ საერთო შეხვედრების ფორმატში წარმართოს.² მედ-არბის ეს მოდელი ცნობილია სრული (Plenary) მედ-არბის³-ის სახელით.

საგულისხმოა, რომ ამგვარი მიდგომა არათუ აუმჯობესებს, არამედ, პირიქით, აუარესებს მდგომარეობას, მედიაციას აცლის რა შინაარსს (ვერ იქნება რეალიზებული მხარეთა თვით-გამორკვევის პრინციპი) და მას აქცევს საარბიტრაჟო წარმოებისთვის მოსამზადებელ ერთგვარ ტრამპლინად:

მიუხედავად იმისა, რომ სპეციალური წესები თუ როდის უნდა გამოიყენოს (ან საერთოდ უნდა გამოიყენოს თუ არა) მედიატორმა ინდივიდუალური შეხვედრები სამედიაციო განხილვის ფარგლებში, განერილი არ არის, როგორც წესი, ამგვარი შეხვედრების გარეშე მედიაციის ძირითადი ამოცანები მიღწეული არ არის, მედიატორმა უნდა გამოიყენოს თავისი უნარ-ჩვევები, რათა მიხვდეს თუ როდის არის ზუსტად საჭირო კერძო შეხვედრების ჩატარება.⁴

უხეში შედარება რომ მოვიხმოთ, მედ-არბის ფარგლებში წარმართული მედიაცია, რომელსაც არ ახლავს ინდივიდუალური შეხვედრები ემსგავსება სასამართლო სისტემისთვის ნიშნულ მოსამზადებელ სხდომას. ერთ-ერთი კომენტატორი ერთი და იგივე ნეიტრალური პირის მიერ წარმართულ მედიაციისა და არბიტრაჟის პროცესს მოიხსენიებს არათუ მედ-არბად არამედ არბ-არბად, სადაც პირველი ეტაპი არის არამბოჭავი ბუნების მქონე საარბიტრაჟო განხილვა, ხოლო მეორე ეტაპი უკვე საქმეზე ფინალური შედეგის განმსაზღვრელი არბიტრაჟია.⁵

გარდა აღნიშნულისა, არსებობს მედ-არბის ასეთი სახე, მედ-არბი „თამაშიდან გასვლის“ დათქმით (Med-Arb-Opt-Out): ხსენებულ პროცესს იწყებს ერთი მედიატორი, რომელიც სამომავლოდ შესაძლოა გახდეს არბიტრი. ამგვარი შეთანხმების პირობებში, მხარეებს სამედიაციო განხილვის დასრულების შემდგომ შეუძლიათ უარი თქვან ამ პირის მიერ საარბიტრაჟო პროცესის წარმართვაზე. ხსენებული მოდელის დადებითი მხარე ისაა, რომ მხარეებს შესაძლებლობა აქვთ გარანიტრებული ჰქონდეთ კონფიდენციალურობის პრინციპის დაცვა, უარყოფითი მხარე კი ისაა, რომ დროის თვალსაზრისით დიდი ხანი შესაძლოა დასჭირდეს ცალკე მედია-

¹ კონფიდენციალურობის პრინციპის მოქმედების ფარგლებში შეიძლება შეიზღუდოს წერილობითი შეთანხმების საფუძველზე, იხ. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-ილ, 27/09/2019, მე-10 მუხლის 1-ელი პუნქტი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4646868?publication=2>> [25.06.2023].

² Pappas B., Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 20, No. 1, 2015, 177, <<https://ssrn.com/abstract=4102353>> [25.06.2023].

³ Welsh A. N., Switching Hats in Med-Arb: The Ethical Choices Required to Protect Process Integrity, in School of law, Texas A&M University Chapter 10, 6-2021, 216.

⁴ Macmillan R., A Practical Guide for Mediators, July, 2012, 55, <<https://www.macmillanckee.pro/publications/>> [25.06.2023].

⁵ Blankley K., Keeping a Secret from Yourself? Confidentiality When the Same Neutral Serves Both as Mediator and as Arbitrator in the Same Case, Baylor Law Review, Forthcoming, March 23, 2011, 317, <<https://ssrn.com/abstract=1793515>> [25.06.2023].

ტორის მოძიებას, მის მიერ საქმის მასალების გაცნობას, რაც დაკავშირებული იქნება თანხის დამატებით დანახარჯთან.¹

ასევე, აღსანიშნავია co-med-arb-ის ე.ი. თანადროული მედიაციისა და არბიტრაჟის ინსტიტუტი (ზოგჯერ მოიხსენიებენ overlapping მედ-არბიც),² რომლის ფარგლებშიც სანყის ეტაპზე მედიატორი და არბიტრი ერთდროულად ისმენენ მხარეთა პოზიციებს, ხოლო იმ შემთხვევაში თუ სამედიაციო პროცესი (რომელსაც მედიატორი უკვე არბიტრისგან დამოუკიდებლად წარმართავს) წარუმატებლად დასრულდა, განხილვაში ბრუნდება არბიტრი და იწყება საარბიტრაჟო წარმოება.³

ამ მოდელის პირობებში შესაძლოა დაბალანსდეს საქმის მასალების ხელახლა გაცნობის პრობლემა, ვინაიდან პროცესში მომავალი არბიტრი თავიდანვე ჩართულია და შესაბამისად, იცნობს მხარეთა პოზიციებსა და პრეტენზიებს. კონფიდენციალურობის ნაწილშიც მისი დასწრება არ ქმნის ტრაგიკულ მოცემულობას, იმის გათვალისწინებით, რომ არ აქვს წვდომა ინდივიდუალურ შეხვედრებსა და იქ გაჟღერებულ ინფორმაციაზე, თუმცა, მისმა ყოფნამ მედიაციის ფარგლებში მაინც შეიძლება დააზიანოს ეს პროცესი იმის გამო, რომ მხარეებმა იციან, ოთახში ის ადამიანია, რომელიც მათ ბედს განაგებს თუ შეთანხმებას ვერ მიაღწევენ. ეს არის ერთგვარი ზეწოლა მხარეებზე და ამასთან, იგი გახდის მათ ქცევას ხელოვნურს, რაც საბოლოო ჯამში იმის საფრთხეს წარმოშობს, რომ პროცესის მონაწილეთა ქცევამ ზეგავლენა იქონიოს არბიტრის შინაგან რწმენაზე და ამდენად, მის მიერ სამომავლოდ მისაღებ გადაწყვეტილებაზე.

კიდევ ერთი გზა, რომელიც სამართლებრივ ლიტერატურაშია შემოთავაზებული, შემდეგია: კონფიდენციალურობის პრინციპის ნებისთ (თუ უნებლიედ) დარღვევის რისკი პროფესიონალმა შეიძლება იმით დააზღვიოს, რომ მხარეებს თავიდანვე განუმარტოს კონფიდენციალობასთან დაკავშირებული პრობლემატიკა და ამასთანავე, აუხსნას შესაძლებლობა, რომ მედ-არბზე შეთანხმების ფარგლებში გაითვალისწინონ მედიაციის ფაზიდანვე საქმის შეწყვეტის დათქმა.⁴

რეალურად, ამგვარი დათქმის არსებობა აზრს აკარგვინებს მედ-არბის ინსტიტუტს და აქცევს ილუზორულ მოცემულობად, მედ-არბის მთავარი უპირატესობა ხომ მხარეთა ნების პრიმატი მდგომარეობს, რომლითაც პროცესის მონაწილეები მათი დავის სასამართლოს გარეთ გატანას ესწრაფვიან, თანაც იმგვარად, რომ საქმეზე შესასრულებლად სავალდებულო გადაწყვეტილება იქნეს მიღებული. თუ მხარეს ექნება შესაძლებლობა მედიატორის (იმავ შემთხვევაში მომავალი არბიტრის) მიერ კონფიდენციალურობის პრინციპის დაუცველობის თაობაზე ეჭვის შეტანის შემთხვევაში უბრალოდ გავიდეს მედიაციიდან და არ ჰქონდეს „დარდი“ იმისა, რომ საკითხი განსახილველად არბიტრაჟში გადაიციემა, მედ-არბზე შეთანხმება თავიდანვე აზრსმოკლებული ხდება.

3.2. მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპი მედ-არბის პრიზმაში

ადამიანები, რომლებსაც კონფლიქტი აქვთ ერთი მხრივ, ეძებენ სამართლიან, თანმიმდევრულ, და იაფ გზებს საკუთარი უფლებების დასაცავად, ხოლო მეორე მხრივ, მათ წმინდად სამართლებრივი ინტერესების მიღმა ამოძრავებთ თვითგამოხატვის, მათი ქვეშემართი ინტერესების წარმოჩენის სურვილი. თვითგამოხატვის სურვილის რეალიზაცია მედიაციის პროცე-

¹ Shivam G., Med-Arb: A Novel ADR Approach, June 26, 2016, 6, <<https://ssrn.com/abstract=2800693>> [25.06.2023].

² Fullerton R., Med-Arb and its Variants: Ethical Issues for Parties and Neutrals, 65 Disp. Resol. J. 2010, 52, 57, in: Welsh A. N., Switching Hats in Med-Arb: The Ethical Choices Required to Protect Process Integrity, in School of law, Texas A&M Univeristy Chapter 10, 6-2021, 215.

³ Sussman E., Developing an Effective Med-Arb/Arb-Med Process, The Neutral Corner, the Newsletter for Finra Neutrals, Volume 2 – 2018, 2.

⁴ Batson Baril M., Dickey D., MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?, 2017, 5.

სისტვისაა დამახასიათებელი, მედ-არბის ინსტიტუტი კი ხსენებულს გადაწყვეტილების მბოჭავ ხასიათს უმატებს.¹

მსგავსად კონფიდენციალურობისა თვითგამორკვევაც მედიაციის ფუნდამენტურ ღირებულებად მიიჩნევა, რომელიც გავლენას დავის გადაწყვეტის მთლიან პროცესზე ახდენს.²

წარსულში ჩადენილ ქმედებათა გამო მხარის გაკიცვა, მისი ბრალეულობის განსაზღვრა სამედიაციო განხილვის მახასიათებელი არ არის, მედიაცია თავისი არსით წარსულის გამადიდებელი შუშით ჭვრეტა კი არა, მომავალზე ორიენტირებული პროცესია, იგი მხარეთა შორის არსებული არათუ კონკრეტული საკითხის გადაწყვეტას, არამედ მათ შორის ცივილური ურთიერთობების აღდგენასაც ემსახურება და სწორედ ამიტომ, მედიაციის ფარგლებში იმგვარი საკითხებიც იხილება, რაც შესაძლოა უშუალო შემხებლობაში არ იყოს დავის საგანთან.³ ამ კონტექსტში მედიაცია იმიჯნება ერთი მხრივ სასამართლოსგან, ხოლო მეორე მხრივ დავის გადაწყვეტის სხვა ალტერნატიული მექანიზმებისგანაც: მედიაციის ძირითადი ფუნქცია მხოლოდ სასამართლო სისტემის გარეთ დავის გადაწყვეტა კი არ არის, არმედ იგი კონფლიქტის მხარეების აღქმის ძირეულ შეცვლას და დავის საერთო პრობლემად იდენტიფიცირებას ემსახურება.⁴

თვითგამორკვევის პრინციპი მოხსენიებულია „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლში, მედიაციის წარმართვის ფუძემდებლურ ღირებულებებს შორის. ხოლო, სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის მე-4 მუხლის 1-ელი პუნქტი მედიატორს პროცესის მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპის საფუძველზე წარმართვის პირდაპირ ვალდებულებას აკისრებს.⁵

საკითხავია, როგორ უნდა იყოს მიღწეული ზემოაღნიშნული მიზანი ერთი და იმავე ნეიტრალური პირის მიერ წარმართულ მედ-არბის პროცესში, როდესაც არის რისკი იმისა, რომ მედიაცია მომავალი არბიტრისთვის თავის მოსაწონებელ ბრძოლის ველად გადაიქცეს.

კლასიკურ მედ-არბში, მედიაციის ფაზის დროსაც კი პროცის წარმმართველი იყენებს როგორც შეფასებით უნარებს, ისე ფასილიტატორულ თვისებებს, მაგალითისათვის, შეფასებითი ჩარევა შესაძლოა გამოიხატოს მხარეებისთვის მორიგების პირობების თაობაზე რჩევების, მათი პოზიციის (მყარი/სუსტი პოზიცია) შეფასებაში, მხარის გადაწყვეტილება კი იმის თაობაზე მოიქცეს თუ არა მედიატორის მიერ მითითებული გზის შესაბამისად, ნაკარნახევი არათუ მხარის თვითმყოფადი სურვილით, არამედ იმის შიშნარევი გაცნობიერებით, რომ პირი, რომელიც ახლა რჩევას აძლევს, მისი გაუთვალისწინებლობისა და მორიგებაზე უარის თქმის შემთხვევაში, ტრანსფორმირდება საქმეზე შემაჯამებელი გადაწყვეტილების მიმღებ არბიტრად.⁶ ამდენად, მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპის სრულყოფილ რელიზებას იმის ცოდნა აფერხებს, რომ მათ წინ მდგომი ფასილიტატორი შეუთანხმებლობის შემთხვევაში სამართალშემფარდებლის მოსასხამში გაეხვევა.⁷ ყველაფერთან ერთად აუცილებელია, რომ თვითგამორკვევის პროცესში მედიატორის ძალისხმევით თავიდან იქნეს არიდებული რომე-

¹ იქვე, 1.

² წუღაია ო., თვითგამორკვევა, როგორც ძირითადი ღირებულება მედიაციის პროცესში ეთიკის კოდექსებსა და სამართლებრივ ნაშრომებში: კონკურენცია დავის მონაწილე მხარეთა ავტონომიასა და შინაარსობრივ სამართლიანობას შორის, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადეული 2017“, თბ., 2017, 253.

³ Faris A. J., An Analysis of the Theory and Principles of Alternative Dispute Resolution, Submitted in Accordance with the Requirements for the Degree of Doctor of Laws at the University of South Africa, June 1995, 171.

⁴ Pilkerton Cairnie T., Pope J., Mediation Skills and Process, by the Northern Virginia Mediation Service, 2015, 1, <<https://nvmsus.files.wordpress.com/2016/01/complete-manual.pdf>> [25.06.2023].

⁵ აქვე, აღსანიშნავია, რომ ამავე ნორმის მე-3 პუნქტის პირველი წინადადება თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობას შემდეგნაირად განმარტავს: მხარეებს უნდა მიეცეთ შესაძლებლობა მათი ინტერესის შესაბამისად მიიღონ ნებაყოფლობითი და ინფორმირებული გადაწყვეტილება როგორც დავის შინაარსობრივ, ისე მედიაციის პროცედურულ საკითხებზე.

⁶ Welsh A. N., Switching Hats in Med-Arb: The Ethical Choices Required to Protect Process Integrity, in School of law, Texas A&M University Chapter 10, 6-2021, 223.

⁷ Barsky A., “MED-ARB”: Behind the Closed Doors of a Hybrid Process, Family Court Review, 2013, 641.

ლიმე მხარის დომინანტური მდგომარეობა¹ და ამდენად, ამ პროცესში მომავალმა არბიტრმა საკუთარი პრეფერენციული დამოკიდებულებით არ უნდა გამოამჟღავნოს მომავალი გადაწყვეტილების კონტურები.

იმის ცოდნის პირობებში, რომ მომავალ არბიტრზე შესაძლოა გავლენა მოახდინოს მხარეთა დაფარულმა ინტერესებმა, მხარეებმა შეიძლება აირჩიონ ერთგვარი სტრატეგია, რომ არ გაამჟღავნონ ინფორმაცია პროცესის წარმართველთან.² ხსენებული მოცემულობა კი პირდაპირ წინააღმდეგობაში მოდის მხარეთა თვითგამორკვევის იდეასთან, სამედიაციო პროცესის ქვაკუთხედთან და უმთავრეს მიზანთან.

შესაძლოა გაჟღერდეს ამგვარი მოსაზრებაც, თვითგამორკვევის პრინციპის მიზანი ნაწილობრივ უკვე რეალიზებულია მედიაციის საწყის ეტაპზე იმით, რომ მხარეებმა თავადვე გადაწყვიტეს მედ-არბის პროცესში შესვლა, თავადვე შეთანხმდნენ იმაზე, რომ ორივე პროცესს ერთი და იგივე პირი წარმართავს. ამ მოსაზრების საპირწონედ უნდა ითქვას, რომ თვითგამორკვევის პრინციპი ბევრად უფრო მეტია, ვიდრე იმაზე გადაწყვეტილების მიღება თუ ვინ და რა პროცესი უნდა წარმართოს, ეს არის დავის საფუძვლის, პროვინების ინტერესის კვლევა, პროვინების ქმედების შინაგანი ლოგიკის განსაზღვრა, თანაც იმგვარად, რომ თავად მხარემ გააცნობიეროს რა სურს, რამ მოიყვანა აქამდე.³ ამდენად, თვითგამორკვევის პრინციპის საწყისი წერტილი უკავშირდება მედიაციის პროცესში შესვლაზე ფიქრს და სრულდება მედიაციის საბოლოო შედეგის დადგომით.⁴

სამართლებრივ ლიტერატურაში არის მოყვანილი ასეთი შედარებაც, ერთი და იმავე პირის მიერ მედიაციისა და არბიტრაჟის პროცესების წარმართვა ემსგავსება შემთხვევას, როდესაც საქმის განმხილველ მოსამართლე საქმის გარემოებების გაცნობის შემდეგ როგორც ფასილიტატორი ხელმძღვანელობს მხარეთა მორიგების პირობებს, თუ მხარეები მორიგდებიან დღის წესრიგში აღარ იქნება შემდგომი სასამართლო განხილვის საჭიროება.⁵

ეს შედარება ვერ იქნება გაზიარებული, იმის გათვალისწინებით, რომ სასამართლო განხილვის დროს არ გვაქვს მხარეთა ინტერესების იმ დოზით გამოკვლევის ფაზა, როგორცაა მედიაციის პროცესის დროს, სასამართლო განხილვის პირობებში არ არსებობს ინდივიდუალური შეხვედრების ინსტიტუტი. უფრო მარტივად რომ ვთქვათ, მოსამართლესთან მხარეები სამართლებრივი არგუმენტაციითა და მტკიცებულებებით შეიარაღებულნი მიდიან, ხოლო მედიატორთან გულწრფელობის ამარა რჩებიან.

შესაძლოა იმგვარი კითხვაც გაჟღერდეს, რომ თუ მედ-არბის ინსტიტუტი ძირითადად მსხვილი კომერციული დავების გადასაწყვეტად იქნება გამოყენებული, რომლის ორივე მხარესაც კომპანიები სხედან და არა ცალკეული პიროვნებები, ექნება კი მას ის მნიშვნელობა, რაც ინდივიდებს შორის დავის დროს? პასუხია - დიახ. სამენარმეო სფეროშიც არანაკლებ მნიშვნელოვანია ბაზრის აქტორთა შორის სტაბილური ურთიერთობების შენარჩუნება, ამ თვალსაზრისით კი მხარეებს სწორედ რომ თვითგამორკვევის პრინციპი ეხმარება.

¹ Nolan-Haley J., Self-determination in International Mediation: Some Preliminary Reflections, Fordham University School of Law, 2007, 3-4, in: *მაჩვევდაშვიდი თ.*, მედიაცია, როგორც პროფესია: ეთიკის მოდელები, პრინციპები და გამოწვევები დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური 2017“, თბ., 2017, 169-170.

² Phillips, supra note 3, at 27, in: Deason E. E., Combinations of Mediation and Arbitration with the Same Neutral: A Framework for Judicial Review, *Arbitration Law Review*, Volume 5 Yearbook on Arbitration and Mediation, Article 12, 2013, 224.

³ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“, „მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი“ (დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილს საერთო კრების მიერ), მე-4 მუხლის მე-4 ნაწილში პირდაპირაა აღნიშნული თვითგამორკვევის პრინციპის მოქმედების ზღვარი, კერძოდ, ის, რომ მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპი სრულად მოქმედებს მედიაციის ფარგლებში, მათ შორის, პროცესში მონაწილეობისა და სამედიაციო მორიგების მიღწევის ეტაპზეც.

⁴ *ოჩოხნიკიძე ე.*, მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 31.

⁵ Welsh A. N., Switching Hats in Med-Arb: The Ethical Choices Required to Protect Process Integrity, in *School of law, Texas A&M University Chapter 10*, 6-2021, 214.

რთული სათქმელია თუ რა უპირატესობები შეიძლება მოიტანოს თვითგამორკვევის პრინციპის რეალიზაციის კონტექსტში ერთი და იმავე ნეიტრალური სუბიექტის მიერ წარმოებული მედ-არბის პროცესმა.

3.3. ნებაყოფლობითობის პრინციპის დაცვის სტანდარტი მედ-არბში

მედიაციის ფუნდამენტურ დებულებად მის კონსესუალურ ბუნებას განიხილავენ:¹ ნებაყოფლობითობის პრინციპი „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის თანახმად მედიაციის წარმმართველი ერთ-ერთი არსებითი დებულებაა, ხოლო, „მედიატორთა ეთიკის კოდექსი“ მე-4 მუხლში ნებაყოფლობითობის პოსტულატს თვითგამორკვევის პრინციპთან წყვილში განიხილავს.

მედ-არბში მედიაციისთვის ნიშნული ნებაყოფლობითობის პრინციპის მოქმედების ფარგლების განხილვამდე, მიზანშეწონილია, სავალდებულო სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტის შინაარსის იდენტიფიცირებაც, ვინაიდან, ეს ორი მოდელი შესაძლოა გარკვეულ მსგავსებას ამჟღავნებდნენ:

კერძო მედიაციის დაწყების საფუძველი (ისევე როგორც მედ-არბის საფუძველი) მხარეთა შეთანხმებაა. კერძო მედიაციისგან იმიჯნება სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტი, რომლის ფარგლებშიც მედიაციას საქმე განსახილველად შესაძლოა მოსამართლემ გადასცეს.² სასამართლო მედიაციას სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის სპეციალური XXI¹-ე თავი ეძღვნება.

სასამართლოს მიერ მედიაციისთვის დავის განსახილველად გადაცემას მხარეთა თანხმობის გარეშე ხშირად სწორედ იმ არგუმენტით აკრიტიკებენ, რომ იგი წინააღმდეგობაში მოდის ნებაყოფლობითობის პრინციპთან. თუმცა, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ სავალდებულო მედიაცია თავისი არსით პროცესში მონაწილეობის დავალდებულებაა და არა მორიგების.³

რაც შეეხება მედ-არბს, არბიტრაჟის „საფრთხე“ არის სწორედ ის, რაც მედ-არბს განარჩევს მედიაციის ტრადიციული პროცესისგან. ეს „აიძულებს“ მედიაციის მხარეებს, რომ შეეცადონ მედიაციის ეტაპზევე მორიგებას.⁴

ტერმინები „საფრთხე“ და „იძულება“ მედიაციის ინსტიტუტთან ერთობლიობაში, როგორც მინიმუმ, უხერხულად ჟღერს. ხსენებული იმით ბალანსდება, რომ მხარეები ამ ურთიერთობაში ნებაყოფლობით შედიან. მედ-არბის მექანიზმის გამოყენებაზე მხარეთა მიერ ნებაყოფლობით მიღებული გადაწყვეტილება არსებითია, რადგან მედ-არბი არ არის „პანაცეა“, რომელიც ყველა ჩიხურ სიტუაციაში მხსნელად მოგვევლინება.⁵

ამდენად, ნებაყოფლობითობის ელემენტი მედ-არბში შენარჩუნებულია იმ გაგებით, რომ ამ პროცესში შესვლაც მხარეთა ნებაზეა დამოკიდებული და მედიაციის სტადიაზე შეთანხმების მიღწევაც.

ნებაყოფლობითობის პრინციპისთვის რისკის შემცველად ერთი და იმავე ნეიტრალური პირის მიერ წარმოებული მედ-არბის ინსტიტუტი შეგვიძლია მივიჩნიოთ: მედიატორის (მომავალი არბიტრის) ქცევასა და სიტყვებზე დაკვირვებამ და მათთვის ნაკლებად ხელსაყრელი გადაწყვეტილების მიღების საფრთხემ მხარეებს შეიძლება უბიძგოს ამავე სტადიაზე იმგვარ-

¹ Faris A. J., An Analysis of the Theory and Principles of Alternative Dispute Resolution, Submitted in Accordance with the Requirements for the Degree of Doctor of Lawys at the Univeristy of South Africa, June 1995, 170.

² ძაგნიძე ე., მედიაციის მოწესრიგების ქართული მოდელი საკანონმდებლო რეფორმის ფონზე, მედიაციის მნიშვნელობა და განვითარების პერსპექტივა საქართველოში, თბ., 2021, 10.

³ წუღაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, დისერტაცია, თბ., 2016, 21.

⁴ Telford E. M., Med-Arb: A Viable Dispute Resolution Alternative, Current Issues Series, Queen's University, 2011, 3, <https://irc.queensu.ca/wp-content/uploads/articles/articles_med-arb-a-viable-dispute-resolution-alternative.pdf> [25.06.2023].

⁵ იქვე, 6.

რი შეთანხმების ფორმირებისკენ, რომელიც მთელი მოცულობით არ არის მათი ნების თავისუფალი გამოვლენის პროდუქტი.

მეორე მხრივ, შესაძლოა ერთი და იმავე პირის მიერ პროცესის წარმართვამ დადებითად იმოქმედოს მხარეთა მიერ შეთანხმების მიღწევისკენ მიმართულ გზაზე: ცოდნა იმისა, რომ პირი, რომელმაც გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს საქმეზე მათივე მედიატორია, მხარეებს ხშირად უბიძგებს ხოლმე შეთანხმების მიღწევასკენ, შეთანხმება და მისი პირობები არის ის, რაც მათ ხელთაა, ხოლო არბიტრის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება რისკია, რომელზე წასვლაც არ სურთ.¹

აქ საკითხავია მხარეთა მიერ მიღწეული შეთანხმება რამდენად არის მათი ნების შედეგი და მეორე მხრივ, აღსანიშნავია ისიც, რომ იგივე დადებითი ეფექტის მოხდენა კარგ მედიატორს ჩვეულებრივი სამედიაციო პროცესის ფარგლებშიც შეუძლია და ამისთვის საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებით მხარეთა „დაშინება“ არ სჭირდება.

შესაბამისად, ამ კონტექსტშიც კლასიკური მედ-არბი უფრო მეტ რისკს ქმნის, ვიდრე სარგებელი მოაქვს.

3.4. მედიატორის მიუკერძოებელი ქცევის სტანდარტი მედ-არბში

მედ-არბის დადებითი და უარყოფითი მხარეები დამოკიდებულია ერთი მხრივ მასში მონაწილე მხარეებზე, მათ ღირებულებით სისტემასა და იმ მიზნებზე, რომლის მიღწევასაც ემსახურებიან ამ პროცესით და მეორე მხრივ პროცესის წარმართველი ნეიტრალური სუბიექტის პიროვნებაზე.² გულუბრყვილობაა იმაზე ფიქრი, რომ ნეიტრალურ სუბიექტზე პროცესის წარმატება მხოლოდ მაშინაა დამოკიდებული თუ იგი მონაწილეობს როგორც მედიაციის, ისე არბიტრაჟის სტადიაზე. უკიდურეს შემთხვევაში თუკი პროცესი გადაიზრდება არბიტრაჟში, სწორედ მედიატორმა უნდა უზრუნველყოს ის, რომ არბიტრაჟამდე საკითხი უკვე გაფილტრული მივიდეს.

მედიატორის დამოუკიდებლობის პრინციპი მოიაზრებს მის დამოუკიდებლობას არა მხოლოდ მხარეებისგან, არამედ ნებისმიერი მესამე პირისგან, მათ შორის სასამართლოსა და სხვა ადმინისტრაციულ ორგანოებისგანაც.³

როგორც წესი, მედიატორის მიუკერძოებლობა ნეიტრალურობისა და დამოუკიდებლობის პოსტულატებთან ერთობლიობაში განიხილება.⁴ ამ კონსტრუქციებს შორის ის სხვაობაა, რომ თუ დამოუკიდებლობა და ნეიტრალურობა ობიექტური შეფასების კრიტერიუმია, მიუკერძოებლობა მხარეთა მხრიდან სუბიექტური აღქმის საგანია.⁵ მიუკერძოებლობის პრინციპზე, როგორც სამედიაციო პროცესის წარმართველ ერთ-ერთ ფუნდამენტურ დებულებაზე მითითება გვხვდება „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლსა და „მედიატორთა ეთიკის კოდექსის“ მე-2 მუხლშიც.

საინტერესოა როგორ ხორციელდება მედიატორის მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვა ერთი ნეიტრალური პირის მიერ წარმოებული პროცესის ფარგლებში: უდავოა, რომ საქმის გადაწყვეტაზე უფლებამოსილი პირის ყოფნა ოთახში მედიაციის პროცესს ხდის მეტად ფორმა-

¹ Phillips F. G., A Case Study Demonstrates How the Entertainment Business—and Everyone Else Can Benefit by Using Hybrid Med-Arb Processes, *Alternatives*, VOL. 25 NO. 4 April, 2007, 67.

² Batson Baril M., Dickey D., MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?, 2017, 3.

³ *ოჩოხიანი ე.*, მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 35.

⁴ მაგალითად, მედიატორთა ქცევის ევროპული კოდექსი (European Code of Conduct for Mediation Providers) მე-5 მუხლში ერთობლივად მოიხსენიებს მედიატორის დამოუკიდებლობის, მიუკერძოებლობისა და ნეიტრალურობის პრინციპებს.

<<https://rm.coe.int/cepej-2018-24-en-mediation-development-toolkit-european-code-of-conduc/1680901dc6>> [25.06.2023].

⁵ *ყანგაშვილი ი.*, საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, სადისერტაციო მონოგრაფიული კვლევა, შედარებითი ანალიზი, თბ., 2018, 106.

ლიზებულს.¹ იმის გამო, რომ მედიატორმა მხარეთა შეთანხმებლობის შემთხვევაში არბიტრის როლი უნდა მოირგოს, არის რისკი იმისა, რომ მომავალი არბიტრის გონებაში მისაღები გადაწყვეტილების კონტურები წინადაწინ, მედიაციის სტადიაზე იხაზება, იმდენად რამდენადაც, იგი წარმოდგენილ მტკიცებულებებს ჭვრეტს არა მხოლოდ ფასილიტატორის თვალთ, არამედ „მოსამართლის მზერითაც“. შესაბამისად, არის ალბათობა იმისა, რომ იმ შემთხვევაშიც კი თუ მას სწამს, რომ იქნება მიუკერძოებელი, მხარეებს შესაძლოა არ სჯეროდეთ ამისა და მიაჩნდეთ, რომ პროცესი იქნება უსამართლო.² მხარეთა ნდობას კი, როგორც უკვე არაერთხელ აღინიშნა, არსებითი მნიშვნელობა აქვს მედიაციის ეტაპზე შეთანხმების თუ ვერა, იმ მოცემულობის დადგომისთვის მაინც, რომლის პირობებშიც მხარეები ახდენენ არსებითი საკითხების ფილტრაციას და უკვე შემცირებული პრობლემებით მიდიან არბიტრაჟში.

ერთგვარი შუალედური დასკვნის სახით შეიძლება ითქვას, რომ ერთი პირის/ერთი ნეიტრალური სუბიექტის მიერ წარმართულ მედ-არბს არ შეუძლია სრული მოცულობით დააკმაყოფილოს მედიატორის მიუკერძოებლობის, მხარეთა თვითგამორკვევისა და კონფიდენციალურობის პრინციპების მოთხოვნები.³

მედიაცია არ არის ბრძოლის ველი და არც მედიატორია კვარცხლბეკზე დაბრძანებული მითიური ღვთაება, რომელსაც ხელთ გამარჯვების სასწორი უპყრია. მედ-არბის პროცესში ინტეგრირებულმა მედიაციის ინსტიტუტმა ჰიბრიდული მოდელის თავისებურებების მიუხედავად (და ამ ინსტიტუტის მთავარი მიზნის მისაღწევადვე) არ უნდა დაკარგოს თავისი ძირეული ფუნქციები და არსებითი მახასიათებლები. მიმაჩნია, რომ ამ თვისებების შენარჩუნება ერთი სუბიექტის მიერ წარმოებულ მედ-არბის პროცესში ნაკლებად სავარაუდოა.

ამდენად, ამ თვალსაზრისით შეიძლება ითქვას, რომ „მედიაციის შესახებ საქართველოს კანონით შემოთავაზებული მოწესრიგება მედიაციის ძირითადი პრინციპების სრულყოფილად რეალიზაციის სადარაჯოზე დგას.

4. არბიტრაჟი და მედ-არბი

მსოფლიოში მიმდინარე საბაზრო ეკონომიკური ურთიერთობების მზარდმა ტენდენციამ ქართულ რეალობაზეც მოახდინა ზეგავლენა. მეტი ურთიერთობა, როგორც წესი, მეტ დავას ნიშნავს, დავების სიმრავლე კი მათ გადასაჭრელად უფრო მოქნილი და ოპტიმალური მექანიზმების შემუშავებას საჭიროებს. ამგვარ ინსტიტუტად არბიტრაჟი გვევლინება.⁴ თუმცა, არბიტრაჟი ნამდვილად არ არის თანამედროვე სამყაროს პირმშო, მიუხედავად იმისა, რომ მისი ისტორია ლიტერატურაში ნაკლებ გამოკვლეულად ითვლება, აღიარებულია, რომ არბიტრაჟის წარმოშობა თვით სასამართლოს წარმოშობას უსწრებდა წინ.⁵

დავის გადასაწყვეტად არბიტრაჟისთვის მიმართვა მთლიანად მხარეთა შეთანხმებაზეა დამოკიდებული, ამგვარი შეთანხმების არსებობის პირობებში კი მხარეები, ფაქტობრივად, ნებაყოფლობით, სამოქალაქო სამართალში მოქმედი ნების ავტონომიის პრინციპის შესაბამისად, უარს ამბობენ ეროვნული სასამართლოს იურისდიქციაზე და ამასთან ისინი თავადვე განსაზღვრავენ დავის განხილვისა და გადაწყვეტის პროცესში გამოსაყენებელ წესებს და სწორედ ამიტომ, საარბიტრაჟო პროცედურა სახელმწიფო სასამართლოსთან შედარებით უფ-

¹ Pappas B., Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 20, No. 1, 2015, 172, <<https://ssrn.com/abstract=4102353>> [25.06.2023].

² Barsky A., "MED-ARB": Behind the Closed Doors of a Hybrid Process, Family Court Review, 2013, 641.

³ Pappas B., Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 20, No. 1, 2015, 159, <<https://ssrn.com/abstract=4102353>> [25.06.2023].

⁴ ელიზბაჩაშვილი თ., სასამართლოს ჩარევის ფარგლები საარბიტრაჟო წარმოებაში ქართული კანონმდებლობის თანახმად, ნაშრომი წარდგენილია სამართლის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თბ., 2019, 5.

⁵ Privatisierung rechtlicher Tätigkeit: Ersetzung staatlicher Gerichte durch private Schiedsgerichte?, Schütze, Rolf A. Ausgewählte Probleme des Deutschen und Internationalen Schiedsverfahrensrechts, s. 2, in: ცეხცვაძე გ., საერთაშორისო არბიტრაჟი (შედარებითი ანალიზი) თბ., 2008, 18.

რო სწრაფ და ნაკლებ ფორმალზეზულად მიიჩნევა,¹ არბიტრაჟის იდეალურ მოდელში იგი უზრუნველყოფს იმგვარ პროცესს, რომელშიც ტრადიციულ სამართალწარმოებასთან შედარებით გადაწყვეტილება ნაკლებ დროში იქნება მიღებული.²

თუ მოვიხიშთ უცხო ქვეყნების მაგალითს, აშშ-ში, სადაც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ მექანიზმთაგან არბიტრაჟი ყველაზე ფართოდ გამოყენებადი პროცესია, იქ ზოგადად დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმები (ADR) ჰუმანიზმის, სოციალური კეთილდღეობის საკითხების გამო არიან უპირატესობამინიჭებულნი სასამართლო პროცესებთან მიმართებით, რომელიც ფორმალურობით, დეპერსონალიზაციითა და კვალიფიციური იურიდიული წარმომადგენლების საჭიროებით ხასიათდება.³

იმის გამოსარკვევად, თუ როგორ თანაცხოვრობენ მედიაციისა და არბიტრაჟის ინსტიტუტები მედ-არბის ქოლგის ქვეშ, მნიშვნელოვანია, ხაზი გავუსვათ ამ მექანიზმებს შორის არსებულ ძირითად სხვაობებს: ზოგადად მიიჩნევა, რომ არბიტრაჟი და მედიაცია ორი სრულიად განსხვავებული მოცემულობაა: განსხვავებით მედიაციისგან, რომელიც მხარეთა საჭიროებებზე, ინტერესებსა და სამომავლო მიზნებზეა ორიენტირებული,⁴ არბიტრაჟი სასამართლოს მსგავსად მხარეთა მოთხოვნების საკანონმდებლო საფუძვლებს იკვლევს, არბიტრი პროცესს წარმართავს, ანალიზებს ფაქტებს და ფაქტების სამტკიცებლად წარმოდგენილ მტკიცებულებებს, იყენებს საკანონმდებლო დანაწესებს და მათ საფუძველზე იღებს ფინალურ გადაწყვეტილებას, სწორედ ამიტომ საარბიტრაჟო განხილვას (სასამართლო წარმოებაზე ნაკლები, მაგრამ) მედიაციასთან შედარებით ფორმალურობის უფრო მაღალი ხარისხი გააჩნია, რაც შეეხება მედიატორს, მედიატორი მხარეებს მათი დაფარული სურვილებისა და განზრახვების იდენტიფიცირებაში და მორიგების გზაზე არსებული მენტალური ბარიერის გადალახვაში ეხმარება. შესაბამისად მედიატორი ამჟღავნებს მსგავსებას ფსიქოლოგთან, ხოლო არბიტრი მოსამართლესთან.⁵

პროცედურის მოქნილობის პარალელურად არბიტრაჟის ერთ-ერთ მთავარ უპირატესობად და მედიაციისგან განმასხვავებელ ძირითად ნიშნად ის მიიჩნევა, რომ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებებს მბოჭავი ბუნება აქვს და ამდენად, შესასრულებლად სავალდებულოა.⁶

მიუხედავად უპირატესობებისა, არბიტრაჟის ინსტიტუტის მოქმედებაზე დაკვირვებამ აჩვენა, რომ მას აქვს მთელი რიგი ნაკლოვანებები, კერძოდ, პრაქტიკაში საარბიტრაჟო წარმოება როგორც უცხოეთში, ისე საქართველოში საკმაოდ დიდ დროსა და თანხასთანაა დაკავშირებული. არბიტრაჟის მთავარი უპირატესობებად რჩება ნეიტრალურობისა და მხარეთა თანასწორობის პრინციპების მოქმედება, ასევე საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების შესასრულებლად სავალდებულო ბუნება.

ერთი ნეიტრალური პირის მიერ წარმართული მედ-არბის პროცესის მთავარ უპირატესობად კაგელის მიხედვით ის მიიჩნევა, რომ არბიტრაჟში მიღებული გადაწყვეტილება მეტად რეალური, მეტად განხორციელებადია, ვინაიდან, მედიაციის ფაზაგამოვლილი არბიტრი უკეთაა ინფორმირებული მხარეებზე, მათ მთავარ სურვილებსა და ძირითად ინტერესებზე. თუმცა, ხსენებული არგუმენტი არაერთგვაროვან გამოხმაურებას იწვევს, იმის გამო, რომ არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება, შესაძლოა, მედიაციის პროცესის ფარგლებში ფორმირებული შეხედულებებით იყოს ნაკარნახევი და არა სამართლის ნორმებით.⁷ ამდენად, სა-

¹ ფიცხელაუხი ნ., ქართული საარბიტრაჟო კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის პრობლემები ევროკავშირის ქვეყნებისა და საერთაშორისო კანონმდებლობებთან, თბ., 2015, 65.

² Elrod D. L., The Need for Confidentiality in Evaluative Processes: Arbitration and MED/ARB in Family Law Cases, Family Court Review, Vol. 58 No. 1, January 2020, 27.

³ Shivam G., 'Med-Arb': A Novel ADR Approach, June 26, 2016, 2, <<https://ssrn.com/abstract=2800693>> [25.06.2023].

⁴ Pilkerton Cairnie T., Pope J., Mediation Skills and Process, by the Northern Virginia Mediation Service, 2015, 2, <<https://nvmsus.files.wordpress.com/2016/01/complete-manual.pdf>> [25.06.2023].

⁵ Sussman E., Developing an Effective Med-Arb/Arb-Med Process, The Neutral Corner, the Newsletter for Finra Neutrals, Volume 2 – 2018, 3.

⁶ Batson Baril M., Dickey D., MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?, 2017, 1.

⁷ Banaitis, NG., Construction Mediation and its Hybridization in Hong Kong, Organization, Technology and Management in Construction, 2017, 1534.

არბიტრაჟო განხილვის ფარგლებში მიღებული გადაწყვეტილება შესაძლოა მეტად „მგრძობიარე“ გახდეს, იმის გათვალისწინებით, რომ მხარეები მედიაციაში მეტად გახსნილები არიან, თავისუფლად ესაუბრებიან მედიატორს, რამაც შესაძლოა გავლენა მოახდინოს არბიტრზე.¹

სწორედ ამიტომ, პასუხი უნდა გაეცეს კითხვას თუ მედ-არბის რომელ მოდელში იქნება გარანტირებული საარბიტრაჟო განხილვისთვის დამახასიათებელი ნეიტრალურობისა და მხარეთა თანასწორობის პრინციპების დაცვა და რამდენად ღირს ამ პრინციპების მოქმედების რისკის ქვეშ დაყენება იმ უპირატესობების სანაცვლოდ, რასაც ერთი და იგივე სუბიექტის მიერ წარმართული მედ-არბის პროცესი გთავაზობს:

4.1. მხარეთა თანასწორობის პრინციპი მედ-არბში

ბერგერის მიხედვით, არბიტრაჟი მიიჩნევა დავის გადაწყვეტის იმგვარ მექანიზმად, რომელიც მხარეთა შორის არსებული ხელშეკრულების საფუძველზე იქნება და რომლითაც მხარეები თანხმდებიან, რომ არბიტრების მიერ გამოტანილი გადაწყვეტილება იქნება საბოლოო და შესასრულებლად სავალდებულო. ამასთან, გადაწყვეტილება გამოტანილ უნდა იქნეს სამართლიანი და თანასწორუფლებიანი პროცესის შედეგად და უნდა ექვემდებარებოდეს იძულებით აღსრულებას.² შესაბამისად, თამამად შეიძლება ითქვას, რომ მხარეთა თანასწორობის პრინციპი საარბიტრაჟო განხილვის ერთ-ერთი ფუნდამენტური დებულებაა: არბიტრაჟის პროცესში გარანტირებულია მხარეთა შესაძლებლობა, რომ იყვნენ მოსმენილნი და მოეპყრნან თანასწორად.³

საერთაშორისო არბიტრაჟის სამყაროში, მოდელური კანონი „საერთაშორისო კომერციული არბიტრაჟის შესახებ“ (როგორც მას ხშირად მოიხსენიებენ, ნიუ იორკის კონვენცია) მთავარ მამოძრავებელ ძალად და ქვაკუთხედად მიიჩნევა⁴ საარბიტრაჟო ინსტიტუტების, დავების გადაწყვეტის საერთაშორისო ცენტრებისა და სამართლის განვითარებისთვის.⁵ სწორედ ამ კონვენციას ეყრდნობა „არბიტრაჟის შესახებ საქართველოს კანონი“,⁶ რომელიც ქართულ სამართლებრივ სივრცეში 2010 წლიდან მოქმედებს და რომელმაც „კერძო არბიტრაჟის შესახებ“ 1997 წლის კანონი ჩაანაცვლა:⁷ ამ კანონის პროექტის განმარტებით ბარათში ვკითხულობთ: „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონპროექტის შემუშავება განაპირობა ამ სფეროში საქართველოს კანონმდებლობის ევროპულ სამართალთან ჰარმონიზაციისა და არბიტრაჟის ინსტიტუტის პოპულარიზაციის აუცილებლობამ.“⁸

თანასწორობის უფლება განმტკიცებულია „საერთაშორისო კომერციული არბიტრაჟის შესახებ“ მოდელურ კანონში,⁹ მე-18 მუხლში, კერძოდ, ამ ნორმის თანახმად, მხარეებს უნდა

¹ Pappas B., Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 20, No. 1, 2015, 171, <<https://ssrn.com/abstract=4102353>> [25.06.2023].

² Berger, Klaus P., Private dispute resolution in international business negotiation, mediation, arbitration, volume II case study Kluwer Law International, 2006, 297, in: ცეხცვაძე გ., საერთაშორისო არბიტრაჟი (შედარებითი ანალიზი), თბ., 2008, 20.

³ Deason E. E., Combinations of Mediation and Arbitration with the Same Neutral: A Framework for Judicial Review, Arbitration Law Review, Volume 5 Yearbook on Arbitration and Mediation, Article 12, 2013, 226.

⁴ მოქია ი., საარბიტრაჟო აარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულების რეგულირების პრობლემები ქართული სამართლის და ნიუ-იორკის 1958 წლის კონვენციის მიხედვით (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი), ჟურნ. „სამართალი და მსოფლიო“, დეკემბერი, 2019, 88.

⁵ Kaster A. L., Will There Be a Vast Worldwide Expansion of Mediation for International Disputes?, Alternatives to the High Cost of Litigation, Vol. 33 No. 8 September 2015, 120.

⁶ თითბეჩიძე გ., საქართველოს კანონი „არბიტრაჟის შესახებ“ კომენტარი, მეორე გამოცემა, თბ., 2020, 6.

⁷ ჭანკვეტაძე ს., არბიტრაჟის მნიშვნელობა და განვითარების პერსპექტივები საქართველოში, ნაშრომი წარდგენილია სამართლის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თბ., 2020, 22.

⁸ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტის განმარტებითი ბარათი, 1, <<https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/107970>> [25.06.2023].

⁹ UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration,

მოეპყრნან თანასწორად და თითოეული მხარისთვის უნდა იყოს გარანტირებული უფლება პროცესზე წარმომადგენლობისა.

საარბიტრაჟო განხილვაში მხარეთა თანასწორობის უფლება განმტკიცებულია სხვა ქვეყნების კანონმდებლობებშიც,¹ ხოლო, „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონში საარბიტრაჟო განხილვის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს დებულება, საარბიტრაჟო წარმოების მხარეთა თანასწორობა მე-3 მუხლშია ფიქსირებული. ამ პრინციპის ფუნდამენტურ ბუნებაზე ისიც მიუთითებს, რომ მისი დარღვევა „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის ფარგლებში საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმების ან მის ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის საფუძველი ხდება.²

მხარეთა თანასწორობის უფლება, მსგავსად სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში მოქმედი ამ დებულებისა რეალიზდება იმით, რომ მხარეები გარანტირებულნი არიან შესაძლებლობით მათ წინააღმდეგ წაყენებულ მოთხოვნებზე წარადგინონ პასუხი, საარბიტრაჟო შესაგებელი. დაურთონ მას სათანადო მტკიცებულებები და სამართლებრივი არგუმენტაცია.³ ამდენად, თანასწორობის უფლების რეალიზაციის არსებითი წინაპირობა არის ის, რომ მხარეებმა იცოდნენ თუ რა დოკუმენტაცია და რომელი მტკიცებულებები მიდის არბიტრამდე.

საინტერესოა, როგორ უნდა განხორციელდეს თანასწორობის პრინციპი არბიტრაჟის პროცესში სამედიაციო განხილვის შემდგომ, რომლისთვისაც დამახასიათებელია კონფიდენციალურობის პრინციპით დაცული ინდივიდუალური შეხვედრები, რომელთა ფარგლებშიც მხარეები მედიატორს (და ერთი სუბიექტის მიერ წარმართული მედ-არბის შემთხვევაში, საქმეზე მომავალ არბიტრს) ესაუბრებიან გულწრფელად და შესაძლოა გაანდონ იმგვარი ინფორმაცია, რასაც არ გაამჟღავნებდნენ საერთო შეხვედრის ფარგლებში:

იმის გამო, რომ მედიაციისთვის ნიშნულია ინდივიდუალური შეხვედრები, რომელთა შინაარსი უცნობია მეორე მხარისთვის,⁴ ლოგიკურია, რომ მხარეები ვერ წარადგენენ შედავებას იმ არგუმენტაციის წინააღმდეგ, რომლებიც მათ წინაშე არ გაჟღერებულა და არ მოუსმენიათ⁵ და იმ ფაქტის გამოც, რომ მედიაციაში მოქმედი კონფიდენციალურობის პრინციპი მედიატორს მთელი ცხოვრების მანძილზე უკრძალავს მხარისგან მიღებული ინფორმაციის სხვისთვის გაზიარებას, გამოდის, რომ მედიაციისთვის ფუნდამენტური კონფიდენციალურობისა და არბიტრაჟისთვის დამახასიათებელი მთავარი პრინციპი, მხარეთა თანასწორობის პოსტულატი ერთმანეთს ეწინააღმდეგებიან.⁶

რა არის ის ბერკეტი, რომლითაც შესაძლოა დავაზღვიოთ მხარეთა თანასწორობის პრინციპი ერთი პირის მიერ წარმართული მედ-არბის პროცესში? ზემოთ უკვე იყო საუბარი მედ-არბის ქვესახეებზე, რომლებიც იმისთვის ფორმირდა, რომ თავიდან ყოფილიყო აცილებული რიგი პრობლემებისა, თუმცა, თითოეული ეს მოდელი ან არბიტრაჟს უკარგავს აზრს, ან მედიაციას.

შესაძლოა გაჟღერდეს მოსაზრება, რომ მედ-არბი თავისი არსით არის წინააღმდეგობრივი ინსტიტუტი და იმისთვის, რომ ამ პროცესის ფარგლებში წარმატებას მივალნიოთ, უნდა შეგვეძლოს „შეველიოთ“ რომელიმე პრინციპის უპირობო, უხარვეზო მოქმედებას.

ეს შესაძლოა მართლაც ასეა, მაგრამ თუ ჩვენი ნებითვე გამოვემშვიდობეთ იმ დებულებებს, რომლებიც ცალკე აღებული მედიაციისა და არბიტრაჟის ინსტიტუტებს სძენენ იმ ხიბლს და ეფექტურობას, რაც მათ აქვთ, რაღა აზრი ექნება მედ-არბის პროცესის წარმართვას?

<https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/19-09955_e_ebook.pdf> [25.06.2023].

¹ მაგალითად, 33-ე მუხლი ინგლისის საარბიტრაჟო აქტისა (Arbitration Act 1996), <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/section/33>> [25.06.2023].

² თითბეხიძე გ., საქართველოს კანონი „არბიტრაჟის შესახებ“ კომენტარი, მეორე გამოცემა, თბ. 2020, 33.

³ იქვე, 32.

⁴ Deason E. E., Combinations of Mediation and Arbitration with the Same Neutral: A Framework for Judicial Review, Arbitration Law Review, Volume 5 Yearbook on Arbitration and Mediation, Article 12, 2013, 226.

⁵ Sussman E., Developing an Effective Med-Arb/Arb-Med Process, The Neutral Corner, the Newsletter for Finra Neutrals, Volume 2 – 2018, 1.

⁶ Pappas B., Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 20, No. 1, 2015, 175, <<https://ssrn.com/abstract=4102353>> [25.06.2023].

მაგალითად, ერთი და იმავე პირის მიერ წარმართული მედ-არბის პროცესში წარმოქმნილი მხარეთა თანასწორობის პრობლემის საკმაოდ არაორდინალური გადაწყვეტაა შემოთავაზებული ჰონგ-კონგის მიერ¹ - კერძოდ,² „განკარგულება არბიტრაჟთან დაკავშირებული კანონის რეფორმირებისა და მისი თანმდევი და მასთან დაკავშირებული საკითხების გადაწყვეტის შესახებ“-ის მე-2 კარი ეხება უშუალოდ მედიატორებს, ამ კარის 33-ე მუხლის სახელწოდებაა „არბიტრის უფლებამოსილება, რომ იმოქმედოს როგორც მედიატორმა“. მითითებული ნორმის მე-4 ნაწილის თანახმად, თუ არბიტრმა, რომელიც სამედიაციო განხილვის ფარგლებში მოქმედებდა როგორც მედიატორი, მხარისგან მიიღო კონფიდენციალური ინფორმაცია და სამედიაციო განხილვა დასრულდა უშედეგოდ (ე.ი. მხარეებმა ვერ მიაღწიეს შეთანხმებას), არბიტრმა იქამდე სანამ განაახლებს საარბიტრაჟო პროცედურას, უნდა გაანდოს მხარეებს (ყველა მხარეს) იმდენი კონფიდენციალური ინფორმაცია, რამდენსაც იგი არსებითად ჩათვლის საარბიტრაჟო წარმოებისთვის.

ამ მოცემულობის დაშვების ფარგლებში, საფრთხის ქვეშ დგება მედიაციის პროცესის ფუნდამენტი. სწორედ ამიტომ, ეს მოდელი ვერ იქნება (და არ უნდა იყოს) გაზიარებული ქართველი კანონმდებლის მიერ სამომავლოდ.

მხარეთა თანასწორობის კონტექსტში, ერთი სუბიექტის მიერ წარმოებული მედ-არბის ფარგლებში უნდა ითქვას, რომ მხარეებს „თავის დასაცავად“ და თანასწორობის უზრუნველსაყოფად ერთი ის გზა რჩებათ, რომ ენდონ თავის მიერვე არჩეულ არბიტრს და იმედოვნონ, რომ მის მიერ მიღებულ საბოლოო გადაწყვეტილებაზე ზეგავლენას ვერ მოახდენს სამედიაციო პროცესის ფარგლებში, ინდივიდუალური შეხვედრებისას მხარეებისგან მიერ მიღებული ინფორმაცია.

ამ პროცესის ნეიტრალური პირის გამძლეობაზე მიგდება მხარეებისთვის საკმარისი გარანტია ვერ იქნება. მიუხედავად იმისა, რომ თანასწორობის პრინციპის დარღვევა მიღებული საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმების წინაპირობად გვევლინება, რთული (და თითქმის წარმოუდგენელიც) იქნება მხარის მიერ იმის მტკიცება, რომ არბიტრმა თანასწორობის პრინციპი დაარღვია, მითუფრო იმ პირობებში, რომ ამგვარი პროცესის წარმართვაზე მათ თავადვე განაცხადეს თანხმობა.

ამრიგად, ნეიტრალური მხარე არ (და ვერც) უზრუნველყოფს იმას, რომ საარბიტრაჟო განხილვის პროცესი პროცედურულად სამართლიან გარემოში წარიმართოს, რაც საბოლოო ჯამში განაპირობებს იმას, რომ საარბიტრაჟო განხილვის სამართლიანად წარმართვის პრინციპი, ისევე როგორც განხილვის მთლიანობა (integrity) ვერ იქნება უზრუნველყოფილი.³

ამის საპირწონედ კი, სხვადასხვა პირის მიერ წარმოებულ მედ-არბში თანასწორობის უფლების რეალიზაცია კითხვის ნიშნის ქვეშ არ დგას. შესაბამისად, სანამ მხარეები „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის ფარგლებში შეთანხმდებიან სამედიაციო საკითხის განმხილველი მედიატორის იმავე საქმეზე არბიტრად დანიშნაზე, უნდა დაფიქრდნენ თუ რა უარყოფითი სამართლებრივი შედეგები შეიძლება მოიტანოს ამ ყოველივემ მედ-არბის პროცესში, არბიტრაჟის ფაზაში მხარეთა თანასწორობის უფლების რეალიზაციისთვის.

4.2. არბიტრის მიუკერძოებლობის პრინციპი მედ-არბში

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი მახასიათებელი, რომელიც არბიტრაჟს გააჩნია ეს არის დამოუკიდებელი მესამე პირის/პირების მიერ გადაწყვეტილების მიღება, რომელიც სახელმწიფოს

¹ Finn M., Remaining the Dispute Resolution Epicentre: is Med-Arb in Europe's future? Construction Law International, Vol 16, ISSUE 1, March 2021, 20.

² An Ordinance to Reform the Law Relating to Arbitration, and to Provide for Related and Consequential Matters, <https://www.elegislation.gov.hk/hk/cap609?xid=ID_1438403520790_001> [25.06.2023].

³ Welsh A. N., Switching Hats in Med-Arb: The Ethical Choices Required to Protect Process Integrity, in School of law, Texas A&M University Chapter 10, 6-2021, 230.

მიერ არჩეული ან დანიშნული არ არის, არამედ იგი არჩეულია უშუალოდ დავის მონაწილე მხარეთა მიერ, რაც ამცირებს სახელმწიფოს მხრიდან მასზე ზეგავლენის მოხდენის რისკს.¹

საინტერესოა, როგორ უნდა იქნეს დაცული არბიტრის მიუკერძოებლობის ვალდებულება იმ პროცესში, სადაც იგი მედიატორად მონაწილეობდა და თითოეული მხარისგან დამოუკიდებლად აქვს მოსმენილი იმგვარი ინფორმაცია, რაც მეორე მხარემ არ იცის და ვერც ეცოდინება.

იმ შემთხვევაშიც კი, თუ საქმის განმხილველი პირი თვლის, რომ მიღებულ ინფორმაციას არ შეუძლია მასზე გავლენის მოხდენა, ინფორმაცია ირიბად მაინც მოქმედებს მის შინაგან რწმენაზე და ამდენად, მიღებულ გადაწყვეტილებაზე.² კოგნიტური ფსიქოლოგიის სწავლების მიხედვით, იმ შემთხვევაშიც კი თუ ნეიტრალური სუბიექტი ფიქრობს, რომ მას შეუძლია გვერდით გადადოს მიღებული ცოდნა, ეს ცნობები ინკორპორირდება მის გონებაში.³ უფრო მეტიც, იმის გამო, რომ ინფორმაცია გონებაში ძალიან სწრაფად ხარისხდება და ინახება, წინარე გარემოებებმა შესაძლოა ზეგავლენა მოახდინოს იმაზე თუ როგორ იქნება ინტერპრეტირებული შემდგომ პერიოდში მიღებული ცნობები.⁴

ერთი და იმავე პირის მიერ მედიაციისა და არბიტრაჟის პროცესების წარმართვა ნეიტრალურ სუბიექტს მხარეთა თვალში აქცევს მოსამართლედ, რომელსაც მხარეები და მათი წარმომადგენლები ყურადღებით აკვირდებიან და ცდილობენ მის თითოეულ ქცევაში ამოიკითხონ საბოლოო გადაწყვეტილების მონახაზი.⁵ ამერიკის არბიტრთა ასოციაციაც გარკვეულწილად ეხმიანება ამ შემთხვევას და აღნიშნავს, რომ გარდა არაორდინალური სიტუაციებისა, პროცედურა, სადაც ერთი და იგივე პირი ითავსებს მედიატორისა და არბიტრის როლს, არ უნდა განხორციელდეს. ვინაიდან, ამგვარ მოდელში მცირდება მხარეთა გულწრფელობის ხარისხი.⁶ ნაცვლად იმისა, რომ მხარეებმა მედიატორს გაუზიარონ „სასირცხვო“ ინფორმაცია ან დაფარული მოტივები, ყოველი მხარე შესაძლოა ეცადოს იმას, რომ აჩვენონ მედიატორს (მომავალ არბიტრს) თუ როგორი კარგია თავად და როგორი ცუდია მოწინააღმდეგე მხარე⁷ და ამ გზით მოიპოვონ საქმეზე გადაწყვეტილების მიმღები პირის სიმპათია.⁸ ამით, შეიძლება დაიკარგოს არბიტრის მიმართ მიუკერძოებლობის რწმენა.

ეს ნაწილი ქართულ სამართლებრივ რეალობას ნაკლებად ემუქრება, ვინაიდან, ამჟამინდელი საკანონმდებლო მოწესრიგების პირობებში მხარეებმა ჯერ ისევ არ იციან, მათი მედიატორი მათივე საქმის განმხილველ არბიტრად რომ შეიძლება იქცეს. თუმცა, მეორე მხრივ, ეს არ აზღვევს იმის ალბათობას, რომ არბიტრმა ვერ შეძლოს მიუკერძოებლობის პრინციპის რეალიზაცია და მხარეებსაც გაუჩნდეთ ამგვარი ეჭვი.

თუ თვალს გადავავლებთ უცხოურ საკანონმდებლო მოწესრიგებს, ვნახავთ, რომ მაგ., აშშ-ს შტატის, ონტარიოს მიერ მიღებული საარბიტრაჟო აქტის⁹ 35-ე პარაგრაფი კრძალავს საარბიტრაჟო ტრიბუნალის წევრების მიერ არბიტრაჟის რომელიმე სტადიის წარმართვას და მის დამგავსებას მედიაციის ან მორიგების პროცედურებისადმი, რაც შეიძლება არღვევდეს არბიტრაჟის უნარს, რომ დავა გადაწყვიტოს მიუკერძოებლად.

¹ Born G., *International Arbitration: Law and Practice*, Kluwer Law International, 2012, 5, in: *მაჩაიძე მ.*, უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამოყენების და ცნობა-აღსრულების პირობები საარბიტრაჟო წარმოებისას, დისერტაცია, თბ., 2019, 17.

² *Wistrich J. A., et al., Can Judges Ignore Inadmissible Information? The Difficulty of Deliberately Disregarding*, 153 U. PA. L.REV. 2005, 1269–70, in: *Pappas B., Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution*, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 20, No. 1, 2015, 159, <<https://ssrn.com/abstract=4102353>> [25.06.2023].

³ *Deason E. E., Combinations of Mediation and Arbitration with the Same Neutral: A Framework for Judicial Review*, Arbitration Law Review, Volume 5 Yearbook on Arbitration and Mediation, Article 12, 2013, 220.

⁴ იქვე, 229.

⁵ *Pappas B., Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution*, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 20, No. 1, 2015, 184, <<https://ssrn.com/abstract=4102353>> [25.06.2023].

⁶ *Blankley K., Keeping a Secret from Yourself? Confidentiality When the Same Neutral Serves Both as Mediator and as Arbitrator in the Same Case*, Baylor Law Review, Forthcoming, March 23, 2011, 333, <<https://ssrn.com/abstract=1793515>> [25.06.2023].

⁷ *Barsky A., "MED-ARB": Behind the Closed Doors of a Hybrid Process*, Family Court Review, 2013, 642.

⁸ *Elrod D. L., The Need for Confidentiality in Evaluative Processes: Arbitration and MED/ARB in Family Law Cases*, Family Court Review, Vol. 58 No. 1, January 2020, 35.

⁹ Arbitration Act, 1991, <<https://www.ontario.ca/laws/statute/91a17#BK42>> [25.06.2023].

გარდა ამისა, ერთი და იმავე პირის მიერ წარმართული პროცესის საწინააღმდეგო არგუმენტაცია შესაძლოა ამოვიკითხოთ ცალკეულ აქტებში, მაგალითად, არბიტრების ეთიკური კოდექსები, მათ შორის ABA¹ და ამერიკის არბიტრთა ასოციაციის (“AAA”) ეთიკის კოდექსი² კომერციული არბიტრებისთვის და ადვოკატთა საერთაშორისო ასოციაციის (“IBA”) ეთიკის წესები³ საერთაშორისო არბიტრებისთვის, კრძალავს მხარეებთან ex parte კომუნიკაციას.⁴ არასათანადო კომუნიკაციის აკრძალვის თაობაზე დათქმას შეიცავს ასევე საქართველოს არბიტრთა ასოციაციის მიერ შემუშავებული „არბიტრთა ეთიკის კოდექსის მე-3 პრინციპი.“⁵

Ex parte კომუნიკაციის მახასიათებლებს ერთი და იმავე სუბიექტის მიერ წარმოებულ მედ-არბის პროცესში ქმნის სამედიაციო განხილვის დროს მიმდინარე ინდივიდუალური შეხვედრები, რომელთა შინაარსზეც მოწინააღმდეგე მხარეს წვდომა არ აქვს.

რაც შეეხება პრაქტიკოსების მოსაზრებებს, მაგალითად, ამერიკის ადვოკატთა ასოციაციის ერთ-ერთი წარმომადგენელი მოუწოდებს პროფესიულ საზოგადოებას, რომ თავიდან აირიდონ იმგვარი მედ-არბის პროცესი, სადაც ერთი და იგივე პირი ითავსებს როლებს: თუ მედიაციის ეტაპზე მორიგება ვერ ხდება, ზოგჯერ მედიატორი ისე იცვლის ქუდს და გადაჰყავს საარბიტრაჟო განხილვის ეტაპზე საქმე, რომ დამატებით მოსმენებს არც კი ატარებს.⁶ ფაქტობრივად, ამერიკის არბიტრთა ასოციაცია რეკომენდაციას უწევს სხვა პირის მიერ საარბიტრაჟო განხილვის წარმართვას.⁷

ხსენებულ მოსაზრებას ეთანხმებიან რიგი მკვლევარებიც: თუ სამედიაციო განხილვა არ დასრულდა მორიგებით და გადაიზარდა სასამართლო წარმოებაში ან დავის გადაწყვეტის სხვა მექანიზმში, მედიატორისთვის შესაფერისი არ არის რომ მონაწილეობა მიიღოს ამ განხილვაში.⁸

ამდენად, ერთი და იმავე პირის მიერ წარმართული მედ-არბის პროცესი წარმოშობს ორსაფეხურიან მიუკერძოებლობის პრობლემას, მედიაციის სტადიაზე მედიატორის, არბიტრაჟის განხილვაზე კი არბიტრის როლისთვის.

ამავე კონტექსტში უნდა შეფასდეს ხომ არ არის კანონმდებლობით გათვალისწინებული რაიმე ბერკეტი, რომლის ფარგლებშიც მხარეები შეძლებენ არბიტრის შეცვლას, თუ კლასიკური მედ-არბის ფარგლებში გაუჩნდებათ რაიმე ეჭვი მისი მიუკერძოებლობის თაობაზე?

ამგვარი მექანიზმი შესაძლოა იყოს არბიტრის აცილების შესაძლებლობა.

4.2.1. არბიტრის აცილების საკითხი მედ-არბის პროცესში

ერთი მხრივ, კანონმდებლობით გარანტირებულია არბიტრის აცილების შესაძლებლობა, თუმცა „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად,

- ¹ ABA Code of Ethics for Commercial Arbitrators, Canon III <<https://www.finra.org/media/document/94>> [25.06.2023].
- ² Commercial Disputes Arbitration Rules and Mediation Procedures, R-20 “Communication with Arbitrator” <https://www.adr.org/sites/default/files/CommercialRules_Web_0.pdf> [25.06.2023].
- ³ IBA Rules of Ethics for International Arbitrators, მუხლი 5.3, <https://www.trans-lex.org/701100/_/iba-rules-of-ethics-for-international-arbitrators-1987/> [25.06.2023].
- ⁴ Pappas B., Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution, Harvard Negotiation Law Review, Vol. 20, No. 1, 2015, 175, <<https://ssrn.com/abstract=4102353>> [25.06.2023].
- ⁵ საქართველოს არბიტრთა ასოციაცია „არბიტრთა ეთიკის კოდექსი“, მიღებულია 2013 წელს, საქართველოს არბიტრთა ასოციაციის მიერ, <<https://www.undp.org/ka/georgia/publications/%E1%83%90%E1%83%A0%E1%83%91%E1%83%98%E1%83%A2%E1%83%A0%E1%83%97%E1%83%90-%E1%83%94%E1%83%97%E1%83%98%E1%83%99%E1%83%98%E1%83%A1-%E1%83%99%E1%83%9D%E1%83%93%E1%83%94%E1%83%A5%E1%83%A1%E1%83%98-2020>> [25.06.2023].
- ⁶ Yamshon D., Drafting the Arbitration Clause, Construction ADR, published by the American Bar Association Construction Industry Forum, 2014, 4, <<https://www.americanbar.org/content/dam/aba-cms-dotorg/products/inv/book/215679/Chapter%20One.pdf>> [25.06.2023].
- ⁷ Elrod D. L., The Need for Confidentiality in Evaluative Processes: Arbitration and MED/ARB in Family Law Cases, Family Court Review, Vol. 58 No. 1, January 2020, 34.
- ⁸ Bondy V., Doyle M., Mediation in Judicial Review: A Practical Handbook for Lawyers, February, 2011, 13.

მხარეს უფლება აქვს, მოითხოვოს თავის მიერ დანიშნული არბიტრის აცილება მხოლოდ იმ გარემოებათა გამო, რომლებიც მისთვის ცნობილი გახდა არბიტრის დანიშვნის შემდეგ.

იმის გამო, რომ ერთი და იმავე პირის მიერ მედ-არბის პროცესის წარმართვაზე გადაწყვეტილებას მხარეები თავადვე იღებენ (როგორც უკვე არაერთხელ აღინიშნა, ქართული მონესრიგების პირობებში, მედიატორის დანიშვნა არბიტრად მხარეებს მხოლოდ მას შემდეგ შეუძლიათ, რაც საარბიტრაჟო პროცედურებს დაიწყებენ. ამასთანავე ისინი თავიანთ ნებას მკაფიოდ, ნერილობითი ფორმით აფიქსირებენ) და ზემოაღნიშნულ რისკებსაც თავიანთი თავისუფალი ნების საფუძველზე ტვირთულობენ, მართოდენ იმ არგუმენტზე დაყრდნობა, რომ არბიტრი მედიაციის ფარგლებში იყო მედიატორი, ვერ იქნება თვითკმარი საფუძველი არბიტრის აცილებისთვის, რადგან ეს არ არის გარემოება, რომელიც მხარეთა ნების სფეროს მიღმა დადგა და მათთვის ცნობილი მხოლოდ არბიტრის დანიშვნის შემდგომ გახდა.

საინტერესოა, თუ როგორია ამ საკითხისადმი უცხოური კანონმდებლობის მიდგომა:

აზიაში ჰონგ-კონგი და სინგაპური მიიჩნევიან ორ ყველაზე უფრო ხშირად არჩევად ადგილებად საერთაშორისო საარბიტრაჟო წარმოებებისთვის,¹ სწორედ ამიტომ, არბიტრის აცილების ნაწილში მიზანშეწონილია ჰონგ-კონგის მაგალითის გააზრება: „განკარგულება არბიტრაჟთან დაკავშირებული კანონის რეფორმირებისა და მისი თანმდევი და მასთან დაკავშირებული საკითხების გადანყვეტის შესახებ“-ის მე-2 კარის 32-ე მუხლი არეგულირებს მედიატორის დანიშვნის საკითხებს, კერძოდ, ამ დანაწესის მე-3 პუნქტის ნორმატიული შინაარსის თანახმად:

თუ ნებისმიერი საარბიტრაჟო შეთანხმება ითვალისწინებს მედიატორის დანიშვნის შესაძლებლობას და დამატებით ითვალისწინებს, რომ ამგვარად დანიშნულმა პირმა უნდა იმოქმედოს როგორც არბიტრმა თუ მხარეთა შორის მედიაციის სტადიაზე შეთანხმება ვერ იქნება მიღწეული - არავითარი პრეტენზია არ შეიძლება იყოს გაცხადებული არბიტრის ან საარბიტრაჟო საქმისწარმოების წინააღმდეგ მხოლოდ იმ მიზეზით, რომ პირი მანამდე მოქმედებდა როგორც მედიატორი ზოგიერთ ან ყველა იმ საკითხთან დაკავშირებით, რომელიც დაკავშირებულია საარბიტრაჟო დავასთან.

ამრიგად, „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის მოწესრიგება ერთგვარად შესაძლოა მიჩნეულ იქნეს საარბიტრაჟო განხილვის სტაბილურობის გარანტიად, რომელიც ერთი მხრივ არაკეთილსინდისიერ მხარეს ართმევს შესაძლებლობას განაცხადოს არბიტრის აცილების თაობაზე მართოდენ იმ საფუძველით, რომ იგი იყო მედიატორი და მეორე მხრივ, მხარეებსვე აკისრებს სრული მოცულობით იმ ტვირთს, რაც მათივე გადანყვეტილების თანმდევია.

4.2.2. არბიტრაჟის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე სასამართლო კონტროლი

გარდა აცილების საკითხისა, გასათვალისწინებელია არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების სასამართლოს მიერ გაუქმების შესაძლებლობაც. ამ საკითხის გარკვევა მნიშვნელოვანია შემდეგ მიზეზთა გამო: ერთი პირის მიერ წარმოებული მედ-არბის პროცესში, თუ მხარეები სამედიაციო განხილვის სტადიაზე ვერ მორიგდნენ (ან ნაწილობრივ მორიგდნენ) საქმის განხილვა არბიტრაჟს მოუწევს. საინტერესოა, რა პერსპექტივა შეიძლება ჰქონდეს მხარის მოთხოვნას საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმების თაობაზე, იმ დასაბუთებით, რომ არბიტრის შინაგან რწმენაზე ზეგავლენა იქონია მედიაციის ფარგლებში, ინდივიდუალური შეხვედრებისას გაჟღერებულმა ინფორმაციამ და ამდენად, იგი არ იყო მიუკერძოებელი.

¹ Weixia G., 'The Delicate Art of Med-Arb and its Future Institutionalisation in China', 31(2) UCLA Pacific Basin Law Journal 97, 2014, 111, in: Med-Arb Commentary, A Guide for Legal and ADR Practitioners, October 2022, 10.

უდავოა, რომ სახელმწიფო ვერ დაუშვებს თავის წიაღში საერთო სასამართლოს სისტემისგან სრულიად დამოუკიდებელი მართლმსაჯულების მექანიზმის არსებობას. სწორედ ამიტომ, შეზღუდული მოცულობით, თუმცა მაინც, არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები ექვემდებარება სასამართლო კონტროლს.¹

„არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-6 მუხლით გარანტირებულია არბიტრაჟის დამოუკიდებლობა სასამართლო ინსტიტუციისგან. ხსენებული ნორმა მხოლოდ კანონით განსაზღვრულ, საგამონაკლისო შემთხვევებში თვლის დასაშვებად სასამართლოს ზედამხედველი თვალის ჩარევას საარბიტრაჟო სასამართლოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებში.

სხვაგვარი მოწესრიგება წინააღმდეგობაში მოვიდოდა თავად არბიტრაჟის ბუნებასთან, მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეზე² სასამართლომ აღნიშნა: „არბიტრაჟი სახელშეკრულებო ქმნილებაა. ხელშეკრულმა მხარეები, რომლებიც შეთანხმდნენ, რომ საკითხი განსახილველად წარუდგინონ არბიტრაჟს უარს ამბობენ საერთო სასამართლოების იურისდიქციაზე. თუ მხარეები ვერ დაეყრდნობიან არბიტრაჟის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას (თუ სასამართლოს ექნება მისი გაუქმების შეცდომა, თუ მიიჩნევს, რომ მასში დაშვებულია სამართლებრივი ან ფაქტობრივი შეცდომა), მხარეები კარგავენ თავიანთი შეთანხმების არსებით სარგებელს.“

ამდენად, საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების სასარგებლოდ მოქმედებს „ძლიერი პრეზუმპცია“.³

სამედიაციო პროცესის ფარგლებში გაჟღერებული კონფიდენციალური ინფორმაციის არბიტრის მიერ გამოყენებაზე, საკმაოდ საინტერესოა გადაწყვეტილება საქმეზე „ბოუდენი ვაიკერტის წინააღმდეგ“ (Bowden v. Weickert):⁴

საქმე განიხილა ოჰაიოს სააპელაციო სასამართლომ, სახეზე იყო სახელშეკრულებო დავა, კერძოდ, საქმე ეხებოდა სადაზღვეო ბიზნესის გაყიდვას:

- მხარეთა შორის ხელშეკრულება 1998 წელს გაფორმდა.
- 1999 წელს ბოუდენმა შეიტანა საჩივარი სანდუსკის ოლქის სასამართლოში, მოსარჩელე მიუთითებდა, რომ ხელშეკრულების მხარემ (მოპასუხემ) ვერ შეძლო ნაკისრი მოვალეობების შესრულება და დადგენილ ვადაში თანხა ვერ გადაიხადა.
- ხელშეკრულებაში განწერილი იყო დავის შემთხვევაში საარბიტრაჟო განხილვის პროცედურა, სწორედ ამიტომ, საქმის განმხილველმა სასამართლომ დავა საარბიტრაჟო ტრიბუნალში გადაამისამართა.
- განხილვის დროს არბიტრმა შესთავაზა მხარეებს და ეს უკანასკნელნიც დასთანხმდნენ, რომ უმჯობესი იქნებოდა თავდაპირველად არბიტრს საქმე განეხილა როგორც მედიატორს. ორ დღიანი სამედიაციო პროცესის შემდგომ მხარეებმა ხელი მოაწერეს შეთანხმებას, რითაც გამოხატეს სამომავლო, მბოჭავი შეთანხმების მიღწევის სურვილი და ამავე ხელშეკრულებაში მიუთითეს კონკრეტული თანხა (კომპანიის ღირებულება)
- დოკუმენტი ატარებდა ერთგვარი წინასწარი შეთანხმების სახეს და მხარეები იმედოვნებდნენ, რომ მორიგებას საბოლოოდ ხორცს შეასხამდნენ სხვა აქტში. თუმცა, შე-

¹ ედიზბაჰაშვიდი თ., სასამართლოს ჩარევის ფარგლები საარბიტრაჟო წარმოებაში ქართული კანონმდებლობის თანახმად, ნაშრომი წარდგენილია სამართლის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თბ., 2019, 5, იხ. ციტირება გოთუა დ., მართლმსაჯულება, N 2, 2007, 138.

² Motor Wheel Corp. v. Goodyear Tire Rubber Co. (1994), 98 Ohio App.3d 45, 52, <<https://casetext.com/case/motor-wheel-v-goodyear-tire-rubber>> [25.06.2023].

³ U.S. Steel Mining Company v. Wilson Downhole Serv, 02: 00cv1758, (W.D. Pa. Oct. 5, 2006), <<https://casetext.com/case/us-steel-mining-company-v-wilson-downhole-serv>> [25.06.2023].

⁴ Bowden v. Weickert, Court of Appeals No. S-02-017, Trial Court No. 99-CV-395, (Ohio Ct. App. Jun. 20, 2003), <<https://casetext.com/case/bowden-v-weickert>> [25.06.2023].

თანხმება ვერ შედგა და საკითხი განსახილველად და საბოლოო გადაწყვეტილების მისაღებად დაბრუნდა იმავე არბიტრთან.

- პროცესის შემდგომ, არბიტრმა მიიღო გადაწყვეტილება, რომელიც (მათ შორის) მოიცავდა მხარეთა შორის მედიაციის ეტაპზე მიღწეული ერთგვარი წინასწარი შეთანხმების ცალკეულ დებულებებს, კონკრეტულად კი ფასს.
- ვაიკერტმა აღძრა სარჩელი სასამართლოში საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმების მოთხოვნით, რის საფუძვლად მოსარჩელე აპელირებდა შემდეგზე: „ხელნაწერი სამედიაციო შეთანხმების მოდიფიცირების მცდელობისას, არბიტრი გასცდა თავის უფლებამოსილებებს“.

სასამართლომ პირველ რიგში ხაზი გაუსვა იმ მაღალ სტანდარტს, რომელიც დადგენილია საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ბათილად ცნობისთვის (სასამართლო კონტროლის შეზღუდული ბუნებიდან გამომდინარე), ამასთანავე, სასამართლომ იმსჯელა თუ რა გავლენა მოახდინა ჰიბრიდულმა მედ-არბის პროცესმა საქმის საბოლოო შედეგზე: იმის გამო, რომ მხარეები შევიდნენ სამედიაციო პროცესში, პროცესის წარმმართველზე გავრცელდა ოჰაიოს კანონმდებლობის მოთხოვნები, რაც იმას ნიშნავს, რომ მედიაციის ფარგლებში გაჟღერებული კომუნიკაცია უნდა დარჩენილიყო კონფიდენციალურად. უფრო მეტიც, „მედიაციის ფარგლებში არსებული კომუნიკაცია არ უნდა გამხდარიყო ხელმისაწვდომი არავისთვის, იქამდე სანამ ყველა მხარე და თავად მედიატორი არ შეთანხმდებოდნენ ამგვარ გასაჯაროებაზე“. მიუხედავად იმისა, რომ სამედიაციო განხილვის ფარგლებში არსებობდა გარკვეული შეთანხმება, იგი არ ყოფილა საბოლოო ხასიათის მქონე და ამდენად, პირს, რომელიც არბიტრად დაბრუნდა იმავე პროცესში, ეკისრებოდა მიუკერძოებელი ქცევის ვალდებულება და შესაბამისად, მას უნდა დაეცვა სამედიაციო კომუნიკაციის კონფიდენციალურობა.

საბოლოო ჯამში, სასამართლომ გააუქმა არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება იმ დასაბუთებით, რომ იგი ნაწილობრივ მაინც ეყრდნობოდა მედიაციის პროცესში არსებული წარუმატებელი შეთანხმების ჩანასახებს, რის ცალსახა დადასტურებასაც წარმოადგენდა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებაში არსებული ფასის ნაწილი.

ეს ის შემთხვევაა, როდესაც მედ-არბმა ვერც თავისი და ვერც ზოგადად დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმების მთავარი ფუნქცია - დავის დასრულება მოკლე ვადაში და ეფექტურად ვერ უზრუნველყო. იმან, რომ სამედიაციო განხილვის სტადიაზე არსებობდა წერილობითი მონახაზი შემდგომი შეთანხმებისა, შესაძლებელი გახადა სასამართლოს მიერ იმის იდენტიფიცირება, რომ არბიტრზე ზეგავლენა მოახდინა სამედიაციო პროცესის ფარგლებში მიღებულმა კონფიდენციალურმა ინფორმაციამ.

საინტერესოა, რა შეიძლება იყოს არგუმენტი გადაწყვეტილების გაუქმებისა, როდესაც პირდაპირი საბუთი არ არსებობს, რომ სამედიაციო განხილვამ გავლენა იქონია არბიტრის მიერ საარბიტრაჟო პროცესის ფარგლებში მიღებულ გადაწყვეტილებაზე, მითუფრო „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის ფარგლებში, რომელიც მიუკერძოებლობის ვალდებულების დარღვევას განიხილავს არა გადაწყვეტილების გაუქმების წინაპირობად, არამედ, აცილების საფუძვლად.

სავარაუდოა, რომ ეს საკითხი (სათანადო წინაპირობების/მტკიცებულებების არსებობისას) განხილულ უნდა იყოს მხარეთა თანასწორობის პრინციპის დარღვევის კონტექსტში, „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 42-ე მუხლის მე-2 პუნქტის „ა.ბ.“ ქვეპუნქტის ფარგლებში, რომლის თანახმადაც სასამართლო უფლებამოსილია გააუქმოს საქართველოში გამოტანილი საარბიტრაჟო გადაწყვეტილება თუ მხარე, რომელიც ითხოვს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმებას, არ იყო ჯეროვნად ინფორმირებული არბიტრის დანიშვნის ან საარბიტრაჟო განხილვის შესახებ ან სხვაგვარად არ მიეცა შესაძლებლობა, წარმოედგინა საკუთარი პოზიცია ან დაეცვა თავისი ინტერესები.

5. მედიატორი, როგორც არბიტრი და პირიქით

5.1. მედ-არბის რეგულირება საერთაშორისო აქტებში

ქართულ სამართლებრივ სივრცეში არ ფუნქციონირებს იმგვარი აქტი, რომელიც მედ-არბის ინსტიტუტზე პირდაპირ მიუთითებდა. მომავალში მედ-არბის ინსტიტუტის განვითარების შესაძლოა დადგეს ამგვარი აქტის ფორმირების ან უკვე არსებულ დანაწესებში ცვლილებების შეტანის წინაპირობები, სწორედ ამიტომ, მნიშვნელოვანია საერთაშორისო გამოცდილების განხილვა:

„ორმაგი ქუდი“, როგორც ხშირად მოიხსენიებენ სამართლებრივ ლიტერატურაში, ერთი დავის ფარგლებში ერთი პირის მიერ მედიატორისა და არბიტრის როლების შეთავსებას, არის საკმაოდ სახიფათო მოცემულობა, რომელიც საჭიროებს საერთაშორისო სტანდარტების შემუშავებას და მის საფუძველზე პროცესის მართვას. ეს უკანასკნელი კი არ ისე მარტივია სხვადასხვა სოციუმისთვის დამახასიათებელი კულტურული თავისებურებებიდან გამომდინარე.¹

სინგაპური, რომელიც ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული ადგილია არბიტრაჟისთვის,² ბოლო წლების განმავლობაში აქტიურად განიხილავს და ამუშავებს „მართლმსაჯულებაზე ხელმისაწვდომობას“ პროექტს, რომლის ფარგლებშიც განსაკუთრებული აქცენტი დავების გადაწყვეტის ახალი ვარიანტების შექმნაზე და ამ ვარიანტებისადმი ცნობიერების ამაღლებაზე კეთდება. სინგაპურის საერთაშორისო კომერციული სასამართლოს შექმნა 2015 წელს და SIAC (სინგაპურის საერთაშორისო საარბიტრაჟო ცენტრი) საინვესტიციო საარბიტრაჟო წესების ამოქმედება 2017 წელს არის ცალსახა მანიფესტაცია იმისა, რომ სინგაპური დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმებისგან ჰიბრიდულ მოდელებს ნერგავს.³ სწორედ ამ მიზნით, სინგაპურში ამოქმედდა AMA პროტოკოლი,⁴ რომელიც 2014 წელს SIAC-ის (სინგაპურის საერთაშორისო საარბიტრაჟო ცენტრი) და SIMC-ის (სინგაპურის საერთაშორისო სამედიაციო ცენტრი) ერთობრივი ძალისხმევით ჩამოყალიბდა: AMA (არბ-მედ-არბი) არის სამ საფეხურიანი მექანიზმი და იგი მიზნად ისახავს იმ პრობლემების თავიდან არიდებას, რომელიც მედიაციისა და არბიტრაჟის სინთეზის დროს იქმნება და ამ პროცესების ეფექტურობას ამცირებს (ან/და ამგვარ საფრთხეს უქმნის).⁵

AMA პროტოკოლის ფარგლებში, პირველ ეტაპზე მხარეთა შორის არსებული უთანხმოება განსახილველად წარედგინება არბიტრაჟს SIAC-ს, მეორე ეტაპზე არბიტრის მითითების საფუძველზე ჩერდება საარბიტრაჟო პროცესი და საკითხის განხილვა ინაცვლებს უკვე მედიაციის ფაზაში, ამგვარი მედიაციის ფანჯარა SIMC-ში, როგორც წესი, 8 კვირას გრძელდება.⁶ მედიაციის ფანჯრის დასრულებას საარბიტრაჟო წარმოების განახლება მოსდევს. თუმცა, რაც ფინალურ, მესამე, ეტაპზე მოხდება დიდწილადაა დამოკიდებული სამედიაციო პროცესზე, კერძოდ, იმ შემთხვევაში თუ მედიაცია წარმატებით დასრულდა, მხარეთა თხოვნის საფუძველზე, არბიტრი უფლებამოსილია დაამტკიცოს მხარეთა თანამთხვევადი ნების საფუძველ-

¹ Alper G., “Double Hatting” under Med-Arb: A Comparative Analysis, October 18, 2021, <<https://mediate.com/double-hatting-under-med-arb-a-comparative-analysis/>> [25.06.2023].

² International Arbitration Survey: Adapting Arbitration to a Changing World, The Queen Mary University of London, School of International Arbitration, 2021, 7-8, <https://arbitration.qmul.ac.uk/media/arbitration/docs/LON0320037-QMUL-International-Arbitration-Survey-2021_19_WEB.pdf> [25.06.2023].

³ YIP, Man., Combinations of Mediation and Arbitration: The Singapore Perspective. Multi-tier Approaches to the Resolution of International Disputes: A Global and Comparative Study, 2021, 182.

⁴ SIAC-SIMC ARB-MED-ARB Protocol (AMA Protocol), <<https://simc.com.sg/wp-content/uploads/2019/03/SIAC-SIMC-AMA-Protocol.pdf>> [25.06.2023].

⁵ YIP, Man., Combinations of Mediation and Arbitration: The Singapore Perspective. Multi-tier Approaches to the Resolution of International Disputes: A Global and Comparative Study, 2021, 194.

⁶ AMA პროტოკოლის მე-6 მუხლი საჭიროების შემთხვევაში ითვალისწინებს ვადის გაგრძელების შესაძლებლობასაც, <<https://simc.com.sg/wp-content/uploads/2019/03/SIAC-SIMC-AMA-Protocol.pdf>> [25.06.2023].

ზე მიღწეული შეთანხმება, ხოლო, თუ მედიაციის პროცესი უშედეგოდ დასრულდება, შესასრულებლად სავალდებულო გადაწყვეტილებას უკვე არბიტრი მიიღებს.¹

AMA პროტოკოლში „ორმაგი ქუდის“ მოცემულობაზე პირდაპირი მითითება არ არის, თუმცა, პროტოკოლის შემოქმედები მხარეებს არ „აგულიანებენ ერთი დავის ფარგლებში ერთი და იმავე პირის მედიატორად და არბიტრად დანიშვნაზე“² კერძოდ, სინგაპურის საერთაშორისო სამედიაციო ცენტრის ოფიციალურ გვერდზე ვკითხულობთ, რომ ერთი და იგივე პირი მედიატორი და არბიტრი ვერ იქნება თუ თავად მხარეები არ შეთანხმდნენ სხვა რამეზე. როგორც წესი კონკრეტულ დავაზე მედიატორები და არბიტრები სინგაპურის საერთაშორისო საარბიტრაჟო ცენტრისა და სინგაპურის საერთაშორისო სამედიაციო ცენტრის მიერ ცალ-ცალკე და დამოუკიდებლად დაინიშნებიან.³

რაც შეეხება სხვა რეგულირებებს, სტამბულის საარბიტრაჟო ცენტრს მიღებული აქვს მედიაცია-არბიტრაჟის წესები,⁴ რომლის მე-5 მუხლი უშუალოდ აწესრიგებს იმგვარ შემთხვევას, როდესაც მედიატორი გვევლინება არბიტრად, კერძოდ, ხსენებული ნორმის 1-ელი პუნქტის თანახმად, პირი, რომელიც იყო მედიატორი მედ-არბში წარმოებული მედიაციის პროცესისას არ უნდა იყოს იმავე დავაზე არბიტრი, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ამაზე თანხმობას მხარეები წერილობითი ფორმით განაცხადებენ.

ჩინეთში მედ-არბის რეგულაცია უშუალოდ კანონმდებლობაშია მოცემული: ძირითადი სამართლებრივი საფუძველი მედ-არბის პროცესისთვის მოცემულია „არბიტრაჟის შესახებ“ ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის კანონში, კერძოდ, ამ კანონის 51-ე მუხლის 1-ელი პუნქტის თანახმად, არბიტრი აღჭურვილია უფლებამოსილებით გადაწყვიტოს თუ როდის და როგორ წარმართავს მედიაციის პროცედურას საარბიტრაჟო განხილვის ფარგლებში.⁵

აქვე საინტერესოა იმგვარი აქტების მიმოხილვა, რომლებიც პრაქტიკულად კრძალავენ (ან მინიმუმ ამჟღავნებენ ამკარა უკმაყოფილებას) ერთი და იმავე პირის მიერ მედიატორისა და არბიტრის ფუნქციების შეთავსებას,⁶ ტექსასის უზენაესი სასამართლოს მიერ დამტკიცებული „მედიატორთა ეთიკური გაიდლაინების“ მე-12 მუხლის დისპოზიციის თანახმად, პირი, რომელიც ასრულებს მედიატორის როლს, როგორც წესი, შემდგომში არ უნდა იყოს მოსამართლე .... ან რაიმე სხვა სასამართლო ან კვაზი-სამოსამართლო უფლებამოსილების მქონე პირი იმგვარ საკითხებში, რომლებიც წარმოადგენდა მედიაციის საგანს. ამავე ნორმის კომენტარებისას აღნიშნულია, რომ ზოგადად შეუფერებელია/მიუღებელია, რომ მედიატორმა შეასრულოს (მათ შორის) კვაზი სამოსამართლო ფუნქციები იმ საკითხთან მიმართებით, სადაც იგი მედიატორი იყო და სადაც ჰქონდა იმგვარი კომუნიკაციები მხარეებთან, როდესაც კომუნიკაციას საქმის მონაწილე ყველა მხარე არ ესწრებოდა.⁷

5.2. კომპეტენციური ჩარჩოს პრობლემა

¹ YIP, Man., Combinations of Mediation and Arbitration: The Singapore Perspective. Multi-tier Approaches to the Resolution of International Disputes: A Global and Comparative Study, 2021, 194.

² Alper G., “Double Hatting” under Med-Arb: A Comparative Analysis, October 18, 2021, <<https://mediate.com/double-hatting-under-med-arb-a-comparative-analysis/>> [25.06.2023].

³ სინგაპურის საერთაშორისო სამედიაციო ცენტრის (SIMC) ოფიციალური ვებ-გვერდი <<https://simc.com.sg/dispute-resolution/arb-med-arb/>> [25.06.2023].

⁴ Istanbul Arbitration Centre Mediation-Arbitration Rules, <<https://istac.org.tr/wp-content/uploads/2020/01/ISTAC-Med-Arb-Rules-ENG.pdf>> [25.06.2023].

⁵ Shahla F. A., The Legal Framework for Med-Arb Developments in China: Recent Cases, Institutional Rules and Opportunities (October 18, 2016), Dispute Resolution International, DRI 119, 2016, 119-120 <<https://ssrn.com/abstract=3216252>> [25.06.2023].

⁶ Approval of Ethical Guidelines for Mediators, in the Supreme Court of Texas, Misc. Docket No. 05- 9107, <https://www.txcourts.gov/All_Archived_Documents/SupremeCourt/AdministrativeOrders/miscdocket/05/0591070.pdf> [25.06.2023].

⁷ იქვე, 6.

მიუხედავად იმისა, რომ ხშირად საარბიტრაჟო და სამედიატორო ინსტიტუტებს ერთმანეთთან აიგივებენ, მათი აღრევა დაუშვებელია. ეს ორი, ერთმანეთისგან სრულიად განსხვავებული მექანიზმია:¹ თუ მედიაცია არის პროცესი, რომელიც მოითხოვს და საჭიროებს კიდევ მკაფიოდ ჩამოყალიბებულ აზროვნებას - მართლმსაჯულებისთვის დამახასიათებელი შემტევი აზროვნებისგან განსხვავებით,² საარბიტრაჟო განხილვა მისი თავისებურებების გათვალისწინებით ამჟღავნებს მსგავსებას სასამართლო წარმოებასთან.

ერთი და იმავე პირის მიერ ორი ფუნქციის შეთავსება კომპეტენციური ჩარჩოს ნაწილშიც პრობლემას წარმოშობს, ვინაიდან, როგორც მედიატორის, ისე არბიტრის როლები საჭიროებენ ცალ-ცალკე კვალიფიკაციას, რომელთა შეთავსებაც ყველას უბრალოდ არ შეუძლია.³ თითოეულ ამ დისციპლინაში სწავლება დავის გადაჭრის სხვადასხვა ასპექტზეა ფოკუსირებული. მათი როლებიდან გამომდინარე, ისინი სხვადასხვაგვარ მიდგომასა და მექანიზმს იყენებენ.⁴

სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციამ“ 2020 წლის 27 ივნისს დაამტკიცა მედიატორთა პროფესიული სტანდარტი, რომლითაც განსაზღვრა მედიაციის პროფესიაში შესვლის საკვალიფიკაციო მოთხოვნები, კერძოდ, ამ პროგრამის შესაბამისად, მედიაციის პროფესიაში შესვლა შემდეგი საკვალიფიკაციო ეტაპების დაძლევის უკავშირდება:

„1. ასოციაციის მიერ დამტკიცებული სერტიფიცირების პროგრამის წარმართვის უფლებამოსილების - აკრედიტაციის მქონე სუბიექტის (სერტიფიცირების პროვაიდერის) მიერ შეთავაზებული სულ მცირე 60-საათიან ტრენინგში წარმატებული მონაწილეობა.

2. მედიატორის პრაქტიკული პროფესიული უნარ-ჩვევებისა და კომპეტენციების სიმულაციურ სესიებში შემონშება ასოციაციის ორგანიზებით და მისივე ექსპერტების ხელმძღვანელობით.

3. მედიატორის მსურველი პირის რეალური მედიაციის გაძლოლის უნარ-ჩვევების განვითარება - რეალურ მედიაციებში მონაწილეობა ასოციაციის მიერ დადგენილი წესისა და პროცედურის შესაბამისად სანამ მედიატორობის მსურველი მოიპოვებს მედიაციის დამოუკიდებლად წარმართვის უფლებამოსილებას.“⁵

სხენებული საკვალიფიკაციო მოთხოვნები და გამოცდის ბუნება მოწმობს იმას, რომ მედიატორის მიერ როლის წარმატებით შესრულება მნიშვნელოვანწილადაა დამოკიდებული მის უნარებზე, მაშინ როდესაც არბიტრს ამგვარი უნარების ქონა ნაკლებად მოეთხოვება.⁶

¹ ფიცხედაუხი ნ., ქართული საარბიტრაჟო კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის პრობლემები ევროკავშირის ქვეყნებისა და საერთაშორისო კანონმდებლობებთან, დისერტაცია, თბ., 2015., 9.

² კოვაკი კ. კ., ახალი ღვინო საჭიროებს ახალ ღვინის ჭურჭელს (ტიკი - რომელიც დამზადებულია ცხოველის ტყავისგან): იურისტის ეთიკის გარდაქმნა, რათა მან შეჭიბრებითობის გამორიცხვით შეძლოს პრობლემის გადაჭრა: მედიაცია (მედიატორობა), ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწადეული 2012“, თბ., 2012, 146.

³ Bartel, supra note 1, at 688, in: Deason E. E., Combinations of Mediation and Arbitration with the Same Neutral: A Framework for Judicial Review, Arbitration Law Review, Volume 5 Yearbook on Arbitration and Mediation, Article 12, 2013, 224.

⁴ Sussman E., Developing an Effective Med-Arb/Arb-Med Process, the Neutral Corner, the Newsletter for Finra Neutrals, Volume 2 – 2018, 3.

⁵ იხ. სსიპ საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის ოფიციალური ვებ-გვერდი, <<https://mediators.ge/ka//how-to-become>> [25.06.2023].

⁶ მაგალითისათვის, მედიატორთა ქცევის მოდელური სტანდარტების აქტის (რომელიც ამერიკის არბიტრთა ასოციაციის, ამერიკის ადვოკატთა ასოციაციის და კონფლიქტის გადანწყვის ასოციაციის (Association for Conflict Resolution) საერთო ქმნილებაა), მე-6 სტანდარტის „ა“ პუნქტის მე-5 ქვეპუნქტის შინაარსის თანახმად, მედიატორის როლი ფუნდამენტურად განსხვავდება სხვა პროფესიონალების როლებისგან. მედიატორის როლის აღრევა სხვა როლებთან არის პრობლემატური, ამდენად, მედიატორმა უნდა განასხვავოს ფუნქციები. მედიატორს შეუძლია მხარეებს მიაწოდოს მხოლოდ იმგვარი ინფორმაცია, რომლის მიწოდებაზეც მას აქვს კვალიფიკაცია ან გამოცდილება.

ხოლო, ამავე პუნქტის მე-8 ქვეპუნქტის ბოლო წინადადების თანახმად, მედიატორი, რომელიც ითავსებს სხვა როლს, უნდა აცნობიერებდეს, რომ იგი კისრულობს იმგვარ მოვალეობებს და იღებს იმგვარ პასუხისმგებლობებს, რომლებიც შეიძლება რეკულირდებოდეს სხვა სტანდარტებით.

Model Standards of Conduct for Mediators Standard V(A) (2005),

<https://www.adr.org/sites/default/files/document_repository/AAA-Mediators-Model-Standards-of-Conduct-10-14-2010.pdf> [25.06.2023].

მაგალითად, მედიატორობის მსურველი ადვოკატები, რომლებიც მიჩვეულნი არიან სასამართლო პროცესში „შემტევ პოზიციაში“ ყოფნას, ხშირად ვერ აცნობიერებენ, რომ მედიაცია არ არის პროცესი, სადაც გამარჯვებისთვის კარში გოლი უნდა გაიტანო. მეტიც, მედიაციისთვის საერთოდ არ არის ნიშნული იმგვარი ცნება, როგორც „გამარჯვება“, იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ სამედიაციო განხილვაში დამარცხებული მხარე არ არსებობს, არსებობს მხოლოდ კომპრომისი.

მედიატორი სხვაგვარად ფიქრობს, მედიატორი სხვაგვარად საუბრობს, მისი ენა არ არის გადაწყვეტილების მიმღების, საბოლოო შედეგის დამდგენის ენა, მისი უმთავრესი მიზანი არც მხარეთა მორიგებაა, არამედ თვითგამორკვევა. სწორედ ამიტომ, თუ ქართულ რეალობაში ხშირად წარიმართება მედ-არბის იმგვარი პროცესები, რომელსაც ერთი პირი ხელმძღვანელობს, შესაძლოა, საჭირო გახდეს სპეციალიზაციის ახალი სტანდარტის შემუშავება ან უკვე არსებულის დახვეწა.

6. მედ-არბზე შეთანხმება

ვინაიდან ქართული კანონმდებლობა მედ-არბზე, როგორც ინსტიტუტზე, პირდაპირ მითითებას არ შეიცავს, ამ ჰიბრიდული მექანიზმის გამოყენებაზე მხარეთა შორის არსებული შეთანხმების ნაწილში, მიზანშეწონია, მიმოვიხილოთ, როგორც მედიაციაზე, ისე არბიტრაჟზე შეთანხმების ნამდვილობის წინაპირობები:

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის „თ“ ქვეპუნქტი მედიაციის თაობაზე შეთანხმებას განმარტავს შემდეგნაირად: მხარეთა შორის დავის წარმოშობის შემთხვევაში მათ მიერ მედიაციისათვის მიმართვის თაობაზე მხარეთა წერილობითი შეთანხმება.

ამდენად, კანონმდებლობა მედიაციის თაობაზე შეთანხმების ნამდვილობის საფუძვლად ადგენს წერილობით ფორმას, თუმცა რაიმე დამატებით დათქმას მხარის ინტერესების დასაცავად არ ითვალისწინებს, რაც ლოგიკურია, იმის გათვალისწინებით, რომ სამედიაციო პროცესი თავისი არსით არის ნებაყოფლობითი და ამდენად, მხარის „დაზარალების“ შანსები ამ ტიპის განხილვის ფარგლებში მინიმუმამდეა დაყვანილი. ამას გარდა, კანონი არ განმარტავს თუ ზუსტად რა მოიაზრება წერილობით ფორმაში, მაგალითად, შესაძლოა თუ არა წერილობითი ფორმით დადებულ შეთანხმებად მივიჩნიოთ ელექტრონული კომუნიკაციის საშუალებებით (მეილი, მესენჯერი) განხორციელებული მიმოწერა?

მედ-არბის თავისებურებების გამო, უფრო მნიშვნელოვანია საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობის წინაპირობების გაანალიზება: როგორც უკვე არაერთხელ აღინიშნა, ფუნდამენტური სხვაობა მედიაციისა და არბიტრაჟის ინსტიტუტებს შორის ისაა, რომ არბიტრაჟში მიღებული გადაწყვეტილება მბოჭავი სამართლებრივი ბუნების მქონეა. მართალია მედ-არბსა და არბიტრაჟს შორის ტოლობის ნიშანი არ ისმის, მაგრამ საქმეზე ფინალური გადაწყვეტილების მიღების კონტექსტში ეს ინსტიტუტები ერთმანეთს ემსგავსებიან - როგორც მედ-არბის, ისე მართოდენ არბიტრაჟის დროს, მხარეთა შორის არსებული კონფლიქტი მხარეთა მიერ მიღებული გადაწყვეტილებითვე გაიტანება სასამართლო იურისდიქციის ფარგლებს მიღმა.

საარბიტრაჟო განხილვის დანყების ფორმალური წინაპირობა სწორედ მხარეთა შორის არსებული შეთანხმებაა.¹ არბიტრაჟზე შეთანხმებასთან დაკავშირებით მთელი რიგი მოთხოვნებია გათვალისწინებული როგორც ეროვნული, ისე სხვა ქვეყნების კანონმდებლობებითაც. რეგულირების საჭიროება იმ გარემოებითაა ნაკარნახევი, რომ მხარე საარბიტრაჟო განხილვას, განსხვავებით მედიაციისგან, თავისი ნებით ვერ შეწყვეტს, ვერც თავად მიიღებს

¹ ცეხცვაძე გ. საერთაშორისო არბიტრაჟი (შედარებითი ანალიზი) თბ., 2008, 99.

მონაწილეობას საბოლოო გადაწყვეტილების ფორმირებაში,¹ ამდენად მას მოუწევს არბიტრაჟში მიღებული გადაწყვეტილების შესრულება, თანაც ისე, რომ ვერც სასამართლო ეყოლება შემწედ (საარბიტრაჟო ტრიბუნალის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაზე კონტროლის შეზღუდული ფარგლების გამო).

შეთანხმების ნამდვილობის წინაპირობების კვლევა მითუფრო აქტუალურია, როდესაც ხელშეკრულების მხარედ ფიზიკური პირი გვევლინება, რომელიც ნაკლებინფორმირებული სუბიექტია საბაზრო ძალაუფლების მქონე პირთან შედარებით: ინფორმირებული თანხმობა საარბიტრაჟო განხილვაზე არსებითია, მხარეები უნდა აცნობიერებდნენ იმ სამართლებრივ შედეგს რასაც მათთვის საარბიტრაჟო შეთანხმების გაფორმება მოიტანს.²

6.1. მედ-არბზე შეთანხმების ნამდვილობის ფორმალური წინაპირობები

არბიტრაჟზე შეთანხმების ნამდვილობის წინაპირობების მაგალითია გერმანიის საარბიტრაჟო სამართლის წესები, რომლებიც ინკორპორირდა გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსში (“ZPO”)³. ამ უკანასკნელის 1025-ე პარაგრაფის 1-ელი ნაწილის მიხედვით, გერმანიის საარბიტრაჟო კანონი გამოიყენება ყველა საარბიტრაჟო სამართალწარმოებაზე, რომელსაც ადგილი აქვს გერმანიაში.⁴

კანონმდებლობით განსაზღვრულია საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობის პირობებიც, კერძოდ, გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 1031-ე პარაგრაფის მე-5 ნაწილის თანახმად, საარბიტრაჟო შეთანხმებებში, სადაც მომხმარებელი⁵ არის მხარე, უნდა იყოს მხარეთა მიერ პირადად ხელმოწერილი ჩანაწერის ნაწილი.⁶

ესტონეთშიც არბიტრაჟთან დაკავშირებული საკითხები რეგულირებულია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით,⁷ საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობას ეხება კოდექსის 717-ე და 718-ე პარაგრაფები, კერძოდ, საარბიტრაჟო შეთანხმების განმარტება, რომელიც კოდექსის 717-ე პარაგრაფის 1-ელ ნაწილშია მოცემული პრაქტიკულად ემთხვევა გერმანელი კანონმდებლის მიერ შემოთავაზებულ ლეგალურ განსაზღვრებას.⁸

რაც შეეხება „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონს, ამ აქტის მე-8 მუხლი აწესრიგებს საარბიტრაჟო შეთანხმების ფორმისა და ცნების საკითხს. აღნიშნული მუხლი სრულად ეფუძნება და იზიარებს UNCITRAL-ის მოდელური კანონის მე-7 მუხლის რეგულირებას, კერ-

¹ გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც მხარეები არბიტრაჟის ფარგლებში ახერხებენ მორიგების მიღწევას, რისი შესაძლებლობაც „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 38-ე მუხლითაა გარანტირებული.

² Elrod D. L., The Need for Confidentiality in Evaluative Processes: Arbitration and MED/ARB in Family Law Cases, Family Court Review, Vol. 58 No. 1, January 2020, 29.

³ გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (ZPO) <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/-englisch_zpo.html> [25.06.2023].

⁴ The international Comparative Legal Guide to: International Arbitration, a Practical Insight to Cross-border International Arbitration Work, 2009, 152.

⁵ მომხმარებელი გერმანიის სამოქალაქო კოდექსის მე-13 პარაგრაფის თანახმად განმარტებულია შემდეგნაირად: მომხმარებელი არის ნებისმიერი ფიზიკური პირი, რომელიც დებს ისეთ გარიგებას, რომელიც არ განეკუთვნება მის სამეწარმეო ან პროფესიულ საქმიანობას.

<http://lawlibrary.info/ge/books/2019giz-ge_BGB_GE.pdf?fbclid=IwAR1VEHzEt8fhevfuCXXiH_gOCgTgU8LE_zNZDzpoJgIz1dvBKuKBh093sw4> [25.06.2023]

⁶ 1-ელი წინადადებით მოთხოვნილი წერილობითი ფორმა შეიძლება შეიცვალოს სამოქალაქო კოდექსის 126 „ა“ პარაგრაფით განსაზღვრული ელექტრონული ფორმით. ჩანაწერი ან ელექტრონული დოკუმენტი არ შეიძლება შეიცავდეს სხვა შეთანხმებებს, გარდა საარბიტრაჟო განხილვისა; ეს არ ეხება იმგვარ შემთხვევებს, როდესაც შეთანხმება დამოწმებულია ნოტარიუსის მიერ.

⁷ ესტონეთის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი Code of Civil Procedure, <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide>> [25.06.2023].

⁸ ამავე კოდექსის 719-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, თუ მომხმარებელი არის საარბიტრაჟო შეთანხმების მხარე, ამგვარი შეთანხმება უნდა ჩამოყალიბდეს ისე, რომ დაერთოს მომხმარებლის მატერიალური ან ელექტრონული ხელმოწერა.

ძოდ, მე-8 მუხლის მე-3 პუნქტი იმპერატიულად განსაზღვრავს, რომ საარბიტრაჟო შეთანხმება უნდა დაიდოს წერილობითი ფორმით.¹

ხელმოწერის არსებობის „დავალდებულება“ ემსახურება ნაკლებინფორმირებული სუბიექტის მიერ, ზემოაღნიშნულ გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების მიზანს.

ამასთან, „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, საარბიტრაჟო შეთანხმება შეიძლება დაიდოს ხელშეკრულებაში საარბიტრაჟო დათქმის ან ცალკე შეთანხმების ფორმით.

ერთმანეთისგან უნდა განირჩეს ორი შემთხვევა:

- მედ-არბზე შეთანხმება მხარეებმა ჩამოაყალიბეს ერთი აქტის ფარგლებში;
- მედ-არბზე შეთანხმება ფორმირებულია სხვადასხვა აქტში (ცალკე მედიაცია, ცალკე არბიტრაჟი).

პირველ შემთხვევაში, შეთანხმების ნამდვილობაზე უნდა გავრცელდეს ის პირობები, რომელიც დადგენილია საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობისთვის, მათ შორის, ფიზიკური პირის მიერ აქტზე ხელის მოწერის ნაწილი.

რაც შეეხება მეორე შემთხვევას, წესით არსებით პრობლემას არ უნდა ქმნიდეს ცალკე აქტების სახით გაფორმება, თუმცა მედ-არბის ინსტიტუტის არსიდან გამომდინარე, უმნიშვნელოვანესია, რომ დგინდებოდეს:

- მხარეთა შორის არსებულ რომელი სამართლებრივი ურთიერთობიდან გამომდინარე (მაგალითად, რომელიმე ხელშეკრულება) ვრცელდება მედ-არბის ინსტიტუტი;
- ამასთან, უნდა ირკვეოდეს ურთიერთმიმართება ამ მექანიზმებს შორის, კერძოდ ის, რომ კონკრეტულ დავაზე საარბიტრაჟო განხილვის დაწყებამდე მედიაციის პროცესი უნდა გაიმართოს.

ტექნიკური თვალსაზრისით კი ეს უკანასკნელი წარმოუდგენელი იქნება რომელიმე შეთანხმების ტექსტში მეორე მექანიზმის მითითების გარეშე.

აქვე, საინტერესოა, აუცილებელია თუ არა მედ-არბზე შეთანხმებაში მიეთითოს ის არბიტრაჟი, რომელიც მხარეთა შეთანხმებლობის შემთხვევაში განიხილავს საკითხს.

ქართული სასამართლო პრაქტიკის თანახმად, „არბიტრაჟზე შეთანხმებით ასევე ზუსტად უნდა დგინდებოდეს, თუ რომელ სამართლებრივ ურთიერთობასთან დაკავშირებული დავა უნდა განიხილოს არბიტრაჟმა და შესაძლებელი უნდა იყოს იმ არბიტრაჟის იდენტიფიცირება, რომელმაც უნდა განიხილოს დავა.“²

„ბათილია ის საარბიტრაჟო შეთანხმება, თუ მასში მითითებული არბიტრი არც ერთმნიშვნელოვნად არის განსაზღვრული და არც იმგვარად არის ჩამოყალიბებული, რომ მისი შინაარსის მიხედვით შესაძლებელი იყოს განსაზღვრა, თუ რომელ კონკრეტულ არბიტრაჟს გულისხმობდნენ მხარეები, დაუშვებელია საარბიტრაჟო დათქმიდან ორი ან მეტი არბიტრაჟის განსჯადობა გამომდინარეობდეს.“³

უფრო გვიანდელი პერიოდის მსჯელობაში კი ვკითხულობთ, „არბიტრაჟისათვის დავის განსახილველად გადაცემის შეთანხმება უნდა შეიცავდეს მხარეთა ნებას კონკრეტული სამოქალაქო დავის, არბიტრაჟის მიერ საარბიტრაჟო წესით განხილვის თაობაზე, როდესაც მხარეები თანხმდებიან, რომ დავა განიხილოს არბიტრაჟმა და არა სასამართლომ. .... ნებისმიერი შეთანხმება, რომლითაც მხარეებს სურთ მათ შორის არსებული დავა განხილულ იქნეს არბიტრაჟის მიერ, უნდა შეიცავდეს იმ მინიმუმს, რომელიც აუცილებელია საარბიტრაჟო შეთანხმებად მისი კვალიფიკაციისათვის.“⁴

¹ ამავე ნორმის მე-8 პუნქტის თანახმად კი, თუ ხელშეკრულების ან საარბიტრაჟო შეთანხმების ერთ-ერთი მხარეა ფიზიკური პირი ან ადმინისტრაციული ორგანო, საარბიტრაჟო შეთანხმება უნდა დაიდოს წერილობით, ისეთი დოკუმენტის მეშვეობით, რომელიც ხელმოწერილია მხარეების მიერ.

² თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2011 წლის 25 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე N2ბ/3055-11, ანალოგიური მსჯელობა აქვს განვითარებული უზენაეს სასამართლოს საქმეზე სუსგ # ას-549-519-2011, 6 ივნისი, 2011წ.

³ სუსგ # ას-809-862-2011,15 ივლისი, 2011წ.

⁴ სუსგ N2ას-148-140-2017 18 იანვარი, 2018 წ.

ამდენად, სასამართლოს მკაცრი ტონი შერბილდა, რაც ლოგიკურია, იმის გათვალისწინებით, რომ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლი, მსგავსად მოდელური კანონის მე-7 მუხლისა, არ შეიცავს საარბიტრაჟო შეთანხმების ელემენტების დეტალურ ჩამონათვალს. ხელშეკრულების არსებითი პირობა ის არის, რომ მხარეთა შორის წარმოშობილი საკითხები განსახილველად არბიტრაჟს გადაეცეს და არა სასამართლოს.¹

კონკრეტულ არბიტრაჟზე მითითება კანონმდებლს რომ შეთანხმების ნამდვილობის წინაპირობად განესაზღვრა, ეს წესით თავად ნორმაშივე იქნებოდა მითითებული, ამასთან, „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლით გარანტირებულია მხარეთა შეთანხმებლობის შემთხვევაში არბიტრის სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე დანიშვნის შესაძლებლობა. შესაბამისად, უმჯობესი იქნება თუ სასამართლო იხელმძღვანელებს უფრო დაბალი სტანდარტით (მაგალითად, როგორც გერმანიაშია, სადაც არასწორ არბიტრაჟზე მითითებაც კი არ ჩაითვალა ხელშეკრულების ბათილობის წინაპირობად)² და არბიტრაჟზე თუ მედ-არბზე შეთანხმების ნამდვილობას არ დააყენებს ეჭვქვეშ იმის გამო, რომ მასში კონკრეტული საარბიტრაჟო სასამართლო მითითებული არ არის.

6.2. მედ-არბის მიერ განსახილველ საკითხთა წრის ბოჭვა „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის დათქმით

მხარეთა შორის შესაძლოა გაფორმდეს შეთანხმება, რომ მათ შორის წარმოშობილი დავების ნაწილზე მორიგება უნდა სცადონ მედიაციის მეშვეობით და ამავე შეთანხმებითვე გაინეროს, რომ მხარეთა შორის წარმოშობილი სხვა დავები განხილულ უნდა იქნეს მედ-არბის ალტერნატივის ფარგლებში.

სხვა საკითხების პარალელურად, უნდა გადაწყდეს თუ რა ტიპის დავებზე შეიძლება მედ-არბის ინსტიტუტის გამოყენება. ამ ნაწილის განსაზღვრა მნიშვნელოვანია მედ-არბის მექანიზმის სამომავლო პერსპექტივის კვლევის თვალსაზრისითაც: ხსენებულ თავისებურებას განაპირობებს არბიტრაჟის მიერ განსახილველ საკითხთა წრის შეზღუდული ხასიათი. თითოეული ქვეყანა თავისი პრიორიტეტების გათვალისწინებით განსაზღვრავს იმ საკითხთა წრეს, იმ სამართლებრივ სფეროებს, რომლებიც მართოდენ სასამართლოს განსჯადობას ექვემდებარება. სწორედ ამიტომ, მიიჩნევა, რომ ექსკლუზიურად სასამართლოს განსჯადობის ქვეშ მოქცეული საკითხები არ არის „არბიტრაჟუნარიანი“.³

ის გარემოება, რომ მედ-არბის ინსტიტუტი იმიჯნება ცალკე აღებული არბიტრაჟისგან ან მედიაციისგან არ ნიშნავს იმას, რომ ამ პოსტულატებს სამართლებრივი შინაარსი ეცვლება, მითუფრო არბიტრაჟს, რომლის მიერ განსახილველ საკითხთა წრესთან მიმართებითაც „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი შეიცავს იმპერატიულ დათქმას, რომლის მიხედვითაც, არბიტრაჟი უფლებამოსილია განიხილოს პირთა თანსწორობაზე დამყარებული, კერძო ხასიათის ქონებრივი დავები.⁴

არბიტრაჟი არ წარმოადგენს უნიკალურ დავის გადაწყვეტის საშუალებას, რომელმაც შესაძლებელია განიხილოს მხარეთა შორის წარმოშობილი ნებისმიერი დავა.⁵ ეს მოდელი ქართული მოწესრიგების ნოუ ჰაუ არ არის, ზოგადადაც საარბიტრაჟო განხილვას საგანი, რო-

¹ ანდლუდაძე ქ., საარბიტრაჟო შეთანხმების შინაარსის ნამდვილობა (შედარებით სამართლებრივი ანალიზი გაეროს მოდელურ კანონთან), სასემინარო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2013, 14.

² იხ. ციტირება Redfern and M. Hunter, 1999, 169, para. 48, იქვე, 15.

³ კეკელიძე გ., გყემადიძე ს., გზამკვლევი არბიტრაჟში საქალაქო (რაიონული) სასამართლოს მოსამართლეებისთვის, 2017, 22.

⁴ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 1-ელი მუხლის მე-2 პუნქტი, <<https://matsne.gov.ge/ka/document/view/89284?publication=8>> [25.06.2023].

⁵ მაჩაიძე ო., უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამოყენების და ცნობა-აღსრულების პირობები საარბიტრაჟო წარმოებისას, დისერტაცია, თბ., 2019, 17.

გორც წესი, კომერციული დავებია.¹ UNCITRAL-ის მოდელური კანონი („ნიუ იორკის კონვენცია“) არბიტრაჟის კომერციულ ბუნებას ხაზს სათაურშივე უსვამს.

არის მცდელობა საარბიტრაჟო განხილვის სფეროს გაფართოებისა, მაგალითად, საკმაოდ ახალი ტენდენციაა არბიტრაჟისთვის საოჯახო დავების განხილვის შესაძლებლობის მინიჭება:² საოჯახო დავები, განსაკუთრებით იმგვარი, რომლებშიც ბავშვები მონაწილეობდნენ, მიიჩნეოდა „საჯარო პოლიტიკის“ სფეროდ, გამონაკლისად.³ 1980-იან წლებში კი აშშ-ს უზენაესმა სასამართლომ უარი თქვა „საჯარო პოლიტიკის“ გამონაკლისზე. რაც შეეხება ბავშვებს, მათთან დაკავშირებით სხვა სიტუაცია გვაქვს, ამ პროცესის ფარგლებში სასამართლოს ტრადიციული როლიდან გამომდინარე.⁴

იმის ვარაუდი, როგორ განვითარდება არბიტრაჟის მომვალი, გაფართოვდება თუ არა იმ საკითხთა წრე, რომელზე მსჯელობაც საარბიტრაჟო ტრიბუნალს შეუძლია, წინდანი შეუძლებელია. ამ მოცემულობის ფარგლებში დასკვნა შეიძლება მხოლოდ ერთი იყოს, მიუხედავად მედ-არბსა და არბიტრაჟს შორის არსებული განსხვავებებისა, მედ-არბის ქოლგისქვეშ ვერ გაიზრდება არბიტრაჟის კომპეტენცია.

6.3. მედ-არბზე შეთანხმება, როგორც სარჩელის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის საფუძველი

მედ-არბზე შეთანხმების არსებობის შემთხვევაში სასამართლოს ქმედების საკითხის საკვლევად, აუცილებელია განისაზღვროს ცალ-ცალკე მედიაციასა და არბიტრაჟზე მხარეთა შორის არსებული შეთანხმებებისას სასამართლოს კომპეტენცია:

როგორც უკვე აღინიშნა, არბიტრაჟი თავისი არსით გამორიცხავს კონკრეტულ დავაზე სასამართლოს იურისდიქციას.⁵

იმ შემთხვევაში კი თუ მოპასუხე მიუთითებს საარბიტრაჟო შეთანხმების არსებობაზე, სასამართლო იკვლევს ხომ არ არის შეთანხმება ბათილი. აღსანიშნავია, რომ გერმანიის სასამართლოების რუტინულად იყენებენ ამ დებულებას, კერძოდ, იკვლევენ საარბიტრაჟო შეთანხმების მატერიალურ კანონიერებას და თუ იგი არ იქნება ხარვეზული, წყვეტენ სასამართლო წარმოებას.⁶

ანალოგიური მოწესრიგება გვაქვს ქართულ სამართალშიც, კერძოდ, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 272¹-ე მუხლის თანახმად, თუ მხარეებს დადებული აქვთ ხელშეკრულება, ან არსებობს მხარეთა შეთანხმება, რომ მათ შორის დავა გადასაწყვეტად არბიტრაჟს გადაეცეს,

¹ *Batson Baril M., Dickey D.,* MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?, 2017, 1.

² *Elrod D. L.,* The Need for Confidentiality in Evaluative Processes: Arbitration and MED/ARB in Family Law Cases, *Family Court Review*, Vol. 58 No. 1, January 2020, 28.

³ იხ. ციტირება *Rodriguez de Quijas v., Shearson/American Express, Inc.*, 490 U.S. 477 (1989), იქვე.

⁴ იქვე.

⁵ მაგალითად, „არბიტრაჟის შესახებ“ ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის კანონის მე-5 მუხლის თანახმად, თუ მხარე მიმართავს სასამართლოს დავის გადასაწყვეტად მგვარ საკითხზე, რომელიც არსებული შეთანხმების თანახმად, არბიტრაჟის გადასაწყვეტია, სასამართლომ არ უნდა განიხილოს საკითხი, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც არბიტრაჟზე შეთანხმება ბათილია ან ძალადაკარგულია.

Arbitration Law of the People's Republic of China,

<http://np.china-embassy.gov.cn/eng/78085/zchfl/200410/t20041027_1998190.html#:~:text=Arbitration%20Law%20of%20the%20People's%20Republic%20of%20China&text=Article%201%20This%20Law%20is,of%20the%20socialist%20market%20economy> [25.06.2023].

ხოლო, გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 1032-ე პარაგრაფის 1-ელი ნაწილი პირდაპირ მიუთითებს, რომ სასამართლო პროცესი დაუშვებელია თუ დავა საარბიტრაჟო შეთანხმების საგანია და ამაზე მიუთითებს მოპასუხე.

გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (ZPO) <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/-englisch_zpo.html> [25.06.2023].

⁶ *The international Comparative Legal Guide to: International Arbitration, a Practical Insight to Cross-border International Arbitration Work*, 2009, 152.

სასამართლო შეწყვეტს საქმის წარმოებას ერთ-ერთი მხარის განცხადების საფუძველზე. აღნიშნული განცხადება შესაგებლის წარდგენის ვადის გასვლამდე უნდა გაკეთდეს.

„არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის მე-9 მუხლის 1-ელი პუნქტი საპროცესო კოდექსის ამ დებულებას კიდევ უფრო აკონკრეტებს და სასამართლო წარმოების შეწყვეტის გამომრიცხველ გარემოებად ადგენს საარბიტრაჟო შეთანხმების ბათილობის, ძალადაკარგულობის ან შესრულების შეუძლებლობის შემთხვევებს, რაც ისევ და ისევ სასამართლომ უნდა შეაფასოს.

რაც შეეხება მედიაციაზე შეთანხმებას, „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-7 მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად, თუ მხარეთა შორის არსებობს იმგვარი სამედიაციო შეთანხმება, რომლითაც მხარეები უარს ამბობენ სასამართლოსადმი ან არბიტრაჟისადმი მიმართვამდე განსაზღვრული ვადის ან გარემოების დადგომამდე, სასამართლო ან არბიტრაჟი არ განიხილავს დავას ამ პირობების შესრულებამდე. ამავე ნორმითვე განსაზღვრულია გამოწვევის, კერძოდ, სასამართლო ან არბიტრაჟი უფლებამოსილია განიხილოს საკითხი, თუ მხარე დაასაბუთებს, რომ მას ამგვარი განხილვის გარეშე გამოუსწორებელი ზიანი მიადგება.

ხოლო, სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 186-ე მუხლის 1-ელი ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტის თანახმად, მოსამართლე სარჩელის ჩაბარებიდან 5 დღის ვადაში არ მიიღებს სარჩელს, თუ: მხარეთა შორის არსებობს ზემოაღნიშნული შეთანხმება. გარდა გადაუდებელი აუცილებლობის საფუძველისა.

ამდენად, როგორც ვხედავთ, ცალ-ცალკე როგორც სამედიაციო, ისე საარბიტრაჟო შეთანხმების არსებობისას სასამართლოს კომპეტენცია შეზღუდულია. მხედველობაშია მისაღები ის, რომ საკანონმდებლო დანაწესიდან გამომდინარე, სასამართლო ერთი შეხედვით აფასებს მხარეთა შორის სამედიაციო განხილვის თაობაზე შეთანხმების არსებობას და სიტუაციის შინაარსში მხოლოდ მხარის მიერ „გადაუდებელი აუცილებლობის“ მითითების შემთხვევაში შედის.

საინტერესოა როგორ უნდა მოიქცეს სასამართლო, როდესაც საქმე საარბიტრაჟო შეთანხმებას ეხება, უნდა გამოიყენოს მხოლოდ ფორმალური ზედამხედველობის სტანდარტი თუ მსგავსად გერმანული მიდგომისა შინაარსობრივად განხილოს შეთანხმების ნამდვილობის წინაპირობები?

ამ საკითხის კვლევა მნიშვნელოვანია იმდენად რამდენადაც მედ-არბზე შეთანხმება თავისი სამართლებრივი ბუნების გათვალისწინებით უფრო მეტად ემსგავსება არბიტრაჟზე შეთანხმებას, მან უნდა დააყენოს ის სამართლებრივი შედეგი, რაც საარბიტრაჟო შეთანხმების არსებობისას დგება, იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ მსგავსად არბიტრაჟისა (და განსხვავებით მედიაციისგან), მედ-არბიც მიზნად ისახავს მხარეთა შორის არსებული დავის მთლიანად (და საბოლოოდ) სასამართლო სისტემის მიღმა გატანას.

სამართლებრივ ლიტერატურაში მოხმობილი მოსაზრების თანახმად, საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობის კვლევის დასადგენად ყველაზე მნიშვნელოვანია მხარეთა მიერ გამოხატული ნების ნამდვილობის შეფასება.¹

ამ ნაწილში მოვიხმობ ქართული სასამართლო პრაქტიკიდან მაგალითს, თბილისის სააპელაციო სასამართლომ 2011 წლის 25 ოქტომბრის განჩინებაში საქმეზე N2ბ/3055-11, რომლის ფარგლებშიც შეაფასა სარჩელის წარმოებაში მიღების თქმის თაობაზე განჩინების მართლობიერება საარბიტრაჟო შეთანხმების ბათილობის საფუძველით, აღნიშნა: „საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობის დასადგენად გამოიყენება იგივე კრიტერიუმები, რაც ჩვეულებრივი ხელშეკრულების ნამდვილობის დასადგენად. საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობის შეფასებისას უნდა გამოირიცხებოდეს ნების, ფორმის და შინაარსის ნაკლი.“ (განჩინების მე-6 გვერდი)

„მხარეები შეთანხმებული არ ყოფილან საარბიტრაჟო შეთანხმების (ხელშეკრულების) არსებით პირობაზე - დავის არბიტრაჟისათვის განსახილველად გადაცემის შესახებ, ვინაიდან ხელშეკრულებაში მითითებულია დავის განხილვის ორი საშუალება - არბიტრაჟი ან სა-

¹ ანდლუდაძე ქ., საარბიტრაჟო შეთანხმების შინაარსის ნამდვილობა (შედარებით სამართლებრივი ანალიზი გერმოს მოდელურ კანონთან), სასემინარო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2013, 9.

სამართლო. საარბიტრაჟო შეთანხმების დანიშნულება და არსი კი სწორედ ისაა, რომ მხარეები თანხმდებიან დავის არასასამართლო წესით განხილვაზე.“ (განჩინების მე-6 გვერდი)

ამდენად, სასამართლომ პრაქტიკულად შეაფასა საარბიტრაჟო შეთანხმების ნამდვილობის წინაპირობები დეტალურად, რაც უარყოფით მოვლენად არ უნდა იყოს აღქმული, თუნდაც იმის გამო, რომ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის 42-ე მუხლის მე-2 პუნქტის „ა.“ ქვეპუნქტი საარბიტრაჟო შეთანხმების ბათილობას ან ძალადაკარგულობას საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმების წინაპირობად მიიჩნევს.

ამ პროცესში კეთილსინდისიერი მხარის დაცვის მნიშვნელოვანი ბერკეტია ჩადებული „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის მე-9 მუხლის მე-3 პუნქტში, რომელიც სასამართლოში განსჯადობის საკითხის გადაწყვეტამდე დასაშვებად მიიჩნევს საარბიტრაჟო განხილვის დაწყებას, გაგრძელებას და დასრულებასაც კი.

ამასთანავე, მიზანშეწონილია, რომ მედ-არბზე შეთანხმების არსებობის შემთხვევაში, არ გავრცელდეს დებულება, რომლის მიხედვითაც, სასამართლო უფლებამოსილია განიხილოს საკითხი, მიუხედავად სამედიაციო შეთანხმების არსებობისა, თუ მხარე დაასაბუთებს იმას, რომ მას გამოუსწორებელი ზიანი მიადგება განხილვის დაყოვნების გამო. ამის არგუმენტიც ის არის, რომ მედ-არბის ფარგლებში საქმეზე მხოლოდ გადაწყვეტილებას არბიტრაჟი მიიღებს და არა სასამართლო, სწორედ ამიტომ, ვინაიდან სასამართლოს კომპეტენცია იმთავითვე გამორიცხულია, მხარის მითითებამ „გამოუსწორებელი ზიანის“ თაობაზე არ უნდა შეცვალოს მდგომარეობა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, ეჭვქვეშ დგება მთლიანად მედ-არბის სამართლებრივი ინსტიტუტის ძირეული მახასიათებლები.

ხსენებული შემთხვევისგან უნდა გაიმიჯნოს მეორე, უფრო პრობლემური მოცემულობა, კერძოდ, როდესაც მედ-არბის პროცესი ვერ იწყება იმის გამო, რომ შეთანხმების მიუხედავად ერთ-ერთ მხარეს არ სურს მასში მონაწილეობა.

ამ ნაწილში მიზანშეწონილია მოვიხმოთ სინგაპურის სასამართლოს ერთ-ერთი გადაწყვეტილება,¹ რომელიც რამდენიმე მიზეზის გამო არის საკმაოდ მნიშვნელოვანი, მათ შორის, იმიტომაც, რომ ხაზს უსვამს მედ-არბზე შეთანხმების ერთიან/უნიტარულ სამართლებრივ ბუნებას:

გადაწყვეტილების ფაქტობრივი გარემოებების თანახმად,

- მოსარჩელემ სამედიცინო დანადგარების (მონყობილობების) დისტრიბუტორმა კომპანიამ (Heartronics Corporation) მიმართა სასამართლოს მოპასუხეების წინააღმდეგ, ზიანის ანაზღაურების, სალიცენზიო და სადისტრიბუციო ხელშეკრულებების გაუქმებულად მოთხოვნით.
- აღსანიშნავია, რომ მხარეთა შორის არსებულ ხელშეკრულებებში იყო პრაქტიკულად იდენტური მითითებები მათ შორის დავის წარმოშობის შემთხვევაში დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული მექანიზმების, მედიაციისა და არბიტრაჟის სინთეზის, გამოყენების თაობაზე. უფლებამოსილ სუბიექტებად განისაზღვრნენ SIAC (სინგაპურის საერთაშორისო საარბიტრაჟო ცენტრი) და SIMC (სინგაპურის საერთაშორისო სამედიაციო ცენტრი).
- მოსარჩელემ სცადა მედ-არბის პროცედურების წამოწყება, თუმცა მოპასუხემ განაცხადა უარი სამედიაციო განხილვის თარიღზე შეთანხმებასა და შესაბამისი თანხის გაღებაზე, რის შემდგომაც Heartronics Corporation-მა მიმართა სასამართლოს და საკუთარი გადაწყვეტილების თაობაზე აცნობა მოპასუხეს.
- მოპასუხემ მიუთითა, რომ სასამართლოს განხილვა უნდა შეწყვეტილიყო შემდეგი არგუმენტით: იმისდა მიუხედავად რომ მედიაციის პროცესი ჩაიშალა, არბიტრაჟის თაობაზე შეთანხმება იყო ნამდვილი და ამდენად, დავა განსახილველად არბიტრაჟს უნდა გადასცემოდა.

¹ Heartronics Corporation v EPI Life Pte Ltd and Others [2017] SGHCR 17, <<https://hsfnotes.com/arbitration/wp-content/uploads/sites/4/2017/11/2017-SGHCR-17.pdf>> [25.06.2023].

სასამართლომ განხილვის ფარგლებში ყურადღება გაამახვილა რამდენიმე გარემოებაზე:

- დავის გადაწყვეტის ალტერნატიულ მექანიზმებზე შეთანხმება თავისი არსით მოიცავდა ერთ შეთანხმებას (მედ-არბის დათქმა) თუ ორ ერთმანეთისგან დამოუკიდებელ შეთანხმებას (მედიაცია და არბიტრაჟი);
- ჩაითვლებოდა თუ არა არბიტრაჟზე შეთანხმება ძალადაკარგულად მოპასუხის ქმედების გამო (არსებითი დარღვევის მასშტაბი, მედიაციაში მონაწილეობაზე უარი).

სასამართლომ აღნიშნა, რომ მედიაციასა და არბიტრაჟზე შეთანხმებების დამოუკიდებელ შეთანხმებებად წარმოდგენა შეუთავსებელი და წინააღმდეგობრივი იქნებოდა მხარეთა კომერციულ ინტერესებთან, რომლებმაც ნათლად გამოხატეს სურვილი და მზაობა იმისა, რომ დავა ჰიბრიდული მექანიზმის საფუძველზე გადაეწყვიტათ. ამას გარდა, თუ შეჩერდებოდა სასამართლო წარმოება, მოსარჩელე კომპანიას Heartronics მოუწევდა დავის გადაწყვეტის იმგვარ მექანიზმში ჩართვა, რაზეც თანხმობა არ განუცხადებია - თანხმობა კომპანიამ განაცხადა მედ-არბზე და არა მხოლოდ არბიტრაჟზე. ამდენად, შეთანხმება განხილული უნდა ყოფილიყო ერთიანობაში.

გარდა ამისა, საქმის ფაქტობრივი გარემოებების თანახმად, მოპასუხის ქცევა სასამართლომ შეფასა იმდენად სერიოზულ დარღვევად ხელშეკრულების მოთხოვნებისა, რაც არღვევს ხელშეკრულების არსს და მის კეთილსინდისიერ მხარეს აძლევს შესაძლობას, რომ შეთანხმება ჩაითვალოს ანულირებულად. აქ მოპასუხის მოქმედებებმა საარბიტრაჟო განხილვაზე შეთანხმება აქცია ძალადაკარგულად. შესაბამისად, სასამართლომ არ მიიღო მხედველობაში მოპასუხის არგუმენტაცია სამართალწარმოების შეწყვეტის თაობაზე.

თუ მედ-არბის პროცესში მედიაციას ემატება არბიტრაჟის შედეგის დამდგენი ე.ი. ფინალური ბუნება, შეიძლება ითქვას, რომ არბიტრაჟიც ერთგვარად იღებს მედიაციის მახასიათებელს ნებაყოფლობითობის ნაწილში. სხვაგვარი განმარტების პირობებში, მედ-არბის ფარგლებში მედიაცია დაემსგავსება სავალდებულო სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტს. ამ მოცემულობის პირობებში კი ძნელად წარმოსადგენია თუ ქართულ სამართლებრივ სივრცეში რომელი სამართლებრივი ბერკეტის საფუძველზე უნდა „ვაიძულოთ“ მხარეს სამედიაციო განხილვაში მონაწილეობა ან რა უნდა იყოს სამართლებრივი შედეგი ამგვარ მონაწილეობაზე უარის თქმისა.

7. მედ-არბის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების იურიდიული ძალა

მედ-არბის შემთხვევაში გადაწყვეტილება ნებაყოფლობით, მხარეთა მიერ შესაძლოა მიღებულ იქნეს მედიაციის სტადიაზე, ხოლო შეუთანხმებლობის შემთხვევაში, არბიტრის მიერ, საარბიტრაჟო განხილვის ეტაპზე.

ეჭვს არ იწვევს არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების შესასრულებლად სავალდებულო ბუნება, საინტერესო ის არის, მედ-არბის პროცესში მედიაციის სტადიაზე მიღებული შეთანხმება რა ფორმით უნდა ჩამოყალიბდეს, როგორც არბიტრაჟის მბოჭავი გადაწყვეტილება (აქვს კი არბიტრს ამის უფლებამოსილება, როდესაც რეალურად არბიტრაჟის პროცესი ჯერ არ დაწყებულა) თუ როგორც სამედიაციო შეთანხმება? ხოლო, თუ წარმოება მართოდენ სამედიაციო შეთანხმებით დამთავრდება ექნება თუ არა მას შესასრულებლად სავალდებულო ძალა, მხარეთა მიერ აღსრულების მექანიზმის მასში განერის გარეშე?

ამ უკანასკნელ საკითხს მნიშვნელობა იმ ნაწილშიც აქვს, რომ განსხვავებით არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებებისგან, რომელთა ცნობა-აღსრულებაც სხვა (კონვენციის წევრ) სახელმწიფოებში 1958 წლიდან დღემდე უზრუნველყოფს ნიუ-იორკის კონვენცია

„უცხოური საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებების ცნობა-აღსრულების შესახებ,“¹ არ არსებობს აქტი საერთაშორისო დონეზე, რომელიც სამედიაციო შეთანხმებების აღსრულებადობას და-არეგულირებდა.²

მედ-არბის ფარგლებში სამედიაციო განხილვის ეტაპზე მიღებული გადაწყვეტილების მხოტავ ბუნებაზე, მისი აღსრულების შინაარსზე არაერთგვაროვანი მოსაზრებებია გამოთქმული სამართლებრივ ლიტერატურაში, მაგალითად, ერთ-ერთი მოსაზრების თანახმად, მედ-არბს ხშირად მოიხსენიებენ ტერმინით „მედიაცია მუშტით“ სწორედ იმის გამო, რომ მედ-არბში მიღებული საბოლოო პროდუქტი იმისდა მიუხედავად იგი მთლიანად სამედიაციო მორიგების საგანი გახდა თუ არბიტრაჟის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებისა, არის მხოტავი და ექვემდებარება აღსრულებას.³ სხვა მკვლევარიც აღნიშნავს, რომ იმისდა მიუხედავად მედ-არბის პროცესის პროდუქტი მედიაციის პირმშოა, მედიაციის და არბიტრაჟის პროდუქტი თუ მხოლოდ არბიტრაჟის, მნიშვნელობა არ აქვს, იგი ერთიანობაში ხდება მხოტავი ბუნების მქონე.⁴

მოყვანილი მსჯელობისგან საკმაოდ განსხვავებული, სამხრევი კონცეფციაა შემოთავაზებული ერთ-ერთი მკვლევარის მიერ: კლასიკურ მედიაციაში მიღწეული შეთანხმება თავისი არსით სხვა არაფერია თუ არა ხელშეკრულება, მედ-არბის პროცესში მედიაციის ფარგლებში მიღწეული შეთანხმება საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების მსგავსად აღსრულებადია, თუმცა, იგი არ ექვევა ნიუ იორკის კონვენციის მოქმედების სფეროში.⁵

ხოლო, AMA პროტოკოლის მიხედვით,⁶ (ე.ი. როდესაც არბიტრაჟის პროცესში არსებობს სამედიაციო ფანჯარა) მედიაციის დროს მიღწეული შეთანხმება ნიუ იორკის კონვენციის მოქმედების სფეროში ექვევა,⁷ რაც ლოგიკურია, იმის გათვალისწინებით, რომ საარბიტრაჟო წარმოება დაწყებულია.

საკითხი უფრო ნათელი რომ გახდეს, კითხვა ამგვარად უნდა ფორმულირდეს: შეუძლია კი არბიტრს გააფორმოს მხარეთა შორის არსებული სამედიაციო მორიგება საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ან თუნდაც საარბიტრაჟო მორიგების ფორმით იმ მოცემულობის პირობებში, როდესაც მედ-არბის ფარგლებში საარბიტრაჟო განხილვა არც დაწყებულია (არ დამდგარა რა ამის საჭიროება).

სამართლებრივ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრების თანახმად, ერთგვარად ატიპიურ სცენარში, მხარეები ახერხებენ მათ შორის არსებული დავის გადაწყვეტას მედიაციის მეშვეობით, ხოლო, იმ მომენტიდან, როდესაც დავა დასრულებულია, მხარეები მიმართავენ არბიტრაჟს, რათა მათ მიერ მიღწეული შეთანხმება გაფორმდეს საარბიტრაჟო „გადაწყვეტილების“ სახით. ამ მოცემულობის პირობებში მხარეთა შორის ნამდვილი დავა არბიტრაჟისადმი მიმართვის დროისთვის პრაქტიკულად აღარც არსებობს. როგორც ლიტერატურაშია აღნიშნული, ნიუ-იორკის კონვენციის მკაფიო ფორმულირება მისი მოქმედების სფეროდან გამორიცხავს იმგვარ გადაწყვეტილებებს, რომლებიც უბრალოდ განასახიერებენ საარ-

¹ Born G., International Arbitration: Law and Practice, Kluwer Law International, 19, 2012, in: *მაჩაიძე ო.*, უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამოყენების და ცნობა-აღსრულების პირობები საარბიტრაჟო წარმოებისას, დისერტაცია, თბ., 2019, 20.

² მცდელობა ამგვარი აქტის ფორმირებისა იყო UNCITRAL to Consider Proposal for Convention on Enforcement of Mediated Settlements-ს სახით, <<https://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2014/07/07/uncitral-to-consider-proposal-for-convention-on-enforcement-of-mediated-settlements/>> [25.06.2023].

³ Shivam G., 'Med-Arb': A Novel ADR Approach, June 26, 2016, 6, <<https://ssrn.com/abstract=2800693>> [25.06.2023].

⁴ Batson Baril M., Dickey D., MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?, 2017, 3.

⁵ Peter, supra note 6, at 97, in: Vera C., Arbitrating Harmony: 'MED ARB' and the Confluence of Culture and Rule of Law in the Resolution of International Commercial Disputes in China, Columbia Journal of Asian Law, 2004, 160.

⁶ SIAC-SIMC ARB-MED-ARB PROTOCOL, მე-9 მუხლი <<https://simc.com.sg/v2/wp-content/uploads/2019/03/SIAC-SIMC-AMA-Protocol.pdf>> [25.06.2023].

⁷ იხ. სინგაპურის საერთაშორისო სამედიაციო ცენტრის (SIMC) ოფიციალური ვებ-გვერდი <<https://simc.com.sg/dispute-resolution/arb-med-arb/>> [25.06.2023].

ბიტრაჟო პროცესის განმავლობაში მიღწეულ შეთანხმებას, რეალურად კი წარმოადგენენ სა-
არბიტრაჟო განხილვამდე მხარეთა შორის მიღწეულ კონსესუსს.¹

ამდენად, იმისთვის რომ მხარეთა მიერ მიღწეული შეთანხმება ჩაითვალოს არბიტრაჟის
მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებად და მოექცეს ნიუ იორკის კონვენციის მოქმედების სფერო-
ში, შემდეგი კუმულაციური გარემოებები უნდა იყოს სახეზე:

- მიღებულ უნდა იქნეს არბიტრის/არბიტრების მიერ;
- უნდა გადაწყვიტოს მთლიანად ან ნაწილობრივ მხარეთა შორის არსებული დავა;
- უნდა იყოს მბოჭავი (შესასრულებლად სავალდებულო).²

არბიტრაჟისთვის მხარეების მიერ დასამტკიცებლად წარდგენილ შეთანხმებას კი სწო-
რედ პირველი წინაპირობა აკლია - იგი არ არის მიღებული საარბიტრაჟო ტრიბუნალის მიერ
ნაწარმოები განხილვის შედეგად და ამდენად, მაშინაც კი თუ მოხდება მისი ტრანსფორმა-
ცია საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებად, იგი ნიუ იორკის კონვენციის ფარგლებში აღსრულება-
დი ვერ იქნება.

„არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონში ამ საკითხის იმპერატიული აკრძალვა არ
გვხვდება, თუმცა, მიზანშეწონილია კანონის 39-ე მუხლის 1-ელი პუნქტი, რომელიც ანესრი-
გებს საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების საკითხს, განიმარტოს იმგვარად, რომ საარბიტრაჟო
გადაწყვეტილების მიღება დაუკავშირდეს რეალურ საარბიტრაჟო განხილვას და ამდენად,
წარმოადგენდეს მის პროდუქტს.

რაც შეეხება მეორე შემთხვევას, თუ შეუძლია არბიტრაჟს დაამტკიცოს მხარეთა შორის
მედიაციის ფარგლებში არსებული მორიგება, გააფორმოს იგი, როგორც საარბიტრაჟო გან-
ხილვის დროს მიღწეული შეთანხმება და თუ მოექცევა იგი ნიუ იორკის კონვენციის ქოლგის
ქვეშ?

იმის გამო, რომ ნიუ იორკის კონვენცია საერთოდ არ ახსენებს საარბიტრაჟო შეთანხმე-
ბას, იურიდიულ ლიტერატურასა თუ პრაქტიკაში იყო მსჯელობა იმის თაობაზე, თუ რამდენად
შეიძლება კონვენციის მოქმედების გავრცელება ისეთ შემთხვევებზე, როდესაც მხარეებმა
საარბიტრაჟო განხილვის დროს მიაღწიეს შეთანხმებას და პრაქტიკულად საქმეზე დამდგა-
რი შედეგი მათი კონსესუსია: გაბატონებული შეხედულების თანახმად, თუ დაწყებული საარ-
ბიტრაჟო წარმოება წყდება მხარეებს შორის მიღწეული შეთანხმების საფუძველზე, ზოგადად
მიჩნეულია, რომ შეთანხმებები ექცევა ნიუ იორკის კონვენციის მოქმედების ფეროში.³ ერთ-
ერთ საქმეზე⁴ სასამართლომ განმარტა: არაფერი მიუთითებს იმაზე, რომ მხარეთა მიერ სა-
არბიტრაჟო განხილვისას მიღწეული შეთანხმების საფუძველზე გაფორმებული გადაწყვეტი-
ლება ნაკლებად მბოჭველი ბუნებისაა ნიუ იორკის კონვენციის ქოლგის ქვეშ, ვიდრე დავის
განხილვის შედეგად მიღებული გადაწყვეტილება. სახეზე არ არის ამგვარი გამონაკლისის
დაშვების წინაპირობა. საპირისპირო განმარტების პირობებში, მხარეები ნაკლებმოტივირე-
ბულნი იქნებიან სცადონ მორიგება საარბიტრაჟო განხილვის პირობებში.

ქართულ კანონმდებლობაში ამ ნაწილში სადავო არაფერია, ვინაიდან „არბიტრაჟის
შესახებ“ საქართველოს კანონის 38-ე მუხლი, რომელიც უშუალოდ მხარეთა მორიგებას ეძღ-
ვნება, მე-3 პუნქტში განამტკიცებს შემდეგი შინაარსის დებულებას: მორიგების შესახებ სა-
არბიტრაჟო გადაწყვეტილება გამოტანილ უნდა იქნეს ამ კანონის 39-ე მუხლის მოთხოვნათა
დაცვით. ასეთ საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებას აქვს ისეთივე იურიდიული ძალა, როგორც

¹ *Uwe Hess R.*, Enforcing Consent Awards Under the New York Convention: from “Differences” to Settlement and Back, May 1st, 2018, 20, <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4117511> [25.06.2023].

² იქვე, 14.

³ *Berger P. K.*, International Economic Arbitration, 1993, 582, in: *Vera C.*, Arbitrating Harmony: 'MED ARB' And the Confluence of Culture and Rule of Law in the Resolution of International Commercial Disputes in China, *Columbia Journal of Asian Law*, 2004, 161.

⁴ "5-30-2017 ALBTELECOM SH.A, Plaintiff, v. UNIFI COMMUNICATIONS, INC., Defendant." *ALBtelecom SH.A v. Unifi Commc'ns, Inc.*, 16 Civ. 9001 (PAE), (S.D.N.Y. May. 30, 2017), <<https://casetext.com/case/a-v-unifi-commcns-inc>> [25.06.2023].

დავის არსებითად განხილვის შედეგად გამოტანილ ნებისმიერ სხვა საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებას.

შესაბამისად, საარბიტრაჟო განხილვის ფარგლებში მიღებული ე.წ. „თანხმობითი გადაწყვეტილება“ (Consent Award) არსებითად არის საარბიტრაჟო გადაწყვეტილებები, რომლებიც აფიქსირებს დავის მხარეებს შორის არსებულ მორიგებას.¹

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ „არბიტრაჟის შესახებ“ კანონის 38-ე მუხლის 1-ელი პუნქტის 1-ელი წინადადების თანახმად, თუ საარბიტრაჟო განხილვისას მხარეები მორიგდნენ, არბიტრაჟი წყვეტს განხილვას. ამდენად, კანონის მითითების თანახმად, მორიგება უნდა მოხდეს უკვე დაწყებული საარბიტრაჟო წარმოების ფარგლებში.

ამდენად, ქართულ სამართლებრივ სივრცეში, მედ-არბის ფარგლებში, მედიაციის ეტაპზე მიღწეული შეთანხმების გაფორმება საარბიტრაჟო მორიგებად პრობლემური იქნება.

8. დასკვნა

არ არსებობს კანონი, მიდგომა თუ ტექნიკა, რომელზეც დაზუსტებით შეიძლება თქმა, რომ თუ მან ერთი ქვეყნის სამართლებრივ სივრცეში დადებითი შედეგები მოიტანა სხვა სახელმწიფოს კანონმდებლობასა თუ პრაქტიკაში მისი იმპლემენტაციის შემთხვევაშიც ასევე გაამართლებს. გამონაკლისი არც მედ-არბის ინსტიტუტია, რომელიც ქართული სინამდვილისთვის ახალი ხილია. მედ-არბი პირველ ნაბიჯებს დგამს იმგვარ სოციუმში, რომლის დიდმა ნაწილმა არათუ ამგვარი ჰიბრიდული მოდელის არსებობაზე არ იცის, არამედ, ცალკე აღებული მედიაციის ან არბიტრაჟის ინსტიტუტების შესახებაც კი არ სმენია.

სწორედ ამიტომ, იმ საფრთხეების გათვალისწინებით, რაც მედ-არბს უკავშირდება ეს მექანიზმი საკმაოდ ფრთხილად უნდა იქნეს გამოყენებული. რისკები ყოველთვის არსებობს (ცალკე აღებულ როგორც მედიაციის, ისე არბიტრაჟის პროცესებშიც), სათანადო რეგულირების მიზანი ამ რისკების აღმოფხვრა კი არა, უფრო რეალისტურად, მინიმუმამდე შემცირება უნდა იყოს.

მედ-არბის უმთავრესი ეთიკური დილემები ერთი და იმავე ნეიტრალური სუბიექტის მიერ წარმართული პროცესის ფარგლებში წარმოიშობა, ამასთანავე, სწორედ ერთი პირია ის ელემენტი, რასაც შეუძლია პროცესი უფრო მოქნილი გახადოს, რაც საბოლოო ჯამში დროისა და ფინანსური რესურსის დაზოგვას განაპირობებს, შესაბამისად, სტატიის ფარგლებში დაისვა კითხვა ხომ არ არის „მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონში მოცემული რეგულაციის გამარტივების საჭიროება იმგვარად, რომ მხარეებს მედ-არბის პროცედურის დაწყებამდევე მიეცეთ იმაზე შეთანხმების შესაძლებლობა, რომ ორივე ფაზას ერთი და იგივე პირი წარმართავს?

იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოს ამგვარი ინსტიტუტის ფუნქციონირების გამოცდილება არ აქვს და იმ საფრთხეების მხედველობაში მიღებით, რასაც ერთი და იმავე პირის მიერ წარმართული პროცესი ქმნის, მედიაციის ეტაპზე კონფიდენციალურობის, მხარეთა თვითგამორკვევის, მედიატორის მიუკერძოებლობისა და ნებაყოფლობითობის პოსტულატების დაცვის კონტექსტში, ხოლო არბიტრაჟის სტადიაზე მხარეთა თანასწორობისა და არბიტრის მიუკერძოებლობის ნაწილში, ამ ეტაპზე რეგულაციის შემსუბუქების საჭიროება არ დგას.

რაც შეეხება საპირისპირო მოცემულობას, რეგულაციური ჩარჩოს გამკაცრებას და მხარეებისთვის მათი წერილობითი თანხმობის შემთხვევაშიც კი იმის აკრძალვას, რომ სამედიაციო განხილვის დასრულების შემდგომ არბიტრაჟის პროცესი არ წარმართოს იმავე პირმა, ხსენებული იქნება უხეში ჩარევა მხარეთა ნების ავტონომიის სფეროში.

¹ Kryvoi & Davydenko, Consent Awards in International Arbitration, at 832, in: Uwe Hess R., Enforcing Consent Awards under the New York Convention: from “Differences” to Settlement and Back, May 1st, 2018, 5, <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4117511> [25.06.2023].

ამ ეტაპზე რეკომენდაციის სახით მხოლოდ იმის თქმა შეიძლება, რომ იმ რისკების გათვალისწინებით, რაც დეტალურად იქნა ნაშრომის ფარგლებში განხილული, უმჯობესია, რომ მხარეებმა ამგვარი შეთანხმებები თავიდან აირიდონ და მედ-არბის ფარგლებში მედიაციისა და არბიტრაჟის პროცესების წარმოება სხვადასხვა პირს მიანდონ. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მართოდ იმაზე აპელირებით, რომ ორივე ფაზას იდენტური პირი ხელმძღვანელობს, ვერც არბიტრის აცილების მექანიზმი მოეწოდებათ შემწედ და ვერც სასამართლო.

ამდენად, ქართული რეალობისთვის ყველაზე სარგებლიანი იქნება მედ-არბის თანმიმდევრული (Sequential) პროცესი, რომელშიც ორი პირი მონაწილეობს, ერთი როგორც მედიატორი, ხოლო მეორე როგორც არბიტრი.¹ ორი პირის ჩართვა პროცესში შესაძლებლობას მოგვცემს თავიდან იქნეს არიდებული ეთიკური დილემები.

რაც შეეხება იმ კითხვებს ხომ არ გახდის ეს ყოველივე მედ-არბის პროცესს ნაკლებ ეფექტურს (დროისა და ფინანსური რესურსის თვალსაზრისით) ან რა სხვაობაა მედ-არბზე შეთანხმებასა და იმგვარ მოცემულობას შორის, როდესაც მხარეები ჯერ სამედიაციო განხილვაზე შეთანხმდნენ, ხოლო მისი უშედეგოდ დასრულების შემდეგ არბიტრაჟზე, პასუხი შემდეგი შეიძლება იყოს:

საქმე იმაშია, არბიტრაჟზე შეთანხმებები თუ დათქმები საკმაოდ მწირია ქართულ რეალობაში, როგორც წესი, ამგვარი შეთანხმებების მხარედ საბანკო დაწესებულება გვევლინება.² რთული საფიქრებელია, რომ ფინანსური ინსტიტუტი მედიაციაში წასვლის ინიციატორი (ან თანახმა) იყოს მაშინ, როდესაც პირდაპირ არბიტრაჟისადმი მიმართვა შეუძლია და ამგვარი მიმართვის წინაპირობა დადგა. რაც შეეხება სამედიაციო განხილვაზე შეთანხმებებს, ისინი კიდევ უფრო ნაკლებ შემთხვევაში (უფრო სწორი იქნება თუ ვიტყვით, რომ თითქმის არ) გვხვდება პრაქტიკაში.

ამასთან, განსხვავებით მედიაციასა და არბიტრაჟზე ცალ-ცალკე შეთანხმებებისგან, გადანყვეტილება იმაზე, რომ საკითხი განსახილველად გადაეცეს არბიტრაჟს თუ მედიაციის პროცესში ვერ (ან ნაწილობრივ ვერ) მოგვარდა არსებული პრობლემა, წინ უსწრებს მედ-არბის პროცესს,³ ე.ი. მხარეებისთვის წინასწარ არის ცნობილი ის სავარაუდო სამართლებრივი სცენარი, რომლითაც წარიმართება მათ შორის არსებული უთანხმოება (ასეთის წარმოშობის შემთხვევაში), კერძოდ, მხარეებს დასაწყისიდანვე გარანტირებული აქვთ, რომ თუ მედიაციის პროცესი უშედეგოდ დასრულდა, დავა მაინც არ მივა სასამართლო სისტემამდე და უკიდურეს შემთხვევაში არბიტრაჟის ფარგლებში გადაწყდება.

მედ-არბზე შეთანხმებას, მიუხედავად იმისა, რომ პროცესის სტადიები სხვადასხვა პირმა შეიძლება წარმართოს, მაინც მრავალი დადებითი მოტანა შეუძლია, კერძოდ, მედ-არბის ერთ-ერთი მთავარი უპირატესობა ისაა, რომ მათ შორის არსებული გაუგებრობის მასშტაბი შეამციროს - მედიაციის პერიოდი მხარეებს აძლევს „გაგრილების“ (ე.ი. ემოციების დაცხრობის) შესაძლებლობას,⁴ შედეგად, მედიაციის დროს მცირდება იმ საკითხთა წრე, რომლებზეც არბიტრაჟის მიერ უნდა იქნეს გადაწყვეტილება მიღებული. ამდენად, მხარეები ერთგვარად მომზადებულნი მიდიან არბიტრაჟში.⁵ ხსენებულს მედიაციის პროცესი ახერხებს მისთვის დამახასიათებელი თვითგამორკვევის პრინციპის გამო, რომლის სრულყოფილი რეალიზაცია

¹ Welsh A. N., Switching Hats in Med-Arb: The Ethical Choices Required to Protect Process Integrity, in School of law, Texas A&M University Chapter 10, 6-2021, 233.

² ერთ-ერთი კვლევის ფარგლებში ჩატარებული ინტერვიუების შედეგად გამოიკვეთა არბიტრაჟში ფინანსური - სამომხმარებლო სექსის დავების უპირობო დომინანტობა. დეტალურად იხ. *გყემადაძე ს., კობაძე მ., ... არბიტრაჟის სამართლებრივი და პრაქტიკული ასპექტების მიმოხილვა საქართველოში*, 2018, 18-19.

³ Akpata O., The Place of Med-Arb in the Resolution of Commercial Disputes By, FCIARB, 2012, 2-3, <<https://www.patrelipartners.com/the-place-of-med-arb-in-the-resolution-of-commercial-disputes/>> [25.06.2023].

⁴ Tevendale C., Ambrose H., Naish V., Multi-tier Dispute Resolution Clauses and Arbitration (2015) 1 Turkish Commercial Law Review 31, 33, in: *YIP, Man. Combinations of Mediation and Arbitration: The Singapore perspective. Multi-tier Approaches to the Resolution of International Disputes: A Global and Comparative Study*, 2021, 182,

⁵ Banaitis, NG., Construction Mediation and its Hybridization in Hong Kong, *Organization, Technology and Management in Construction*, 2017, 1534.

ისევ და ისევ სხვადასხვა სუბიექტის მიერ წარმართული მედ-არბის ფარგლებშია შესაძლებელი.

ყველაფერთან ერთად გასათვალისწინებელია მედიაციისა და არბიტრაჟის თავისებურებანიც. სამედიაციო განხილვის სტადიაზე მედიატორისთვის საქმის მასალებს/მტკიცებულებებს არ აქვთ იგივე მნიშვნელობა, რაც არბიტრისთვის. ამდენად, ერთი და იმავე პირის მიერ წარმოებული მედ-არბის პროცესის ის ძირითადი უპირატესობა, რომ არბიტრს არ მოუწევს საქმის მასალების ხელახლა გაცნობა და ამით დაიზოგება დრო და რესურსი, არ არის უპირობოდ გასაზიარებელი.

ნაშრომის ფარგლებში ასევე მიმოხილულ იქნა იმ საკითხთა წრე, რომლებზეც გადაწყვეტილება შეიძლება იქნეს მიღებული მედ-არბის პროცესში, მხარეებს შეუძლიათ შეთანხმდნენ იმგვარად, რომ საკითხების ნაწილი განსახილველად გადაეცეს მხოლოდ მედიაციას, ხოლო საკითხების მეორე ნაწილი დაექვემდებაროს არბიტრაჟის მიერ განხილვას მედიაციასში შეუთანხმებლობის შემთხვევაში. ამასთან, იმის გამო, რომ „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონი მკაფიოდ ადგენს არბიტრაჟის მიერ კერძო ხასიათის ქონებრივი დავების გადაწყვეტის შესაძლებლობას, არბიტრაჟის კომპეტენციის ფარგლები მედ-არბზე შეთანხმების გამო ვერ გაფართოვდება. სწორედ ამიტომ, სამომავლოდ სავარაუდოა, რომ მედ-არბის მექანიზმი ჩვენთან ძირითადად სწორედ ფინანსური დავების შემთხვევაში იქნება გამოყენებადი.

ნაშრომში ყურადღება ასევე გამახვილდა მედ-არბზე შეთანხმების ნამდვილობის წინაპირობებსა და ამ შემთხვევაში სასამართლოს ქცევის სტანდარტს, კერძოდ, რახან ცალსახად მედ-არბის მარეგულირებელი საკანონმდებლო დანაწესები ქართულ სამართლებრივ სივრცეში არ გვაქვს, მედ-არბზე შეთანხმების ნაწილში უნდა დავეყრდნოთ იმ ნორმებს, რომლებიც ცალ-ცალკე მედიაციისა და არბიტრაჟზე შეთანხმების ნამდვილობის პირობებს აწესრიგებს. სასამართლო უფრო მკაცრად უდგება არბიტრაჟზე შეთანხმების ვალიდურობის კლვევას, რაც ლოგიკურია იმ სამართლებრივი შედეგიდან გამომდინარე, რაც საარბიტრაჟო წარმოებას მოსდევს. თუმცა, აქვე აღინიშნა, რომ საარბიტრაჟო შეთანხმება და აქედან გამომდინარე მედ-არბზე შეთანხმებაც, უნდა აკმაყოფილებდეს მისი ნამდვილობის უმთავრეს ნიშანს - ნათლად უნდა დგინდებოდეს მხარეთა ნება სასამართლო იურისდიქციის გამორიცხვაზე და არ უნდა იყოს სავალდებულო შეთანხმებაში იმ კონკრეტული საარბიტრაჟო სასამართლოს გაწერა, რომელსაც მხარეთა შორის მედიაციის ეტაპზე შეუთანხმებლობის შემთხვევაში ექნება საკითხის გადაწყვეტის კომპეტენცია.

ამასთან, სტატიაში განხილული იქნა იმგვარი პრობლემური შემთხვევა, როდესაც მხარე მედ-არბზე შეთანხმების მიუხედავად უარს აცხადებს მედიაციის პროცესში მონაწილეობაზე, როგორ უნდა მოიქცეს მეორე მხარე, შეუძლია თუ არა მიმართოს უშუალოდ არბიტრაჟს ან უნდა მიმართოს თუ არა სასამართლოს? ამ ნაწილში სწორედ იმის გამო, რომ მედ-არბი არც ცალკე აღებული მედიაციაა და არც ცალკე აღებული არბიტრაჟი, მედიაციის პროცესის გარეშე საარბიტრაჟო განხილვა ვერ შედგება. თავის მხრივ, მედიაციაში მხარის იძულებით მოყვანის ბერკეტი არ არსებობს (და არც უნდა არსებობდეს, გარდა სავალდებულო სასამართლო მედიაციის ინსტიტუტისა), შესაბამისად, მხარეს თავისი უფლებების დასაცავად სავარაუდოდ მოუწევს სასამართლო მექანიზმის გამოყენება და სწორედ მანვე უნდა მიუთითოს, რომ მეორე მხარის მიერ შეთანხმების უგულებელყოფა გახდა სასამართლოსთვის მიმართვის წინაპირობა.

შესაბამისად, მედ-არბის, როგორც ინსტიტუტის დადებით და უარყოფით მხარეებზე მსჯელობა აჩვენებს, რომ ამ მოდელის წარმატება თუ წარუმატებლობა მნიშვნელოვნად უკავშირდება მასში მონაწილე მხარეების ქცევას.

ნაშრომის ფარგლებში წამოიჭრა საკითხი მედ-არბის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების სამართლებრივ ბუნების თაობაზეც, უდავოა, რომ თუ საქმეზე შედეგი არბიტრაჟში დადგა, იგი იქნება შესასრულებლად სავალდებულო და ასევე მოექცევა ნიუ იორკის კონვენციის მოქმედების სფეროში. ხოლო, თუ მხარეებმა შეთანხმებას მედიაციის სტადიაზე მიაღწიეს,

მისი გაფორმება არბიტრაჟის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებად (ან არბიტრაჟში მიღწეულ შეთანხმებად) ამჟამინდელი მოწესრიგების ფარგლებში არ არის შესაძლებელი. შესაბამისად, თუკი მხარეებს სურთ, რომ მედიაციაში დამდგარი შეთანხმება შესასრულებლად სავალდებულო იყოს, მასშივე უნდა გაწერონ აღსრულების პროცედურა.

საბოლოოდ უნდა აღინიშნოს, რომ მხარეები, რომლებიც ვერ რიგდებიან მედიაციის პროცესში საჭიროებენ არბიტრაჟის ფინალურ ბუნებას, ხოლო მხარეები, რომლებიც არბიტრაჟს მის სასამართლო პროცესთან მსგავსებას უწუნებენ, საჭიროებენ მედიაციის მოქნილობას. ამ მოთხოვნების შერწყმისა და დაბალანსების შესაძლებლობას კი საუკეთესოდ სწორედ მედ-არბი უზრუნველყოფს.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“ (მიღებულია 2019 წლის 18 სექტემბერს);
2. საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი (მიღებულია 1997 წლის 14 ნოემბერს);
3. საქართველოს კანონი „არბიტრაჟის შესახებ“ (მიღებულია 2009 წლის 19 ივნისს);
4. საქართველოს არბიტრთა ასოციაციის „არბიტრთა ეთიკის კოდექსი“ (მიღებულია 2013 წელს, საქართველოს არბიტრთა ასოციაციის მიერ);
5. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაცია“, „მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი“, (დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილს საერთო კრების მიერ);
6. „არბიტრაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტის განმარტებითი ბარათი;
7. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2018 წლის 18 იანვრის განჩინება საქმეზე №ას-148-140-2017;
8. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2011 წლის 25 ოქტომბრის განჩინება საქმეზე №2ბ/3055-11;
9. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 15 ივლისის განჩინება საქმეზე #ას-809-862-2011;
10. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის 6 ივნისის განჩინება საქმეზე #ას-549-519-2011;
11. ანდლუდაძე ქ., საარბიტრაჟო შეთანხმების შინაარსის ნამდვილობა (შედარებით სამართლებრივი ანალიზი გაეროს მოდელურ კანონთან), სასემინარო ნაშრომი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბ., 2013, 9, 14-15;
12. ბეჩაძე ს., კონფიდენციალურობის დაცვის სპეციფიკა მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2017“, თბ., 2018, 49, 52;
13. გიჩინ ბახინეთი ქ., უიღისი თ., მედიაცია, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - წელიწდეული 2016“, თბ., 2017, 251;
14. გუჩიანი ა., მოსამართლის უფლებამოსილება სასამართლო მედიაციის წარმართვის პროცესში, დისერტაცია, თბ., 2019, 50;
15. ედიშბახაშვილი თ., სასამართლოს ჩარევის ფარგლები საარბიტრაჟო წარმოებაში ქართული კანონმდებლობის თანახმად, ნაშრომი წარდგენილია სამართლის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თბ., 2019, 5;
16. თითბეჩიძე გ., საქართველოს კანონი „არბიტრაჟის შესახებ“ კომენტარი, მეორე გამოცემა, თბ., 2020, 6, 32-33;
17. კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებები მედიაციის პროცესში, თბ., 2020, 2;
18. კეკელიძე გ., ტყემალაძე ს., გზამკვლევი არბიტრაჟში საქალაქო (რაიონული) სასამართლოს მოსამართლეებისთვის, 2017, 22;
19. კვიციანი თ., მედ-არბი/არბ-მედი და მისი განვითარების პერსპექტივები საქართველოში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - წელიწდეული 2014“, თბ., 2016, 27;
20. კიმბეჩიძე კ. კოვაკი, ახალი ღვინო საჭიროებს ახალ ღვინის ჭურჭელს (ტიკი - რომელიც დამზადებულია ცხოველის ტყავისგან): იურისტის ეთიკის გარდაქმნა, რათა მან შეჯიბრებითობის გამორიცხვით შეძლოს პრობლემის გადაჭრა: მედიაცია (მედიატორობა), ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, წელიწდეული 2012“, თბ., 2013, 146;
21. მაჩველიძე თ., მედიაცია, როგორც პროფესია: ეთიკის მოდელები, პრინციპები და გამოწვევები დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული 2017“, თბ., 2018, 169-170;
22. მაჩაიძე თ., უზრუნველყოფის ღონისძიებების გამოყენების და ცნობა-აღსრულების პირობები საარბიტრაჟო წარმოებისას, დისერტაცია, თბ., 2019, 16-17, 19-20;

23. მოქია ი., საარბიტრაჟო არბიტრაჟო გადაწყვეტილების ადაწყვეტილების ცნობისა და აღსრულების რეგულირების პრობლემები ქართული სამართლის და ნიუ-იორკის 1958 წლის კონვენციის მიხედვით (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი), ჟურნ. „სამართალი და მსოფლიო“, დეკემბერი, 2019, 88;
24. ოჯონიკიძე ე., მედიაციის გზამკვლევი, თბ., 2021, 30;
25. ჟოხიძე დ., ბოდიში და პატიება მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - წელიწადული 2014“, თბ., 2016, 38;
26. ცყემადე ს., კობალაძე მ., არბიტრაჟის სამართლებრივი და პრაქტიკული ასპექტების მიმოხილვა საქართველოში, 2018, 22;
27. ფიცხელაუხი ნ., ქართული საარბიტრაჟო კანონმდებლობის ჰარმონიზაციის პრობლემები ევროკავშირის ქვეყნებისა და საერთაშორისო კანონმდებლობებთან, თბ., 2015, 9, 65;
28. ყანდაშვილი ი., საქართველოში მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასამართლო ფორმები, სადისერტაციო მონოგრაფიული კვლევა, შედარებითი ანალიზი, თბ., 2018, 106;
29. ყანდაშვილი ი., მედიაცია, როგორც დავის გადაწყვეტის ალტერნატიული საშუალება: შრომითი მედიაციის მაგალითზე, ჟურნ. „ადამიანის უფლებათა დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში სტატიათა კრებული“, თბ., 2014, 200;
30. ცეხვაძე გ., საერთაშორისო არბიტრაჟი (შედარებითი ანალიზი), თბ., 2008, 16, 18, 20, 99;
31. ძაგნიძე დ., მედიაციის მოწესრიგების ქართული მოდელი საკანონმდებლო რეფორმის ფონზე, მედიაციის მნიშვნელობა და განვითარების პერსპექტივა საქართველოში, თბ., 2021, 10;
32. წულაია თ., თვითგამორკვევა, როგორც ძირითადი ღირებულება მედიაციის პროცესში ეთიკის კოდექსებსა და სამართლებრივ ნაშრომებში: კონკურენცია დავის მონაწილე მხარეთა ავტონომიასა და შინაარსობრივ სამართლიანობას შორის, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - წელიწადული 2017“, თბ., 2018, 253;
33. წულაძე ა., სასამართლო მედიაციის ქართული მოდელი ევრო-ამერიკულ პრიზმაში, დისერტაცია, თბ., 2016, 18, 21;
34. ჭანკვეტაძე ს., არბიტრაჟის მნიშვნელობა და განვითარების პერსპექტივები საქართველოში, ნაშრომი წარდგენილია სამართლის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, თბ., 2020, 22;
35. ჯაფარიძე ს., საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების გაუქმებისა და საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების ცნობასა და აღსრულებაზე უარის თქმის ურთიერთმიმართება, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა - წელიწადული 2013“, თბ., 2014, 193;
36. გერმანიის სამოქალაქო კოდექსი (BGB),
37. Uniform Mediation Act and Official Comments, 2003 J. Disp. Resol,
38. ABA code of ethics for commercial arbitrators;
39. Arbitration Act 1991;
40. Arbitration Act 1996;
41. Arbitration Law of the People's Republic of China;
42. An Ordinance to reform the law relating to arbitration, and to provide for related and consequential matters;
43. Approval Of Ethical Guidelines For Mediators, In The Supreme Court Of Texas, Misc. Docket No. 05- 9107;
44. Commercial Disputes Arbitration Rules and Mediation Procedures;
45. Estonia Code of Civil Procedure;
46. European Code of Conduct for Mediation Providers;
47. IBA Rules of Ethics for International Arbitrators;
48. Istanbul Arbitration Centre Mediation-Arbitration Rules;
49. German Code of Civil Procedure (ZPO);
50. Model Standards of Conduct for Mediators Standard V(A) (2005);
51. SIAC-SIMC ARB-MED-ARB Protocol (AMA Protocol);
52. UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation, 2002;
53. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration;
54. Akpata O., The Place Of Med-Arb In The Resolution Of Commercial Disputes By, FCIARB, 2012, 2-3;
55. Alper G., “Double Hatting” under Med-Arb: A Comparative Analysis, 2021;
56. Banaitis, NG, Construction mediation and its hybridization in Hong Kong, Organization, Technology and Management in Construction, 2017, 1534;
57. Barsky A., “MED-ARB”: Behind the Closed Doors of a Hybrid Process, Family Court Review, 2013, 641-642;
58. Batiashvili I., Confidentiality in Mediation in Resolving Property Disputes: Reality and Challenges, International Journal of Law: “Law and World”, N 21, 2022, 2;
59. Batson Baril M., Dickey D., MED-ARB: The Best of Both Worlds or Just a Limited ADR Option?, 2017, 1-5;

60. *Blankley K.*, Keeping a Secret from Yourself? Confidentiality When the Same Neutral Serves Both as Mediator and as Arbitrator in the Same Case, *Baylor Law Review*, Forthcoming, 2011, 317, 319, 320-321, 324, 333;
61. *Bondy V., Doyle M.*, *Mediation in Judicial Review: A Practical Handbook for Lawyers*, 2011, 11, 13;
62. *Campolieti M., Riddell Ch.*, Does Mediation-Arbitration Reduce Arbitration Rates? Evidence from a Natural Experiment, 2018, 1;
63. *Cristabel A.*, Arbitrator's Dilemma: Troubles with the Same Person as Both Mediator and Arbitrator in Indonesia? *JURIS GENTUM LAW REVIEW*, vol. 7 (1), 2020, 69;
64. *Deason E. E.*, „Combinations of Mediation and Arbitration with the Same Neutral: A Framework for Judicial Review”, *Arbitration Law Review*, Volume 5 Yearbook on Arbitration and Mediation, Article 12, 2013, 219-224, 226;
65. *Drummond R.*, A Case for Arb-Med: Why Consider it and How to Draft an Arb-Med Clause, 2006, 1, 3;
66. *Elrod D. L.*, The Need for Confidentiality in Evaluative Processes: Arbitration and MED/ARB in Family Law Cases, *Family Court Review*, Vol. 58 No. 1, 2020, 27-29, 34-35;
67. *Faris A. J.*, An Analysis of The Theory and Principles of Alternative Dispute Resolution, Submitted in Accordance with the Requirements for the Degree of Doctor of Lawys at the University of South Africa, 1995, 170-171;
68. *Finn M.*, Remaining the Dispute Resolution Epicentre: is Med-Arb in Europe's future? *Construction Law International*, Vol 16, ISSUE 1, 2021, 18, 20;
69. *Gracious T.*, *The Downside of Arb-Med-Arb Procedures*, 2015;
70. *Gu W.*, Hybrid Dispute Resolution Beyond the Belt and Road: Toward a New Design of Chinese Arb-Med(-Arb) and its Global Implications, *Washington International Law Journal*, Volume 29, Number 1, 2019, 6;
71. *International Arbitration Survey: Adapting Arbitration to a Changing World*, The Queen Mary University of London, School of International Arbitration, 2021, 3;
72. *International Arbitration Survey 2018: The Evolution of International Arbitration*;
73. *International Arbitration Survey*, The Queen Mary University of London and White & Case LLP ('QMUL Survey 2018'), 2018, 7;
74. *Kaster A. L.*, Will There Be a Vast Worldwide Expansion Of Mediation for International Disputes?, *Alternatives to the Hight Cost of Litigation*, Vol. 33 No. 8, 2015, 120;
75. *Lu Y.*, Med-Arb and Arb-Med: A Law and Economic Analysis, *Harvard Negotiation Law Review*, [Vol. 27:253], 2022, 260;
76. *Macmillan R.*, *A Practical Guide for Mediators*, 2012, 55, 72;
77. *Med-Arb Commentary, A Guide for Legal and ADR Practitioners*, 2022, 4, 10;
78. *Nigmatullina D.*, *Developing Efficient Dispute Resolution Solutions for International Commercial Disputes: Ways to Address Concerns Associated with the Combined Use of Mediation and Arbitration by the Same Neutral*, This Thesis is Presented for the Degree of Doctor of Philosphy in Law of The University of Western Australia, 2016, 24, 33, 36;
79. *Nolan-Haley J.*, *Mediation: The "New Arbitration"*, *Harvard Negotiation Law Review*, 2012, 86;
80. *Pappas B.*, *Med-Arb and the Legalization of Alternative Dispute Resolution*, *Harvard Negotiation Law Review*, Vol. 20, No. 1, 2015, 159, 167-168, 171-172, 175, 177, 184, 186;
81. *Phillips F. G.*, A Case Study Demonstrates How the Entertainment Business--and Everyone Else Can Benefit by Using Hybrid Med-Arb Processes, *Alternatives*, VOL. 25 NO.4, 2007, 67;
82. *Pilkerton Cairnie T., Pope J.*, *Mediation Skills and Process*, The Northern Virginia Mediation Service, 2015, 1-2;
83. *Report Alternative Dispute Resolution: Mediation and Concilation*, Law Reform Commission, 2010, 1;
84. *Silberberg H. R., Badaracco P. A.*, Arb-Med: Workable or Worrisome?, *NYSBA New York Dispute Resolution Lawyer* Vol. 12, No. 2, 2019, 34;
85. *Steadman F.*, *Handbook on Alternative Labour Dispute Resolution*, ILO International Training Centre, 2008, 9;
86. *Shahla F. A.*, *The Legal Framework for Med-Arb Developments in China: Recent Cases, Institutional Rules and Opportunities* (October 18, 2016). *Dispute Resolution International*, DRI 119, 2016, 123-124, 119-120;
87. *Shivam G.*, *Med-Arb: A Novel ADR Approach*, 2016, 2, 6;
88. *Sussman E.*, *Developing an Effective Med-Arb/Arb-Med Process*, *The Neutral Corner*, the newsletter for finra neutrals, volume 2, 2018, 1, 2, 3;
89. *Sussman E.*, *The New York Convention Through a Mediation Prism*, *Dispute Resolution Magazine* Volume 15, Number 4, 2009, 10;
90. *Telford E. M.*, *Med-Arb: A Viable Dispute Resolution Alternative*, *Current Issues Series*, Queen's University, 2011, 1, 3, 6, 12;
91. *The international Comparative Legal Guide to: International Arbitration, A Practical Insight to Cross-border International Arbitration Work*, 2009, 29;
92. *Uwe Hess R.*, *Enforcing Consent Awards Under The New York Convention: From "Differences" to Settlement and Back*, 2018, 5, 14, 20;

93. Vera C., Arbitrating Harmony: 'MED ARB' And The Confluence of Culture And Rule of Law In The Resolution of International Commercial Disputes in China, *Columbia Journal of Asian Law*, 2004, 160-161;
94. Vorys Y., The Best of Both Worlds: The Use of Med-Arb for Resolving Will Disputes, *Ohio State Journal On Dispute Resolution*, [Vol. 22:3], 2007;
95. Welsh A. N., Switching Hats in Med-Arb: The Ethical Choices Required to Protect Process Integrity, in *School of law, Texas A&M University Chapter 10*, 2021, 214-218, 222-223, 230, 233;
96. Yamshon D., Drafting the Arbitration Clause, *Construction ADR*, published by the American Bar Association Construction Industry Forum, 2014, 4;
97. YIP, Man., Combinations of Mediation and Arbitration: The Singapore Perspective. Multi-tier Approaches to the Resolution of International Disputes: A Global and Comparative Study, 2021, 182, 194;
98. *Heartronics Corporation v EPI Life Pte Ltd and Others* [2017] SGHCR 17;
99. "05-30-2017 ALBTELECOM SH.A, Plaintiff, v. UNIFI COMMUNICATIONS, INC., Defendant." *ALBtelecom SH.A v. Unifi Commc'ns, Inc.*, 16 Civ. 9001 (PAE), (S.D.N.Y. May. 30, 2017);
100. *U.S. Steel Mining Company v. Wilson Downhole Serv*, 02: 00cv1758, (W.D. Pa. Oct. 5, 2006);
101. *Bowden v. Weickert*, Court of Appeals No. S-02-017, Trial Court No. 99-CV-395, (Ohio Ct. App. Jun. 20, 2003);
102. *Motor Wheel Corp. v. Goodyear Tire Rubber Co.* (1994), 98 Ohio App.3d 45, 52;
103. <<https://simc.com.sg/dispute-resolution/arb-med-arb/>>[21.09.2023].
104. <<https://mediators.ge/ka//how-to-become>> [21.09.2023].

სალომე ბერიძე¹

მხარეთა თვითგამოკვევის ხელშეწყობისა და მედიატორის მიუკეხილობის ვალდებულებათა ურთიერთმიმართება და მოქმედების ფარგლები მედიაციის პროცესში

მედიაციის, როგორც დავის ადგიხნატიური გადაწყვეტის საშუალების, პოპულარიზაციის ზედსთან ეხ-
თად, იზიარება საკითხების ჩამონათვადი, რომლებიც პირობდებიან თავად მედიაციის პროცესში და
რომლებიც, იმავდროულად, ახლვეს საზოგადოების ნდობას ამ ინსტიტუტისადმი, განაპირობებს მედი-
აციის ხოლის მნიშვნელობის აღიქვას დავის გადაწყვეტის სხვა ფორმებთან. მედიაციის მიერ თვით-
გამოკვევის (ინფორმირებული გადაწყვეტილების) პრინციპის ხელშეწყობასა და მიუკეხილობის
ვადებულებას შორის გონივრული ბაღანსის დაცვა იმ საკითხთაგანია, რომელიც განსაკუთრებით
პირობდებიან საერთაშორისო თუ ქართულ სამეცნიერო ღიუხაგუხასა და პრაქტიკაში. მოსახიებათა
სიუხვე და მოწესიხიების ახასაკმახისობა განაპირობებს, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, მედიაცი-
ებისთვის ფაქტო დისკრეციის მინიჭებას, პეხსონადუხად გადაწყვიტოს, კონფლიქტის წაქიხთვის
მეთოდები, ხაც საფიხის შემცველია მედიაციის მთავარი ახისი შენაქრუნების თვადსაზიხისით და
უკავშირდება ბევი ეტიკუხი გამოწვევას.

სტატიის მიზანია მიუკეხილობისა და მხაქეთა თვითგამოკვევის, როგორც მედიაციის პრო-
ცესის ოქი ფუნდამენტუხი პრინციპის, ანადიზი, მიუკეხილობისა და თვითგამოკვევის პრინცი-
პის ხელშეწყობის მედიაციისუდი ვადებულებების თავისებუხებების განხილვა, მათი მოქმედების
ფაქტების განსაზღვრა სამაქტიანიობის დაცვის პიხისპიხ, სხვადასხვა მედიაციის მოდელსა თუ და-
ვის ტიპში. ნაშქომი წაქმოაქენს პირობდემუხ საკითხებთან გამკლავების შესაქლო გზებს მედიაცი-
თა ეტიკუხი ვადებულებებს შორის გონივრული ბაღანსის დაცვის უზიუნველსაყოფად და მედიაციის
პროცესის ეტიკუხი მთლიანობის დაცვისთვის, ხაც, საბოლოო ჟამში, მოემსახუხება მხაქების, მესა-
მე პიხთა ინტეხელების ხეადიზებას, მედიაციისადმი ნდობის შენაქრუნებას და სამაქტიანი პრაქტი-
კის დანეხგვას.

სტატია ეთმობა თვითგამოკვევის პრინციპის (ინფორმირებული გადაწყვეტილების) ხელშეწყო-
ბისა და მიუკეხილობის ვადებულებათა ახისი განხილვას, ამ ვადებულებებისა და სამაქტიანიო-
ბის პრინციპის თანაზომიეხების დაცვის აუცილებლობის საკითხს, მათ უქთიექტიმიმაქთებას და მოქ-
მედების ფაქტების განსაზღვრას საოჯახოსამაქთებეხივ დავებში, ხელშემწყობ და შეფასებით მედი-
აციის მოდებში. ანადიზი ეფუქნება როგორც საქაქთველოში მოქმედ კანონმდებლობას, ასევე, სხვა-
დასხვა უცხოუხი მაქთდწესიხიგში ახებუდ საკანონმდებლო თუ მეცნიერუდ მიდგომებს.

საკვანძო სიგყვები: მედიაცია, ეტიკუხი დიდმა, თვითგამოკვევა, მიუკეხილობა, სამაქ-
ტიანიობა, პროფესიუდი ხრევა.

1. შესავალი

ყველაზე ფართოდ მიღებული განმარტებით, მედიაცია წარმოადგენს პროცესს, სადაც მე-
სამე ნეიტრალური პირი ხელს უწყობს მხარეებს დავის გადანყვეტაში და არ არის უფლება-

¹ სამართლის მაგისტრი, მედიატორის სასერტიფიკატო პროგრამის კურსდამთავრებული, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სამართალშემოქმედების დეპარტამენტის კერძო სამართლის სამმართველოს იურისტი. <https://orcid.org/0009-0002-5013-8561>.

მოსილი განსაზღვროს დავის შედეგები.¹ „მედიაციის პროცესის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ მხარეებმა თავად ეცადონ და უზრუნველყონ მათ შორის არსებული კონფლიქტის სტრუქტურირებული პროცესის ჩარჩოებში, მედიატორის დახმარებით, შეთანხმებით დასრულება“.²

მედიაცია ეფუძნება მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპს, რომელიც ამკვიდრებს მედიატორის ვალდებულებას, ხელი შეუწყოს მხარეებს ამ პრინციპის განხორციელებაში. მხარის ავტონომიის ხელშეწყობის პროცესში მედიატორმა უნდა უზრუნველყოს მხარეთა ინფორმირებული მონაწილეობა, ვინაიდან „მის გარეშე ფუჭია მედიატორის დაპირება ავტონომიისა და თვითგამორკვევის შესახებ.“³ იმავდროულად, მედიაციისთვის არსებითად მნიშვნელოვანია მედიატორის მიერ მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვა. მიუკერძოებლობა გულისხმობს თავისუფლებას ფავორიტიზმისგან. მედიატორის მიუკერძოებლობის ვალდებულება წარმოადგენს წარმატებული მედიაციის პროცესის ერთ-ერთ გარდამტეხ პუნქტს.⁴

თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის პროცესში წარმოიშობა ისეთი სიტუაციები, როდესაც მედიატორის მიუკერძოებლობა საფრთხის ქვეშ დგება და მედიატორს უწევს გააკეთოს ეთიკურად გამართლებული არჩევანი. „მედიაციის ფუნდამენტური პრინციპები, პრაქტიკულ სიტუაციებში, შეიძლება დაუპირისპირდეს ისეთ მაღალ ღირებულებებს, როგორცაა ადამიანის ჯანმრთელობა და უსაფრთხოება, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესები და სამართლიანობაც კი. შესაბამისად, შეიძლება გამოიყოს სიტუაციები, როდესაც მედიატორი ეთიკური დილემების წინაშე აღმოჩნდება და მოუწევს, ამ ღირებულებათა შეწონადობის გზით, მართებული ქმედების განხორციელება/გადაწყვეტილების მიღება, მათ შორის, მედიაციის შეწყვეტის თაობაზეც კი.⁵ მედიატორისთვის ეთიკური დილემები სერიოზულ დაბრკოლებას წარმოადგენს. განსაკუთრებით, ისეთ შემთხვევებში, როდესაც საქმე ეხება მოწყვლადი ჯგუფების, საოჯახო დავებში არასრულწლოვნების, დაუცველი მხარეების ინტერესების მედიაციის პროცესში წარმოდგენის აუცილებლობას⁶. დილემების უმეტესობა უკავშირდება თვითგამორკვევას, რომელიც მედიატორის მიუკერძოებლობასა და ნეიტრალურობას საფრთხის ქვეშ აყენებს.⁷

წინამდებარე სტატიის კვლევის საგანს წარმოადგენს მედიაციის პროცესში მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულების ურთიერთმიმართების და მედიატორის ეთიკურად გამართლებული მოქმედების ფარგლების განსაზღვრა, იმავდროულად, ამ საკითხთან დაკავშირებით საზღვარგარეთის ქვეყნებსა და საქართველოში არსებული ნორმატიული მოწესრიგება. საკვლევი თემის აქტუალობას განაპირობებს ქართულ სამეცნიერო სივრცეში კვლევების სიმცირე და ნორმატიული ბუნდოვანება. აღნიშნულის გათვალისწინებით მნიშვნელოვანია მოხდეს საკანონმდებლო რეგულაციების მიმოხილვა, მათი დადებითი და უარყოფითი მხარეების შეფასება და საერთაშორისო სტანდარტებთან

¹ Weckstein T. D., In Praise of Party Empowerment - And of Mediator Activism, Willamette Law Review, 1997, Vol. 33, 508, მითითებულია: Munjal D., Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, Pretoria Student Law Review, Vol. 6, 2012, 69.

² ყანდაშვილი ი., საქართველოს მედიაციის მაგალითზე დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და არასასამართლო ფორმები, თბილისი, 2018, 66, <https://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [28.05.2023].

³ Nolan-Haley J., Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educating Decision-making, Notre Dame Law Review, Vol. 74, No. 3, 1999, 775.

⁴ შაკინოვი ნ., მიუკერძოებლობისა და ნეიტრალობის პრინციპთა არსობრივ-პროცესუალური შინაარსი მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 258.

⁵ ჩიგაშვილი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 66.

⁶ იქვე.

⁷ Heidi N., Burgess G., Glaser T., Yevsyukova M., Transformative Approaches to Conflict, University of Colorado Conflict Research Consortium Transformative Approaches to Conflict, 1996, 34, მითითებულია: მაჩვედაშიძი თ., მედიაცია, როგორც პროფესია: ეთიკის მოდელები, პრინციპები და გამოწვევები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 172.

შესაბამისობაზე მსჯელობა. „მედიაცია საჭიროებს კონტექსტზე მიბმულ დაბალანსებულ მიდგომას, რომელიც განსაკუთრებით ნათელი მაშინ არის, როდესაც სახელმძღვანელო პრინციპები ერთიანია.“¹ „ეთიკური დილემების კატეგორიზაცია ეხმარება მედიატორს განსაზღვროს სხვადასხვა სიტუაციური მიდგომა; საჭიროს ხდის შეიქმნას პრაქტიკული „გაიდლაინები“ და შემუშავდეს პროცესის მართვის სტრატეგიები.“² უფრო მეტიც, იმ რეალობის გათვალისწინებით, რომ თანდათანობით მედიაცია სცილდება მის კლასიკურ განმარტებას და მედიატორი ხელშემწყობი როლიდან ინაცვლებს შემფასებელი სუბიექტის როლში,³ აუცილებელი ხდება ერთიანი მიდგომის ჩამოყალიბება, რეგულაციებსა და პრაქტიკული გამოწვევებზე მსჯელობით.

2. მედიაცია და ეთიკურ ვალდებულებათა სისტემა

ეთიკა, მისი არსის გათვალისწინებით, მოკლებულია ზუსტი განსაზღვრების შესაძლებლობას. ზოგადად, ის შეიძლება განიმარტოს, როგორც ყველა პროფესიული ჯგუფისათვის აღიარებული ქცევის წესების ერთობლიობა.⁴ ეთიკურად ითვლება დამკვიდრებულ პროფესიულ სტანდარტებთან შესაბამისი ქცევა.⁵

ეთიკური სტანდარტების დამკვიდრებასა და მის სწორად გამოყენებას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მედიაციის პროფესიისთვის. „ეთიკის ნორმების განმტკიცება შესაბამისი სფეროს პროფესიად ჩამოყალიბების მანიშნებელია,“ რადგან „თვითრეგულირებადი პროფესიები, როგორც წესი, მოითხოვენ მათი წარმომადგენლების განსაზღვრული ნორმებისადმი დაქვემდებარებას.“ თუმცა მედიატორთათვის ქცევის ეთიკური წესების დადგენა გარკვეულ საფრთხეებს შეიცავს. მედიატორთათვის ქცევის ეთიკური წესების დადგენა კონცეპტუალურად ეწინააღმდეგება მედიაციის ბუნებას. ამიტომაც საჭიროა ბალანსის დაცვა. მედიატორის ქცევის მონესრიგება უნდა განხორციელდეს მისთვის მოქმედების თავისუფლების ფარგლების შენარჩუნებით.⁶

ამ მიზნის მისაღწევად როგორც ევროკავშირის⁷ მასშტაბით, ასევე ამერიკის შეერთებულ შტატებში⁸ (შემდგომში - აშშ) მოქმედებს მედიატორთა ქცევის წესები და სტანდარტები. აშშ-ის, სულ მცირე, 27 შტატს აქვს კანონმდებლობა, ასევე, სასამართლოს მიერ დადგენილი ქცევის სტანდარტები. გარდა ამისა, ორგანიზაციები და დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ცენტრები ქმნიან თავიანთ სტანდარტებს კონკრეტულ სფეროებში.⁹ ცალკეული განსხვავებების მიუხედავად, ისინი ერთმნიშვნელოვნად აღიარებენ თვითგამორკვევის პრინციპისა და მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვის აუცილებლობას მედიაციის პროცესში.

¹ *Munjal D.*, Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, *Pretoria Student Law Review*, Vol. 6, 2012, 69.

² *მაჩვევლაშიძე თ.*, მედიაცია, როგორც პროფესია: ეთიკის მოდელები, პრინციპები და გამოწვევები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 172.

³ *Munjal D.*, Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator, *Pretoria Student Law Review*, Vol. 6, 2012, 70; ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ. ასევე *მაჩვევლაშიძე თ.*, მედიაცია, როგორც პროფესია: ეთიკის მოდელები, პრინციპები და გამოწვევები, ჟურნალი „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 173.

⁴ *Wilson B.*, Mediation Ethics: An Exploration of Four Seminal Texts, *Cardozo Journal Conflict Resolution*, Vol. 12, 2010-2011, 122, მითითებულია: *ჩიგაშვიდი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 25.

⁵ *Kovach K. K.*, *Mediation, Principles and Practice*, 3rd ed., Thomson West, United States of America, 2004, 395, მითითებულია: იქვე.

⁶ *ჩიგაშვიდი ნ.*, მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 26.

⁷ *European Code of Conduct for Mediators*, 2004.

⁸ *Model Standards of Conduct for Mediators*, American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution, adopted 1994, amended in 2005; *Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation*, Association of Family and Conciliation Courts, 2000.

⁹ *Kallipetis M.*, *Mediation Ethics in Europe*, No. 2, 2014, 65,

https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/doqu/2014/2/DOQU_2211-9981_2014_002_002_004.pdf [18.04.2022].

3. მიუკერძოებლობის პრინციპი

3.1. მიუკერძოებლობის პრინციპის არსი

მიუკერძოებლობა არის მთავარი ატრიბუტი მედიატორისთვის და ის აისახება ქცევის სტანდარტების უმრავლესობაში. მიუკერძოებლობის მოთხოვნა, ზოგადად, განმარტებულია, როგორც ნეიტრალიტეტის გამოხატვა პროცესში მონაწილე ყველა პირის მიმართ და მიუკერძოების არარსებობა დავის საგნის მიმართ.¹ სხვა მხრივ, მიუკერძოებლობა განმარტებულია, როგორც თანასწორ, ობიექტურ და სამართლიან მიდგომად მხარეთა მიმართ.² მიუკერძოებლად ქცევა უფრო მეტია ვიდრე ინტერესის, ან პირადი შეხედულების არქონა, რომელიც მოქმედებს პროცესზე, ან მხარეთა თანასწორობაზე. ის ასევე ნიშნავს მოქმედებას მხარეების მიერ არჩეული შედეგების ხელშეწყობისათვის.³

მედიატორმა პროცესის განმავლობაში არ უნდა გამოიყენოს იმგვარი ფრაზები, არ უნდა გააჟღეროს იმგვარი წინადადებები (მით უფრო რჩევა ან მითითება), რომლებიც რომელიმე მხარისთვის მიმანიშნებლად ან მათ სასარგებლოდ იქნება აღქმული⁴ და მეორე მხარის ინტერესებთან მიმართებით ერთი მხარის უპირატეს მდგომარეობას განაპირობებს.⁵ ამდენად, მიუკერძოებლობის ვალდებულება მედიატორისგან მოითხოვს როგორც შინაგან მიუკერძოებლობას, ასევე იმგვარად ქცევას, რომ იგი ობიექტური დამკვირვებლის თვალში აღიქმებოდეს ასეთად.

ხშირად ნეიტრალურობასა და მიუკერძოებლობას ერთი და იგივე შინაარსით იყენებენ. თუმცა მათ შორის არსებობს არსობრივი განსხვავება: ნეიტრალობა მიემართება მედიატორის ცოდნას/ინტერესს დავის შედეგისადმი, ხოლო მიუკერძოებლობა უკავშირდება მედიატორის ქცევას მხარეთა მიმართ უშუალოდ პროცესის განმავლობაში⁶, გარდა ამისა, მიუკერძოებლობა თავისი ხასიათით აბსოლუტური ბუნებისაა, როცა ნეიტრალობის არსებობა ხარისხობრივად შეიძლება განისაზღვრებოდეს.⁷ მიუხედავად, არსებული განსხვავებებისა, კოდექსთა უმრავლესობა ამ ტერმინებს ერთმანეთის მონაცვლეობით, სინონიმებად იყენებს.⁸

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონი აღიარებს მიუკერძოებლობის დაცვის ვალდებულებას.⁹ კანონი დეკლარაციულად აღნიშნავს მითითებულ პრინციპს და არ განმარტავს, როგორი ქმედება შეიძლება ჩაითვალოს მიუკერძოებად. მსგავსი შინაარსის დებულებას ითვალისწინებს საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსიც.¹⁰ თუმცა იგი უფრო დეტალურად განსაზღვრავს მედიატორისათვის წაყენებულ მოთხოვნებს მიუკერძოებლობის დაცვის პროცესში.¹¹ იგი მედიატორს ავალდებულებს იყოს თავისუფალი, როგორც სუბიექტური მიუკერძოე-

¹ Bobette W., An Ethical Evaluation Process for Mediators: A Preliminary Exploration of Factors Which Impact Ethical Decision-Making, Law in Context, Vol. 35, No. 1, 2017, 78.

² Boule L, Mediation: Principles, Process, Practice, 3rd ed., LexisNexis Butterworths, 2011, 166-167.

³ Douglas S., Neutrality, Self-determination, Fairness and Different Models of Mediation, James Cook University Law Review, Vol. 19, 2012, 144.

⁴ კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების მედიაციის პროცესში, თბილისი, 2020, 16, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [28.05.2023].

⁵ ჩიგაშვილი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – ნელინდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 85.

⁶ Cohen O., Dattner N., Luxenburg A., The Limits of the Mediator's Neutrality, Mediation Quarterly, Vol. 16, No. 4, 1999, 342.

⁷ იქვე, 344.

⁸ McCorkle S., The Murky World of Mediation, Conflict Resolution Quarterly, Vol. 23, Issue 2, 2005, 171.

⁹ კაკოიშვილი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების მედიაციის პროცესში, თბილისი, 2020, 17, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [28.05.2023].

¹⁰ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 2.1, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [28.05.2023].

¹¹ იხ. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 2.2,

ბისგან დავის საგნისა და მხარეების მიმართ, ასევე, თავიდან აიცილოს ისეთი ქმედება, რომელიც შექმნის მიკერძოებულობის შთაბეჭდილებას. უფრო მეტიც, მიუკერძოებლობის პრინციპი, როგორც „თანაბარი მოპყრობის“ პრინციპის გამოხატულება, ასახულია ამავე კოდექსის მე-3 მუხლში, „მედიატორმა უნდა უზრუნველყოს ყველა მხარის სათანადო და თანაბარი ჩართულობა/მონაწილეობა პროცესში“. აღნიშნული დანაწესი პოზიტიურად უნდა შეფასდეს, ვინაიდან ეხმიანება დამკვიდრებულ მოსაზრებას, რომ მიუკერძოებლობა პროცესისა და შედეგის მიმართ მიკერძოების არარსებობის გარდა, თანაბარი მოპყრობის შესაძლებლობის უზრუნველყოფაცაა.

4. თვითგამორკვევის პრინციპის (ინფორმირებული გადაწყვეტილების) ხელშეწყობის ვალდებულება

4.1. თვითგამორკვევის პრინციპი, როგორც მხარეთა ავტონომიურობის პრინციპის ფუნდამენტური ელემენტი

მხარის ავტონომია გულისხმობს მხარის თვითმართველობას, თვითკონტროლს.¹ ავტონომიური გადაწყვეტილება ასახავს მხარისათვის პრიორიტეტულ და უპირატეს ღირებულებებს, იგი მხარის პიროვნულობისა და თვითიდენტობის გამომხატველი ანაბეჭდია.² მხარეთა ავტონომია მხარის უფლებათა გააკეთოს ისეთი არჩევანი, რომელიც დაფუძნებული იქნება პიროვნულ რწმენებსა და ღირებულებებზე, იძულებისა და შეზღუდვისგან თავისუფალ გარემოზე.³ სასამართლო სამართალწარმოებისგან განსხვავებით, მედიაციის პროცესში მიჩნეულია, რომ მონაწილემდეგე მხარეები აკონტროლებენ იმას, თუ როგორ იქნება მათი კონფლიქტი წარმოდგენილი, განხილული და გადაჭრილი.⁴ მედიაციის ეთიკის კოდექსებში ავტონომია ხშირად მოიხსენიება მხარის თვითგამორკვევის პრინციპის ტერმინით.⁵ თუმცა მხარეთა ავტონომია უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე მხარის თვითგამორკვევის უფლება. ავტონომიის პრინციპში ცენტრალურია თვითმართველობის ან თვითგამორკვევის ცნება.⁶

<<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [28.05.2023], „მედიატორმა უნდა მიიღოს ყველა გონივრული ზომა, რათა დაადგინოს, ხომ არ არსებობს რაიმე ფაქტი ან გარემოება, რომელმაც, გონივრული შეფასების საფუძველზე, შესაძლოა შექმნას პოტენციური ან რეალური ინტერესთა კონფლიქტი ან ეჭვქვეშ დააყენოს მისი მიუკერძოებლობა, როგორც მედიაციის დაწყებისას, ასევე მთელი პროცესის განმავლობაში და მის შემდეგ“.

¹ Waldman A. E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 4.

² ჩიგაშვიდი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 32, <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protseuruli_samartlianobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].

³ Waldman A. E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 3.

⁴ Waldman A. E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 3.

⁵ შუღაია ო., თვითგამორკვევა, როგორც ძირითადი ღირებულება მედიაციის პროცესში ეთიკის კოდექსებსა და სამართლებრივ ნაშრომებში: კონკურენცია დავის მონაწილე მხარეთა ავტონომიასა და შინაარსობრივ სამართლიანობას შორის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 258.

⁶ Nolan-Haley J., *Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educated Decisionmaking*, *Notre Dame Law Review*, Vol. 74, Issue 3, 1998, 788.

მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპი მედიაციის ფუნდამენტური საფუძველია.¹ თვითგამორკვევა არის ნებაყოფლობითი და არაიძულებითი გადაწყვეტილების მიღების აქტი, რომელშიც თითოეული მხარე აკეთებს თავისუფალ და ინფორმირებულ არჩევანს პროცესისა და შედეგის მიმართ.² მხარეთა თვითგამორკვევის უფლება შემოიფარგლება არამხოლოდ მედიაციის დასასრულს მხარეთა მიერ გადაწყვეტილების მიღების თავისუფლებით, არამედ ვრცელდება მედიაციის პროცესის მოსამზადებელ სტადიაზე და შემდგომ მის ყველა მნიშვნელოვან ეტაპზე.³ მისი ცალსახა განმარტება სამეცნიერო ლიტერატურაში არ არსებობს.⁴ თუმცა, ზოგადად, იმისათვის რომ მხარეთა ავტონომიისა და თვითგამორკვევის მოთხოვნა შესრულდეს, გამოყოფენ სამ ძირითად პირობას: 1. მხარეს უნდა ჰქონდეს უნარი მიიღოს გადაწყვეტილება. 2. მხარის გადაწყვეტილება უნდა იყოს ნებაყოფლობითი, არაიძულებითი და 3. ინფორმირებული.⁵

თვითგამორკვევის უფლება ამკვიდრებს მედიატორის ვალდებულებას ხელი შეუწყოს თვითგამორკვევის პრინციპს⁶, კერძოდ, „მედიატორის ვალდებულებას, ჩაატაროს მედიაცია ისე, რომ მხარეებს ჰქონდეს უნარი განახორციელონ ეს უფლება და სადაც მხარეს აღნიშნულის გაკეთება არ შეუძლია, ხელი შეუწყოს მათ „მედიაციის თავიდან აცილებაში“.“⁷ თვითგამორკვევის უფლება გადაჯაჭვულია მედიატორის მიერ თვითგამორკვევის ხელშეწყობის პრინციპთან. „მედიატორი მხარს უჭერს და პატივს სცემს ყველა მხარის თვითგამორკვევას ისე, რომ მხარეებმა მიიღონ ნებაყოფლობითი და ინფორმირებული გადაწყვეტილება მედიაციის პროცესისა და შედეგის მიმართ.“⁸ თავისუფალი და ნებაყოფლობითი გადაწყვეტილების მიღების ხელშეწყობის პროცესში თვითგამორკვევის პრინციპი, ერთი მხრივ, მედიატორს ავალდებულებს თავიდან აიცილოს ისეთი გარემოებები, რომლებიც აზიანებს მხარეთა უფლებებსა ან სხვაგვარად ზიანს აყენებს თვითგამორკვევის პრინციპის რეალიზებას. მეორე მხრივ კი, გადადგას ნაბიჯები, რომლებიც ხელს შეუშლის მხარეთა მიერ იმგვარი გადაწყვეტილებების მიღებას, რომლებიც არ აკმაყოფილებს თვითგამორკვევის პრინციპის მოთხოვნებს.⁹

4.2. ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის ვალდებულება

4.2.1. ინფორმირებული გადაწყვეტილების მნიშვნელობა და მიმართება თვითგამორკვევის პრინციპთან

მხარეთა თვითგამორკვევის უფლება, რომელიც ფართოდ არის მიღებული, როგორც მედიაციის შინაგანი ღირებულება და ინფორმირებული თანხმობის პრინციპი უზრუნველყოფს

¹ Alfini J.J., Press Sh. B., Stulberg J.B., Mediation, Theory and Practice, Reporter's Notes, 3th ed., LexisNexis, 2013, 612, მითითებულია: ჩიგაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 30; ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ. ასევე, საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-I, 18.09.2019, მუხლი 3.

² Model Standards of Conduct for Mediators, American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution, adopted 1994, amended in 2005, Standard I (A) (A).

³ Waldman A. E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 12; იხ. ასევე, Model Standards of Conduct for Mediators, American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution, adopted 1994, amended in 2005, Standard I (A) (1).

⁴ Douglas S., Ethics in Mediation: Centralising Relationships of Trust, Law in Context, Vol. 35, No. 1, 2017, 49.

⁵ Shapira O., A Theory of Mediator's Ethics, Cambridge University Press, 2016, 46.

⁶ იხ. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 4, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [14.04.2023]

⁷ Shapira O., A Theory of Mediator's Ethics, Cambridge University Press, 2016, 144.

⁸ The Maryland Standards of Conduct for Mediators, the Maryland Mediator Excellence Council, 2020, Standard I (A).

⁹ Shapira O., A Theory of Mediator's Ethics, Cambridge University Press, 2016, 144.

სტრუქტურულ ჩარჩოს, რომლითაც მხარეთა ავტონომია იზომება.¹ „ინფორმირებული თანხმობა“ არის ფუნდამენტური მორალური და ეთიკური პრინციპი, რომელიც ხელს უწყობს პირთა თვითგამორკვევის უფლების პატივისცემას და პატივის სცემს ადამიანის ღირსებას.² „ინფორმირებული თანხმობის“ არარსებობა ძირს უთხრის მხარეთა ავტონომიის ვალდებულებას. ინფორმირებული თანხმობა ხელს უწყობს თვითგამორკვევასა და დამოუკიდებლობას, რითიც მხარეებს აძლევს კონტროლის შესაძლებლობას როგორც შედეგის, ასევე პროცესის მიმართ.³

ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის ვალდებულება არსებითად უკავშირდება თვითგამორკვევის პრინციპის დაცვის ვალდებულებას. „გადაწყვეტილებები არ შეიძლება იყოს სრულად თვითგანსაზღვრული თუ მხარეები არ არიან გონივრულად ინფორმირებული, ანუ, გადაწყვეტილების მიმღებნი აცნობიერებენ რისკებსა და სარგებელს, რასაც ასეთი გადაწყვეტილება მოჰყვება.“⁴ მხარეებს არ შეუძლიათ „ივაჭრონ“ ეფექტურად მანამ, სანამ მათ არ აქვთ სათანადო ინფორმაცია. „ინფორმირებული თანხმობა“ გულისხმობს იმას, რომ მხარეები არამხოლოდ გააზრებულად ეთანხმებიან შეთანხმების ყველა პირობას, არამედ აქვთ საკმარისი ინფორმაცია, რათა „ივაჭრონ“ ეფექტურად, ამ შეთანხმების მისაღწევად. თვითგამორკვევა მოიცავს როგორც ინფორმირებულ თანხმობას შეთანხმებასთან მიმართებით, ასევე, მხარეთა ინფორმირებულ მონაწილეობას ამ შეთანხმების მიღწევის პროცესში.⁵

4.2.2. მედიატორის როლი ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის პროცესში

თვითგამორკვევის უზრუნველყოფა და გარანტირება მედიატორს თავად არ შეუძლია, ეთიკის კოდექსები, მათ შორის საქართველოს ეთიკის კოდექსიც, მხოლოდ თვითგამორკვევის ხელშეწყობის მოვალეობას განამტკიცებს კომპეტენტურად, ჯეროვნად და კეთილსინდისიერად პროცესის წარმართვის გზით, რაც გულისხმობს თვითგამორკვევის წახალისების მიზნით სხვადასხვა სტრატეგიულ - ტაქტიკური, პროცესუალურ - მეთოდოლოგიური მექანიზმების გამოყენებას.⁶

ერთ-ერთ ასეთ მექანიზმად ეთიკის წესთა უმეტესობაში წარმოდგენილია მედიატორის მიერ ინფორმაციის გამჟღავნების მოთხოვნა. ინფორმაციის რაოდენობა და ტიპი განსხვავებულია სხვადასხვა სამართლებრივ სივრცეში, თუმცა, უმეტესობა რეგულაციებისა მოითხოვს, რომ მედიატორმა გაამჟღავნოს მხოლოდ პროცედურული ინფორმაცია მედიაციის შესახებ.⁷ ეთიკის კოდექსთა და სტანდარტთა უმეტესობა გენერალურ პასუხისმგებლობად გამოყოფს მედიატორის ვალდებულებას, დარწმუნდეს მხარეთა ინფორმირებულობაში მედიაციის პროცესის მიმართ და უზრუნველყოს იგი.⁸ მედიატორი ვალდებულია გამოიყენოს ყველა გონივ-

¹ Society of Professionals in Dispute Resolution, Ensuring Competence and Quality in Dispute Resolution Practice, Report 2 of The Spidr Commission on Qualifications, 1995, 5, მითითებულია: *Nolan-Haley J.*, Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educated Decisionmaking, *Notre Dame Law Review*, Vol. 74, Issue 3, 1998, 789.

² იქვე, 781.

³ *Nolan-Haley J.*, Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educated Decisionmaking, *Notre Dame Law Review*, Vol. 74, Issue 3, 1998, 776.

⁴ *Waldman A. E.*, *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 15.

⁵ *Georgia Ethical Standards for Mediators*, Georgia Commission on Dispute Resolution, 2012, Standard I (C).

⁶ *ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ.*, საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 71.

⁷ *Nolan-Haley J.*, Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educated Decisionmaking, *Notre Dame Law Review*, Vol. 74, Issue 3, 1998, 800.

⁸ *Ethics Code for FDRC Mediators*, Financial Dispute Resolution Centre, 2018, Rule 1; *Code of Ethics*, Alternative Dispute Resolution Institute of Canada, Rule 4; *Code of Ethics for Mediators*, Fiji Mediation Centre, 2007, Rule 5.1.3, 5.1.4;

რული ძალისხმევა ყველა მხარემ გააცნობიეროს მედიაციის პროცესის ბუნება, მედიატორის და მხარის როლი ამ პროცესში, გამოსაყენებელი პროცედურები და მხარეებისთვის ხელმისაწვდომი ვარიანტები.¹ საქართველოს ეთიკის კოდექსიც მედიატორისგან მოითხოვს პროცედურული საკითხების - მედიატორის და მხარეთა როლის, მედიაციის პრინციპების, შესაძლო შედეგების - მხარეთათვის განმარტების ვალდებულებას მედიაციის პროცესის დაწყებამდე², რითიც იგი ეხმიანება საერთაშორისო პრაქტიკას.

ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის პროცესში, მედიატორმა უნდა გააგებინოს მხარეებს, რომ მათ მოეთხოვებათ თვითგამორკვევა შეთანხმების თაობაზე.³ მედიატორმა მხარეთა მოთხოვნით და მისი შეზღუდული კომპეტენციის ფარგლებში, უნდა აცნობოს მხარეებს, თუ როგორ შეიძლება შეთანხმებისთვის სავალდებულო ძალის მიცემა და ხელშეკრულების აღსრულებად აქტად გახდომა.⁴ შესაბამისად, პროცედურული ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულება მოიცავს მედიატორის მიერ შეთანხმების პირობების აღსრულებას უნარიანობასთან დაკავშირებით ინფორმაციის მიწოდების ვალდებულებასაც. საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის თანახმად, „მედიატორმა აღნიშნული ვალდებულება უნდა შეასრულოს მედიაციის თაობაზე შეთანხმების მიღწევამდეც, თუ იგი ჩართულია ამ შეთანხმების დადების პროცესში.“⁵ აღნიშნული დანაწესის საფუძველზე, ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის პროცესში, მედიატორი ვალდებულია მოიპოვოს ინფორმირებული თანხმობა შეთანხმების პირობებზეც, რაც მოიაზრებს მხარეთა ინფორმირებულობას მორიგების კანონთან შესაბამისობის თაობაზეც.

მედიატორის შეზღუდული როლიდან გამომდინარე, ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის პროცესში არსებითია ინფორმაცია სრულად იქნეს გამჟღავნებული მხარეთა მხრიდან. თუმცა, ამ ნაწილშიც მედიატორის როლი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, ვინაიდან მედიატორმა უნდა აცნობოს მხარეებს, რომ საჭიროა ყველა შესაბამისი მასალის სრული და გულწრფელი გამჟღავნება სამედიაციო საკითხებზე და საჭიროების შემთხვევაში დაეხმაროს მათ ძირითადი და დამხმარე ინფორმაციის იდენტიფიცირებაში.⁶ თუკი მხარეები არ საუბრობენ ისეთ საკითხებზე, რომლებიც შესაძლოა დაეხმაროს პროცესს წინსვლაში, ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის პრინციპი მედიატორს ავალდებულებს, გამოიჩინოს გონივრული ძალისხმევა ამ საკითხების წარმოდგენისთვის „მედიატორი, პოტენციურად, არის ჭიების ქილის გამხსნელი იმ ადამიანებისთვის, რომლებსაც სულაც არ სურთ მისი გახსნა.“⁷

„მედიაციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-8 მუხლი განსაზღვრავს წესებს, თუ როგორ უნდა იქნას წარმართული მედიაციის პროცესი. აღნიშნულ მუხლში მითითებულია, რომ მედიატორმა მედიაცია შეიძლება წარმართოს მხარეებთან როგორც ერთობლივი, ისე ინდივიდუალური კომუნიკაციის მეშვეობით. ეს დანაწესი სწორედ იმას ემსახურება, რომ მხარემ მედიატორთან ერთობლივი თუ ცალკე შეხვედრის დროს შეძლოს თვითგამორკვევა და საკუ-

---

Code of Ethics for Mediators, Oman Commercial Arbitration Centre, Rule 1; Ethical Guidelines for Mediators, Law Council of Australia, 2018, 1.

¹ Code of Ethics for Mediators, Oman Commercial Arbitration Centre, Rule 1.

² სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 3.1, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [21.06.2023]; იხ. ასევე, საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-I, 18.09.2019, მუხლი 8.1.

³ Ethical Practices to be followed by a Mediator, India Corporate Law, <<https://corporate.cyrilamarchandblogs.com/2020/10/ethical-practices-to-be-followed-by-a-mediator/>> [20.04.2023].

⁴ European Code of conduct for Mediator, 2004, Rule 3.3.

⁵ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 3.1, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [21.06.2023]; იხ. ასევე, საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-I, 18.09.2019, მუხლი 8.1.

⁶ Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018, Rule 8.11.

⁷ Georgia Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution, 2012, 25.

თარი ინტერესებიდან გამომდინარე გადაწყვეტილების მიღება. იმავე მუხლში ვკითხულობთ, რომ მედიატორი უფლებამოსილია მედიაციის ეფექტიანად წარმართვის მიზნით მხარეებს მედიაციის მიმდინარეობისას შესთავაზოს ნებისმიერი დამატებითი ინფორმაციის წარდგენა. ეს დანაწესიც მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპის პრაქტიკაში განხორციელებაა.¹

ვინაიდან სამეცნიერო ლიტერატურაში თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა გამოიხატება წარმომადგენლისგან მომდინარე დილემების გამკლავებაშიც, ისეთ შემთხვევაში, როდესაც ადვოკატი უარს აცხადებს მხარის წარმოდგენაზე პროცესში ან სხვაგვარად ხელს უშლის პროცესის სათანადოდ წარმართვას, თუმცა მედიატორი საჭიროდ მიიჩნევს მის ჩართულობას, მედიატორი შესაძლოა ცალკე შეხვდეს ადვოკატს, ან დასვას ისეთი კითხვები მხარეებთან, რომ მათ გაუჩნდეთ მოსაზრება ადვოკატის კონტროლის აუცილებლობის თაობაზე.² მედიატორისთვის საქართველოს კანონმდებლობით³ მინიჭებული შესაძლებლობა, მოითხოვოს დამატებითი ინფორმაციის წარდგენა და მხარის უშუალო ჩართულობა პროცესში, წარმოადგენს თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის იმ ტაქტიკას, რომელიც შეესაბამება საერთაშორისო სამედიაციო პრაქტიკაში დომინირებულ მიდგომებს. დამატებით, მხარის უშუალო მონაწილეობის მოთხოვნის უფლებამოსილება ძლიერი ბერკეტია ადვოკატისგან მომდინარე დილემების გამკლავების პროცესშიც.

ამდენად, ინფორმირებული თანხმობის პრინციპი მოითხოვს მედიატორის მხრიდან ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების პროცესის ხელშეწყობას, შედეგის კონტროლის უფლებამოსილების გარეშე და ისეთ გარემოებებთან გამკლავებით, რომლებიც შესაძლოა წარმოადგენდეს თვითგამორკვევის პრინციპის განხორციელებისთვის ხელშემშლელს, მაგალითად, პროცესის მონაწილეების არაკეთილსინდისიერება, მხარის უუნარობა აღიქვას ფაქტები და ა.შ. ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის პროცესში ეთიკურია მედიატორმა მხოლოდ პროცედურული ინფორმაცია გაუმჟღავნოს მხარეებს და „საკმარისი ინფორმაციის“ მიწოდების მოთხოვნა ინფორმირებული გადაწყვეტილების მისაღწევად, არ მოიაზრებს დავის არსობრივ საკითხებზე, მხარეთა მოთხოვნების კანონიერებაზე მსჯელობას.

5. თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულებათა ურთიერთმიმართება და მოქმედების ფარგლები სამართლიანობის დაცვის პროცესში

5.1. სამართლიანობის პრინციპის არსი და მისი უზრუნველყოფის პროცესში წარმოშობილი ეთიკური გამოწვევები

თვითგამორკვევის ხელშეწყობის და მიუკერძოებლობის ვალდებულებას შორის ბალანსის დაცვა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სამართლიანობის პრინციპის უზრუნველყოფის პროცესში. მხარეთა ინფორმირებული მონაწილეობა და თანაბარი მოპყრობის უზრუნველყოფა იმავდროულად ემსახურება სამართლიანობის მოთხოვნას, ხოლო მათ შორის გონივრული ბალანსის არსებობა მხარეების, მესამე პირების, საზოგადოების ინტერესების დაცვას, საბოლოო ჯამში კი, პროცესის სანდოობას.

სამართლიანობა მოითხოვს, რომ მხარეებმა მედიაციის პროცესის ძირითადი პრინციპების ცოდნის⁴, არსებითად მნიშვნელოვანი გარემოებების გაცნობიერების¹, ხელშეკრულების

¹ კაკოიშვიდი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების მედიაციის პროცესში, თბილისი, 2020, 14, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [28.05.2023].

² კაკოიშვიდი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების მედიაციის პროცესში, თბილისი, 2020, 14, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [28.05.2023].

³ იხ. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-1, 18.09.2019, მუხლი 8.5, „მედიატორი უფლებამოსილია, საქმის გარემოებათა გათვალისწინებით, მოითხოვოს მედიაციის პროცესში მხარის ან მხარეთა უშუალო მონაწილეობა.“

⁴ German Mediation Act, 2012, Rule 2 (2).

პირობების გააზრებისა² და ინფორმირებული თანხმობის საფუძველზე,³ მიიღონ არაიძულებითი⁴, ნებაყოფლობითი გადაწყვეტილება⁵ მისი მოსალოდნელი შედეგების⁶ გაცნობიერებით⁷ ან, სურვილის შემთხვევაში, ნებისმიერ დროს შეწყვეტის⁸ უფლებამოსილებით⁹. პროცესის სამართლიანობა დაცულია ასევე, თუ მასში მონაწილეობა არ ეფუძნება მოლაპარაკების მანიპულაციურ და დამაპინებელ მეთოდებს.¹⁰

სამართლიანობა ორი სახისაა, პროცედურული და შინაარსობრივი (არსობრივი). მორიგების პირობების არსებითი სამართლიანობა მხარეთა ინდივიდუალური სამართლიანობის მეტრით იზომება.¹¹ პროცედურული სამართლიანობა კი გულისხმობს პროცესში გამოყენებული მეთოდების, სტრატეგიებისა და პროცედურული გადაწყვეტილებების სამართლიანობას, თანაბრობას.¹² არსობრივი სამართლიანობა მედიაციაში მხარეებისგან მომდინარეობს და მათ ინდივიდუალურ კანონად იქცევა. თუმცა მხარეთა ინდივიდუალური სამართლიანობის დადგენის უფლება არ გამორიცხავს სამართლის როლს მედიაციაში. მედიაციაში მხარეთა მიერ მოპოვებული სამართლიანი შედეგი და ხელშეკრულების თავისუფლება კანონისა და საჯარო წესრიგის უზოგადესი, საყოველთაო იმპერატიული აკრძალვების ფარგლებში დგინდება და აღნიშნულის გარანტიად გვევლინება მედიატორი ადვოკატებსა და სასამართლოსთან ერთად.¹³ მხარეები იმყოფებიან კანონის ჩრდილქვეშ, მხარეებისთვის განმსაზღვრელია უზრუნველყოფილი იყვნენ კომპეტენტური ცოდნით, რჩევით, „რათა მათ თვითგამორკვევას აზრი ჰქონდეს იმ სხეულთან მიმართებით, რომლის ჩრდილიც არსებითია საქმისთვის.“¹⁴

¹ Bulgaria Mediation Act, promulgated 2004, amended 2011, Rule 13 (1).

² Rützel S., Wegen G., Wilske S., Commercial Dispute Resolution in Germany, 2nd ed., C.H.Beck, München, 2016, 202, მითითებულია: ჩიგაშვილი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 28, <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protseuruli_samartlianobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].

³ Mediation Council of Illinois (MCI) Professional Standards of Practice for Mediators, 1999, Standard III. E.

⁴ Rules of Conduct for Mediators in Court-Connected Mediation Programs for General Civil Cases, California Rules of Court, 2007, Revised 2013, Rule 3.857 (b), <<http://www2.courtinfo.ca.gov/rulesofconduct/files/RulesofConductwithACComments.pdf>> [12.06.2023].

⁵ Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct, Art. 9.1.

⁶ Hopt K. J., Steffek F., Mediation: Principles and Regulation Comparative Perspective, Oxford University Press, Oxford, 2013, 74, მითითებულია: ჩიგაშვილი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 28, <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protseuruli_samartlianobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].

⁷ Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct, Rule 9.5; Austrian Mediation Act, 2003, Rule 16 (2); Bulgaria Mediation Act, promulgated 2004, amended 2011, Rule 9 (1).

⁸ German Mediation Act, 2012, Rule 2 (5); Bulgaria Mediation Act, promulgated 2004, amended 2011, Rule 5; Georgia Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution, 2012, Standard V; Steffek F., Unberath H. (eds.), Genn H., Greger R., Menkel-Meadow C., Regulating Dispute Resolution ADR and Access to Justice at the Crossroads, Hart Publishing, Oxford and Portland Oregon, 2013, 284; European Mediation Training for Practitioners of Justice, A Guide to European Mediation, Association of International Arbitration (ed.), Antwerpen, Apeldoorn, Portland, Maklu, 2012, 143, მითითებულია: ჩიგაშვილი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 28, <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protseuruli_samartlianobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].

⁹ Shapira O., Conceptions and Perceptions of Fairness in Mediation, South Texas Law Review, Vol. 54:281, 2012, 285.

¹⁰ Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct, Art. 9.4.

¹¹ ჩიგაშვილი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 28, <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protseuruli_samartlianobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].

¹² იქვე, 29.

¹³ ჩიგაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის ზღვარზე, წელიწადური, ხედ. კადანდაჩაშვილი მ., ცხადაძე ქ., ზახანდია თ., ბუხეილი ი., ჩიტაშვილი ნ., მე-3 გამოც., სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრი, 2022, 88, <<https://alte.ge/storage/files/51-2022.pdf>> [05.05.2023].

¹⁴ Baruch Bush A. R., Substituting Mediation for Arbitration: The Growing Market for Evaluative Mediation, and What it Means for the ADR Field, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol. 3, Issue 1, 2002, 117.

რეალურ სიტუაციებში, მედიატორმა შესაძლოა აღმოაჩინოს, რომ მხარე წარმოდგენილია პროცესზე, თუმცა მას არ შეუძლია სათანადოდ აღიქვას გარემოებები ან ცალკეულ შემთხვევაში, სჭირდებოდა სამართლებრივი ან სხვა სახის პროფესიული რჩევა მისი ინტერესების სრულად რეალიზებისთვის. მედიატორი დგება გამონვევის წინაშე, შეუძლია თუ არა ინფორმირებული გადაწყვეტილების უზრუნველსაყოფად მიუკერძოებლობის დაცვის ვალდებულება უკანა პლანზე გადაწიოს. ისეთ შემთხვევებში, როდესაც მხარეს არ შეუძლია ეფექტურად წარმოადგინოს საკუთარი თავი, რთული ხდება მიუკერძოებლობის შენარჩუნება. მედიატორი აშკარად სუსტი ან ძლიერი მხარის შემთხვევაში გაუცნობიერებელი მიკერძოების საფრთხის წინაშე შეიძლება დადგეს.¹ მხარის თვითგამორკვევა, მედიატორის ნეიტრალურობა და მის მიერ პროფესიული რჩევის მიცემის შეზღუდვა ურთიერთგანმაპირობებელ კავშირშია ერთმანეთთან, რაც ხშირად გავლენას ახდენს მედიატორის როლისა და ჩართულობის ფარგლებზე მედიაციის პროცესში. კერძოდ, თუ მხარეს არ აქვს სათანადო ცოდნა მედიაციით განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით², ჩნდება კითხვა, რამდენად უფლებამოსილია მედიატორი, მიაწოდოს მას შესაბამისი სამართლებრივი, ფინანსური, ტექნიკური შინაარსის ინფორმაცია, ან მისცეს რჩევა? ან „უნდა ჩამოერთვას თუ არა მხარეს ის სარგებელი, რომელიც მას შეეძლო მიეღო მედიაციის შედეგად, რადგან მას არ შეუძლია ისე ეფექტურად „ვაჭრობა“, როგორც მეორე მხარეს?“ ან როდესაც ერთი მხარე არის სათანადოდ წარმოდგენილი ადვოკატის მიერ, ხოლო მეორე მხარე არა, უნდა გააკეთოს თუ არა რამე მედიატორმა?“³ ამ შემთხვევებში ერთმანეთს უპირისპირდება მედიატორის ნეიტრალურობის ვალდებულება და, ამასთანავე, მისი მხარეთათვის ხელშეწყობის მოვალეობა ინფორმირებული გადაწყვეტილების მისაღებად.⁴ იმავდროულად, სამართლიანობის პრინციპი მოითხოვს თანაბარი პროცედურული შესაძლებლობებით მხარეთა უზრუნველყოფას პროცესის ნებისმიერ ეტაპზე.

უფრო მეტიც, იმის გამო, რომ მედიაციის პროცესში მედიატორს არ მოეთხოვება შინაარსობრივი სამართლიანობის უზრუნველყოფა, ისმის კითხვა, როგორ უნდა მოიქცეს მედიატორი, თუკი მხარეთა მიერ მიღებული გადაწყვეტილება გავლენას ახდენს მესამე პირთა ინტერესებზე, უკანონო ან სხვაგვარად ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს. ასეთ შემთხვევებში, თვითგამორკვევის პრინციპი წინააღმდეგობაში მოდის სამართლიანობის პრინციპთან და საფრთხის ქვეშ დგას მიუკერძოებლობის დაცვის ვალდებულება.

5.2. ვალდებულებათა ურთიმართება და მოქმედების ფარგლები სამართლიანობის პრინციპის დაცვის პროცესში

„მიკერძოება არის ის, რაც გვაქცევს ადამიანებად.“⁵

¹ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 85.

² ჩიგაშვიდი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 30.

³ Georgia Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution 2012, 22; შინაარსობრივი სამართლიანობის და თვითგამორკვევის პრინციპის ურთიერთმიმართებაზე იხ. ასევე, წუღია თ., თვითგამორკვევა, როგორც ძირითადი ღირებულება მედიაციის პროცესში ეთიკის კოდექსებსა და სამართლებრივ ნაშრომებში: კონკურენცია დავის მონაწილე მხარეთა ავტონომიასა და შინაარსობრივ სამართლიანობას შორის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული – გადაწყვეტა წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 262-267.

⁴ Shapira O., A Theory of Mediator's Ethics, Cambridge University Press, 2016, 161; იხ. ასევე, Kovach K.K., Mediation, Principles and Practice, 3rd ed., Thomson West, 2004, 403, მითითებულია: ჩიგაშვიდი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 30.

⁵ Svatoš M., Ethics in Mediation II: Of the Poor Man and the Lizard, 2018, <<https://mediationblog.kluwerarbitration.com/2018/11/20/ethics-in-mediation-ii-of-the-poor-man-and-the-lizard/>> [12.05.2023].

მოდელური სტანდარტების მეორე პრინციპი უზრუნველყოფს მედიატორის ვალდებულებას ჩაატაროს მედიაცია მიუკერძოებლად და შეწყვიტოს იგი, თუკი მიუკერძოებლად მოქმედების უნარი კომპრომეტირებულია¹. აღნიშნული მოიცავს ისეთ სიტუაციებს, როგორცაა ძალთა დისბალანსი.² ძალთა დისბალანსის გამომწვევი მიზეზი შესაძლოა იყოს ფინანსური რესურსები, საკუთრება, ძვირადღირებული საადვოკატო მომსახურების მიღების შესაძლებლობა, მათ შორის, სასამართლო საქმისწარმოების მიზნებისთვის.³ ცოდნა, ინფორმაცია, ზუსტი მონაცემი, მხარის უპირატესი პიროვნული თვისებები და მოლაპარაკების, არგუმენტირების უნარ-ჩვევები, შიში, ტკივილის მიყენებისა და გაღიზიანების უნარი.⁴ ინფორმაციული დისბალანსი - მორიგებისა თუ შეუთანხმებლობის მოსალოდნელი შედეგების გაუცნობიერებლობა.⁵ „მედიატორის მიუკერძოებლობა მხარეთა მიმართ, არ გულისხმობს ნეიტრალიტეტს პროცედურული სამართლიანობის მიმართ.“⁶ ასე არიან გადაჯაჭვული მიუკერძოებლობის, თვითგამორკვევის და სამართლიანობის პრინციპები. მიუკერძოებლობის პრინციპი სხვა დასახელებულ ელემენტთა გარდა, მედიატორს ავალდებულებს შეეცადოს, თავიდან აიცილოს მანიპულაციური, დამაშინებელი ან საფრთხის შემცველი ქცევა მონაწილეთა მხრიდან და წარმართოს პროცესი ისე, რომ, შეძლებისდაგვარად, გამოსწორდეს ძალთა დისბალანსი მხარეთა შორის.⁷

კითხვაზე, უნდა დარჩეს თუ არა სრულიად მიუკერძოებელი მედიატორი ან თავისუფალი გარკვეულწილად ერთი მხარის დასაცავად - განსაკუთრებით მაშინ, თუკი მას წარმომადგენელი არ ჰყავს - აშკარად უსამართლო შედეგისგან, უნდა გადაწყდეს თუ არა აღნიშნული საკითხი ჩარევის სასარგებლოდ,⁸ ერთიანი მიდგომა არ არსებობს. ერთნი თვლიან, რომ აუცილებელია მედიატორმა უარი თქვას ისეთი შეთანხმების ძალაში შესვლაზე, რომელზეც მედიატორს აქვს საფუძველი იფიქროს, რომ გამოიწვევს უსამართლო შედეგებს ნებისმიერი მხარისთვის, მათ შორის მესამე მხარის მიმართ.⁹ სხვა ავტორების ხედვით კი, მედიატორის მოვალეობა არ არის უზრუნველყოს სამართლიანი შეთანხმება ან რაიმე შეთანხმება ყველა შემთხვევაში, მედიატორის მოვალეობაა უზრუნველყოს მხარეთა მაქსიმალური თვითგამორკვევა და თანაბარი აღიარება.¹⁰ მაშასადამე, თუკი მხარე აკეთებს არჩევანს, მედიატორმა უნდა დაუშვას ამ არჩევანის შეთანხმებაში გარდასახვა მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვის უზრუნველსაყოფად.

მეორე მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელიც, ასევე, წარმოადგენს დისკუსიის საგანს, არის მედიატორის ჩარევის უფლებამოსილება იმ მხარეთა ინტერესების დაცვისთვის, რომლებიც არ არიან წარმოდგენილი მოლაპარაკების მაგიდასთან. ზოგიერთი ავტორი მიიჩნევს, რომ მედიატორს აქვს ვალდებულება განახორციელოს აღნიშნული საოჯახო სამართლებრივ დავებში და საზოგადოებრივი მნიშვნელობის კონფლიქტის არსებობისას.¹¹ ამ პოზიციის გათვალისწინებით, მედიტორი უნდა დაეხმაროს მხარეებს, შეაფასონ ნებისმიერი მიღწეული შე-

¹ Model Standards of Conduct for Mediators, American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution, adopted 1994, amended in 2005, Standard II (C).

² Kallipetis M., Mediation Ethics in Europe, No. 2. 2014, 70, <https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/doqu/2014/2/DOQU_2211-9981_2014_002_002_004.pdf> [18.04.2022]

³ Waldman A. E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 94.

⁴ Waldman A. E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 94.

⁵ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადური“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 71.

⁶ Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct, Art 9.4.

⁷ Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018, Rule 6.3.2.

⁸ Schuwerk P. R., Reflections on Ethics and Mediation, Vol. 38, No. 2, South Texas Law Review, 1997, 764.

⁹ Menkel-Meadow C., Ethics and Professionalism in Non-Adversarial Lawyering, Florida State University Law Review, Vol. 27, Issue 153, 1999, 167-168.

¹⁰ Stulberg B. J., 'The Theory and Practice of Mediation: A Reply to Professor Susskind, Vermont Law Review, Vol. 6, No. 1, 1981, 86-88.

¹¹ Hobbs. S. H., Facilitative Ethics in Divorce Mediation: A Law and Process Approach, University of Richmond Law Review, Vol. 22, Issue 3, Art. 3, 1988, 327, 339; იხ. ასევე, Susskind L., Environmental Mediation and the Accountability Problem, Vermont Law Review, Vol. 6, Issue 1, 1981, 40-41.

თანხმება სამართლიანობისა და აღსრულებაუნარიანობის კუთხით, მედიატორის მიერ შეთანხმებაზე პასუხისმგებლობის ადების გარეშე.¹

დომინირებული მიდგომით, მედიატორის მიუკერძოებლობის მოთხოვნა სამართლიანობის პრინციპის დაცვის პროცესში არ შეიძლება გადაწონოს რაიმე სხვა ინტერესმა. მედიატორმა მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით უნდა უზრუნველყოს თითოეული მხარის თანაბარი და ინფორმირებული მონაწილეობა პროცესში და მესამე პირების, საზოგადოების ინტერესების დაცვა. იგი აღჭურვილია პროცესის შეწყვეტის უფლებამოსილებით, თუკი ყოველგვარი ძალისხმევის მიუხედავად, სამართლიანობის პრინციპის დაცვის პროცესში მიუკერძოებლობის შენარჩუნებას ვერ ახერხებს. „როდესაც საკითხი სამართლიანი, კანონიერი და ეთიკური შეთანხმების მიღწევის პროცესში მხარეთა მხარდაჭერას ეხება, მედიატორი სრულად განყენებული და ნეიტრალური ვერ იქნება პროცესის შედეგის მიმართ, მიუხედავად იმისა, რომ ის სრულად პასუხისმგებელი არ არის შეთანხმების არსობრივი სამართლიანობის გარანტირებულ უზრუნველყოფაზე.² გარდა ამისა, მხარეთა თვითგამორკვევის უფლების სრულად რეალიზება ვერ ამართლებს არაკანონიერი და ამორალური შეთანხმების დასაშვებობას.³ ამიტომ მხარეთა თვითგამორკვევის უფლება და გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილების მოქმედების ფარგლები შეიძლება შემცირდეს მედიაციის არასამართლიანი შედეგის დაუშვებლობის ნორმატიული წესით.⁴ მედიაცია ემყარება მხარეთა კონტროლისა და უფლებამოსილების აღიარებას და მესამე პირის მხრიდან ამ უფლებამოსილებაში ჩაურევლობის ფუნდამენტს.⁵ თუმცა, მხარეთა ინტერესების რეალიზება დასაშვებია მათი თვითგამორკვევის უფლების საფუძველზე იმ დოზით, სადამდეც მესამე პირების ინტერესების ხელყოფა არ მოხდება.⁶

საქართველოს მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის თანახმად, მედიატორი ხელს უწყობს მხარეთა თვითგამორკვევას, პროცესის ჯეროვნად და კეთილსინდისიერად წარმართვით. ამასთან, იგი უზრუნველყოფს ბალანსის დაცვას დავის ნებაყოფლობით გადაწყვეტასა და პროცესის ჯეროვნად წარმართვას შორის.⁷ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“ და პროფესიული ეთიკის კოდექსი კონკრეტულად არ განსაზღვრავს იმ ქმედებებს, რომლის განხორციელების ვალდებულებაც აქვს მედიატორს მხარეთა ნებაზე არასათანადო ზეგავლენის გამოვლენის შემთხვევაში, თუმცა კანონთა სისტემური ანალიზის საფუძველზე⁸ მედიატორისთვის მინიჭებული უფლებამოსილება არ გააგრძელოს პროცესი, თუკი მიიჩნევს, რომ მედიაციის გაგრძელება არაგონივრული ან გაუმართლებელია, იძლევა ვარაუდის საფუძველს, რომ მედიატორს აქვს ვალდებულება შეწყვიტოს მედიაცია, თუკი გონივრული ძალისხმევის მიუხედავად, მხარეებს არ აქვთ უნარი, ეფექტურად მიიღონ მონაწილეობა მედიაციის პროცესში. აღნიშნულ მოსაზრებას ადასტურებს ისიც, რომ მედიატორს არ აქვს უფლება

¹ Hughes P., Ethics in Mediation: Which Rules? Whose Rules? University of New Brunswick Law Journal Vol. 50, 2001, 259-260.

² Rules of Conduct for Mediators in Court-Connected Mediation Programs for General Civil Cases, California Rules of Court, 2007, 2013, rule 3.857 (b), <<http://www2.courtinfo.ca.gov/rulesofconduct/files/RulesofConductwithACComments.pdf>> [12.06.2023].

³ Shapira O., Conceptions and Perceptions of Fairness in Mediation, South Texas Law Review, Vol. 54:281, 2012, 320.

⁴ ჩიგაშვიდი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევების საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, 2016, 16.

⁵ ჩიგაშვიდი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 33, <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protsesturuli_samartlianos_nobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].

⁶ ჩიგაშვიდი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევების საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, 2016, 16.

⁷ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 4.2, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [14.04.2023].

⁸ იქვე, მუხლი 4.3; იხ. ასევე, საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-1, 18.09.2019, მუხლი 9.1 „ე“.

ხელი შეუწყოს მორიგების მიღწევას ან ხელი მოაწეროს მას, თუკი იგი აშკარად უკანონო ან ეწინააღმდეგება ზნეობის ნორმებს.¹ თუკი მედიატორი დარწმუნებულია, რომ მედიაციის გაგრძელება არ მოემსახურება მხარეთა ინტერესებს და პროცესის ხელშეწყობა შესაძლოა მხოლოდ გაუცნობიერებელ (ზნეობის ნორმების საწინააღმდეგო) შეთანხმების მიღწევას მოემსახუროს, მედიატორი არ შეიძლება უფლებამოსილი იყოს მედიაციის პროცესის გაგრძელებაზე. კანონის დანაწესი, რომელიც უფლებამოსილების („არ ევალება გააგრძელოს მედიაციის პროცესი“) სახით ადგენს აღნიშნულს, მხოლოდ იმას შეიძლება ადასტურებდეს, რომ მედიატორი მხოლოდ მაშინაა უფლებამოსილი შეწყვიტოს პროცესი, თუკი გონივრული ძალისხმევის მიუხედავად, თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულების დაცვას ვერ უზრუნველყოფს.

ამდენად, თუკი მედიატორი გონივრული ძალისხმევის მიუხედავად, ვერ ახერხებს მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულების დაცვას, იგი უფლებამოსილია გადადოს პროცესი ან უკიდურეს შემთხვევაში, შეწყვიტოს იგი. მხარეთა თვითგამორკვევისა და სამართლიანობის პრინციპთა შორის გონივრული ბალანსის დაცვის პროცესში მედიატორისთვის მინიჭებულ ძირითად საკანონმდებლო ბერკეტს, რომელსაც განსაზღვრავს უმეტესობა ქვეყნების ნორმატიული სივრცე, წარმოადგენს მედიაციის შეწყვეტის ან გადადების უფლებამოსილება, თუმცა მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მედიატორი გამოიჩინოს გონივრულ ძალისხმევას თვითგამორკვევის ხელშეწყობის ვალდებულებასა და სამართლიანობის პრინციპს შორის ბალანსის აღსადგენად და მის უზრუნველსაყოფად. ამ პროცესში, მედიატორი მაქსიმალურად უნდა ეცადოს პროცესის სათანადოდ სტრუქტურირებით, მხარეები მიიყვანოს ინფორმირებულ გადაწყვეტამდე. იმავდროულად, შეიძლება ითქვას, რომ პროცესის სათანადოდ წარმართვის ვალდებულება მედიატორს აძლევს უფლებას, არ დაუშვას რომელიმე მხარისა თუ მესამე პირთათვის უსამართლო შედეგები, მხარეთა გაცნობიერების პირობებშიც კი.

5.2.1 მედიატორის მიერ ინფორმაციის მიწოდების ფარგლები (პროფესიული რჩევა)

პრინციპთა შორის გონივრული ბალანსის უზრუნველყოფა უკავშირდება ისეთ ეთიკურ დილემას, როგორცაა მედიატორის მიერ პროფესიული რჩევის მიცემის საჭიროება. მედიატორის მიერ ინფორმაციის მიწოდების ფარგლებთან, პროფესიული რჩევის განხორციელების უფლებამოსილებასთან დაკავშირებით ერთიანი მიდგომა არ არსებობს.

მიუხედავად იმისა, რომ უმეტესობა ავტორებისა დაუშვებლად მიიჩნევს მედიატორის მიერ სამართლებრივი რჩევის მიცემას მხარეებისთვის, ბევრი თანხმდება, რომ მედიატორმა მხარეებს უნდა მიაწოდოს ინფორმაცია იმ ზომით, რომ დააკმაყოფილოს ინფორმირებული თანხმობის ხელშეწყობის მოვალეობის მოთხოვნა. კერძოდ, მედიატორმა უნდა მიაწოდოს მხარეებს „საკმარისი (სამართლებრივი) ინფორმაცია“, რომელიც აძლიერებს ინფორმირებულ თანხმობას და თვითგამორკვევას. ვინაიდან „ინფორმირებული თანხმობა“ არის ღირებულება, რომელთანაც პრიორიტეტულია ნეიტრალიტეტისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულება“.² ნეიტრალურ მესამე პირს დასაშვებია ჰქონდეს შეფასებითი ფუნქციები განსაზღვრული ფარგლებით. კერძოდ, ადვოკატ-მედიატორს შეუძლია გასცეს რჩევა ან ინფორმაცია იმ ხარისხით, სადამდეც აღნიშნული არ მიიღებს წარმომადგენლობით (ადვოკატ-კლი-

¹ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 5.3, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [14.04.2023].

² Nolan-Haley J., Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educated Decisionmaking, Notre Dame Law Review, Vol. 74, Issue 3, 1998, 797. შტრ. Stark H. J., Preliminary Reflections on the Establishment of a Mediation Clinic, Clinical Law Review, Vol. 2:457, 1996, 487. „ნეიტრალიტეტსა და მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებული ნებისმიერი საფრთხე არის აუცილებელი ფასი, რომელიც მედიატორებმა უნდა გადაიხადონ მხარეების გაძლიერებისთვის და ინფორმირებული თანხმობისთვის.“

ენტის) ურთიერთობის შინაარსს.¹ ამდენად, ავტორები ერთმანეთისგან მიჯნავენ რჩევასა და ინფორმაციას. ავტორთა უმეტესობა ეთიკურად მიიჩნევს მედიატორის მიერ მხარეებისათვის ინფორმაციის მიწოდებას².

დომინირებული მიდგომის თანახმად³, მედიატორმა უნდა წაახალისოს მხარეთა მიერ დამოუკიდებელი კონსულტაციის მიღება ადვოკატისაგან ან წარმომადგენლის ჩართულობა⁴. ვინაიდან მედიატორის მიერ რჩევისა თუ კონსულტაციის მიღების შემთხვევაში ირყევა მედიაციის ფუნდამენტური საფუძველი მხარეთა ნდობა და მიუკერძოებლობა.⁵ ამის უზრუნველსაყოფად, მედიატორმა, რომელსაც იმავდროულად ადვოკატის სტატუსი აქვს, უნდა განუმარტოს მხარეებს, რომ იგი უფლებამოსილებით ემიჯნება წარმომადგენელს და ვერ იქნება მხარეთა ინტერესების დამცველი.⁶ პროცესუალური საკითხების განმარტება, მოიცავს იმის განმარტებასაც რომ „მედიატორი არ აძლევს მხარეებს სამართლებრივ თუ ფინანსურ რჩევას და თუკი საჭირო იქნება სპეციალისტის რჩევა, მხარეები მიმართავენ „გარე ექსპერტებს.“⁷ თუკი მხარე არ დათანხმდება იურიდიული ინფორმაციის მოპოვებას მედიატორის მიერ განსაზღვრული ადვოკატისგან თუ სხვა მრჩეველისგან. „ამ შემთხვევაში, გამოსავალი შეიძლება იყოს უფასო იურიდიული დახმარების ოფისებში იურიდიული კონსულტაციის მიღების შესაძლებლობის მხარისათვის განმარტება მედიატორის მხრიდან.⁸ თუ მხარისთვის არ არის ხელმი-

¹ Florida Rules of Civil Procedure, 2002, Rule 10.370 (c), მითითებულია: ჩიგაშვიდი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 33.

² შდრ. Stark H. J., The Ethics of Mediation Evaluation Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator, South Texas Law Review, 4th Edition, Vol. 38:769, 1997, 786. ავტორი აღნიშნავს, რომ აღნიშნული განსხვავება რეალურად არ არსებობს და სამართლებრივი ინფორმაციის გამჟღავნების სამართლებრივ რჩევად აღიარება დამოუკიდებელია იმაზე, რამდენად კონკრეტულადაა იგი მედიატორის მიერ გამოხატული. ამ პოზიციის მომხრეებს სჯერათ, რომ იმისდამიხედვით მხარეების მიერ მოთხოვნილია ფართო თუ კონკრეტული ინფორმაცია მათი სამართლებრივი ინტერესების გასაგებად, თუკი მედიატორის შეფასება საერთოდ სათანადოა, სათანადო იქნება იგი ნაწილობრივაც.

³ რომელსაც იზიარებს ეთიკის ნესთა და სტანდარტთა უმეტესობა: იხ. The Canadian Bar Association Ontario (CBAO) Model Code of Conduct; Texas Mediator Credentialing Association Standards of Practice and Code of Ethics; Ethical Guidelines for Mediators, Law Council of Australia, 2018; Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018; Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, association of Family and Conciliation Courts, 2000; Ethical Guidelines for Mediators, Law Council of Australia, 2018, 7; Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018, 8; Georgia Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution 2012, 25; Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Association of Family and Conciliation Courts, 2000, Standard VI (A). შდრ. Code of Professional Conduct and Ethics for mediators, Vietnam Mediation Centre, მედიატორი შეიძლება იყოს რომელიმე მხარის ადვოკატი, თუკი მხარეები შეთანხმდებიან აღნიშნულზე. თუმცა მედიატორი უფლებამოსილი არ არის მხარეს სამართლებრივი თუ სხვა პროფესიული რჩევა მისცეს. იმავდროულად, მედიატორი უნდა იყოს და დარჩეს მთელი პროცესის განმავლობაში მიუკერძოებელი და დამოუკიდებელი. თუკი ის ფიქრობს, რომ მიუკერძოებლობას კარგავს, უარი უნდა თქვას პროცესში მონაწილეობაზე; შდრ. იხ. ასევე, Code of Ethics and Conduct, Mediation Institute as Professional Mediator, 2018.

⁴ Bush R. A. B., Efficiency and Protection or Empowerment and Recognition? The Mediator's Role and Ethical Standards in Mediation, University of Florida Law Review, Vol. 41, 1989, 280.

⁵ შაკინოვი ნ., მიუკერძოებლობისა და ნეიტრალობის პრინციპთა არსობრივ-პროცესუალური შინაარსი მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 227.

⁶ Model Rules of Professional Conduct, the American Bar Association, Rule 2.4 (b), <https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct/model_rules_of_professional_conduct_table_of_contents/> [34.05.2023]; Virginia Rules of Professional Conduct, Virginia Rules of Supreme Court, amended 2023, Rule 2.10 (b) (1).

⁷ Georgia Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution 2012, Standard I (A) (4).

⁸ ჩიგაშვიდი ნ., მხარეთა ავტონომიის, არსობრივი და პროცედურული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 33,

<https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivi_da_protsesturuli_samartlianosobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023]. შდრ. Waldman A. E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 17. „თუკი მედიატორი თვლის, რომ მხარეების მიერ მიღებული ყველა გადაწყვეტილება უნდა იყოს ინფორმირებული, თუმცა მხარე არ თანხმდება ადვოკატისგან ან მისგან სამართლებრივი ინფორმაციის მიღებას, მედიატორს შეუძლია უარი თქვას პროცესის გაგრძელებაზე. ხოლო თუკი მედიატორი თვლის, რომ თვითგამორკვევა არ მოითხოვს

სანვდომი იურიდიული მომსახურების ხარჯი, მედიატორი ამ შემთხვევაშიც ვერ იქნება სამართლებრივი კონსულტაციის გამწვევი, რაც არ უნდა ემსახურებოდეს აღნიშნული ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის მიზანს.¹

საქართველოს მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსის თანახმად, მედიატორი უფლებამოსილია, საჭიროებისამებრ, წაახალისოს პროცესში მონაწილე მხარე, მიიღოს დამატებითი რჩევა, მათ შორის სხვა დამოუკიდებელი პროფესიონალისგან.² ეთიკის კოდექსის მე-3 მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, მედიატორმა ხელი უნდა შეუწყოს მხარეებს, რომ მათ მაქსიმალურად გამოიყენონ თავიანთი რესურსები და დამოუკიდებლად ჩამოაყალიბონ მორიგების პირობები. ამასთან მას არ აქვს უფლება, თავისი კომპეტენციის მიღმა, მხარეებს სამართლებრივი ან სხვა პროფესიული რჩევა მისცეს, შეაფასოს დავის გადაწყვეტის ალტერნატივები ან საქმის გარემოებები, გარდა იმ შემთხვევისა, ეს მხარეებმა ითხოვონ. იგი უფლებამოსილია, გაუზიაროს მხარეებს საქმესთან დაკავშირებული ცოდნა და ინფორმაცია მიუკერძოებლობისა პრინციპის დაცვით. აღნიშნული მუხლი არ განსაზღვრავს ინფორმაციის ტიპსა თუ მოცულობას. საერთაშორისო სტანდარტებზე დაყრდნობით, შესაძლებელია ვივარაუდოთ, რომ მედიატორს აქვს იმ ფარგლებით ინფორმაციის გაზიარების შესაძლებლობა, სანამ ეს ინფორმაცია პროფესიული რჩევის სახეს არ შეიძენს.³ აღნიშნული დებულება იძლევა ორგვარი განმარტების შესაძლებლობას, ერთი მხრივ, მედიატორის როლი შემოიფარგლება მხოლოდ ხელშეწყობით ფუნქციით მორიგების პირობების ჩამოყალიბების პროცესში, მეორე მხრივ, იგი უშვებს პროფესიული რჩევის მიცემის, შესაბამისად, შეფასებითი როლით მედიატორის აღჭურვის, შესაძლებლობას. გაურკვეველია, კომპეტენციის არსებობის შემთხვევაში მედიატორს აქვს თუ არა უფლება უარი თქვას პროფესიული რჩევის მიცემაზე, ან რაიმე სახის შეფასებაზე, თუკი მხარეები მოითხოვენ მისგან ამას და ხომ არ ითვალისწინებს უარის თქმის უფლებამოსილება მხოლოდ ისეთ შემთხვევას, როდესაც მედიატორს რჩევის მიცემისათვის სათანადო კომპეტენცია არ აქვს. თუმცა ნებისმიერი განმარტების შემთხვევაში, მხარეთა თვითგამორკვევის ხელშეწყობის პროცესში მედიატორი ვალდებულია დაიცვას მიუკერძოებლობის პრინციპი. ამდენად, მედიატორი შემფასებელი როლით აღიჭურვება თუ ხელშეწყობ სუბიექტად დარჩება, მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვის ვალდებულება ყველა შემთხვევაში არსებობს.

6. თვითგამორკვევის (ინფორმირებული გადაწყვეტილების) ხელშეწყობისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულებათა განხორციელების ფარგლები საოჯახო სამართლებრივი დავების განხილვისას

6.1. მედიატორის მომეტებული ინტერვენციული როლი საოჯახოსამართლებრივი დავების განხილვის პროცესში (ზოგადი მიმოხილვა)

მედიაცია საოჯახოსამართლებრივ დავებში მნიშვნელოვნად განსხვავდება სხვა სახის დავებზე ჩატარებული მედიაციისგან. განსხვავებით ბიზნეს ან თანხის გადახდევინებასთან დაკავ-

---

სოციალურ ნორმებთან მხარის შეფასების შესაბამისობას, მედიატორს შეუძლია დაეხმაროს მხარეებს მათი მოსაზრების წერილობით გადატანაში.“

¹ იქვე, 32.

² სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებულია 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 4, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [14.04.2023].

³ ინფორმაციასა და რჩევის განსხვავების თაობაზე იხ. Stark H. J., The Ethics of Mediation Evaluation Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator, South Texas Law Review, 4th Edition, Vol. 38:769, 1997, 785. ზოგადი სამართლებრივი ინფორმაციის გამოყენება კონკრეტული საქმის ფაქტებზე განასხვავებს სამართლებრივ ინფორმაციას რჩევის მიცემისგან.

შირებული დავებისა, სადაც არ არსებობს მხარეთა ურთიერთობის გაგრძელების აუცილებლობა დავის გადაწყვეტის შემდეგ, საოჯახო სამართლებრივი დავების უმეტეს შემთხვევებში ხანგრძლივი ურთიერთობის არსებობა გარდაუვალია, განსაკუთრებით მაშინ, თუკი მხარეებს ჰყავთ საერთო შვილები. საოჯახო დავებში განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს ბავშვთა ოჯახების სტაბილურ, ხანგრძლივი ურთიერთობის არსებობას.¹ მედიაცია უზრუნველყოფს ოჯახის თითოეული მონაწილის მიერ პასუხისმგებლობის აღებას, შეასრულონ ვალდებულებები, რომლებიც არსებობს ოჯახის დაშლის შემდეგ, ვინაიდან „განქორწინება წყვეტს ცოლ-ქმრულ კავშირს, თუმცა არა მშობლის უფლებებს“.² სასამართლოს შეჯიბრებითი პროცესი აყალიბებს გამარჯვებულებისა და დამარცხებულების სისტემას. ეს სისტემა მიმართულია გამარჯვებისკენ და იგი მიზნად არ ისახავს მშვიდობიან თანაცხოვრების დამკვიდრებას. ხოლო საოჯახო მედიაცია ამცირებს დავის ინტენსივობას და სიხშირეს, კონფლიქტს, აუმჯობესებს ოჯახის წევრებს შორის ურთიერთობას სამომავლო თვალსაზრისით.³ მედიაციის მიზანია ოჯახის შეუქცევადად დაშლის პროცესში, მინიმუმამდე დაიყვანოს მონაწილეთა და ბავშვების მიმართ არსებული საფრთხეები, ხელი შეუწყოს კარგი ურთიერთობების ჩამოყალიბებას მონაწილეთა და შვილებს შორის, თუკი ეს შესაძლებელია, თავიდან აიცილოს უფლების ბოროტად გამოყენება მონაწილეების მიმართ და ბავშვების მიმართ მონაწილეთა მხრიდან.⁴

ვინაიდან საოჯახო დავები, როგორც წესი, უკავშირდება არასრულწლოვნებს, სამომავლო ურთიერთობის შენარჩუნების აუცილებლობას, შესაძლო ოჯახური ძალადობის არსებობას, ეთიკურია მედიატორი სარგებლობდეს მეტად ინტერვენციული როლით, ვინაიდან ამ პროცესში ის არის ერთადერთი სუბიექტი, რომელსაც შეუძლია წინ აღუდგეს მონყვლადი ჯგუფის ინტერესების ჩაგვრას. თუმცა მეტად ინტერვენციული როლი მედიატორს არ ათავისუფლებს თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულების დაცვისგან, პირიქით, მან მეტი სიფრთხილე უნდა გამოიჩინოს მხარეთა თვითგამორკვევის ხელშეწყობის პროცესში, ვინაიდან მედიატორის მომეტებული ინტერვენციული როლი ქმნის მიუკერძოებლობის პრინციპის დარღვევისათვის უფრო მყარ საფუძველს. „ვინაიდან წმინდა ნეიტრალიტეტის მიღწევა და შენარჩუნება ძალიან რთულია,⁵ საოჯახო დავის მედიატორებს საფუძვლიანად შეიძლება ჰქონდეთ ეთიკურად გამართლებული მეტად ინტერვენციული როლი. განსაკუთრებით საოჯახო დავებში წარმოდგენილია არსებობდეს მედიატორის სრული ნეიტრალიტეტი დავის შინაარსის, შედეგის სამართლიანობის მიმართ.⁶ ამდენად, თუკი არსებობს სამართლიანობას, თვითგამორკვევასა და ოჯახის შესახებ მორალურ წარმოდგენებს შორის კონსესუსის საჭიროება, მედიატორი აბსოლუტურად ნეიტრალური ვერ იქნება, თუმცა მის მიერ მიუკერძოებლობის პრინციპი ყველა შემთხვევაში დაცულ უნდა იყოს“.⁷

6.2. მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპთა ვალდებულების განხორციელების ფარგლები ოჯახური ძალადობის ან ძალთა დისბალანსის გამოვლენისას

ამერიკის საოჯახო და განქორწინების მოდელური სტანდარტების თანახმად, ოჯახის შუამავალმა უნდა აღიაროს ოჯახური მდგომარეობა, რომელიც მოიცავს ოჯახში ძალადობას და

¹ Baska G., Different styles and their usage in family mediation, 258, <<https://core.ac.uk/download/pdf/159317781.pdf>> [12.05.2023].

² Hobbs. S. H., Facilitative Ethics in Divorce Mediation: A Law and Process Approach, University of Richmond Law Review, Vol. 22:325, 1988, 332.

³ Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018, Rule 2.2.

⁴ იქვე, Rule 2.3.

⁵ Bernard S. E., Folger J. P., Weingarten H.R., Zumeta Z.R., The Neutral Mediator: Value Dilemmas in Divorce Mediation, Mediation Quarterly, No. 4, 1984, 61-74.

⁶ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნალი „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 60.

⁷ იქვე.

მიიღოს შესაბამისი ზომები მედიაციის პროცესის შესაბამისად წარსამართად. ოჯახში ძალადობა განისაზღვრება, შესაბამისი შტატის კანონმდებლობით. ასეთ საქმეებზე, მედიაციის განსახორციელებლად აუცილებელი მოთხოვნაა შესაბამისი ტრენინგის გავლა მედიატორის მიერ. თუ ოჯახური ძალადობა არსებობს, მედიატორმა უნდა განიხილოს ისეთი ზომების მიღება, რომელიც უზრუნველყოფს მონაწილეთა და მედიატორის უსაფრთხოებას. მათ შორის: მონაწილეთა ცალ-ცალკე სესიების ჩატარება; მონაწილეთა ნახაღისება, წარმოადგინონ წარმომადგენელი, ადვოკატი მედიაციის პროცესის განმავლობაში; საზოგადოებრივ რესურსების გამოყენებაზე მითითება; მონაწილეთა უსაფრთხოების დასაცავად მედიაციის სესიების შეჩერება ან შეწყვეტა. უფრო მეტიც, მედიატორმა ხელი უნდა შეუწყოს მონაწილეებს აღზრდის გეგმების ჩამოყალიბებაში, რომლებიც იცავს საკუთარი და მათი შვილების ფიზიკურ უსაფრთხოებასა და ფსიქოლოგიურ კეთილდღეობას.¹

საოჯახოსამართლებრივი დავების განხილვის დროს მხარეთა ძალთა განსხვავება განსაკუთრებით ყურადსაღებია, რადგან ასეთი საქმეების გავლენა ხშირად სცდება მხოლოდ მხარეებს და აისახება სხვა პირების კეთილდღეობაზეც. მედიატორი ფრთხილად უნდა იყოს ძალთა დისბალანსის არსებობისას მონაწილეებს შორის, რომელიც მოიცავს, მაგრამ არ შემოიფარგლება, ისეთი შემთხვევებით, როგორცაა ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური შეურაცხყოფა, მანიპულაცია, იძულება თუ ქცევის კონტროლი. ყველა შემთხვევაში, მედიატორი უნდა ცდილობდეს, უზრუნველყოს მხარეთა სურვილით მედიაციაში მონაწილეობა, ყოველგვარი ძალადობის ან დაზიანების შიშის გარეშე. მედიატორმა უნდა განსაზღვროს „შემომწების პროცედურის“ საშუალებით, არსებობს თუ არა რაიმე სახის შიში ან რომელიმე მონაწილე არის ან სავარაუდოდ, შეიძლება იყოს თუ არა პირი, რომლისგანაც აღნიშნული შიში შეიძლება წარმოიქმნას. როდესაც არსებობს ეჭვი ამის თაობაზე, მედიატორმა უნდა განიხილოს მონაწილესთან, ისურვებდა თუ არა მონაწილეობის მიღებას მედიაციის პროცესში და უნდა მიანოდოს ინფორმაცია ხელმისაწვდომ მხარდამჭერ სერვისებთან დაკავშირებით.² მედიაციის პროცესის დაწყებამდე (ეტაპზე, სადაც ფასდება მედიაციის შესაბამისობა დავის საგანთან) მედიატორს უნდა ჰქონდეს შესაძლებლობა ინდივიდუალურად ჩაერთოს ცალკეულ მხარესთან კომუნიკაციაში, იმისათვის, რომ განახორციელოს ოჯახური ძალადობის „სკრინინგი“.³ „მოცემულ შემთხვევაში, უნდა შეფასდეს რამდენად ფუნდამენტურია ძალაუფლებრივი დისბალანსი, შეწონილ იქნეს მედიაციასა და დავის გადაწყვეტის სხვა პროცესებში საქმის განხილვის შედარებითი რისკები და უპირატესობები“.⁴ „მედიატორმა უნდა შეაჩეროს ან შეწყვიტოს მედიაციის პროცესი თუკი გონივრული საფუძვლით სჯერა, რომ მონაწილეს არ შეუძლია ეფექტურად მიიღოს მონაწილეობა პროცესში.“⁵ მედიატორები ნეიტრალური არიან მიღწეული კონკრეტული შეთანხმების მიმართ იმ პირობით, რომ იგი მიიღწევა ნებაყოფლობით, მაგრამ ისინი არ არიან ნეიტრალური კლიენტებისა და მათი შვილების უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით.⁶ თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა მედიატორს ავალდებულებს შეძლოს ოჯახური ძალადობის ამოცნობა, რათა შესაბამისად წარმართოს პროცესი.⁷ თუკი აღმოჩნდება, რომ ოჯახურ ძალადობას აქვს ადგილი, მედიაცია უნდა შეწყდეს, ვინაიდან მედიაცია არ წარმოადგენს იმ პროცესს, რომელშიც შესაძლოა განიხილებოდეს ოჯახურ ძალადობასთან დაკავშირებული დავები. საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვა მედიაციაში, სადაც ძალადობის ისტორია გამოაშკარავდება, დაუშვებელი უნდა იყოს, რადგან მედიაციის

¹ Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, association of Family and Conciliation Courts, 2000, Standard X.

² Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018, Rule 5.4.

³ იქვე, Rule 7.

⁴ Waldman A. E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 94.

⁵ Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, association of Family and Conciliation Courts, 2000, Standard XI (A). ამავეს ითვალისწინებს Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018, Rule 6.1.

⁶ Shepard A., An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Family Quarterly, Vol. 35, №1, 2001, 20.

⁷ იქვე, 97.

მონყვლადი მხარე - მსხვერპლი მოკლებული იქნება შესაძლებლობას წარმართოს თავისუფალი მოლაპარაკება და განახორციელოს თვითგამორკვევა მოძალადესთან ძალაუფლებრივი ასიმეტრიისა და არათანაბარ ფსიქოემოციურ მდგომარეობაში ყოფნის გამო.¹

მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კანონმდებლობა² არ უშვებს ოჯახურ ძალადობასთან დაკავშირებული საქმეების მედიაციაში განხილვის შესაძლებლობას, ბუნდოვანია როგორ უნდა გაუმკლავდეს ძალადობასთან დაკავშირებულ დილემებს მედიატორი ან/და იმ პირობებში, როდესაც საქართველოს მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი და „მედიაციის შესახებ“ კანონი არ ითვალისწინებს საოჯახოსამართლებრივი დავების წარმართვისათვის მედიატორისთვის განსაზღვრულ სპეციფიკურ ვალდებულებებს, კვალიფიკაციას, სპეციალიზაციას, გაურკვეველია, რამდენად შეძლებს მედიატორი, ცალკეულ შემთხვევებში, მოახდინოს ოჯახური ძალადობის იდენტიფიცირება, იმავდროულად, ხელი შეუწყოს მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპს, ისე რომ არ დააზიანოს რომელიმე მხარის ინტერესებს და შეინარჩუნოს მიუკერძოებლობა.

6.3. ბავშვის საუკეთესო ინტერესების რეალიზება თვითგამორკვევის ხელშეწყობისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულებათა დაცვის პირისპირ

მხარეთა შეთანხმების ან ზოგადად პროცესის არასრულწლოვნის ინტერესებთან შეუთავსებლობის შემთხვევაში დღის წესრიგში დგება საკითხი, მედიატორს აქვს თუ არა უფლება ჩაერიოს მშობელთა თვითგამორკვევის უფლებაში. ოჯახური მედიაციის მოდელური სტანდარტების მთავარი ინოვაციაა, რომ ისინი აკისრებენ ვალდებულებას მედიატორს „დაეხმაროს მონაწილეებს იმის დადგენაში, თუ როგორ დაანინაურონ ბავშვის საუკეთესო ინტერესები“, რომლებიც აღმოჩნდნენ ასეთ ოჯახურ კონფლიქტში.³ მედიატორმა, ყოველთვის, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაუთმოს ბავშვების კეთილდღეობას და ხელი უნდა შეუწყოს მონაწილეებს ფოკუსირდნენ მათ საჭიროებებსა და ინტერესებზე, როგორც საკუთარზე. აღნიშნულის ვალდებულება მედიატორს გააჩნია მედიაციის დაწყებამდე და მოსამზადებელ ეტაპზედაც.⁴ სადაც მედიატორი ეჭვობს, რომ ბავშვი ზიანდება ან მას დაზიანების საფრთხე ემუქრება, მან უნდა ურჩიოს მონაწილეებს, რომ მიმართონ შესაბამისს ორგანოებს.⁵ როდესაც მედიატორი მიიჩნევს, რომ მონაწილეები მოქმედებენ ისე, რომ მათმა ქმედებამ შესაძლოა მნიშვნელოვნად დააზიანოს ბავშვები ან/და ნებისმიერი ოჯახის წევრი, მედიატორს შეუძლია გავიდეს პროცესიდან.⁶ თუკი მედიატორს აქვს დასაბუთებული საფუძველი იფიქროს, რომ ადგილი აქვს აღნიშნულ ფაქტებს იმ სამართლებრივი ნორმების მნიშვნელობით, რომლებიც კრძალავს ბავშვთა მიმართ ძალადობას ან ბავშვთა ინტერესების სხვაგვარ უგულებელყოფას, მედიატორი უნდა დაემორჩილოს ბავშვთა დაცვის მოქმედ კანონებს.⁷

საქართველოს კანონი „ბავშვის უფლებათა კოდექსის“ მე-5 მუხლის თანახმად, ბავშვს უფლება აქვს, მასთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღებისას უპირატესობა მიენიჭოს მის საუკეთესო ინტერესებს. ბავშვის საუკეთესო ინტერესებისთვის უპირატესობის მინიჭება სავალდებულოა საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლების ორგანოების, საჯარო დაწესებულების, ფიზიკური და იურიდიული პირების მიერ

¹ იქვე, 100.

² იხ. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-I, 18.09.2019, მუხლი 1. 2 და მუხლი 1.3; საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997, მუხლი 187³.

³ *Schepard A.*, An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, *Family Quarterly*, Vol. 35, №1, 2001, 18.

⁴ *Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct*, Art. 5.3.

⁵ *Code of Practice for Family Mediators*, *Family Mediation Council*, 2018, Rule 6.6.4

⁶ იქვე, Rule 6.6.5.

⁷ *Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation*, *association of Family and Conciliation Courts*, 2000, Standard IX.

ბავშვთან დაკავშირებული ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღებისას ან/და ქმედების განხორციელებისას. სამართლის ნორმის განმარტებისას გამოყენებულ უნდა იქნეს ის განმარტება, რომელიც ყველაზე მეტად შეესაბამება ამ კოდექსის, საქართველოს კონსტიტუციის, ბავშვის უფლებათა კონვენციის, მისი დამატებითი ოქმებისა და საქართველოს სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესაბამისად.¹ მედიატორს არ შეუძლია ჩაატაროს დავის გადაწყვეტის სხვა პროცედურა, გარდა მედიაციისა. მედიატორისთვის ნებადართულია რეკომენდაცია გაუწიოს მხარეებს დავის გადაწყვეტის სხვა პროცედურების, მათ შორის არბიტრაჟის, მოლაპარაკების, შეფასების ან სხვა პროცედურის გამოყენებაზე. მხარეთა თანხმობით მედიატორს შეუძლია ჩაერთოს პროცესში დავის გადაწყვეტის სხვა უფლებამოსილებით. თუმცა ასეთ დროს მედიატორის ქცევის სტანდარტები იცვლება და იგი დაექვემდებარება დავის გადაწყვეტის იმ საშუალების ქცევის სტანდარტს, რომლის უფლება-მოვალეობებიც უნდა შეასრულოს მან.² ამდენად, ნებისმიერი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, რომელიც შესაძლოა შეეხოს ბავშვის ინტერესებს ან გავლენა მოახდინოს მათზე, მედიატორი ვალდებულია უზრუნველყოს არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების დაცვა, შესაბამისად, თვითგამორკვევის პრინციპის განხორციელება შეზღუდოს ამ ინტერესების დაცვის აუცილებლობიდან გამომდინარე.

საქართველოს „ბავშვის უფლებათა კოდექსის“ 72-ე მუხლის პირველი ნაწილით, ადმინისტრაციული წარმოება და სასამართლო პროცესი სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართლის საქმეებზე ბავშვის მონაწილეობით ან/და ბავშვთან დაკავშირებულ ნებისმიერ საკითხზე უნდა განხორციელდეს მულტიდისციპლინური მიდგომით, ბავშვის ფსიქოლოგიური, სოციალური, ემოციური და ფიზიკური ჯანმრთელობის შეფასებისა და მისი საუკეთესო ინტერესების დადგენის მიზნით.³ შეთანხმების პირობების შეუსაბამობის გარდა, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების დაცვის ვალდებულება შეიძლება წარმოიშვას უშუალოდ მედიაციის პროცესის მიმდინარეობისას. ასეთ დროს, შესაძლოა მედიატორმა მიიჩნიოს, რომ არსებობს ფსიქოლოგისა და სოციალური მუშაკის ჩართვის საჭიროება. საქართველოს მედიატორთა ეთიკის კოდექსის მე-4 მუხლის მე-5 პუნქტის თანახმად, მედიატორი უფლებამოსილია საჭიროებისამებრ წაახალისოს პროცესში მონაწილე მხარე, მიიღოს დამატებითი რჩევა, მათ შორის სხვა დამოუკიდებელი პროფესიონალისგან.⁴ ამდენად, მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით, მედიატორს შეუძლია წაახალისოს მხარეები მიიღოს სათანადო პროფესიონალებისგან კონსულტაცია.⁵ სასამართლო მედიაციის შემთხვევაში, ვინაიდან არსებობს არასრულწლოვანთა ინტერესებთან წინააღმდეგობის მოტივით სასამართლოს მიერ მორიგების პირობების დამტკიცებაზე უარის თქმის საფუძველი, მედიატორმა შეიძლება გააკეთოს განმარტება, რომ მას მოუწევს შეწყვიტოს პროცესი, თუ მშობლები უარს აცხადებენ ფსიქოლოგის ან/და სოციალური მუშაკის ჩართვაზე.⁶ თუმცა ვინაიდან არ არსებობს ფსიქოლოგისა თუ სოციალური მუშაკის ჩართვის კანონმდებლობით გათვალისწინებული ვალდებულება, პასუხგაუცემელია კითხვა იმასთან დაკავშირებით, რა შეიძლება გააკეთოს მედიატორმა მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით კერძო მედიაციის შემთხვევაში.

¹ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 125.

² კაკოიშვიდი ე., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების მედიაციის პროცესში, თბილისი, 2020, 28-29, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [28.05.2023].

³ საქართველოს კანონი „ბავშვის უფლებათა კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 5004-ლს, 20/09/2019, მუხლი 72.1.

⁴ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, დამტკიცებული 2021 წლის 24 აპრილის საერთო კრების მიერ, მუხლი 4.5, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [28.05.2023].

⁵ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 126.

⁶ იქვე, 127.

მიუხედავად იმისა, რომ თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულება, ჩვეულებრივ შემთხვევაში, მედიატორს არ აძლევს უფლებას მოუწოდოს მხარეებს შეთანხმდნენ კონკრეტულ პირობებზე, სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ „როცა საქმე არასრულწლოვნის ინტერესებს შეეხება, სასურველია მედიატორმა მხარეებს მოუწოდოს აღსრულების საკითხებზე შეთანხმდნენ, რადგან სასამართლოში განხილვის შემთხვევაში სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 268-ე მუხლის¹ ნაწილით¹, არასრულწლოვნის უფლებებთან დაკავშირებულ საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილება დაუყოვნებლივ აღსასრულებლად გადაეცემა, თუ ამას მოითხოვს არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესები.

7. თვითგამორკვევის (ინფორმირებული გადაწყვეტილების) ხელშეწყობისა და მიუკერძოებლობის ვალდებულებათა განხორციელების ფარგლები სხვადასხვა მედიაციის მოდელებში

7.1. მედიაციის მოდელები

მიუხედავად გავრცელებული შეთანხმებისა მედიაციის განსაზღვრული მახასიათებლებისა და მისი სარგებლის შესახებ, არსებობს მცირე თანხმობა უნივერსალური მედიაციის სტილის შესახებ, რომელიც საუკეთესოდ უზრუნველყოფს მედიაციის მახასიათებლებს.²

1994 და 1996 წლებში, ლეონარდ რისკინმა გამოაქვეყნა ორი სტატია, რომელშიც პირველად იქნა გაანალიზებული „შეფასებითი“ და „ხელშემწყობი“ მედიაციის მოდელები.³ სტატიებმა ამ მოდელების გარშემო დიდი დებატები წარმოშვა, ვინაიდან ზოგიერთი თვლიდა, რომ შეფასებითი მეთოდი უგულებელყოფდა მედიაციის პრინციპებს და ძირს უთხრიდა მხარეთა დახმარების მიზანს მათი შეთანხმების მიღწევის პროცესში.⁴ სხვები კი მიიჩნევდნენ, რომ ყველა მედიაციას სჭირდებოდა შეფასებითი მეთოდის გამოყენება და არ არსებობდა წმინდად „ხელშემწყობი“ მედიაცია.⁵ „მედიატორის სტილის დინება დამოკიდებულია ბევრ ფაქტორზე, რომელიც უკავშირდება სპეციფიკურ გარემოებებს მხარეებისა და მედიაციის შესახებ. საუკეთესო მედიატორი არის ის ვინც არის მოქნილი და შეუძლია უპასუხოს ამ გარემოებებს მისი სტილის შეცვლითა და მორგებით.“⁶

დისკუსიები განსაკუთრებით მძაფრია, როდესაც საუბრობენ მედიატორის მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის ხელშეწყობის ფარგლებზე თითოეულ მოდელებში. „შეფასება ეწინააღმდეგება მედიაციის მიზანსა და განმარტებას, რომელიც წარმოადგენს მხარეთა დახმარებას მიაღწიონ საკუთარ შეთანხმებას, ხოლო მედიატორის ვალდებულებას დარჩეს სრულად ნეიტრალური.“⁷ „მედიატორმა არასოდეს უნდა შესთავაზოს მისი აზრი სასამართლოში წარმოშობილ შესაძლო შედეგებთან დაკავშირებით, ვინაიდან ასეთი ქმედებით მე-

¹ საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997, მუხლი 268. ¹.

² Kidner J., The Limits of Mediator „Labels“: False Debate between „Facilitative“ versus „Evaluative“ Mediator Styles, Windsor Review of Legal and Social Issues, Vol. 30, 2011, 173.

³ Riskin L. L., Understanding Mediators' Orientation, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed. Harvard Negotiation Law Review, Vol. 1, Issue 7. 1996, 3.

⁴ Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 186.

⁵ იქვე; ამ საკითხთან დაკავშირებით იხ. ასევე, Kidner J., The Limits of Mediator "Labels": False Debate between "Facilitative" versus "Evaluative" Mediator Styles, Windsor Review of Legal and Social Issues, Vol. 30, 2011, 169. „არსებობს ყალბი დებატები მედიატორის სტილების შესახებ, რომელიც არ არსებობს რეალურ მსოფლიოში“.

⁶ Kidner J., The Limits of Mediator „Labels“: False Debate between „Facilitative“ versus „Evaluative“ Mediator Styles, Windsor Review of Legal and Social Issues, Vol. 30, 2011, 170.

⁷ იქვე, 176.

დიატორის „ნეიტრალურობა კომპრომისზე მიდის“.¹ მედიაციის პროცესი იცვლება დრამატულად, როდესაც მედიატორი ირგებს შეფასებით როლს, მცირდება მედიატორის მიუკერძოებლობა და მხარეთა თვითგამორკვევა.² ამის გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია იმის განხილვა, რომელ მოდელში როგორ გამოიხატება მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპი და რა ფარგლებით მოქმედებს ისინი სხვადასხვა სახის დისბალანსის არსებობისას. ამ მიზნით მნიშვნელოვანია იმაზე მსჯელობა, რა რისკებთანაა დაკავშირებული რომელიმე ერთი მეთოდის გამოყენება და იმის განსაზღვრა, მედიატორის რომელი ქმედება მოემსახურება ყველაზე უკეთ მხარეთა ინტერესების რეალიზებას.

7.2. მედიაციის ხელშემწყობი მოდელი

მედიაციის ხელშემწყობი მოდელი არის პირველი მედიაციის მოდელი, რომელიც შესწავლილ და გამოყენებულ იქნა. ის დღესდღეობით ყველაზე ფართოდ მიღებული და გამოყენებადია.

რისკინი აღწერს ხელშემწყობი მედიატორის სახეს: „ხელშემწყობია მედიატორი, რომელიც მიიჩნევს, რომ მხარეები არიან სათანადოდ გონიერები. შეუძლიათ იმუშაონ მათ მონიშნულ მხარესთან და აქვთ უნარი გაიგონ მათი მდგომარეობა უფრო მეტად, ვიდრე ეს მედიატორს შეუძლია. შესაბამისად, მხარეებს შეუძლიათ მიიღონ უკეთესი გადაწყვეტილებები, ვიდრე ამას მედიატორი გააკეთებდა. მაშასადამე, ხელშემწყობი მედიატორი თვლის, რომ მის პრინციპულ მისიას წარმოადგენს, გაიგოს და წარმართოს კომუნიკაცია მხარეთა შორის იმისათვის, რომ დაეხმაროს მათ გადაწყვეტილების მიღებაში.“³

ხელშემწყობი მედიაცია არის „ინტერესებზე-დაფუძნებული“ მედიაციის სტილი. „ინტერესებზე-დაფუძნებული“ მიდგომა ფოკუსირებულია მხარეთა საჭიროებებზე, რომლებიც არსებობს მათი პრეტენზიების მიღმა. იგი ხელს უწყობს მხარეებს, რომ განავითარონ მათი პრობლემის რამდენიმე ალტერნატიული გადაწყვეტა, რომლებიც პასუხობს არამხოლოდ მათ კანონიერ უფლებებს, არამედ მხარეთა ინტერესებსაც.⁴ ვინაიდან ითვლება, რომ ინტერესებზე ფოკუსირებით, მხარეებმა, რომლებიც არიან ჩიხში, შესაძლებელია აღმოაჩინონ რამდენიმე შესაძლო გადაწყვეტა, ასევე, თავსებადი ინტერესებიც.⁵

7.2.1. მედიატორის როლი მედიაციის ხელშემწყობ მოდელში

მედიაციის ხელშემწყობ მოდელში, მედიატორი აყალიბებს პროცესს, რათა დაეხმაროს მხარეებს მიაღწიონ ორმხრივად შეთანხმებულ შედეგს. მედიატორი სვამს კითხვებს; ამოწმებს და ანეიტრალებს მხარეთა ხედვებს; ეძებს ინტერესებს მხარეთა პოზიციების მიღმა და ეხმარება მხარეებს იპოვონ და გაანალიზონ ალტერნატივები შეთანხმების მიღწევისათვის. ხელშემწყობი მედიაციის მოდელში, მედიატორები არ უწევენ რეკომენდაციებს მხარეებს დავის სამართლებრივ გადაწყვეტასთან დაკავშირებით, არ აძლევენ რჩევებს ან მოსაზრე-

¹ Love P. L., The Top Ten Reasons Why Mediators Should Not Evaluate, Florida State University Law Review, Vol. 24, №4, 1997, 939.

² Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 198.

³ Riskin L. L., Understanding Mediators' Orientation, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed. Harvard Negotiation Law Review Vol. 1, Issue 7. 1996, 24.

⁴ Carol J., Facilitative Mediation: The Classic Approach Retains its Appeal, 2002, მითითებულია: Baska G., Different Mediation Styles and Their Usage in Family Mediation, 251, <<https://core.ac.uk/download/pdf/159317781.pdf>> [12.05.2023].

⁵ Fisher R., Ury W., Patton B., Getting to yes: Negotiating Agreement Without Giving In, 2nd ed., New York, Penguin Books, 1991, 42, მითითებულია: Baska G., Different Mediation Styles and Their Usage in Family Mediation, 251, <<https://core.ac.uk/download/pdf/159317781.pdf>> [12.05.2023].

ბებს დავის შედეგთან დაკავშირებით, მედიატორი პასუხისმგებელია პროცესზე, მაშინ როდესაც მხარეები პასუხისმგებელი არიან შედეგზე.¹ მედიატორები ხელს უწყობენ შეფასებებს მხარეთა მხრიდან.² ისინი მხოლოდ მაშინ უსვამენ ხაზს სასამართლოში დავის ემოციურ და ფინანსურ რესურსებზე, როდესაც ჩანს, რომ მხარეები ჩიხში არიან. თუმცა ისინი უმეტესწილად ფოკუსირებულნი არიან მხარეთა იმედებსა და სურვილებზე, ახალისებენ მათ, რომ ითანამშრომლონ ერთმანეთთან ყველას საჭიროების დასაკმაყოფილებლად.³

იმავედროულად, ხელშემწყობი მედიატორის მიზანია უზრუნველყოს, რომ მხარეთა შეთანხმება დაფუძნებული იყოს საკმარის ინფორმაციაზე და მხარეთა აღქმაზე. მხარეთა მიერ ინფორმირებული გადანყვეტილების მიღების ხელშემწყობის მიზნით, მედიატორები იყენებენ საერთო შეხვედრებს, სადაც ყველა მხარე წარმოდგენილია, ისე, რომ მათ შეუძლიათ მოისმინონ ერთმანეთის ხედვები. თუმცა, მედიატორები რეგულარულად ატარებენ ინდივიდუალურ შეხვედრებსაც.⁴ ხელშემწყობი მედიაციის პროცესში მედიატორი ხელს უწყობს მხარეებს ყურადღება გაამახვილონ იმაზე, თუ რატომ სურთ ის, რაც სურთ, იმ იმედით, რომ მათ შეუძლიათ გაზარდონ არჩევანთა რაოდენობა და იპოვონ გადანყვეტა, რომელიც ყველასთვის სასარგებლო იქნება.⁵ ტიპურ ხელშემწყობ მედიაციის მოდელში, მედიატორი სვამს კითხვებს, იმისათვის, რომ გაიგოს დავის არსი, „დახვეწილად“ მიმართავს მხარეებს, გამოიკვლიონ ვარიანტები და პოტენციური შედეგები.⁶ მედიატორი არ გამოთქვამს საკუთარ აზრს და არ პროგნოზირებს შედეგებს.⁷ როდესაც დამატებითი ინფორმაცია აუცილებელია, ხელშემწყობი მიდგომა მოითხოვს, მედიატორმა რეკომენდაცია გაუწიოს მხარეებს პროფესიული ან იურიდიული რჩევისთვის მიმართონ გარე ექსპერტებს, სპეციალისტებს, სამართლებრივ მრჩეველებს.⁸

7.3. შეფასებითი მედიაციის მოდელი

შეფასებითი მედიაციის მოდელი წარმოადგენს „უფლებაზე დაფუძნებულ მიდგომას, რომელიც ფოკუსირებულია მხარეთა კანონიერ მოთხოვნებზე. იგი ჩამოყალიბდა სასამართლო ბრძანებებისა და მიმართვების საფუძველზე. შესაბამისად, ეს მიდგომა აფასებს თითოეული მხარის პრეტენზიის არსს მათ სამართლებრივ უფლებებზე დაყრდნობით.⁹ სამართლებრივი აქცენტების მიუხედავად, პროცესი არ ჰგავს ტრადიციულ შეჯიბრებით მეთოდს, ის არ მოითხოვს მესამე მხარისგან გადანყვეტილების მიღებას.¹⁰

შეფასებითი მოდელის საფუძველს წარმოადგენს იმის ვარაუდი, რომ მხარეები საჭიროებენ ხელმძღვანელობას მედიატორისგან, იქედან გამომდინარე, რომ მათ არ აქვთ უნარი

¹ Zumeta Z., Styles of Mediation: Facilitative, Evaluative, and Transformative Mediation, 2000, მითითებულია: Baska G., Different styles and their usage in family mediation, 252, <<https://core.ac.uk/download/pdf/159317781.pdf>> [12.05.2023].

² იქვე.

³ Bingham, L. B., Transformative mediation at the United States Postal Service, Negotiation and Conflict Management Research, Mayer, B. (2004). Facilitative mediation. In Folberg J., Milne L. A, & Salem P. (Eds.), Divorce and family mediation, New York: The Guildford Press, 2012, 357-58, მითითებულია: West T., The mediator's approach Five (And a Half) Paths through conflict, 2021. 24.

⁴ Zumeta Z., Styles of Mediation: Facilitative, Evaluative, and Transformative Mediation, 2000, მითითებულია: Baska G., Different styles and their usage in family mediation, 252, <<https://core.ac.uk/download/pdf/159317781.pdf>> [12.05.2023].

⁵ West T., The mediator's approach Five (And a Half) Paths through conflict, 2021. 24.

⁶ Riskin L. L., Decisionmaking in Mediation: The New Old Grid and the New Grid System, Notre Dame Law Review, Vol. 79, Issue 1, 2003, მითითებულია: Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 194.

⁷ Hoberman R., Mediation: A Nonadversarial Alternative to a Win-Lose System, Illinois Bar Journal, Vol. 90, No. 11, 2002, 589, მითითებულია: იქვე.

⁸ იქვე.

⁹ Levin S. L., The Propriety of Evaluative Mediation: Concerns About the Nature and Quality of an Evaluative Opinion, Ohio State Journal On Dispute Resolution, Vol. 16, Issue 2, 2001, 268.

¹⁰ Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 195.

თვითონ გადაჭრან დავა და, რომ მედიატორი არის სათანადოდ კვალიფიციური გასწიოს ეს ფუნქცია მისი ტრენინგებიდან, გამოცდილებიდან, მიუკერძოებლობიდან გამომდინარე.¹

7.3.1. მედიატორის როლი შეფასებითი მედიაციის მოდელში

მედიატორის როლი შეფასებითი მედიაციის მოდელში მოითხოვს უფრო მეტს, ვიდრე მხარეების საუბრის ოსტატურად ხელმძღვანელობაა². ამ მოდელის მიმდევრებს სჯერათ, რომ შეთანხმების ბარიერს წარმოადგენს მხარეთა არარეალისტური შეხედულებები მათი პრეტენზიების ღირებულებასთან მიმართებით. ამდენად, მედიატორს აქვს ვალდებულება იყოს „რეალობის აგენტი“, რათა დაეხმაროს მხარეებს გადააფასონ მათი პოზიციები მეტად რეალისტურად და მივიდნენ შეთანხმებამდე.³ ამ როლში, მედიატორი უზრუნველყოს მხარეებს ახალი ინფორმაციით, ეხმარება მათ გაანალიზონ სასამართლო სამართალწარმოების ხარჯები და რისკები და განსაზღვრავს თითოეული მხარის პოზიციის სუსტ და ძლიერ მხარეს კერძო ან საერთო შეხვედრებზე.⁴ შეფასებით მედიაციის მოდელში მედიატორი ყურადღებას ამახვილებს დავის საფუძველსა და მიზეზზე. თუმცა მედიატორი არ უგულებელყოფს მხარეთა ინტერესებს.⁵

განსხვავებით, ხელშემწყობი მოდელისგან, ამ მოდელისთვის არსებითია მედიატორს, მინიმუმ, ჰქონდეს „გამოცდილება“ („საგნობრივი კომპეტენცია“) დავის საგანთან მიმართებით. ცოდნა აუცილებელია იმისათვის, რომ მედიატორმა დასვას სათანადო კითხვები, უხელმძღვანელოს მხარეებს „იმოძრაონ“ გონივრული მიმართულებით და დაეხმაროს მათ შეაფასონ თავიანთი პრეტენზიები რეალობის შესაბამისად.⁶

7.4. თვითგამორკვევის ხელშემწყობისა და მიუკერძოებლობის პრინციპები ხელშემწყობ და შეფასებით მედიაციის მოდელში

შეფასებითი მედიაციის ყველაზე დიდი კრიტიკა უკავშირდება მედიატორის შეფასების უფლებამოსილებით მხარეთა ავტონომიისა და თვითგამორკვევის პრინციპის შეზღუდვის შესაძლებლობას. თავდაპირველად, მკვლევართა გარკვეული ნაწილი, მიიჩნევდა, რომ შეფასებითი მედიაციის მოდელი ეწინააღმდეგებოდა როგორც თვითგამორკვევის, ასევე მიუკერძოებლობის პრინციპს.⁷ თუმცა ცალკეული ავტორების აზრით, მიუკერძოებლობასთან დაკავშირებული საფრთხეების თავიდან ასაცილებლად შეფასებაზე უარის თქმა, ძირს უთხრიდა შეფასების პრინციპულ მიზანს: მხარეთა თვითგამორკვევის ხელშემწყობას ინფორმირებული თანხმობის მეშვეობით.⁸ „შეთანხმება არ არის სრულად ნებაყოფლობითი, თუ ის დაფუძნებულია ფაქტობრივ გაუგებრობაზე, მათ შორის, მარეგულირებელ კანონთან მიმართებით“.⁹ „სამართლებრივი შეფასება დადებითად უწყობს ხელს მხარეთა თვითგამორკვევის მიზანს.

¹ Riskin L. L., Understanding Mediators' Orientation, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed. Harvard Negotiation Law Review, Vol. 1, Issue 7. 1996, 24.

² Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 195.

³ Birke R., Evaluation and Facilitation: Moving Past Either / Or, Journal Dispute Resolution, Vol. 2000, No. 2, Art. 6, 2000, 314–315.

⁴ Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 196.

⁵ იქვე, 195.

⁶ Kenneth M. R., Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, Loyola University Chicago Law Journal, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 195.

⁷ Della Nocce J. D., evaluative Mediation: In Search of Practice Competencies, Conflict Resolution Quarterly, Vol. 27, Issue 2, 2009, 210; იხ. ასევე, Levin S. L., The Propriety of Evaluative Mediation: Concerns About the Nature and Quality of an Evaluative Opinion, Ohio State Journal On Dispute Resolution, Vol. 16, Issue 2, 2001.

⁸ Stark H. J., The Ethics of Mediation Evaluation Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator, South Texas Law Review, 4th Edition, Vol. 38:769, 1997, 772.

⁹ Boskey B. J., The Proper Role of the Mediator: Rational Assessment, Not Pressure, Negotiation Journal, Vol. 10, No. 4, 1994, 370, მითითებულია: იქვე, 792.

ვინაიდან სრული თვითგამორკვევის მიღწევა შეუძლებელია ადეკვატური სამართლებრივი ინფორმაციის გარეშე.¹ უფრო მეტიც, შეფასებითი მედიაციის მხარდამჭერები მიუთითებენ, რომ იმის განხილვა, რამდენად შეესაბამება თითოეული მხარის პოზიცია არსებულ სოციალურ თუ სამართლებრივ ნორმებს, იძლევა უფრო ინფორმირებული და სამართლიანი გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობას, გრძელვადიან პერსპექტივაში.² სამართლებრივი და სოციალური ნორმების ცოდნის გარეშე არ შეიძლება მიღებულ იქნეს ჭეშმარიტად ავტონომიური გადაწყვეტილები.³

მიუხედავად აზრთა სხვადასხვაობისა, როგორც ხელშემწყობ, ისე შეფასებითი მოდელის გამოყენების შემთხვევაში, ეთიკურია მედიატორმა ისე წარმართოს პროცესი, რომ შეინარჩუნოს მედიაციის მთავარი ღირებულება, რომელიც გამოარჩევს მას დავის გადაწყვეტის სხვა შეფასებითი საშუალებებისგან, იმავდროულად, დაიცვას მხარის თვითგამორკვევის პრინციპი და შეინარჩუნოს მიუკერძოებლობა. „თუკი მედიატორი გადაწყვეტს, რომ უნდა შეაფასოს, მან უნდა უზრუნველყოს, მედიაციის მონაწილეებმა მიიღონ გადაწყვეტილებები საკმარის ინფორმაციაზე დაფუძნებით, ისე რომ მხარეები არ შევიდნენ შეცდომაში მათი უფლებებისა და პასუხისმგებლობების თაობაზე. ეს ინფორმაცია მოწოდებული უნდა იყოს მოგვარების პერსპექტივაზე ან შეფასების მედიატორის მიუკერძოებლობაზე ზეგავლენის გარეშე“.⁴ ხელშემწყობი მედიაციის პროცესში კი, იმისათვის, რომ მედიატორის ქმედება არ იყოს მეთად დირექტიული და იმავდროულად, მხარეთა თვალში მედიატორი შენარჩუნდეს მიუკერძოებელ ფიგურად, მედიატორის მიერ გამოყენებულ უნდა იქნეს „რეალობის ტესტი“. „რეალობის ტესტი“ უნარჩუნებს მედიაციას ხელშემწყობი პროცესის მნიშვნელობას და იმავდროულად, აკმაყოფილებს პროფესიული ეთიკის მოთხოვნებს. „მედიატორებს შეუძლიათ „დაკითხონ“ მხარეები, რომლებიც ცდილობენ უარი თქვან მათ სამართლებრივ უფლებებზე, რათა დარწმუნდნენ, რომ მათ სრულად ესმით, რატომ ამბობენ უარს და როგორ შეიძლება ამ უარის თქმამ გავლენა მოახდინოს მათ გრძელვადიან ინტერესებზე.“⁵ მედიატორებმა უნდა დასვან შეკითხვები, რომლებიც ხაზს გაუსვამს, რომ ბუნდოვანების შესახებ მხარეები ინფორმირებულები არიან. ამის მიუხედავად, მედიატორს რჩება უფლება, თუ თვლის, რომ საფრთხე ექმნება მედიაციის პროცესის ხარისხს თვითგამორკვევის ნაწილში, უარი თქვას ამგვარი შეთანხმების მიღწევაზე.⁶

¹ Nolan-Haley M. J, Court Mediation and the Search for Justice Through Law, Washington University Law Review, Vol. 74, Issue 1, 1996, 65-66.

² იქვე, 75.

³ Stark H. J, Preliminary Reflections on the Establishment of a Mediation Clinic, Clinical Law Review, Vol. 2:457, 1996, 487; იხ. ასევე Love P. L, Mediation: The Romantic Days Continue, South Texas Law Review, Vol. 38:735, 1997, 738-739.

⁴ Stark H. J., The Ethics of Mediation Evaluation Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator, South Texas Law Review, 4th Edition, Vol. 38:769, 1997, 798-799.

⁵ Waldman A. E., Mediation Ethics, Cases and Commentaries, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 17. ამისათვის, მათ შეუძლიათ ეთიკურად იკითხონ „1. დარწმუნებული ხართ, რომ თავს კარგად გრძნობთ იმ გადაწყვეტილებასთან მიმართებით, რომელიც მიიღეთ, იმის გათვალისწინებით, რომ შესაძლოა სასამართლოში მიგელოთ უფრო მეტი? 2. როგორ ფიქრობთ, როგორი იგრძნობთ თავს ამ გადაწყვეტილებით ექვს თვეში თუ ერთ წელიწადში? 3. რა სარგებელს მოგიტანთ ახლა ამ გადაწყვეტილებამდე მისვლა ამ გზით და როგორ წარმოგიდგენიათ შესაძლო ხარჯები?“; იხ. ასევე Kallipetis M., Mediation Ethics in Europe, No. 2, 2014, 69,

<https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/doqu/2014/2/DOQU_2211-9981_2014_002_002_004.pdf> [18.04.2022] „გონივრული და კარგი პრაქტიკაა, მედიატორმა დასვას კითხვები: იცი რა ღირს სასამართლო პროცესი? ან რა ხარჯებთანაა იგი დაკავშირებული? გაქვს ინფორმაცია რა სირთულეებს უკავშირდება სასამართლო მომზადების ეტაპი? იცი რა შესაძლებლობებს იძლევა სასამართლო პროცესი? შუამავლის მიერ ასეთი პასუხები, განსაკუთრებით თუ ის გამოიხატება სიტყვებით: „მე გირჩევთ, მოიძიოთ რჩევა, მიიღოთ რჩევა/კონსულტაცია... და ა. შ.“ ნაკლებად სავარაუდოა, რომ გამოიწვიოს რაიმე სახის პრეტენზია მედიატორის მჩაგვრელ ან იძულებით ქცევასთან დაკავშირებით.“

⁶ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწადულის“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 88.

8. დასკვნა

მედიაცია წარმოადგენს თანამშრომლობაზე დაფუძნებულ ნებაყოფლობით პროცესს, რომელშიც ურთიერთსასარგებლო გადაწყვეტილების მიღების მიზნით მესამე ნეიტრალური პირი (მედიატორი) ეხმარება მხარეებს დავის გადაწყვეტაში. შესაბამისად, მედიატორი გვევლინება პროცესის ხელშემწყობ სუბიექტად, რომელიც არ არის უფლებამოსილი მიიღოს გადაწყვეტილება.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანს წარმოადგენდა მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის, როგორც მედიაციის პროცესის ორი ფუნდამენტური პრინციპის, ანალიზი, მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულების თავისებურებების განხილვა, ამ ვალდებულებების მოქმედების ფარგლების განსაზღვრა სამართლიანობის დაცვის პირისპირ, სხვადასხვა მედიაციის მოდელსა თუ დავის ტიპში, პრობლემური საკითხების გამოკვეთა და მათი გადაჭრის შესაძლო გზების წარმოჩენა. გარდა ამისა, ძირითადი პრინციპებისა და მათი ურთიერთქმედების შესახებ საერთაშორისო გამოცდილების გაზიარება ხარისხიანი მედიაციის პროცესის და სამართლიანი პრაქტიკის უზრუნველსაყოფად, საბოლოო ჯამში კი ეთიკურად მოქმედი მედიატორის როლის წარმოჩენა მხარეთა, მესამე პირთა და საზოგადოების ინტერესების დაცვის პროცესში.

მიუხედავად იმისა, რომ მედიაცია წარმოადგენს დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის მოქნილ საშუალებას, რომელიც სრულად ემყარება მხარეთა ნებაყოფლობითობასა და მედიატორის თავისუფლებას წარმართოს პროცესი მხარეთა ინტერესების შესაბამისად, პროფესიული ეთიკის და ეთიკური ვალდებულებების არსებობა აუცილებელია, საზოგადოების ნდობის შენარჩუნებისა და მედიატორისთვის მოქმედების სრული თავისუფლების მინიჭებით გამომწვეული საფრთხეების თავიდან ასაცილებლად. სწორედ, თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა და მიუკერძოებლობა წარმოადგენს იმ ეთიკურ ვალდებულებებს, რომლებსაც თითქმის ყველა ქვეყნის ეთიკის კოდექსი თუ სტანდარტი განსაზღვრავს.

კვლევაზე დაფუძნებით გამოიკვეთა, რომ მედიაციის პროცესისთვის წარმართველია მიუკერძოებლობის პრინციპისა და თვითგამორკვევის პრინციპის დაცვა. მიუკერძოებლობის პრინციპი წარმოადგენს მედიაციის ქვაკუთხედს, რომლის ზედმიწევნით შესრულებაც განსაზღვრავს ამ პროცესის მიმართ ნდობას საზოგადოების და მხარეთა მხრიდან. ცალკეული ქვეყნის ეთიკის წესებსა და დოქტრინაზე დაყრდნობით, რომელსაც ეხმიანება საქართველოს ნორმატიული სივრცეც, ერთი მხრივ, მიუკერძოებლობა წარმოადგენს ნეიტრალიტეტის გამოხატვას დავის საგნისა და მხარეთა მიმართ, მეორე მხრივ, მისი განმარტება უკავშირდება თანაბარი, თანასწორი შესაძლებლობებით მხარეთა უზრუნველყოფას. მედიატორის მიუკერძოებლობის დაცვის ვალდებულება მოითხოვს როგორც შინაგან თავისუფლებას ყოველგვარი ორწმენისა და სუბიექტური შეხედულებისგან, ასევე, იმგვარად ქცევას, რომ ობიექტური დამკვირვებლის თვალში მედიატორი აღიქმებოდეს ასეთად.

მიუკერძოებლობის პრინციპთან ერთად, მედიაცია ეფუძნება ავტონომიისა და თვითგამორკვევის პრინციპს, რომელიც აღჭურავს მხარეებს თვითმართველობისა და თვითკონტროლის უფლებით, ანიჭებს მათ შესაძლებლობას ინფორმირებული თანხმობის საფუძველზე მიიღონ თავისუფალი და ნებაყოფლობითი გადაწყვეტილება. მხარეთა თვითგამორკვევის უფლება არსებობს პროცესისა და შედეგის მიმართ მედიაციის ყველა ეტაპზე და ამკვიდრებს მედიატორის ვალდებულებას ხელი შეუწყოს მხარეებს მის განხორციელებაში, ხოლო თუკი აღნიშნული არ შეუძლიათ, პროცესის თავიდან აცილებაში. ავტონომია უფრო ფართო ცნებაა, იგი არ შემოიფარგლება მხოლოდ თვითგამორკვევის უფლებით და წარმოადგენს მხარის უფლებას, ღირსეულ და სამართლიან გარემოში მიეცეს ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობა. შესაბამისად, მხარეთა ავტონომიისა და თვითგამორკვევის სრულად რეალიზებისთვის განმსაზღვრელია „ინფორმირებული თანხმობის“ არსებობა. ეს ელემენტი მოითხოვს საკმარისი ინფორმაციის ქონას, რომლის საფუძველზეც მხარეებს შეეძლებათ განსაზღვრონ ის რისკები და სარგებელი, რაც შესაძლოა მათ გადაწყვეტილებას მოჰყვეს.

საერთაშორისოდ დამკვიდრებული ქცევის სტანდარტები, მათ შორის საქართველოს ეთიკის კოდექსიც, მედიატორისგან არ მოითხოვს ინფორმირებული გადაწყვეტილების უზრუნველყოფას, არამედ სხვადასხვა მეთოდების გამოყენებით, მის ხელშეწყობას. მედიატორისგან პროცედურული ინფორმაციის გამჟღავნება იმ ერთ-ერთთაგანია, რომელსაც ეთიკის წესთა უმეტესობა ინფორმირებული გადაწყვეტილების ხელშეწყობის უზრუნველსაყოფად მოითხოვს. პროცედურული ინფორმაციის გამჟღავნება მოიცავს მედიატორის მხრიდან მხარეთა სათანადოდ ინფორმირებას მათი და მედიატორის როლის თაობაზე და შეთანხმების პირობების აღსრულებაუნარიანობასთან დაკავშირებით. მედიატორის შეზღუდული როლი მხარეთა თვითგამორკვევისა და ინფორმირებული გადაწყვეტილების უზრუნველყოფის პროცესში, მას ავალდებულებს მორიგების პირობებთან დაკავშირებით მიაწოდოს მხარეებს მხოლოდ ის ინფორმაცია, რომელიც დაეხმარებათ შეთანხმების პირობების აღსრულებაში. თუმცა პროცედურული ინფორმაციის გამჟღავნება მხოლოდ ამით არ შემოიფარგლება და წარმოშობს მედიატორის ვალდებულებას, დარწმუნდეს მხარეთა ინფორმირებულობაში პროცედურული საკითხების მიმართ და გამოიყენოს ყველა გონივრული ძალისხმევა მედიატორის ბუნების, მედიატორისა და მხარის როლის, გამოსაყენებელი პროცედურებისა და ხელმისაწვდომი ვარიანტების თაობაზე მხარეთა გაცნობიერების პროცესში.

გარდა პროცედურული ინფორმაციის გამჟღავნების უფლებამოსილებისა, თვითგამორკვევის (ინფორმირებული გადაწყვეტილების) ხელშეწყობის პროცესში, საერთაშორისოდ მიღებულ და მედიატორისთვის მინიჭებულ ქმედით მექანიზმებს წარმოადგენს მხარეებისთვის კითხვების დასმა, სრული ინფორმაციის გამჟღავნების მოთხოვნა და მათი წახალისება, მიიღონ იურიდიული რჩევა ან სხვა სახის საჭირო კონსულტაცია შესაბამისი დარგის სპეციალისტებისგან, ვინაიდან „საკმარისი ინფორმაციის“ მიწოდების მოთხოვნა ინფორმირებული გადაწყვეტილების მისაღწევად არ მოიაზრებს მედიატორის უფლებამოსილებას იმსჯელოს დავის არსობრივ საკითხებსა და მხარეთა მოთხოვნების კანონიერებაზე. მიუხედავად იმისა, რომ მხარეებს აქვთ უფლებამოსილება მათი ინტერესების შესაბამისად მიიღონ ინფორმირებული გადაწყვეტილება დავის როგორც პროცედურულ, ისე შინაარსობრივ საკითხებზე, მედიატორი სრულად პასუხისმგებელი არ არის შეთანხმების არსობრივი სამართლიანობის გარანტირებულ უზრუნველყოფაზე.¹

ამასთანავე, კვლევის შედეგად დგინდება, რომ თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა მედიატორს ავალდებულებს არამხოლოდ ხელი არ შეუშალოს მხარეებს მის განხორციელებაში, არამედ გადადგას ნაბიჯები, გარედან თუ მხარეთა (მონაწილეთა) მხრიდან მომდინარე ზეწოლის თავიდან ასაცილებლად. „მედიატორის ვალდებულება უპასუხოს მხარეთა თვითგამორკვევის შელახვას სხვების მიერ. ვინაიდან მედიატორის როლია დაეხმაროს მხარეებს დიალოგის წარმართვაში და გადაწყვეტილების მიღებაში თვითგამორკვევის პრინციპზე დაყრდნობით.“²

სამართლიანობა დაცულია თუკი პროცესში მონაწილეობა და მიღწეული შეთანხმება ეფუძნება ნების თავისუფალ გამოვლენას. ნების თავისუფალი გამოვლენა მიიღწევა როგორც დამაშინებელი და მანიპულაციური ზეწოლისგან თავის არიდებით, ასევე ფაქტობრივი და სამართლებრივი ცოდნით არსებულ გარემოებებთან მიმართებით და მოსალოდნელ შედეგებთან დაკავშირებით. „პროცედურული სამართლიანობა მოითხოვს, რომ მედიატორმა ხელი შეუწყოს მხარეთა თვითგამორკვევას, რაც გულისხმობს მხარეთა დახმარებას მიაღწიონ შეთანხმებას თავისუფლად, ნებაყოფლობით, არასათანადო ზეგავლენის გარეშე და ინფორმირებული თანხმობის საფუძველზე.“³ ასევე, მედიატორის მიერ იმის უზრუნველყოფას, რომ მხარეებს ჰქონდეთ თანაბარი შესაძლებლობა, ისაუბრონ, იყვნენ მოსმენილნი და გამოხატონ

¹ Rules of Conduct for Mediators in Court-Connected Mediation Programs for General Civil Cases (California Rules of Court), 2007, Revised 2013, Rule 3.857 (b), <<http://www2.courtinfo.ca.gov/rulesofconduct/files/RulesofConductwithACComments.pdf>> [12.06.2023].

² Shapira O., A Theory of Mediator's Ethics, Cambridge University Press, 2016, 144.

³ Code of Ethics and Conduct, Mediation Institute as Professional Mediator, 2018, Rule 7.4.

თავიანთი ინტერესები და მოსაზრებები,¹ დაბალანსებული მოლაპარაკებების ხელშეწყობას და მხარეთა წახალისებას, შეაფასონ ნებისმიერი შემოთავაზებული შეთანხმება მათი „გრძელვადიანი სიცოცხლისუნარიანობის“ გათვალისწინებით“.² კვლევა გამოკვეთს გარემოებებს, რომლებიც ხელს უშლის მხარეთა თავისუფალ, უსაფრთხო, ნებაყოფლობით მონაწილეობას პროცესში. აღნიშნული გარემოებები შესაძლოა ძალთა დისბალანსის სახით გვევლინებოდეს. ძალთა დისბალანსის გამომწვევი შეიძლება იყოს როგორც ფინანსური რესურსები, საადვოკატო მომსახურების მიღების შესაძლებლობა, ინფორმაციის ნაკლებობა, ასევე პიროვნული უნარები, ცოდნა, გამოცდილება და ა.შ.

აღნიშნულის გარდა, სამართლიანობა მოითხოვს იმ პირთა ინტერესების დაცვასაც, რომლებიც მედიაციაში არ მონაწილეობენ და საბოლოო ჯამში, უკანონო შედეგების თავიდან აცილებას. არსობრივი სამართლიანობის დაცვის პროცესში მედიატორის როლი შეზღუდულია, ვინაიდან იგი მხარეთა ინდივიდუალური სამართლიანობით იზომება და მედიატორი არ განსაზღვრავს მოლაპარაკების შინაარსსა თუ შედეგს. თუმცა, მიუხედავად ამისა, ვინაიდან სამართლიანი შედეგები და ხელშეკრულების თავისუფლება მხოლოდ საყოველთაო იმპერატიული აკრძალვის ფარგლებში შეიძლება დადგინდეს, შინაარსობრივი სამართლიანობის მიღწევის პროცესში მედიატორის როლი მნიშვნელობას იძენს მესამე პირებისა და საზოგადოების ინტერესების, კანონის, საჯარო წესრიგის დაცვის უზრუნველსაყოფად.

სწორედ ძალთა დისბალანსთან გამკლავების პროცესში და მესამე პირთა ინტერესების, კანონის, საჯარო წესრიგის დაცვის უზრუნველსაყოფად, მედიატორს უნევს დააბალანსოს თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულების მოქმედება პროცედურულ და შინაარსობრივ სამართლიანობასთან, ისე, რომ საფრთხე არ შეექმნას მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვას. „ზოგჯერ, მხარეთა ინტერესები და მათი დახმარება მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაში შერბილებულ უნდა იქნეს სხვა საზრუნავებით, როგორცაა დაუცველი მხარეების დაცვა ან მნიშვნელოვანი სოციალური ინტერესების რეალიზება. ქმედებები, რომლებიც აფერხებს მხარეთა ავტონომიას, ზოგჯერ შეიძლება იყოს ყველაზე ეთიკური არჩევანი. ოქროს შუალედის მისაღწევად ღირებულებების გაცვლა წარმოადგენს მედიატორთა ძალისხმევის გარდაუვალ შედეგს.“³

აღნიშნულის გათვალისწინებით, გონივრული ბალანსის უზრუნველსაყოფად, ნაშრომი გამოკვეთს პრობლემატურ საკითხებს და წარმოადგენს მათი გადაჭრის შესაძლო გზებს, კერძოდ, უმეტესობა ქვეყნების ეთიკის წესებსა და დომინირებულ მეცნიერულ მიდგომებზე დაყრდნობით, კვლევა ადგენს, რომ ეთიკური დილემების წარმოშობისას (პროფესიული (სამართლებრივი) ინფორმაციის საჭიროებისას) მედიატორის როლის სხვა პროფესიის წარმომადგენლის როლთან აღრევის დაუშვებლობის მოტივით, ასევე იმის გამო, რომ მედიაცია არ წარმოდგენს თერაპიულ ან სამართლებრივ პროცესს, მხარეთა ნდობისა და მიუკერძოებლობის პრინციპის შესანარჩუნებლად, მედიატორს არ აქვს უფლებამოსილება მხარეებს მისცეს პროფესიული რჩევა. „დაუშვებელია მედიატორმა გასცეს იურიდიული შინაარსის რჩევა, შეფასებითი ინფორმაცია, რამეთუ ეს ქმედება თავისთავად გამოკვეთს რომელიმე მხარის სამართლებრივ უპირატესობას და ჩაითვლება კლიენტის კონსულტაციად. აღნიშნული კი მედიატორის ნეიტრალურობის პრინციპის რღვევას განაპირობებს და ინვესს ადვოკატ-მედიატორის უფლებამოსილების წარმომადგენლის ფუნქციებად გარდასახვას.“⁴ თუმცა, სამართლებრივი (პროფესიული) ინფორმაციის საჭიროებისას, მედიატორი უფლებამოსილია მიაწოდოს ინფორმაცია მხარეებს იმ ზომით, რომ დააკმაყოფილოს ინფორმირებული თანხმობის ხელშეწყობის ვალდებულება, მათ შორის უფასო იურიდიული დახმარების ოფისებში იურიდიული კონსულტაციის

¹ იქვე, Rule 7.5.

² იქვე, Rule 7.7.

³ Waldman A. E., *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 7.

⁴ Washington State Bar Association Advisory Opinion №2223, მითითებულია: ჩიგაშვიდი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 33.

მიღების შესაძლებლობის თაობაზე. მედიატორს აქვს მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით იმ ინფორმაციის მიწოდების უფლებამოსილება, რომელსაც ფლობს ტრენინგებისა და გამოცდილების საფუძველზე. „მედიატორმა არ უნდა გაუზიაროს მხარეებს პერსონალური და პროფესიული მოსაზრება მათი დარწმუნების მიზნით, რომ მოაგვარონ დავა, ასევე არ უნდა მისცეს პირდაპირი მიმართულება რომელიმე საკითხის გადაწყვეტას. მხარეთა თვითგამორკვევისა და მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით, მედიატორმა უნდა წაახალისოს მხარე და წარმომადგენელი გამოკვეთონ საქმის შესაძლო შედეგები, განიხილონ სარჩელის ან შესაგებლის უპირატესობები, საქმის ძლიერი და სუსტი მხარეები.“¹ ამასთანავე, ეთიკურია მედიატორმა წაახალისოს მხარე, გაიაროს კონსულტაცია სამართლებრივ მრჩეველთან, ადვოკატთან, წარმომადგენელთან ან სხვა შესაბამისი დარგის სპეციალისტთან.

გარდა ამისა, კვლევა ადგენს, რომ მედიატორმა არ უნდა დაუშვას ისეთი „თვითგამორკვეული“ პროცესის მიმდინარეობა ან შეთანხმების მიღწევა, რომელიც არღვევს მესამე პირის ინტერესებს, უკანონოა ან სხვაგვარად ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს. „ნებაყოფლობითობა და ინფორმირებული გადაწყვეტილების მიღების უფლებამოსილება, მართალია, არის თვითგამორკვევის უფლების საფუძველი, თუმცა მის საფუძველზე მიღწეულ შეთანხმებას სამართლიანობაზე პრეტენზია მხოლოდ მაშინ შეიძლება ჰქონდეს, თუ ხელშეკრულების შედგენა მოხდება ეთიკის კოდექსთა ნორმატიული მოთხოვნების დაცვით და ამასთან თავსებადი იქნება მედიაციის არამონაწილე მესამე პირთა ინტერესებთან“.² „თვითგამორკვევის პრინციპის საზღვრები შეთანხმების შინაარსობრივი სამართლიანობით და მართლზომიერებით დგინდება.“³

საოჯახოსამართლებრივ დავებში ბავშვის ინტერესების დაცვის აუცილებლობიდან, სამომავლო ურთიერთობის შენარჩუნების საჭიროებიდან, ოჯახური ძალადობის არსებობის შესაძლო რისკებიდან გამომდინარე მედიატორს ენიჭება მეტად ინტერვენციული როლი. თუმცა იგი არ თავისუფლდება მიუკერძოებლობისა და თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობის ვალდებულებისგან. თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა მედიატორს ავალდებულებს შეძლოს ოჯახური ძალადობის ამოცნობა, რათა შესაბამისად წარმართოს პროცესი.⁴ საოჯახოსამართლებრივი დავების დროს მხარეთა ძალთა განსხვავება განსაკუთრებით ყურადსაღებია, რადგან ასეთი საქმეების გავლენა ხშირად სცდება მხოლოდ მხარეებს და აისახება სხვა პირების კეთილდღეობაზეც. მედიატორი ფრთხილად უნდა იყოს ძალთა დისბალანსის არსებობისას მონაწილეებს შორის, რომელიც მოიცავს, მაგრამ არ შემოიფარგლება, ისეთი შემთხვევებით, როგორცაა ფიზიკური თუ ფსიქოლოგიური შეურაცხყოფა, მანიპულაცია, იძულება თუ ქცევის კონტროლი. ამისათვის, მედიატორს მოეთხოვება განახორციელოს ოთხნაწილიანი მიდგომა: ტრენინგი, სკრინინგი, უსაფრთხოების ზომები და შეტყობინება.⁵

ბავშვის საუკეთესო ინტერესების დაცვის აუცილებლობიდან გამომდინარე, მედიატორი არ არის უფლებამოსილი ხელი მოაწეროს ბავშვის ინტერესების საწინააღმდეგო შეთანხმებას, შესაბამისად, მხარეთა თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობა იზღუდება ბავშვის საუკეთესო ინტერესებთან წინააღმდეგობის მოტივიტაც.

მიუხედავად აზრთა სხვადასხვაობისა შეფასებითი და ხელშემწყობი მედიაციის მიმართ, თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშეწყობისა და მიუკერძოებლობის დაცვის ვალდებულება ორივე მოდელში მედიატორის მიერ უნდა შესრულდეს. როგორც ხელშემწყობ, ისე შეფასებით-

¹ ჩიგაშვიდი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 33.

² ჩიგაშვიდი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევობის საფუძველი, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, 2016, 12-13.

³ ჭიჭიკოშვიდი ე., მხარეთა ავტონომიისა და შინაარსობრივი სამართლიანობის თანაზომიერება მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 188.

⁴ ჩიგაშვიდი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 97.

⁵ იქვე, 96.

თი მოდელის გამოყენების შემთხვევაში, მედიატორმა ისე უნდა წარმართოს პროცესი, რომ შეინარჩუნოს მედიაციის მთავარი ღირებულება, რომელიც გამოარჩევს მას დავის გადაწყვეტის სხვა შეფასებითი საშუალებებისგან, იმავდროულად, დაიცვას მხარის თვითგამორკვევის პრინციპი და შეინარჩუნოს მიუკერძოებლობა. მხარეთა მოთხოვნით წარმართულ შეფასებით მედიაციაში მედიატორები მხარეთა ინტერესების ფარგლებში ახდენენ შეფასებებს, გამოკვეთენ მორიგების პირობებს, რაც რეალურად, პრაქტიკაში ლეგიტიმურად მიიჩნევა. შეფასებითი მედიაცია შეიძლება ეწინააღმდეგებოდეს შინაარსობრივი ნეიტრალობის პრინციპს, თუმცა კი თავსებადი უნდა იყოს მიუკერძოებლობის მოთხოვნებთან.¹

ხელშემწყობი მედიაციის მოდელში, პროცესის „ჩიხში“ შესვლისას შეფასებითი ელემენტების გამოყენება აუცილებელ მნიშვნელობას იძენს თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშემწყობისთვის, თუმცა მიუკერძოებლობის პრინციპის უზრუნველსაყოფად მედიატორის ერთადერთ ბერკეტს უნდა წარმოადგენდეს „რეალობის ტესტის“ გამოყენება. „რეალობის ტესტი“ უნარჩუნებს მედიაციას ხელშემწყობი პროცესის მნიშვნელობას და იმავდროულად, აკმაყოფილებს პროფესიული ეთიკის მოთხოვნებს. თუმცა ადვოკატ-მედიატორის მიერ დიდი სიფრთხილით უნდა განხორციელდეს „რეალობის ტესტის“ გამოყენება, რათა ამ ტექნიკამ არ მიიღოს შეფასებითი ხასიათი და არ გადაიზარდოს ეთიკური ნორმების დარღვევაში.² მედიატორმა მისი უნარების გამოყენებით უნდა უზრუნველყოს, რომ მხარეებმა დამოუკიდებლად შეაფასონ საქმის ძლიერი და სუსტი ასპექტები, ასევე, მედიაციის პროცესს მიღმა საქმის გადაწყვეტის ალტერნატივები ან სავარაუდო დაბრკოლებები.³

მაშასადამე, კვლევა ადასტურებს, რომ პროცედურული და შინაარსობრივი სამართლიანობის დაცვის აუცილებლობა, მხარეთა, მესამე პირების, მათ შორის, არასრულწლოვნის საუკეთესო ინტერესების დარღვევის მოსალოდნელი საფრთხე წარმოადგენს იმ საფუძვლებს, რომელთა გამოც შესაძლებელია შეიზღუდოს თვითგამორკვევის პრინციპის მოქმედება, თუმცა მიუკერძოებლობის დაცვის მოთხოვნა ნებისმიერ შემთხვევაში დაცულ უნდა იქნეს. მედიატორის მიუკერძოებლობის მოთხოვნა არ შეიძლება გადაიხადოს რაიმე სხვა ინტერესმა. მედიატორმა მიუკერძოებლობის პრინციპის დაცვით უნდა უზრუნველყოს თითოეული მხარის თანაბარი და ინფორმირებული მონაწილეობა პროცესში და მესამე პირების, საზოგადოების ინტერესების დაცვა. მედიატორი ალჭურვილია პროცესის შეწყვეტის უფლებამოსილებით, თუკი ყოველგვარი ძალისხმევის მიუხედავად, მიუკერძოებლობის შენარჩუნებას ვერ ახერხებს. ამ პროცესში, მედიატორი მაქსიმალურად უნდა ეცადოს პროცესის სათანადოდ სტრუქტურირებით, მხარეები მიიყვანოს ინფორმირებულ გადაწყვეტამდე. იმავდროულად, შეიძლება ითქვას, რომ პროცესის სათანადოდ წარმართვის ვალდებულება მედიატორს აძლევს უფლებას, არ დაუშვას რომელიმე მხარისათვის უსამართლო შედეგები, მხარეთა გაცნობიერების პირობებშიც კი.

დაბოლოს, ქართული კანონმდებლობის საფუძველზე, შესაძლებელია იმის თქმა, რომ მიუკერძოებლობის პრინციპი, საერთაშორისო მიდგომის მსგავსად, აბსოლუტური დაცვით სარგებლობს. თვითგამორკვევის პრინციპის ხელშემწყობისას კი, აუცილებელია, იგი დაბალანსდეს პროცესის ჯეროვნად წარმართვის ვალდებულებასთან. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“ და პროფესიული ეთიკის კოდექსი კონკრეტულად არ განსაზღვრავს იმ ქმედებებს, რომლის განხორციელების ვალდებულებაც აქვს მედიატორს მხარეთა ნებაზე არასათანადო ზეგავლენის გამოვლენის შემთხვევაში, შესაბამისად, სამართლიანობის მიღწევის პროცესში, კანონთა სისტემური ანალიზის საფუძველზე⁴ მედიატორის-

¹ Douglas K., Field R., Looking for Answers to Mediation's Neutrality Dilemma in Therapeutic Jurisprudence, Johannesburg-Cape Town, 1997, 187.

² ჩიგაშვიდი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, 2, 2016, 32.

³ იქვე, 33.

⁴ სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, 24/04/2021, დამტკიცებული საერთო კრების მიერ, 4.3 მუხლი,

თვის მინიჭებული უფლებამოსილება არ გააგრძელოს პროცესი თუკი მიიჩნევს რომ მედიაციის გაგრძელება არაგონივრული ან გაუმართლებელია, იძლევა ვარაუდის საფუძველს, რომ მედიატორი ვალდებულია შეწყვიტოს მედიაცია, თუკი გონივრული ძალისხმევის მიუხედავად, მხარეებს არ აქვთ უნარი, ეფექტურად მიიღონ მონაწილეობა მედიაციის პროცესში. კიდევ ერთი დებულება, რომლითაც იკვეთება შინაარსობრივი სამართლიანობის მიღწევის პროცესში თვითგამორკვევის ხელშეწყობის შეზღუდვის შესაძლებლობა, წარმოადგენს მედიატორის ვალდებულება უარი თქვას მორიგების მიღწევასა და ხელმოწერაზე თუკი იგი აშკარად უკანონო ან ეწინააღმდეგება ზნეობის ნორმებს. თუმცა გარკვეული მსგავსებების მიუხედავად, კანონმდებლობა ნათლად არ განსაზღვრავს მედიატორის უფლებამოსილებას უარი თქვას პროფესიული რჩევის მიცემაზე მხარეთა მოთხოვნის შემთხვევაში და შესაბამისი კვალიფიკაციის არსებობისას. ასევე, იგი არაფერს საუბრობს იმაზე, როგორ შეიძლება იქნეს დაძლეული საოჯახო დავებში არსებული გამონკვევები.

ბიბლიოგრაფია:

1. საქართველოს კანონი „ბავშვის უფლებათა კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 5004-ის, 20/09/2019.
2. საქართველოს კანონი „საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 1106, 14/11/1997.
3. საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-ი, 18/09/2019.
4. სსიპ „საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის“ მედიატორთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, 24.04.2021, დამტკიცებული საერთო კრების მიერ, <<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [28.05.2023].
5. Austrian Mediation Act, 2003.
6. Bulgaria Mediation Act, promulgated 2004, amended 2011.
7. Code of Ethics, Alternative Dispute Resolution Institute of Canada.
8. Code of Ethics for Mediators, Fiji Mediation Centre, 2007.
9. Code of Ethics for Mediators, Oman Commercial Arbitration Centre.
10. Code of Practice for Family Mediators, Family Mediation Council, 2018.
11. Code of Ethics and Conduct, Mediation Institute as Professional Mediator, 2018.
12. Code of Professional Conduct and Ethics for mediators, Vietnam Mediation Centre.
13. Ethical Guidelines for Mediators, Law Council of Australia, 2018.
14. Ethics Code for FDRC Mediators, Financial Dispute Resolution Centre, 2018.
15. European Code of Conduct for Mediators, 2004.
16. Family Mediation Canada Members Code of Professional Conduct.
17. Georgia Ethical Standards for Mediators, Georgia Commission on Dispute Resolution, 2012.
18. German Mediation Act, 2012.
19. Mediation Council of Illinois (MCI) Professional Standards of Practice for Mediators, 1999.
20. Model Rules of Professional Conduct, the American Bar Association, Rule 2.4 (b), <https://www.americanbar.org/groups/professional_responsibility/publications/model_rules_of_professional_conduct/model_rules_of_professional_conduct_table_of_contents/> [34.05.2023].
21. Model Standards of Conduct for Mediators, American Arbitration Association, American Bar Association and the Association for Conflict Resolution, adopted 1994, amended in 2005.
22. Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, Association of Family and Conciliation Courts, 2000.
23. Rules of Conduct for Mediators in Court-Connected Mediation Programs for General Civil Cases, California Rules of Court, 2007, Revised 2013, Rule 3.857 (b), <<http://www2.courtinfo.ca.gov/rulesofconduct/files/RulesofConductwithACComments.pdf>> [12.06.2023].
24. Texas Mediator Credentialing Association Standards of Practice and Code of Ethics.
25. The Canadian Bar Association Ontario (CBAO) Model Code of Conduct.
26. The Maryland Standards of Conduct for Mediators, the Maryland Mediator Excellence Council, 2020.

<<https://mediators.ge/uploads/files/60a4d7fd3f27f.pdf>> [14.04.2023]; იხ. ასევე, საქართველოს კანონი „მედიაციის შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, 4954-ი, 18.09.2019, მუხლი 9.1 „ე“.

27. Virginia Rules of Professional Conduct, Virginia Rules of Supreme Court, amended 2023.
28. კაკოიშვიდი დ., მედიატორის ეთიკური ვალდებულებების მედიაციის პროცესში, თბილისი, 2020, 14, 16, 17, 28, 29, <<http://www.library.court.ge/upload/46302020-12-01.pdf>> [28.05.2023].
29. მახველაშვილი თ., მედიაცია, როგორც პროფესია: ეთიკის მოდელები, პრინციპები და გამოწვევები, ჟურნალი „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 172, 173.
30. ყანდაშვილი ი., საქართველოს მედიაციის მაგალითზე დავის ადგიხნატიული გადაწყვეტის სასამართლო და ახასამართლო ფორმები, თბილისი, 2018, 66, <https://press.tsu.ge/data/image_db_innova/Kandashvili%20Irakli.pdf> [28.05.2023].
31. შაკინოვი ნ., მიუკერძოებლობისა და ნეიტრალობის პრინციპთა არსობრივ-პროცესუალური შინაარსი მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 227, 258,
32. ჩიტაშვილი ნ., ადვოკატ-მედიატორის ცალკეულ ეთიკურ ვალდებულებათა თავისებურება და რეგულირების აუცილებლობა, „სამართლის ჟურნალი“, №2, 2016, 32, 33.
33. ჩიტაშვილი ნ., მხატვრული ავტონომიის, ახსობივი და პიროვნული სამართლიანობის პრინციპი მედიაციაში, ჟურნ. „საზოგადოებრივი ადვოკატი“, №3, 2022, 28, 29, 32, 33. <https://www.researchgate.net/publication/366065828_mkhareta_avtonomiis_arsobrivida_protseuruli_samartli_anobis_printsipi_mediatsiashi#fullTextFileContent> [19.04.2023].
34. ჩიტაშვილი ნ., მედიაციის ეთიკის რეგულირების ფარგლები და ეთიკის სტანდარტით ბოჭვის ადრესატები, „სამართლის ჟურნალი“, №1, 2016, 25, 30.
35. ჩიტაშვილი ნ., მედიატორის დილემა მხარეთა ავტონომიისა და სამართლიანობის ზღვარზე, წელიწდეული, ჰედ. კადანდაშვილი მ., ცხადაძე ქ., ზახანდია თ., ბუხედი ი., ჩიტაშვილი ნ., მე-3 გამოც., სამართლისა და ეკონომიკის ცენტრი, 2022, 88, <<https://alte.ge/storage/files/51-2022.pdf>> [05.05.2023].
36. ჩიტაშვილი ნ., სამართლიანი შეთანხმება, როგორც მედიაციის ეთიკური ურღვევობის საფუძველი, ჟურნალი „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწდეული“, 2016, 12, 13, 16.
37. ჩიტაშვილი ნ., ჭიდაძე თ., საოჯახოსამართლებრივი დავის განხილვის თავისებურება მედიაციაში და შესაძლო ეთიკურ-სამართლებრივი დილემები, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 60, 66, 71, 85, 88, 96, 97, 100, 125, 126, 127.
38. წუღიაა ო., თვითგამორკვევა, როგორც ძირითადი ღირებულება მედიაციის პროცესში ეთიკის კოდექსებსა და სამართლებრივ ნაშრომებში: კონკურენცია დავის მონაწილე მხარეთა ავტონომიასა და შინაარსობრივ სამართლიანობას შორის, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2017, 258, 262-267.
39. ჭიჭიკოშვილი დ., მხარეთა ავტონომიისა და შინაარსობრივი სამართლიანობის თანაზომიერება მედიაციის პროცესში, ჟურნ. „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა – წელიწდეული“, სპეციალური გამოცემა, 2022, 188.
40. Baruch Bush A. R., Substituting Mediation for Arbitration: The Growing Market for Evaluative Mediation, and What it Means for the ADR Field, Pepperdine Dispute Resolution Law Journal, Vol. 3:111, 2002, 117.
41. Bush R. A. B., Efficiency and Protection or Empowerment and Recognition? The Mediator's Role and Ethical Standards in Mediation, University of Florida Law Review, Vol. 41, 1989, 280.
42. Baska G., Different styles and their usage in family mediation, 251, 252, <<https://core.ac.uk/download/pdf/159317781.pdf>> [12.05.2023].
43. Bernard S. E., Folger J. P., Weingarten H.R., Zumeta Z.R., The Neutral Mediator: Value Dilemmas in Divorce Mediation, Mediation Quarterly, No. 4, 1984, 61-74.
44. Birke R., Evaluation and Facilitation: Moving Past Either / Or, Journal Dispute Resolution, Vol. 2000, No. 2, Art. 6, 2000, 314-315.
45. Bobette W., An Ethical Evaluation Process for Mediators: A Preliminary Exploration of Factors Which Impact Ethical Decision-Making, Law in Context, Vol. 35, No. 1, 2017, 78.
46. Boulle L, Mediation: Principles, Process, Practice, 3th ed., LexisNexis Butterworths, 2011, 166-167.
47. Cohen O., Dattner N., Luxenburg A., The Limits of the Mediator's Neutrality, Mediation Quarterly, Vol. 16, No. 4, 1999, 342, 344.
48. Della Nocce J. D., evaluative Mediation: In Search of Practice Competencies, Conflict Resolution Quarterly, Vol. 27, Issue 2, 2009, 210.
49. Douglas K., Field R., Looking for Answers to Mediation's Neutrality Dilemma in Therapeutic Jurisprudence, Johannesburg-Cape Town, 1997, 187.
50. Douglas S., Neutrality, Self-determination, Fairness and Different Models of Mediation, James Cook University Law Review, Vol. 19, 2012, 144.
51. Douglas S., Ethics in Mediation: Centralising Relationships of Trust, Law in Context, Vol. 35, No. 1, 2017, 49.

52. *Hobbs. S. H.*, Facilitative Ethics in Divorce Mediation: A Law and Process Approach, *University of Richmond Law Review*, Vol. 22, Issue 3, Art. 3, 1988, 332, 339.
53. *Hughes P.*, Ethics in Mediation: Which Rules? Whose Rules? *University of New Brunswick Law Journal* Vol. 50, 2001, 259-260.
54. *Kallipetis M.*, *Mediation Ethics in Europe*, No. 2, 2014, 65, 69, 70, <https://www.elevenjournals.com/tijdschrift/doqu/2014/2/DOQU_22119981_2014_002_002_004.pdf> [18.04.2022].
55. *Kenneth M. R.*, Mediating the Evaluative-Facilitative Debate: Why Both Parties Are Wrong and a Proposal for Settlement, *Loyola University Chicago Law Journal*, Vol. 39, Issue 1, Art. 5, 2007, 186, 194, 195, 196, 198.
56. *Kidner J.*, The Limits of Mediator „Labels“: False Debate between „Facilitative“ versus „Evaluative“ Mediator Styles, *Windsor Review of Legal and Social Issues*, Vol. 30, 2011, 169, 170, 173, 176.
57. *Levin S. L.*, The Propriety of Evaluative Mediation: Concerns About the Nature and Quality of an Evaluative Opinion, *Ohio State Journal On Dispute Resolution*, Vol.16, Issue 2, 2001, 268.
58. *Love P. L.*, The Top Ten Reasons Why Mediators Should Not Evaluate, *Florida State University Law Review*, Vol. 24, №4, 1997, 738-739, 939.
59. *McCorkle S.*, The Murky World of Mediation, *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 23, Issue 2, 2005, 171.
60. *Menkel-Meadow C.*, *Ethics and Professionalism in Non-Adversarial Lawyering*, *Florida State University Law Review*, Vol. 27, Issue 153, 1999, 167-168.
61. *Munjal D.*, *Tug of War: Evaluative versus Facilitative Mediator*, *Pretoria Student Law Review*, Vol. 6, 2012, 69, 70.
62. *Nolan-Haley M. J.*, Court Mediation and the Search for Justice Through Law, *Washington University Law Review*, Vol. 74, Issue 1, 1996, 65-66, 75.
63. *Nolan-Haley J.*, Informed Consent in Mediation: A Guiding Principle for Truly Educating Decision-making, *Notre Dame Law Review*, Vol. 74, No. 3, 1998, 775, 776, 781, 788, 789, 797, 800.
64. *Riskin L. L.*, Understanding Mediators' Orientation, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed. *Harvard Negotiation Law Review* Vol. 1:7. 1996, 3, 12-13, 24.
65. *Schepard A.*, An Introduction to the Model Standards of Practice for Family and Divorce Mediation, *Family Quarterly*, Vol. 35, №1, 2001, 18, 20.
66. *Shapira O.*, *A Theory of Mediator's Ethics*, Cambridge University Press, 2016, 46, 144, 161.
67. *Shapira O.*, Conceptions and Perceptions of Fairness in Mediation, *South Texas Law Review*, Vol. 54:281, 2012, 285, 320.
68. *Schuwerk P. R.*, Reflections on Ethics and Mediation, Vol. 38, No. 2, *South Texas Law Review*, 1997, 764.
69. *Stark H. J.*, Preliminary Reflections on the Establishment of a Mediation Clinic, *Clinical Law Review*, Vol. 2:457, 1996, 487.
70. *Stark H. J.*, The Ethics of Mediation Evaluation Some Troublesome Questions and Tentative Proposals, from an Evaluative Lawyer Mediator, *South Texas Law Review*, 4th Edition, Vol. 38:769, 1997, 772, 785, 786, 798-799.
71. *Stulberg B. J.*, The Theory and Practice of Mediation: A Reply to Professor Susskind, *Vermont Law Review*, Vol. 6, No. 1, 1981, 86-88.
72. *Susskind L.*, Environmental Mediation and the Accountability Problem, *Vermont Law Review*, Vol. 6, Issue 1, 1981, 40-41.
73. *Waldman A. E.*, *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass, A Wiley Imprint, United States of America, 2011, 3, 4, 12, 15, 17.
74. *Waldman A. E.*, *Mediation Ethics, Cases and Commentaries*, Jossey-Bass A Wiley Imprint, San Francisco, 2010, 7, 94.
75. *West T.*, The mediator's approach Five (And a Half) Paths through conflict, 2021, 24.
76. *Svatoš M.*, *Ethics in Mediation II: Of the Poor Man and the Lizard*, 2018, <<https://mediationblog.kluwerarbitration.com/2018/11/20/ethics-in-mediation-ii-of-the-poor-man-and-the-lizard/>> [12.05.2023].

ელიზაბეტ ბეიდერი*

ანა მღვდელაძე (მთარგმნელი)**

მედიაციის ფსიქოლოგია: პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხი და IDR ციკლი***

შესავალი

თვითიდენტობა და თვითშეფასება მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მოლაპარაკებისა და მედიაციის პროცესში, როგორც მხარის მოთხოვნილება „შეინარჩუნოს სახე“ ან პიროვნების „ეგოს“ აზროვნების დაბინდვა,¹ შეიძლება გამოიხატოს ტერმინით - „ნარცისული საკითხები“, რომელიც არ გულისხმობს პათოლოგიას.² მარტივად რომ ითქვას, ადამიანების უმეტესობა კონფლიქტს იღებს პირადად და მედიაციის შედეგს - ანარეკლს, თუ ვინ არიან ისინი.

პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხები ბადებს მტკივნეულ კითხვებს, თუ ვინ ვართ ჩვენ. ფსიქოანალიტიკური განვითარების თეორია ამ კითხვებს ბავშვობაში პიროვნულობის განვითარების გაანალიზების საფუძველზე პასუხობს.³ მრავალი რელიგიური ტრადიცია ამტკიცებს, რომ როგორც არ უნდა განვითარდეს ის, ეგო, ჩვენი ჩვეული გრძნობა, თუ ვინ

* ელიზაბეტ ბეიდერის კონფლიქტის გადაწყვეტის ცენტრი, 580 კალიფორნიის ქუჩა, Suite 500, სან ფრანცისკო, კალიფორნია 94104; ტელ.: (415) 391-7272; ფოსტა: elizabeth@elizabethbader.com. სტატია ეძღვნება Jesse L. Judnick-თან მეგობრობასა და მადლიერებას. ავტორი მადლობას უხდის გამოხმაურებისთვის: ჯინ ფაჰს, ჰერბერტ ფინგარეტს, ჯუდი გორდონს, ჯესი ელ ჯუნდნიკს, ფეისალ მუკადამს, ჯორჯ საიგერს, უილიამ სინგლეთარს, ლესლი ველბაუმსა და მეგი ზელნერს.

** თარგმანი შესრულებულია ანა მღვდელაძის (სსიპ საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის მედიატორთა ერთიანი რეესტრის წევრი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამართლის მაგისტრანტი, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრის სტაჟორი, „დავის ალტერნატიული გადაწყვეტა წელიწადულის“ სარედაქციო ჯგუფის წევრი) მიერ. <https://orcid.org/0009-0002-8421-9968>.

*** წინამდებარე ნაშრომი თარგმნილია შემდეგი გამოცემიდან: Elizabeth E. Bader, The Psychology of Mediation: Issues of Self and Identity and the IDR Cycle, *Pepperdine Dispute Resolution Law Journal*, Vol.10:2, 2010, 183-214.

¹ იხ. e.g., Judith B. White et al., *Face Threat Sensitivity in Negotiation: Roadblock to Agreement*, 94 *Organizational Behav. & Hum. Decision Processes* 102 (2004) (მოლაპარაკების დროს სახის დაზოგვის განხილვა); Richard Birke & Craig R. Fox, *Psychological Principles in Negotiating Civil Settlements*, 4 *Harv. Negot. L. Rev.* 1, 15-19 (1999) (მხარეთა ხშირი „ეგოცენტრული“ მიკერძოებებისა და პოზიტიური ილუზიების განხილვა).

² ტერმინს „ნარცისიზმი“ თავდაპირველად ჰქონდა ავტოეროტიკული და, შესაბამისად, დამამცირებელი კონოტაცია. იხ. e.g., Sigmund Freud, *On Narcissism: an Introduction*, in the Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud (James Strachey et al. trans., 1966), reprinted in *Essential Papers on Narcissism* 17 (Andrew P. Morrison ed., 1986) [hereinafter *Essential Papers*]. ეს ასე აღარ არის. იხ. Leonard Horwitz, *Narcissistic Leadership in Psychotherapy Groups*, 50 *INT'L. J. Group Psychotherapy* 219-20 (2000) (ძველი შეხედულებების საწინააღმდეგოდ, ნარცისიზმი ახლა განიხილება როგორც „ყველა ადამიანის მიერ საზიარო“ და „სასიცოცხლო... ისევე როგორც ტემპერატურის, სუნთქვის და გულისცემის ფიზიოლოგიური ფუნქციები“).

³ იხ. ქვემოთ ნაწილი I.

ვართ, სინამდვილეში არის ილუზია და შეზღუდვა.¹ უკანასკნელ წლებში, ამ ორ პოზიციას შორის არსებული სიცარიელის შევსების რამდენიმე მნიშვნელოვანი მცდელობა იყო.² მიუხედავად ამისა, პიროვნების ბუნება და მისი იდენტობა საიდუმლოდ რჩება.

სტატიამ პიროვნულობა განხილულია ნეირომეცნიერების³ და სოციალური ფსიქოლოგის⁴ პერსპექტივიდან, მედიაციის კონტექსტში. ფსიქოლოგიურ დონეზე, მედიაციის პროცესში მონაწილე მხარეები, როგორც წესი, გადიან ნარცისული ინფლაციის, დეფლაციის და შემდეგ, იმედია, რეალისტური გადაწყვეტის ეტაპებს. მე ამას IDR ციკლს ვუწოდებ.⁵ ეს პროცესი მოითხოვს პიროვნულობის სიძლიერეს: ძირითადი, მარტივი, ჯანსაღი ეგოს დონეზე, განსაკუთრებით, საწყის ეტაპზე, თუმცა, ჩიხსა და სხვა „კრიტიკულ მომენტებში“,⁶ თუ მხარეებს გადაწყვეტილების მიღწევა სურთ, შეიძლება მოუწიოთ თავიანთი ფსიქოლოგიური ინვესტიციების გამოთავისუფლება მოლაპარაკების შედეგში. ამრიგად, გაშვების უნარი წარმოადგენს მედიაციის ფსიქოლოგიის კრიტიკულ ასპექტს.

მედიაციის პროცესში წამოიჭრება მედიატორის პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხი. კრიტიკულ მომენტებში, მედიატორსაც შეიძლება მოუწიოს ნარცისული თვითინვესტიციის განცდისგან გათავისუფლება. ამდენად, ჩვენი, როგორც მედიატორის სარგებლიანობა ხშირად დამოკიდებული იქნება იმაზე, თუ რამდენად ვისწავლეთ პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხებთან გამკლავება, არა მხოლოდ სხვებში, არამედ საკუთარ თავშიც.

I. ფსიქონალიტიკური თეორია პიროვნულობისა და თვითიდენტობის გრძნობის განვითარების შესახებ

აღიარებულია, რომ მოლაპარაკებისა და მედიაციის პროცესში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხები.⁷ „განჭვრეტადია თუ დადგენილი, ღრმად გავრცელებულ ღირებულებებსა თუ არარელევანტურ საკითხებზე, კონფლიქტი წარმოშობს ეგო-საფრთხეს“,⁸ რაც მნიშვნელოვნად ართულებს კონფლიქტის მოგვარებას.⁹ როდესაც მხარის სიამაყე იჭრება მოლაპარაკების პროცესში, მისაღები შეთავაზებები შეიძლება უარყოფილი იქნას სიბრაზის გამო.¹⁰

¹ იხ. ქვემოთ ნაწილი II. A, B.

² იხ. ქვემოთ ნაწილი II.B.

³ იხ. ქვემოთ ნაწილი II.B.

⁴ იხ. ქვემოთ შენიშვნები 15, 95-107, 146-147, 167 და თანმხლები ტექსტი.

⁵ იხ. ქვემოთ ნაწილი IV.

⁶ კრიტიკული მომენტები მოლაპარაკებებში გარდამტეხი წერტილებია, წერტილები, რომლებშიც მნიშვნელობის ცვლა მიმდინარეობს. იხ. e.g., Lawrence Susskind, *Ten Propositions Regarding Critical Moments in Negotiation*, 20 *Negot. J.* 339, 339-340 (2004).

⁷ Tom R. Tyler, *The Psychology of Disputant Concerns in Mediation*, 14 *Negot. J.* 367, 371 (1998) („ის, რაც დავის გადაწყვეტის კვლევის შედეგად ირკვევა, არის უდიდესი მნიშვნელობის რომელსაც ხალხი... უნდა მოექცეს ისე, რომ გაძლიერდეს თვითშეფასებისა და პიროვნული ღირსების გრძნობა“); Bert R. Brown, *The Effects of Need to Maintain Face on Interpersonal Bargaining*, 4 *J. Experimental Soc. Psychol.* 107, 109 (1968) (სახის დაზოგვის შესახებ ადრეული კვლევის განხილვა); White, *შენიშვნა 1*, გვ. 102 (სახის მნიშვნელობის აღნიშვნა „დიდი ხანია აღიარებულია“). იხ ასევე, Douglas Stone et al., *Difficult Conversations, How to Discuss What Matters Most* 111 (1999) („რთული საუბრები საფრთხეს უქმნის იდენტობას“); Madan N. Pillutla & J. Keith Murnighan, *Unfairness Anger and Spite: Emotional Rejections of Ultimatum Offers*, 68 *Organizational Behav. & Hum. Decision Processes* 208, 210 (1996) მოლაპარაკებებში დაზიანებული სიამაყისა და ზიზღის განხილვა.

⁸ Carsten W. De Dreu & Dan van Knippenberg, *The Possessive Self as a Barrier to Conflict Resolution: Effects of Mere Ownership, Process Accountability, and Self-Concept Clarity on Competitive Cognitions and Behavior*, 89 *J. Pers. and Soc. Psychol.* 345, 355 (2005).

⁹ Kenneth Cloke, *Mediation, Ego and I: Who, Exactly, Is in Conflict?* in *Handbook of Contemporary Psychotherapy: toward an Improved Understanding of Effective Psychotherapy* 117, 118 (William O'Donohue & Steven R. Graybar eds., 2008) („ეგოსთან“ და „მე“-სთან დაკავშირებული საკითხები არის „კონფლიქტის გადაწყვეტის ცენტრალური პრობლემა“).

¹⁰ იხ. Roy F. Baumeister & David A. Butz, *Roots of Hate, Violence and Evil*, in *The Psychology of Hate* 87, 94-95 (Robert J. Steinberg ed., 2005) (citing Brown, *შენიშვნა 10*). იხ. ასევე, Robert S. Adler et al., *Emotions in Negotiation: How to*

ფასდაუდებელი სამუშაოა განეული ქცევითი და სოციალური ფსიქოლოგიური პერსპექტივიდან გამომდინარე,¹ თუმცა, ეს პერსპექტივები არ ეხება „მე“-ს ბუნებას, ასევე პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხების წამოჭრის მიზნებს მოლაპარაკებისა და მედიაციის დროს.² ფსიქოანალიტიკური განვითარების თეორიას შეუძლია ამ კითხვების გადაწყვეტაში დახმარება.³

1. მარგარეტ მალერი გამოყოფის/ინდივიდუალიზაციის შესახებ

ზიგმუნდ ფროიდმა, ფსიქოანალიზის ფუძემდებელმა, განავითარა, ამჟამად ცნობილი თეორიები ბავშვობის გამოცდილების მნიშვნელობისა და შემდგომი განვითარებისთვის, ძირითადად ექსტრაპოლაციის მეთოდით, ზრდასრულთა მოგონებებისა და ფანტაზიების ანალიზის საფუძველზე.⁴ ფროიდის შემდეგ მრავალი ანალიტიკოსი კონცენტრირდა ჩვილებისა და ბავშვების დაკვირვებაზე.

მარგარეტ მალერმა და კოლეგებმა დაიწყეს პიროვნულობის შეგრძნების განვითარების გზების შესწავლა ჩვილების დედებთან ურთიერთობისას 1950-იანი წლების დასაწყისიდან და შემდგომ რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში.⁵ მალერმა დაასკვნა, რომ ჩვილი ბავშვი დაბადების შემდეგ ძირითადად ძილის მსგავს „აუტისტურ“ ფაზაშია.⁶ დაბადებიდან სამი-ოთხი კვირის შემდეგ ჩვილი, საკუთარ თავს⁷ და დედამისს განიცდის როგორც შემოსაზღვრულს.⁸ დედის „არეკვლა“ და ურთიერთგაგება ხელს უწყობს იდენტობის ფორმირებას.⁹ სენსორული განსხვავება საკუთარ თავსა და სხვას შორის მარტივი ფორმით იწყება დაახლოებით ოთხიდან ხუთ თვეში „დიფერენციაციის ქვეფაზის“ ადრეულ ეტაპებზე.¹⁰

Manage Fear and Anger, 14 *Negot. J.* 161, 173-174 (1998) (განმარტავს, რომ გაბრაზებულმა ოპონენტებმა შეიძლება „დაიჭირონ ისეთი პოზიციები, რაც მათ გარკვეული თანხა დაუკლებათ ან თუნდაც ომების მაპროვოცირებელი იქნება“); Pillutla & Murnighan, *შენიშვნა* 10, გვ.211 („წარმოდგენებმა, რომ შეთავაზება უსამართლოა, შეიძლება გამოიწვიოს აღშფოთება და სიამაყის შელახვა და, საბოლოო ჯამში, უფრო დიდი ალბათობაა იმისა, რომ შეთავაზება იქნეს უარყოფილი“); Eric van Ginkel, *The Mediator as Face-Giver*, 20 *Negot. J.* 475, 479 (2004) („მოქნილობის შემცირება, მოლაპარაკების პროცესში, შეიძლება იყოს შემფოთების მანიშნებელი“); Morton Deutsch, *The Face of Bargaining*, 9 *Operations Res.* 886, 896 (1961) (same). სახის საკითხებზე, ზოგადად სოციალურ ურთიერთობებში, კლასიკური ნაწარმოებია Erving Goffman-ის, *On Face-Work: An Analysis of Ritual Elements in Social Interaction*, in *Interaction Ritual: Essays in Face-to-Face Behavior* 5-46 (Transaction Publishers ed. 2005), 1967.

¹ იხ. Max H. Bazerman et al., *Negotiation*, 51 *Ann. Rev. Psychol.* 279, 280-86 (2000) (მოლაპარაკების სოციალური ფსიქოლოგიური შესწავლის ისტორიის კრებული).

² გარდა ამისა, ეს მიდგომები არ ამახვილებს ყურადღებას ინდივიდებს შორის ფსიქოლოგიური განსხვავების მნიშვნელობაზე. Cf. Bazerman, *შენიშვნა* 14, გვ. 281 (ამტკიცებს, რომ „ინდივიდუალურ განსხვავებებზე“ ფოკუსირება „შეზღუდული გამოყენებისაა“). სოციალურ ფსიქოლოგიაში პიროვნულობის მიმოხილვისთვის, იხ. Matthew D. Lieberman, *Principles, Processes and Puzzles of Social Cognition: An Introduction for the Special Issue on Social Cognitive Neuroscience*, 28 *Neuroimage* 745, 750 (2005) („პიროვნულობა ისეთივე უცნაურია, როგორც ფსიქოლოგიური ფენომენები“).

³ ამჟამად, ფსიქოანალიზში არსებობს „თეორიული პლურალიზმი“. იხ. Leo Rangell, *An Analysis of the Course of Psychoanalysis, The Case for a Unitary Theory*, 23 *Psychoanalytic Psychol.* 217, 218 (2006). სივრცის უქონლობის გამო, ყველა ამჟამინდელი შეხედულება ვერ განიხილება აქ.

⁴ Jay R. Greenberg & Stephen A. Mitchell, *Object Relations in Psychoanalytic Theory* 119 (1983).

⁵ იხ. Margaret S. Mahler et al., *The Psychological Birth of the Human Infant, Symbiosis and Individuation* xxiii-xxv (1975) [hereinafter Mahler et al., *Psychol. Birth*]. მალერის შემოქმედების კლასიკურს მიმოხილვა შეიცავს Greenberg & Mitchell, *შენიშვნა* 17, გვ.274-281.

⁶ Mahler et al., *Psychol. Birth*, *შენიშვნა* 18, გვ.41 (ე.წ. „აუტისტური ფაზის“ განსაზღვრა).

⁷ ამ ნაშრომში ენობრივი ეფექტურობის მიზნით სხვადასხვა დროს გამოიყენება გენდერული ტერმინები, როგორცაა „himself“ ან „herself“.

⁸ Mahler et al., *Psychol. Birth*, *შენიშვნა* 18, გვ.44-45 (ე.წ. „სიმბიოზური ფაზის“ განსაზღვრა).

⁹ Margaret S. Mahler, *The Selected Papers of Margaret S. Mahler, VOL. II, Separation-Individuation* 86-87 (1979) [hereinafter Mahler, *Selected Papers*]. მაგალითად, დედა ხედავს, რომ ჩვილი ილიმება და სათამაშოს სწვდება. იქვე. შემდეგ, დედას საპასუხოდ ელიმება და ჩვილს სათამაშოს გადასცემს. იქვე. სარკისებური არეკვლა ასევე მოიცავს აქტივობის ნაცნობ ტიპს, როდესაც დედა პასუხობს ჩვილის ხმიანობას მათი გამეორებით, ან როდესაც ის პასუხობს ბავშვის აქტივობას იმავე ან მსგავსი აქტივობით.

¹⁰ Mahler et al., *Psychol. Birth*, *შენიშვნა* 18, გვ.52-54; Greenberg & Mitchell, *შენიშვნა* 17, გვ.275.

სავაჩიშო ქვეფაზა. „სავარჯიშო ქვეფაზაში“, ათი ან თორმეტი თვიდან თექვსმეტ ან თვრამეტ თვემდე,¹ ჩვილი იკვლევს სამყაროს ყოვლისშემძლეობის გრძნობით, რომელიც ძირითადად გამომდინარეობს იმ განცდიდან, რომ ის იზიარებს დედის ძალმოსილებას.² ბავშვი თავისუფლად დადის თავდაყირა პოზით, აღტაცებულია და უყურებს „სამყაროს [როგორც] თავის ხამანკას“.³ ჩვილის ბუნებრივი ნარცისიზმი კი უმაღლეს წერტილს აღწევს.⁴

დაახლოების ქვეფაზა. მეორე წლის შუა პერიოდში ბავშვი იწყებს იმის აღმოჩენას, რომ „მისი ყოვლისშემძლეობის ადრეული ნარცისული გრძნობისგან განსხვავებით, ის სინამდვილეში ძალიან პატარა ადამიანია ძალიან დიდ სამყაროში“.⁵ ეს „საშინელი ორის სტადია“ არის ბრძოლისა და კონფლიქტის ეტაპი.⁶ ბავშვს სურს და სჭირდება დედის დახმარება, მაგრამ ასევე მას უნდა უარყოფა იმისა, რომ ის სხვებზეა დამოკიდებული.⁷

ეს არის სწრაფვა ამბივალენტურობისკენ, რომ ბავშვმა დედა გონებრივად „დაყოს“ „კარგ“ და „ცუდ“ დედად.⁸ ბავშვს ჯერ კიდევ არ შეუძლია აღიქვას სხვები კომპლექსურადამიანებად, რომლებიც ხანდახან დააკმაყოფილებენ მის მოთხოვნილებებს, ზოგჯერ კი გამოიწვევენ მის იმედგაცრუებას.⁹ ეს არის „დაახლოების კრიზისი“.¹⁰

პიხოვნულობისა და ობიექტის მუდმივობა. დედისგან განცალკევება და დამოუკიდებლად ფუნქციონირება შესაძლებელია, როცა უკვე ბავშვს უვითარდება უნარი, გაითავისოს დედის სახე ან გამოსახულება.¹¹ ბავშვის შინაგანი წარმოდგენა მხარდამჭერი დედისა, ფაქტობრივად, ხდება საიმედო, გონებრივი „ობიექტი“, რომელსაც შეუძლია ენდოს.¹² შემდეგ ის ხდება ნაკლებად დამოკიდებული მის ნამდვილ, ფიზიკურ დედაზე.¹³

ამდენად, „ობიექტის მუდმივობის“ განვითარება - „უნარი, გამოიწვიოს მოთხოვნილების დამაკმაყოფილებელი [გონებრივი] ობიექტის თვითდამშვიდება მაშინ, როდესაც ობიექტი არ არის წარმოდგენილი“¹⁴ - წყვეტს დაახლოების კრიზისს, როდესაც ჩვილს უვითარდება დედისა და სხვების გამოსახულების გონებაში შენახვის უნარი, მას შეუძლია საკუთარი პიროვნების წარმოდგენა მომთმენ ადამიანად.¹⁵ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ის იძენს „თვითმუდმივობის“ უნარს, რაც გულისხმობს თვითწარმოჩენის უნარსა და საკუთარი თავის, როგორც დამოუკიდებელი ადამიანის გაგებას.¹⁶

¹ Mahler, Selected Papers, *შენიშვნა 22*, გვ.126.

² იქვე, 88.

³ Mahler et al., *Psychol. Birth*, *შენიშვნა 18*, გვ.71; Mahler, Selected Papers, *შენიშვნა 22*, გვ.126.

⁴ Mahler et al., *Psychol. Birth*, *შენიშვნა 18*, გვ.70-71; Greenberg & Mitchell, *შენიშვნა 17*, გვ.276.

⁵ იქვე, 277; Mahler, Selected Papers, *შენიშვნა 22*, გვ.128.

⁶ Greenberg & Mitchell, *შენიშვნა 17*, გვ.278; Mahler, Selected Papers, *შენიშვნა 22*, გვ.128 (ჩვილის „მძაფრი ნეგატივისა“ და „დრამატული ჩხუბის“ აღნიშვნა დედასთან დაახლოების დროს).

⁷ Greenberg & Mitchell, *შენიშვნა 17*, გვ.278.

⁸ Mahler et al., *Psychol. Birth*, *შენიშვნა 18*, გვ.84, 229; Greenberg & Mitchell, *შენიშვნა 17*, გვ.278 (აღნიშნავს, რომ კარგი და ცუდი წარმოდგენების გაყოფა დაახლოების კრიზისის მახასიათებელია). განხეთქილების ერთ-ერთი მიზეზი ის არის, რომ ბავშვს სურს „კარგი“ დედა ან „კარგი“ ობიექტი განაცალკევოს მისი აგრესიული ან დესტრუქციული ლტოლვისგან. Mahler et al., *Psychol. Birth*, *შენიშვნა 18*, გვ.84, 99, 108.

⁹ Mahler et al., *Psychol. Birth*, *შენიშვნა 18*, გვ.98, 228-229.

¹⁰ იქვე, 95-100, 228-229.

¹¹ იქვე, 109-10.

¹² იქვე, 110. „ობიექტის“ ფსიქონალიტიკური კონცეფცია კომპლექსურია; მისი კომპლექსურობა ამ სტატიაში სრულად ვერ განიხილება სივრცის უქონლობის გამო.

¹³ Greenberg & Mitchell, *შენიშვნა 17*, გვ.279.

¹⁴ William K. Hahn, *Developing Object Constancy in Group Psychotherapy*, 43 INT'L. J. Group Psychotherapy 223 (1993) (citing G. Adler, *Borderline Psychopathology & Its Treatment* (1985) and A. H. Modell, "The Holding Environment" and the Therapeutic Action of Psychoanalysis, 24 J. Am. Psychoanalytic Ass'n. 285 (1976)).

¹⁵ Mahler et al., *Psychol. Birth*, *შენიშვნა 18*, გვ.223 (აღნიშნავს, რომ ბავშვს ასევე განუვითარდება „თვითმუდმივობის საზომი, „მუდმივი ინდივიდუალობის“ გრძნობა, თუმცა ზუსტი პროცესი, რომლითაც ეს ხდება, ძნელი გასაკვლევიან).

¹⁶ იქვე, იხ. ასევე, Greenberg & Mitchell, *შენიშვნა 17*, გვ.300-301 (მსჯელობა პიროვნულობაზე, როგორც თვითრეპრეზენტაციაზე მალერის შემოქმედებაში).

პიროვნულობისა და ობიექტის მუდმივობა გულისხმობს საკუთარი თავისა და/ან სხვების დადებითი და უარყოფითი ასპექტების გაერთიანებას მთლიანობაში.¹ საუკეთესო შემთხვევაში, წყვეტს გაყოფას ბავშვობაში.² წინააღმდეგ შემთხვევაში, ბავშვმა შეიძლება გააგრძელოს გონებაში სხვების დაყოფა, როგორც ყველა ცუდი ან ყველა კარგი, მთელი ცხოვრების განმავლობაში.³ ობიექტის მუდმივობის საშუალებით მოზრდილები მნიფდებიან მთელი ცხოვრების განმავლობაში.⁴

მნიშვნელობა მედიაციისთვის. მალერის ნამუშევრის ვარაუდის მიხედვით, თვითიდენტობის გრძნობა ყალიბდება ადრეული დაპირისპირების გამოცდისას. ის ჩნდება აუცილებლობიდან გამომდინარე, რადგან იძულებული ვართ გავუმკლავდეთ დაპირისპირებას გარემოსთან, მათ შორის, სხვა ადამიანებთან. ამიტომ გასაკვირი არ არის, რომ ჩვენი პიროვნულობის შეგრძნება ატარებს ადრეული, ხშირად იმედგაცრუებული, არავერბალური წარმოშობის ნიშანს. სწორედ ამიტომ, ჩვენ განვიცდით დაპირისპირებას, როგორც „მე“-ს ფასეულობასა და თვითარსებობასაც კი.⁵

მეორე მხრივ, როგორც მალერის ნამუშევრებიდან ჩანს, ადამიანის სიმწიფის დამახასიათებელი ნიშანია საკუთარი თავისა და სხვების სტაბილური, მომწიფებული ხედვის შენარჩუნების უნარი, როგორც დადებითი და უარყოფითი მახასიათებლების მქონე ადამიანებთან მიმართებით.⁶ გამომდინარე იქიდან, რომ კონფლიქტის თითოეული მხარე მიდრეკილია მეორე განიხილოს როგორც ყოველმხრივ ცუდი „მე“-ს ყოველმხრივ კარგის წინააღმდეგ,⁷ მედიაციისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია „პიროვნულობისა და ობიექტის მუდმივობის“ წახალისების გაგება და სწავლა.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ მალერის მიერ აღწერილი ინდივიდუალიზაციის პროცესის შემდგომი ფაზები თითქმის ანალოგიურია, რასაც მე ვუწოდებ IDR ციკლს, ნარცისული ინფლაციის, დეფლაციის და რეალისტური გადაწყვეტის ციკლს, რომელიც ტიპურად ხდება მედიაციაში.⁸ მე მჯერა, რომ მსგავსება არსებობს, რადგან ის, რასაც მალერი აღწერს - და რასაც მედიაცია განასახიერებს - არის რეალობის დატესტვის პროცესი, რომელიც ვითარდება ადამიანებისთვის. ეს ყოველთვის საკამათო და რთული პროცესია, რომელიც არსებითად მოიცავს ნარცისულ გამოწვევებს.⁹ IDR ციკლი ასახავს სწორედ ამ დიალექტიკურ პროცესს.

2. ინტერსუბიექტივიზმი ადრეულ ასაკსა და მის შემდეგ

დანიელ სტერნმა და სხვა მკვლევრებმა აწარმოეს დაკვირვებითი კვლევები, მათ შორის, ინდივიდუალურად ჩატარებული კვლევები დედებსა და ჩვილებს შორის პირისპირ თამაშთან დაკავშირებით. მათ გააკრიტიკეს მალერის შეხედულებები, განსაკუთრებით ის მოსაზრება,

¹ Hahn, *შენიშვნა 37*, გვ.223 (ობიექტის მუდმივობა მოიცავს პიროვნულობის როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი ასპექტების ინტეგრირების უნარსა და სხვების აღზრდას).

² Greenberg & Mitchell, *შენიშვნა 17*, გვ.279 („მგრძნობიარე ობიექტის მუდმივობა გულისხმობს ობიექტის კარგი და ცუდი წარმოდგენების გაერთიანებას...“).

³ Mahler et al., *Psychol. Birth*, *შენიშვნა 18*, გვ.107-108 (აკავშირებს გაყოფას დაახლოებასა და სასაზღვრო დარღვევებში); Greenberg & Mitchell, *შენიშვნა 17*, გვ.279 (მსჯელობს იმავე საკითხზე).

⁴ იქვე, 279.

⁵ უფრო დანვრითებით დაძაბულობის მნიშვნელობის შესახებ ადრეულ, არავერბალურ გამოცდილებას ჩვილობის ასაკში და პიროვნულობისა და ეგოს განცდის შემდგომ განვითარებას შორის, იხ. *ქვემოთ შენიშვნები 108-116* და თანმხლები ტექსტი (მუქადამისა და ალმასის ნაშრომი).

⁶ Greenberg & Mitchell, *შენიშვნა 17*, გვ.279 (მალერისთვის ობიექტის მუდმივობა გულისხმობს სხვების კარგი და ცუდი წარმოდგენების ინტეგრირების შესაძლებლობას).

⁷ Cf. John Gartner, *The Capacity to Forgive: An Object Relations Perspective*, 27 *J. Religion & Health*, 313, 316 (1988) (გაყოფის განხილვას და სხვების გაგების მნიშვნელობას აქვს როგორც კარგი, ასევე ცუდი მხარე).

⁸ იხ. *ქვემოთ ნაწილი IV* (IDR ციკლის განხილვა).

⁹ „პიროვნულობის აბსოლუტური მტკიცების სურვილი და ყველაფრის უარყოფა ერთის საკუთარი ფსიქიკური ყოვლისშემძლეობის მიღმა, ხანდახან უნდა დაუპირისპირდეს მეორის დაუოკებელ რეალობას“. Jessica Benjamin, *Like Subjects, Love Objects* 47 (1995) (აქცენტი დასმულია).

რომ მცირე ხნის ჩვილი აუტისტი და სიმბიოტურია.¹ ამის ნაცვლად, ისინი ამტკიცებდნენ, რომ ჩვილს აქვს პიროვნულობის არავერბალური შეგრძნება ჩვილობის ადრეულ დღეებშიც კი.²

ამ თვალსაზრისით, ჩვილი თავიდანვე მზადყოფნაშია, რომ დაინტერესდეს სხვებით.³ ამდენად, ჩვილის განვითარების ამოცანა არა იმდენად დედისგან განცალკევებაა, რამდენადაც კავშირების გაბმა სხვებთან,⁴ მათ შორის დედასთან. განსაკუთრებით ხაზგასმულია დედასა და ჩვილს შორის ურთიერთგაგების უნარის განვითარება.⁵

როგორც ჯესიკა ბენჟამინი, ნამყვანი ინტერსუბიექტური თეორეტიკოსი ამტკიცებს, ეს „აძლიერებს [მალერის] გამოყოფა-ინდივიდუალიზაციის თეორიას ... კავშირისა და განცალკევების თანადროულობის ხაზგასმით“.⁶ ეს არის „ურთიერთმგრძნობიარე გონებათა ფსიქოლოგია“.⁷

მნიშვნელობა მედიაციისთვის. ინტერსუბიექტური პერსპექტივა ხაზს უსვამს საკუთარი პიროვნების გაგების მნიშვნელობას არა იზოლირებულად, არამედ ადამიანთა ურთიერთქმედების კონტექსტში. შედეგად, ის გვაძლევს საინტერესო შეხედულებებს კონფლიქტისა და მისი გადაჭრის გზების შესახებ.

მაგალითად, ინტერსუბიექტური თეორეტიკოსები აღნიშნავენ, რომ თერაპიული ჩიხის დროს თერაპევტს შესაძლოა გაუჩნდეს მოთხოვნილება ან სურვილი, კლიენტთან გულწრფელად აღიაროს თავისი უუნარობა კლიენტისთვის ჩიხიდან გამოსვლისა. ამის აღიარება, დამხმარეა, უბრუნებს კლიენტს პასუხისმგებლობას, გადანყვიტოს, პროცესი განაგრძოს თუ არა. ხშირად, ეს არის ზუსტად ის, რაც საჭიროა შედეგამდე მისასვლელად. ანალოგიური პრინციპი გამოიყენება მედიაციის პროცესში ჩიხის არსებობის შემთხვევაშიც.⁸

3. მიჯაჭვულობა, მენტალიზაცია და უკუქცევითი ფუნქციონირება

დედასა და შვილს შორის კავშირების (მიჯაჭვულობის) ბუნება ასევე გამოკვლეულია მიჯაჭვულობის კვლევითა და თეორიული განმარტებით. ექსპერიმენტის ერთ-ერთ ეპიზოდში თორმეტი თვის ჩვილებს შეუქმნეს „უცნაური სიტუაცია“ დედების მიერ ოთახის მცირე ხნით დატოვებით. რასაც ფსიქოლოგები „უსაფრთხოდ მიჯაჭვულ“ ჩვილებს უწოდებენ, ამკარად, მაგრამ არა მძაფრად, აღელვებულები იყვნენ, როდესაც დედებმა დატოვეს ოთახი და ბედნიერად მიესალმნენ, როდესაც დაბრუნდნენ ისინი. სხვები ან აფორიაქებული იქნებოდნენ ან, ალტერნატიულად, თავს

¹ Daniel N. Stern, *The Interpersonal World of the Infant* 240 (2000) [hereinafter Stern, *The Interpersonal World*] (მალერის იდეები ადრეულ სიმბიოზთან დაკავშირებით არის „პრობლემური“). იხ. ასევე, იქვე, გვ.xiii (სტერნის განვითარების ხედვის არგუმენტირება „ამორებს „აუტიზმისა“. . . და „სიმბიოზის“ ფაზების კონცეპტუალიზაციის აუცილებლობას“); Phyllis Tyson, *Separation-Individuation, Object Constancy and Affect Regulation, in the Language of Emotions, Development, Psychopathology & Technique* 69, 74 (Salman Akhtar & Harold Blum eds., 2005) [hereinafter *Language of Emotions*] (აუტისტური და სიმბიოტური იარლიყის უარყოფაზე მსჯელობა). მალერის კრიტიკა ასევე გასცდა ინტერსუბიექტურ თეორეტიკოსებს. იხ. Gyorgy Gergely, *Approaching Mahler: New Perspectives on Normal Autism, Symbiosis, Splitting and Libidinal Object Constancy from Cognitive Developmental Theory*, 48 *J. Am. Psychoanalytic Ass'n* 1197 (2000) (ინტერსუბიექტური და სხვა თეორეტიკოსების მხრიდან მალერის კრიტიკის შეჯამება, მაგრამ ასევე მალერის ნაშრომის უახლეს თეორიებში ინტეგრირება); თუმცა cf. Fred Pine, *Mahler's Concepts of "Symbiosis" and Separation-Individuation: Revisited, Reevaluated, and Refined*, 52 *J. Am. Psychoanalytic Ass'n* 511 (2004) (მალერის კრიტიკოსებს პასუხობს).

² Stern, *Interpersonal World*, *შენიშვნა* 49, გვ.xiv, xviii.

³ Jessica Benjamin, *The Bonds of Love* 18 (1988) (quoting Daniel N. Stern); Daniel N. Stern, *The Present Moment in Psychotherapy and Everyday Life* 85 (2004) [hereinafter Stern, *Present Moment*] („ჩვილები იბადებიან გონებით, რომლებიც განსაკუთრებით ჰარმონიულად არიან სხვა გონებასთან“).

⁴ Stern, *Interpersonal World*, *შენიშვნა* 49, გვ.xiii.

⁵ Stern, *Interpersonal World*, *შენიშვნა* 49, გვ.xiii.

⁶ იქვე, (თუმცა აღნიშნა, რომ დანიელ შტერნი უფრო მეტ განსხვავებას ხედავს ინტერსუბიექტურ თეორიასა და მალერის თეორიებს შორის).

⁷ Stern, *Present Moment*, *შენიშვნა* 51, გვ.xvi, 85. იხ. ასევე, Colwyn Trevarthen, *The Concept and Foundations of Infant Intersubjectivity, in Intersubjective Communication and Emotion in Early Ontogeny* 15, 16 (Braten Stein ed., 1998).

⁸ ამ პუნქტის დეტალური განხილვისთვის, იხ. *ქვემოთ შენიშვნები*: 178-189 და თანმხლები ტექსტი, განსაკუთრებით შენიშვნა 187.

აარიდებდნენ, უარს იტყოდნენ თუნდაც დედების არყოფნის ან დაბრუნების აღიარებაზე.¹ შემდგომმა კვლევამ ასევე აჩვენა მიჯაჭვულობის დებორგანიზებული სტილი, რომელშიც არ იკვეთება გამკლავების მკაფიო სტრატეგია.²

პიტერ ფონაგიმ და მისმა კოლეგებმა ხაზგასმით აღნიშნეს, რომ უსაფრთხო მიჯაჭვულობის საშუალებით ჩვილი იღებს ზრუნვას, რომელიც არაპირდაპირ ექცევა ბავშვს, როგორც აგენტს,³ რაც ხელს უწყობს საკუთარი პიროვნულობის შეგრძნებას. მაგალითად, აღმზრდელი შესაძლოა ასე მიუდგეს ბავშვს და შეეკითხოს: „გსურს საფენის გამოცვლა?“ ან დაუსვას სხვა კითხვები.⁴ ეს საშუალებას აძლევს „ბავშვს, რომ აღმოაჩინოს აღმზრდელის გონებაში ... საკუთარი პიროვნება განპირობებული აზრებით, გრძნობებითა და განზრახვებით“.⁵ ამ პროცესით ვითარდება თვითმყოფადობის ყველაზე მნიშვნელოვანი გრძნობა.⁶ დედობრივი არეკვლა ასევე ეხმარება ჩვილს, გააცნობიეროს და გაარჩიოს საკუთარი თავი სხვებისგან.⁷

დროთა განმავლობაში, ბავშვი იწყებს იმის გაცნობიერებას, რომ თავისი გონება შუამავლობს და ურთიერთქმედებს მის გამოცდილებასთან; ეს არის „მენტალიზაციის“ განვითარება,⁸ რაც ავითარებს „რეფლექტორულ ფუნქციონირებას“, უნარს განასხვავოს და გააცნობიეროს ფსიქიკური მდგომარეობა როგორც საკუთარ თავში, ასევე სხვებში.⁹

ამდენად, ინდივიდს შეუძლია „განასხვავოს შინაგანი გარე რეალობისგან, თავის მოჩვენება ფუნქციონირების „რეალური“ რეჟიმებისგან და ინტრაპერსონალური გონებრივი და ემოციური პროცესები ინტერპერსონალური კომუნიკაციებისგან“.¹⁰ კვლევამ დაადასტურა კავშირი გამართულ გონებრივ ფუნქციონირებასა და მიჯაჭვულობას შორის.¹¹

¹ M. Ainsworth et al., *Patterns of Attachment* 31-33, 59-63 (1978); იხ. ასევე, Alan E. Kazdin, 1 *Encyclopedia Psychol.* 284, 287 (2000) (ზოგადად დანართის განხილვა).

² Mary Main & Judith Solomon, *Procedures for Identifying Infants as Disorganized/Disoriented During the Ainsworth Strange Situation*, in *Attachment in the Preschool Years* 121, 123 (M.T. Greenberg, D. Cicchetti & E.M. Cummings eds., 1990).

³ Peter Fonagy et al., *Affect Regulation, Mentalization and the Development of the Self* 53-54 (2004).

⁴ იქვე, 53.

⁵ იქვე, 55.

⁶ იქვე, 54.

⁷ ამ კონტექსტში არეკვლა შეიძლება მოიცავდეს არა მხოლოდ წმინდა არეკვლას, არამედ სიგნალს განსხვავების შესახებ საკუთარ თავსა და სხვას შორის. მაგალითად, როდესაც ჩვილი იღიმის, მაგრამ დედა უბრუნებს ღიმილს გაზვიადებულად, რითიც ჩვილი იგებს, რომ არსებობს განსხვავება დედის ემოციებსა და მის ემოციებს შორის. იქვე, გვ.177, 201-02. დამატებითი ინფორმაციისთვის ფონაგისა და მისი კოლეგების, განსაკუთრებით Gyorgy Gergeley-ის მიერ შემუშავებული „აფექტის სარკისებური სოციალური ბიოუკუკავშირის თეორია“, არეკვლის მუშაობის ასახსნელად ნამუშევრები, იხ. იქვე, 145-202. ანალოგიურად, ვითომ თამაშის საშუალებით ჩვილი სწავლობს რეალობისა და გარეგნობის გარჩევას, მაგალითად, განსხვავებას ნამდვილ დათვსა და ვითომ დათვს შორის. იქვე, 54, 258-89, 304-06, 308-12.

⁸ იქვე, 3 („მენტალიზაცია... არის პროცესი, რომლითაც ჩვენ ვაცნობიერებთ, რომ გონება შუამავლობს ჩვენს გამოცდილებას სამყაროს შესახებ“); იქვე, 54 („აღმზრდელის უნარი დააკვირდეს ბავშვის ფსიქიკურ მდგომარეობაში მომენტიდან მომენტამდე ცვლილებებს, გადამწყვეტია მენტალიზაციური შესაძლებლობების განვითარებისთვის“).

⁹ იქვე, 23.

¹⁰ იქვე, 25. ფონაგიმ და მისმა კოლეგებმა ასევე წამოაყენეს ჰიპოთეზა ძირითადი ნერვული სტრუქტურის არსებობის შესახებ, რომელსაც ეწოდება ინტერპერსონალური ინტერპრეტაციის მექანიზმი (IIM), რომელიც ემსახურება ახალი გამოცდილებისა და სოციალური ინფორმაციის დამუშავების მექანიზმს. IIM საფუძვლად უდევს მენტალიზაციას და ამრეკლავ ფუნქციონირებას, მაგრამ შეიძლება ასევე ჰქონდეს მათ მიღმა ფუნქციებიც. იქვე, 124-125. IIM სავარაუდოდ მდებარეობს შუა პრეფრონტალურ თავის ტვინის ქერქში. იქვე, 131-132.

¹¹ მაგალითად, როდესაც მომავალ დედებს სთხოვეს აღწერათ თავიანთი ბავშვობა, ბავშვების დედებმა, რომლებიც მოგვიანებით უსაფრთხოდ მიჯაჭვული გახდნენ, აღწერდნენ თავიანთ ბავშვობას უფრო თანმიმდევრულად, ვიდრე სხვა დედები. Peter Fonagy et al., *Maternal Representations of Attachment During Pregnancy Predict the Organization of Infant-Mother Attachment at One Year of Age*, 62 *Child Dev.* 891, 901 (1991). ეს მართალი იყო მაშინაც კი, თუ დედების ბავშვობა რთული იყო. იქვე. ამ პრენატალურ ინტერვიუებში დედების სიტყვიერი თანმიმდევრულობის დონისა და დედების ფსიქიკურ ორგანიზებასთან დაკავშირებული ფაქტორების გაანალიზებით, მკვლევრებმა შეძლეს მაღალი სიზუსტით წინასწარ განესაზღვრათ, იქნებოდნენ თუ არა დედების ჯერ კიდევ დაუბადებელი შვილები უსაფრთხოდ მიჯაჭვული. იქვე. ეს აჩვენებს კავშირს თანმიმდევრულ გონებრივ ფუნქციონირებასა და მიჯაჭვულობას შორის. ამის საწინააღმდეგოდ, არაზუსტი არეკვლითა და არაადეკვატური ჰარმონიულობით, ყალბი ან უცხო პიროვნულობა შეიძლება იქნას გათავისებული. FONAGY, *შენიშვნა* 59, გვ.11-12. იხ. ასევე, William M. Singletary, *The Internal Monster: an*

მნიშვნელობა მედიაციისთვის. ფონაგი და მისი კოლეგები ხაზს უსვამენ იმას, რომ რეფლექსური ფუნქციონირება განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ინტერპერსონალური კონფლიქტის დროს. რატომ? „კონფლიქტი - უფრო სწორად, მისი ადაპტირებული გადაწყვეტა - პროტოტიპურად მოითხოვს როგორც საკუთარი თავის, ისე სხვის აღქმას საკუთარ თავთან მიმართებაში, რაც საჭიროებს ინდივიდების მიერ თავიანთი ლეგიტიმური პრეტენზიების შეთანხმებას სხვასთან ურთიერთობით.“¹ ამგვარად, ამრეკლავი ფუნქციონირებისა და მენტალიზაციის შესაძლებლობები ქმნის მნიშვნელოვან „პოტენციური მედიატორის ფსიქოსოციალურ რისკს.“²

4. მშობლისა და ბავშვის ურთიერთქმედება და პიროვნების ფსიქოლოგია (ნარცისიზმი)

ბავშვის ჩამოყალიბების პერიოდში მშობლების რეაქციამ შესაძლოა სხვადასხვაგვარად ჩამოაყალიბოს ბავშვის თვითშეგნებაც. ჰაინც კოჰუტი, „პიროვნულობის ფსიქოლოგიის“ დამფუძნებელი, იყო ერთ-ერთი პირველი თეორეტიკოსი, რომელმაც საზგასმით აღნიშნა, რომ ბავშვის მიღწევებზე ენთუზიზმის გარეშე რეაგირება შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც ბავშვის ახალგაზრდა „მე“-ს უარყოფა და მისი აქტიური განადგურებაც კი.³ ამის ნაცვლად, ბავშვს სჭირდება სარკისებური ფორმა, რომელიც მხარს უჭერს მის ექსპიზიციონისტურ გამოვლინებებს,⁴ თუმცა, საბოლოო ჯამში, ის მათ მიღმა უნდა მომნიფდეს.⁵

როდესაც ბავშვის მშობლები ზედმეტად ცივი და საკუთარ თავზე გადართული არიან ან ამცირებენ მას წარუმატებლობის გამო ინდივიდალ ჩამოყალიბების პროცესში, მას შეიძლება განუვითარდეს არაადეკვატურობისა და სირცხვილის გრძნობა, ან რწმენა იმისა, რომ ის მხოლოდ მაშინ უყვართ, როცა მათთვის შესაბამისად იქცევა.⁶ შემდგომ ბავშვს შეუძლია გაუმიკლავდეს ამ სირცხვილისა და დაუცველობის გრძნობას (და მშობლების მიერ მიტოვების შიშს) პომპეზურობისა და მტრობის თავდაცვითი პოზიციის მორგებით.⁷ ამდენად, მას უყალიბდება პრობლემური ურთიერთობა საკუთარ თავთან, რაც პოტენციურად ნარცისული აშლილობის წინაპირობაა.⁸

Aspect of Hostile Self and Object Constancy— Discussion of Tyson's Chapter "Separation-Individuation, Object Constancy and Affect Regulation," in Language of Emotions, შენიშვნა 49, გვ.83.

¹ Fonagy, შენიშვნა 59, გვ.62.

² იქვე, 16.

³ Heinz Kohut, *The Analysis of the Self: a Systematic Approach to the Psychoanalytic Treatment of Narcissistic Personality Disorders* 120 (1971) (ამბობს: „ურთიერთობა ემპათიურად დაახლოებულ და მიმღებლურ მშობელთან არის ერთ-ერთი წინაპირობა მტკიცე კათექსის თავდაპირველი ჩამოყალიბებისა“).

⁴ იქვე, 116.

⁵ იქვე, 108 („პიროვნულობის რეალური არასრულყოფილებისა და შეზღუდვების აღიარება... ზოგადად, ფსიქიკური ჯანმრთელობის წინაპირობაა“). ჰაინც კოჰუტსა და ოტო კერნბერგს შორის ტექნიკური დებატების დეტალები ნარცისიზმის ეტიოლოგიის ასპექტების შესახებ ამ სტატიაში არ არის განხილული. ამ საკითხის განხილვისთვის, იხ. Arnold M. Cooper, *Narcissism*, in *American Handbook of Psychiatry* 297 (S. Arieti ed., 1959), reprinted in *Essential Papers*, შენიშვნა 2, 135-139.

⁶ Arnold Rothstein, *The Theory of Narcissism: An Object Relations Perspective* 66 *Psychoanalytic Rev.* 35 (1979), reprinted in *Essential Papers*, შენიშვნა 2, 309, 314-16 [hereinafter Rothstein, *Theory*] (არაემპათიური დედობის საპასუხოდ, ჩვილი „სიყვარულის შესაძლებლობას მხოლოდ გრძნობს მაშინ, როცა ადეკვატურად მოქმედებს, რაც იწვევს დედის ღიმილს“); William K. Hahn, *Shame: Countertransference Identifications in Individual Psychotherapy*, 37 *Psychotherapy* 10, 15 (2000) (სირცხვილის აცილების რეაქციები მოიცავს ნარცისულ თავდაცვას, როგორცაა გრანდიოზულობა და საეჭვო განცალკევება, რომლებიც შექმნილია ემპათიურ შეწყობაში განმეორებითი წარუმატებლობის კომპენსაციისთვის). სირცხვილი, როგორც ვარჯიშის პერიოდში სირთულეებზე პასუხი, შეიძლება იყოს ჩვილის ტვინის ბიოლოგიური მომნიშვნის პროცესის განუყოფელი ნაწილი. იხ. Allan N. Schore, *Affect Regulation & the Repair of the Self* 156 (2003).

⁷ Rothstein, *Theory*, შენიშვნა 73, გვ.316-17.

⁸ პიტერ ფონაგიმ და მისმა კოლეგებმა ასევე წამოაყენეს თეორია, რომ ბავშვი, რომელიც საკუთარ თავს ცარიელად ან უცხოად აღიქვამს, შეიძლება იყოს ნარცისული პიროვნების აშლილობისკენ მიდრეკილი. FONAGY, შენიშვნა 59, გვ.10-12. იხ. ასევე, Otto Kernberg, *Identity: Recent Findings and Clinical Implications*, *LXXV Psychoanalytic Q.* 969, 980-81 (2006) არაზუსტმა არეკვლამ შეიძლება გამოიწვიოს ნარცისული პიროვნების

როდესაც ვითარდება ნარცისული ხასიათის აშლილობა, პიროვნებას უვითარდება გრანდიოზულობისა და ძალამოსილების განცდა, რომელიც არარეალური და ცხოვრებისეულ ვითარებასთან შეუსაბამოა.¹ როდესაც ძლიერებას საფრთხე ემუქრება, აგრესია და მტრობა სახასიათოა.² თანაგრძნობისა და სინდისის გრძნობა ასევე შეიძლება თითქმის მთლიანად გაქრეს. აშლილობის სხვა მახასიათებლებს მიეკუთვნება: უსაზღვრო წარმატებისა ან ძალაუფლების წარმოდგენები, ინტერპერსონალური ფეთქებადობა და ამპარტავანი, ქედმაღლური ქცევები და დამოკიდებულებები.³

გარკვეულწილად, ეს ტენდენციები ყველას ახასიათებს.⁴ როგორც კოპტმა და ვოლფმა შენიშნეს, თუმცა, სტაბილურობის ხარისხისა და თვითშეგრძნების კავშირი შეიძლება განსხვავებული იყოს სხვადასხვა ადამიანში.⁵ მაგალითად, მაშინ, როცა ნარცისებს აქვთ საკუთარი თავის სტაბილური, თუმცა პომპეზური შეგრძნება, „იდენტურობის დიფუზიის“ მქონე ადამიანებს არ აქვთ საკუთარი თავისა და სხვების მკაფიო აღქმის უნარი.⁶ ერთი ადამიანი შეიძლება იყოს საკმარისად ძლიერი, დარჩეს მტკიცე კონფლიქტის წინაშე, მეორე შეიძლება - არა.⁷ სოციალური ფსიქოლოგიის კვლევა მხარს უჭერს ამ დაკვირვებებს⁸ და მიიჩნევს, რომ ნარცისები ეგოს საფრთხის საპასუხოდ ხდებიან აგრესიულები.¹

აშლილობა; უნდა აღინიშნოს ადრეული დიფერენცირების უნარის მნიშვნელობა საკუთარ თავსა და სხვას შორის.

¹ Aaron T. Beck et al., Narcissistic Personality Disorder, in *Cognitive Therapy of Personality Disorders* 242-52 (2003).

² იქვე, 245.

³ ამერიკის ფსიქიატრთა ასოციაციის თანახმად, ნარცისული პიროვნების აშლილობის ნიშნებია:

გრანდიოზულობის (ფანტაზიაში ან ქცევაში), თაყვანისცემის მოთხოვნილებისა და ემპათიის ნაკლებობის გავრცელებული მაგალითი, რომელიც იწყება ადრეულ ასაკში და წარმოდგენილია სხვადასხვა კონტექსტში, რაც წარმოდგენილია ხუთი (ან მეტი) ქვემოთ მოცემული პირობის სახით:

- (1) აქვს თვით-მნიშვნელოვნების გრანდიოზული შეგრძნება (მაგ., აზვიადებს მიღწევებსა და ნიჭს, მოელის, რომ აღიარებული იქნება უპირატესად შესაბამისი მიღწევების გარეშე);
- (2) დაკავებულია შეუზღუდავი წარმატების, ძალაუფლების, ბრწყინვალეების, სილამაზის ან იდეალური სიყვარულის ფანტაზიებით;
- (3) თვლის, რომ ის „განსაკუთრებული“ და უნიკალურია და მისი გაგება ან მასთან ურთიერთობა მხოლოდ სპეციალურ ან მაღალი სტატუსის მქონე პირებს (ან ინსტიტუტებს) შეუძლიათ;
- (4) საჭიროებს ზედმეტ აღფრთოვანებას;
- (5) აქვს ძალამოსილების განცდა, ანუ განსაკუთრებულად მოპყრობისა და მისი მოლოდინების ავტორიტარული შესრულების არაგონივრული მოლოდინი;
- (6) არის ინტერპერსონალურად ექსპლუატატორული, ანუ იყენებს სხვებს საკუთარი მიზნების მისაღწევად;
- (7) თანაგრძნობის ნაკლებობა: არ სურს აღიაროს და გააიგივოს სხვათა გრძნობები და საჭიროებები;
- (8) ხშირად შურს სხვების ან სჯერა, რომ სხვებს შურთ მისი;
- (9) გამოხატავს ქედმაღლურ, ამპარტავნულ ქცევებსა და დამოკიდებულებებს. Am. Psychiatric Ass'n Diagnostic & Statistical Manual of Mental Disorders 717 (4th ed. 2006) (პუნქტუაცია, როგორც ორიგინალში).

⁴ Horwitz, *შენიშვნა 2*, გვ.219-20; Constantine Sedikides et al., *Are Normal Narcissists Psychologically Healthy? Self-Esteem Matters*, 87 J. Pers. & Soc. Psychol. 400 (2004) (განიხილავს ნორმალურ ნარცისიზმს).

⁵ Heinz Kohut & Ernest Wolf, *The Disorders of the Self and Their Treatment: An Outline*, 59 INT'L J. Psychoanalysis 414 (1978), *reprinted in Essential Papers*, შენიშვნა 2, გვ.175, 177 („ზრდასრული პიროვნულობა შეიძლება . . . არსებობდეს თანმიმდევრულობის სხვადასხვა ხარისხით, თანმიმდევრობიდან ფრაგმენტაციამდე; სიცოცხლისუნარიანობის სხვადასხვა ხარისხით, ენერჯიდან დაუსტებამდე; სხვადასხვა ხარისხის ფუნქციური ჰარმონიით, წესრიგიდან ქაოსამდე“).

⁶ Kernberg, *შენიშვნა 75*, გვ.988 (ამტკიცებს, რომ საზღვრები ახასიათებს იდენტობის დიფუზიის სინდრომს, რომელიც ხასიათდება საკუთარი და სხვების კონცეფციის ინტეგრაციის ნაკლებობით; მაგრამ „ნარცისული პიროვნების აშლილობის შემთხვევაში, ყველაზე დამახასიათებელია ერთი შეხედვით ინტეგრირებული, თუმცა პათოლოგიური, გრანდიოზული პიროვნულობის არსებობა, რომელიც მკაცრად ეწინააღმდეგება სხვების ინტეგრირებული ხედვის განვითარების უუნარობას“).

⁷ Kohut & Wolf, *შენიშვნა 80*, გვ.414 (აღნიშნავს, რომ ძლიერი პიროვნულობა გვაძლევს საშუალებას მოვითმონოთ გამარჯვება და დამარცხება, წარმატება და წარუმატებლობა).

⁸ იხ. Brad J. Bushman & Roy F. Baumeister, *Threatened Egotism, Narcissism and Self-Esteem and Direct and Displaced Aggression: Does Self-Love or Self-Hate Lead to Violence?* 75 J. Pers. & Soc. Psychol. 219, 227-28 (1998) („მაღალი თვითშეფასება . . . შეიძლება იყოს სტაბილური და დიდწილად მიუწვდომელი სხვების შეფასებისათვის ან შეიძლება ითხოვდეს ხშირ დადასტურებასა და დამტკიცებას და მიდრეკილი იყოს ცვლილებებისკენ ყოველდღიური მოვლენების საპასუხოდ“); Christine H. Jordan et al., *Secure and Defensive High Self-Esteem*, 85 J. Pers. & Soc. Psychol. 969, 975 (2003) (აღნიშნავს, რომ მაღალ თვითშეფასებას „... შეუძლია მიიღოს შედარებით უსაფრთხო და თავდაცვითი ფორმები, რომლებიც უკავშირდება ინდივიდის არაცნობიერს, ნეგატიურ თვითშეგრძნებას“); T. S. Stucke & S. L. Sporer, *When a Grandiose Self-Image Is Threatened: Narcissism and Self-*

5. ფსიქოანალიტიკური განვითარების დასკვნების მნიშვნელობა მედიაციისათვის

ფსიქოანალიტიკური განვითარების თეორია შეთანხმებულად აღიარებს, რომ საკუთარი პიროვნების ჯანსაღი განცდის განვითარებით, ადამიანებს ასევე უვითარდებათ რეალობაზე დაფუძნებული და ობიექტური, მაგრამ თეორიულად თვითამრეკლავი, საკუთარი და სხვისი პიროვნების განცდა. ამას პიტერ ფონაგი უწოდებს „ამრეკლავ ფუნქციონირებას“.² ეს არის ასევე ის, უხეშად რომ ვთქვათ, რასაც მარგარეტ მალერი უწოდებს „საკუთარი პიროვნებისა და ობიექტის მუდმივობას“,³ და რასაც ინტერსუბიექტური თეორეტიკოსები აღწერენ, როგორც ურთიერთაღიარების უნარს,⁴ ანუ, არა მხოლოდ საკუთარი თავის, არამედ სხვების აღიარების შესაძლებლობასაც.⁵ ეს განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია კონფლიქტის დროს.⁶ პრაქტიკული თვალსაზრისით, მათ, ვისაც შეუძლიათ ფუნქციონირება ადეკვატური ობიექტურობით საკუთარი თავისა და სხვების მიმართ - ან ვისაც ამის ნახალისება შეუძლია - უკეთესად მოქმედებენ მედიაციის პროცესში.⁷

კიდევ ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია არეკვლის მნიშვნელობა.⁸ არეკვლისა და მისი ინტერსუბიექტური კორელაციის, ურთიერთაღიარების საშუალებით,⁹ პიროვნება შეიცნობს საკუთარ თავს და მოდუნდება უსაფრთხო ცნობიერების სამყაროში.

Concept Clarity as Predictors of Negative Emotions and Aggression Following Ego-Threat, 70 J. Personality 509, 530 (2002) („ჩვენი დასკვნები შეიძლება ჩაითვალოს მტკიცებულებად იმ მოსაზრებისთვის, რომ პოზიტიური, მაგრამ არასტაბილური და არასაიმედო თვითშეფასების მქონე პირები განსაკუთრებით დაუცველები არიან საფრთხის მიმართ“).

¹ Bushman & Baumeister, *შენიშვნა* 83, გვ.227; იხ. ასევე, Tanja S. Stucke, *Who's to Blame? Narcissism and Self-Serving Attributions Following Feedback*, 17 Eur. J. Personality 465, 466 (2003) („უარყოფითი გამოხმაურების შემდეგ ნარცისები მიდრეკილი არიან სხვებისკენ მიმართული უარყოფითი რეაქციებისკენ“).

² იხ. *შენიშვნა* 62-65, 68-69 და თანხმობები ტექსტი.

³ Joyce Edward et al., *Separation/Individuation: Theory and Application* 154 (2d ed. 1992) („ეს არის პიროვნულობისა და ობიექტის მუდმივობის მიღწევა დროთა განმავლობაში, რაც საშუალებას აძლევს ადამიანებს, განიცადონ საკუთარი თავი კაცობრიობის ოჯახის წევრად და ამავე დროს, საშუალებას აძლევს თითოეულ ჩვენგანს გაუძლოს და შეეგუოს გარდაუვალი მართობის გამოცდილებას . . .“). იხ. ასევე, *შენიშვნა* 34-40 (საკუთარი თავისა და სხვების შეცნობის უნარი პიროვნულობისა და ობიექტის მუდმივობაში).

მე ვალში ვარ William Singletary-ის იმისათვის, რომ არსებობს მსგავსებები ამრეკლავი ფუნქციონირებისა და პიროვნულობისა და ობიექტის მუდმივობის ცნებებში. *Communication with William Singletary* (Dec. 2007). იხ. ასევე, Gergely, *შენიშვნა* 49, გვ.1214-22 (მალერის ობიექტის მუდმივობის კონცეფციის ინტეგრირება უახლეს ფსიქოანალიტიკურ თეორიასთან, მათ შორის, ფონაგის ნაშრომთან).

⁴ იხ. *შენიშვნები*: 48-52 (მსჯელობა ინტერსუბიექტურ თეორიაში ურთიერთაღიარების შესახებ).

⁵ კოჰუტისა და კერნბერგის ნაშრომებში მსგავსი იდეებისათვის, იხ. e.g., Heinz Kohut, *How Does Analysis Cure?* 52, 70, 77, 79 (Arnold Goldberg & Paul E. Stepansky eds., 1984); Kernberg, *შენიშვნა* 75, გვ.981 (ხაზს უსვამს „საკუთარ თავსა და სხვას შორის დიფერენცირების უნარის მნიშვნელობას“).

⁶ იხ. *შენიშვნები*: 39-46, 56, 68, 82-84 და თანხმობები ტექსტი.

⁷ ანალოგიური მოსაზრებაა მედიაციის ორ ბოლოდროინდელ კვლევაში. იხ. Cloke, *შენიშვნა* 12, გვ.127 (ზიგმუნდისა და ანა ფროიდის ნამუშევარზე დაყრდნობით აღნიშნულია, რომ „მედიატორის მიზანია . . . განავითაროს [მხარეების] საკუთარი თავისა და სხვისი შეგრძნება“). იხ. ასევე, Richard McGuigan & Nancy Popp, *The Self in Conflict: The Evolution of Mediation*, 25 Conflict Resol. Q. 221 (2007) (განხილავს „სავტორო აზროვნებას“, რომელსაც, „აფილიატიური“ და „ინსტრუმენტული“ აზროვნებისგან განსხვავებით, უფრო მეტად შეუძლია საკუთარი თავისა და სხვათა შეხედულებების გათვალისწინება. მაკგუიგანი და პოპი ეყრდნობიან განვითარების კონსტრუქციულ თეორიას, იქვე, 223, რომელიც ასახულია რობერტ კეგანის ნაშრომში. იხ. Robert Kegan, *The Evolving Self: Problem & Process in Human Development* (1982). კეგანი ცდილობდა დაემკვიდრებინა კლასიკური ფსიქოანალიზის მიღმა, ძირითადად ჟან პიაჟეს ნაშრომზე დაფუძნებული, ტრადიცია, იქვე, 3-4, მაგრამ, რომელიც შეიძლება გამოყენებული ყოფილიყო სხვადასხვა ფსიქოანალიტიკური თეორეტიკოსების, მათ შორის მალერის ნამუშევრის გასაძლიერებლად. იქვე, 4. ის ამტკიცებდა, რომ მისი მიდგომა სასარგებლო იყო თერაპევტებისა და მრჩევლებისთვის. თუმცა, იხ. K. Eriksen, *The Constructive Developmental Theory of Robert Kegan*, 14 Fam. J. 290 (2006) (ამტკიცებს, რომ კეგანის ნამუშევარმა საკმარისად ფართო აღიარება მრჩეველთა საზოგადოებაში ვერ მოიპოვა).

⁸ იხ. *შენიშვნები*: 22, 63, 71-72.

⁹ დეტალები ფსიქოანალიზში არეკვლასა და ამოცნობას შორის აქ არ იქნება განხილული. თუმცა, იხ. Stephen A. Mitchell, *Juggling Paradoxes: Commentary on the Work of Jessica Benjamin*, 1 Studies in Gender & Sexuality 251-55 (2000). Cf. Gergely, *შენიშვნა* 49, გვ.1206-10 (მალერისა და ბოლოდროინდელი თეორეტიკოსების მიერ მსგავსებისა და სარკისებური იდეების განხილვა).

ამის საპირისპიროდ, მოიმატებს მგრძობელობა, როდესაც საკუთარი პიროვნულობა არასტაბილური ან დაუცველია. ამგვარად, ნარცისიზმის შესახებ კვლევა მხარს უჭერს მოსაზრებას, რომ მედიაციის პროცესში მხარეების მტრობისა და შეურაცხყოფის შეგრძნების დიდი ნაწილი არის თავდაცვითი რეაქცია სირცხვილის ან დაუცველობის ფუნდამენტური გრძობების მიმართ.¹

პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხების იმპერატიულობიდან გამომდინარე, მედიაციის პროცესში დომინირებს არა მხოლოდ ნარცისული თავდაცვა, როგორცაა გრანდიოზულობა, ასევე რეაქცია ამ თავდაცვით ან აგრესიულ მდგომარეობაზე. მაგალითად, პომპეზურობას ან ზედმეტ თავდაჯერებულობას ხშირად მოჰყვება იმედგაცრუება და დეფლაცია. ეს იწვევს IDR ციკლს, რომელიც ქვემოთ იქნება განხილული.²

II. სხვა შეხედულებები პიროვნულობისა და თვითიდენტობის შესახებ

პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხების განხილვისას, უმეტეს ჩვენგანს ჰკონია, რომ ადამიანი, რომელსაც ჩვენ მოვიხსენიებთ, როგორც „მე“ (სუბიექტი) ან „მე“ (ობიექტი) არის ერთიანი, მთავარი, ხელმძღვანელი მე. მიუხედავად იმისა, რომ ფსიქოანალიზი ზოგადად ადასტურებს ამ ვარაუდს, მას ეჭვქვეშ აყენებენ სხვები, როგორც ქვემოთ იქნება განხილული.

1. ერთიანი „მე“-ს დეკონსტრუქცია: ბუდიზმი და ნეირომეცნიერება

ბოლო ათწლეულების განმავლობაში, ნეირომეცნიერებმა შეისწავლეს, თუ როგორ აყალიბებს ტვინი ვინ ვართ ჩვენ და ვინ გვგონია ჩვენი თავი. მათი ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ბოლო კვლევის შედეგი იყო „სარკისებრი ნეირონების“ აღმოჩენა.³ ეს ნეირონები ასახავს ვიზუალურ ინფორმაციას, რომელსაც ვიღებთ, როდესაც ვაკვირდებით სხვისი ქცევის ეკვივალენტურ მოტორულ გამოსახულებას ჩვენს ტვინში.⁴ მაგალითად, როდესაც ვუყურებთ სხვა ადამიანს, როგორ სწვდება წყლის ჭიქას, ჩვენი ტვინი აღიქვამს ამ მოქმედებას ისე, თითქოს ჭიქისკენ ჩვენ გავიწოდეთ ხელი.⁵

სარკისებრი ნეირონებისა და სხვა მსგავსი ნევროლოგიური სისტემების⁶ აღმოჩენა ამტკიცებს ფსიქოანალიტიკურ გამოხატულებას არეკვლასა და ამოცნობაზე. ერთმანეთის ავტომატური „მატერიალიზებული სიმულაციების“ გამო, ჩვენ ურთიერთობის დროს ერთმანეთს ფაქიზად ვაკავშირებთ და ვაკონფიგურირებთ ნევროლოგიურ დონეზე.⁷ მაშასადამე, როგორც ჩანს, ჩვენი პიროვნებები ფუნდამენტურად სოციალურია, რომლებიც ადრიდანვე ფაქიზად იყო დაკავშირებული ადამიანთა ურთიერთშეკავშირებისთვის.⁸

¹ იხ. *შენიშვნები 70-84* და თანმხლები ტექსტი.

² იხ. *ქვემოთ ნაწილი IV*.

³ ეს შემთხვევით აღმოაჩინეს პირველად, როდესაც მეცნიერები მაკაკ მაიმუნებს სწავლობდნენ. Vittorio Gallese et al., *Intentional Attunement: Mirror Neurons and the Neural Underpinnings of Interpersonal Relations*, 55 J. Am. Psychoanalytic Ass'n 131, 134-35 (2007). მეცნიერები დღესდღეობით თანხმდებიან, რომ მსგავსი მექანიზმი არსებობს ადამიანებშიც. იქვე.

⁴ Stern, *Present Moment*, *შენიშვნა 51*, გვ.78-79.

⁵ იქვე, 79.

⁶ სხვა სისტემების მაგალითზე, სტერნი საუბრობს „ადაპტაციურ რხევებზე“, რომლებიც მოქმედებს საათივით ჩვენს სხეულში და მუდმივად გადატვირთულია, რათა მათი სროლის სიხშირე დარეგულირდეს შემომავალი სტიმულაციის შესაბამისად. Stern, *Present Moment*, *შენიშვნა 51*, გვ.80-81.

⁷ Gallese, *შენიშვნა 95*, გვ.143, 159 (განხილულია „განხორციელებული სიმულაციები“ და ნავარაუდევია, რომ სარკისებრი ნეირონების გამო, პაციენტისადმი მორგებული პასუხი ბიოლოგიურად ავტომატურად ყალიბდება პაციენტის მიერ).

⁸ იხ. Daniel J. Siegel et al., *Mind, Brain and Behavior*, in *Behavior & Medicine 3* (D. L. Wedding & M.L. Stuber eds., 2006) („ტვინი არის სხეულის ძირითადი სოციალური ორგანო“). სოციალური კოგნიტური ნეირომეცნიერების

მეცნიერები ცდილობდნენ დაედგინათ ტვინში მექანიზმები, რომლებიც დაკავშირებულია პიროვნულობასთან. თუმცა, ამან გამოიწვია ის, რასაც შეიძლება ეწოდოს ინდივიდუალური „მე“-ს დეკონსტრუქცია. მეცნიერული მეთოდის - დედუქციური ძალის გამოყენებით, ტვინის ვიზუალიზაციასთან ერთად, მეცნიერებმა გამოავლინეს მეხსიერების სხვადასხვა ფორმა¹ და საკუთარ თავთან დაკავშირებული სხვადასხვა ფუნქცია.² მათ განაცხადეს სხვადასხვა ტიპის „მე“-ს არსებობა.³ მათ ვერ იპოვეს ერთიანი პიროვნულობა.⁴ ზოგი გვთავაზობს პატარა „ჰომუნკულუსის“ კონცეფციისგან სრულად მოშორებას; მიუხედავად ამისა, უხალისოდ უნდა აღიარონ ის, რომ ადამიანის გამოცდილება მოიცავს პიროვნულობის შეგრძნებას.⁵

როდესაც ნეირომეცნიერები ახდენენ პიროვნულობის დეკონსტრუქციას, ზოგი მხარს უჭერს ბუდისტურ გაგებას, რომ ეგო, საკუთარი პიროვნულობის ჩვეული შეგრძნება, ილუზიაა. ბუდისტებისთვის ყველა ფენომენი წარმოიქმნება დამოკიდებულად და ერთმანეთთან დაკავშირებულად. ეს მოიცავს პიროვნულობას, რომელიც მხოლოდ „უნყვეტად წარმოქმნილი“ ფენომენის შემოდინების ნაწილია.⁶ საინტერესო ალიანსი შეიქმნა ბუდიზმსა და ნეირომეცნიერებას შორის.⁷

2. პიროვნულობის განზომილებების ინტეგრაცია

ბუდიზმისა და სხვა რელიგიური ტრადიციების ელემენტები ინტეგრირებული იყო ფსიქონალიტიკური განვითარების თეორიასთან ფაისალ მუქადამისა და ა.ჰ. ალმაასის ნაშრომში. ისინი ერთად მუშაობდნენ მრავალი წლის განმავლობაში, თუმცა მათი კოლაბორაცია დასრულდა 1980-იანი წლების შუაში. მათი აზრით, ეგო, პიროვნულობის ჩვეული შეგრძნება, მარ-

---

განვითარებადი სფერო დეტალურად იკვლევს სოციალური ტვინის ნეირომეცნიერებას. იხ. Beth Azar, *At the Frontier of Science*, 33 *Monitor on Psychol.* (2002); David M. Amodio & Chris Firth, *Meeting of Minds: The Medial Frontal Cortex and Social Cognition*, 7 *Nature* 268 (2006) (ფოკუსირება თავის ტვინის შუალედური ქერქის როლზე სოციალურ შემეცნებაში).

¹ Daniel J. Siegel, *The Developing Mind: How Relationships and the Brain Interact to Shape Who We Are*, 23-39 (1999).

² Georg Northoff et al., *Self Referential Processing in Our Brain – A Meta-Analysis of Imaging Studies on the Self*, 31 *Neuroimage* 440, 441 (2006) (ატარებს პიროვნულობასთან დაკავშირებული სხვადასხვა ფუნქციის კვლევითი ლიტერატურის მიმოხილვას).

³ Siegel, *შენიშვნა* 101, გვ.230 („როგორც ვხედავთ, განვითარების კვლევები და კოგნიტური მეცნიერება ვარაუდობს, რომ ჩვენ ბევრი პიროვნულობა გვაქვს“); Northoff, *შენიშვნა* 102, გვ.441 („გაურკვეველი რჩება ის, რაც აერთიანებს პიროვნულობის ამ განსხვავებულ ცნებებს, რომელიც საშუალებას გვაძლევს ვისაუბროთ საკუთარ თავზე ყველანაირ შემთხვევაში“).

⁴ Stern, *Present Moment*, *შენიშვნა* 51, გვ. 39.

⁵ Antonio Damasio, *The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness* 190-91 (1999) (პიროვნულობის, როგორც პატარა „ჰომუნკულუსის“ ხედვის დეკონსტრუქცია, თუმცა აღიარება იმისა, რომ „მოგწონს ამის ცოდნა თუ ახა ჩვეულებრივ ადამიანურ გონებაში არსებობს რაღაც მსგავსი პიროვნულობის შეგრძნება, როცა ვიღებთ ცოდნას“) (ხაზგასმა დამატებულია); იხ. ასევე, Francis Crick & Christof Koch, *The Unconscious Homunculus*, 2 *Neuro-Psychoanalysis* 3- 11 (2000).

⁶ ამგვარად, ბუდისტებისთვის „ეს ერთი შეხედვით მყარი, კონკრეტული, დამოუკიდებელი, საკუთარი ძალის ქვეშ მყოფი ‘მე’, რეალურად, საერთოდ არ არსებობს“. Mark Epstein, *Forms of Emptiness: Psychodynamic, Meditative and Clinical Perspectives*, in *Psychotherapy without the Self: a Buddhist Perspective* 55, 63 (2007) (quoting XIV Dalai Lama, Tenzin Gyatso, *Kindness, Clarity and Insight* (1984)); იხ. ასევე, Darshan Brach, *A Logic for the Magic of Mindful Negotiation*, 24 *Negot. J.* 25, 38 (2008) (თანადამოკიდებელი წარმოშობის ბუდისტური კონცეფციის განხილვა); Karen Armstrong, *The Great Transformation: the Beginning of Our Religious Traditions* 283-84 (2006) (ანატას ან უპიროვნობის მოძღვრებაზე მსჯელობა).

⁷ მაგალითად, ნეირომეცნიერებთან და ბუდისტ ბერებთან ჩატარდა კონფერენციები, რომელსაც ესწრებოდა თავად XIV დალაი ლამა. ასევე, ჩატარდა ექსპერიმენტები, სადაც ბუდისტი მედიტატორები დაკავშირებული იყვნენ ფუნქციურ მაგნიტურ-რეზონანსული გამოსახულების მოწყობილობებს. იხ. e.g., J.A. Brefczynski-Lewis et al., *Neural Correlates of Attentional Expertise in Long-Term Meditation Practitioners*, 104 *Proc. Nat'l Acad. Sciences*, 11483. იხ. ასევე, Daniel J. Siegel, *The Mindful Brain: Reflection and Attunement in the Cultivation of Well-Being* (2007) [hereinafter Siegel, *Mindful Brain*] (გონების ნეირომეცნიერების გამოკვლევა). იხ. Mind and Life Institute, <<http://www.mindandlife.org>> (last visited Dec. 21, 2009). საერთო ინტერესის ძირითადი სფერო იყო გონებაბაზვილობის ნეირომეცნიერება. იხ. *ქვემოთ ნაწილი* IV.C.

თლაც იქმნება იმ პროცესის მეშვეობით, რომელიც მალერმა და სხვებმა ასე ყურადღებით აღწერეს.¹ ადამიანის ეგო მართებულად განიხილება, როგორც განვითარებასთან დაკავშირებული მიღწევა.²

თუმცა, არსებობს „შემადრწუნებელი შედეგები“ იმ ფაქტზე, რომ ინდივიდად ყოფნის განცდა წარმოიქმნება გონებაში საკუთარი თავის გამოსახულების იდენტიფიკაციის შედეგად.³ ეს იმიტომ, რომ ფუნდამენტურად ადამიანის ნამდვილი ბუნება არ არის ფსიქოლოგიური კონსტრუქცია; ერთი არის ახსებობა.⁴

ამრიგად, პიროვნულობა სავსებით რეალურად ითვლება და არა ილუზიად რაიმე გაგებით. ბავშვი გამოცდის პიროვნულობას და გაიცნობს საკუთარ თავს უშუალოდ ჩვილობის პერიოდში, განსაკუთრებით, პრაქტიკაში გამოყენების დროს.⁵ თუმცა, ის ვერ ცნობს საკუთარ თავს, როგორც საკუთაჰ პიროვნებას, რადგან მას არ აქვს თვითარეკვლის უნარი.⁶ მაშინ, როდესაც ის იაზრებს საკუთარ თავს, როგორც ინდივიდს, იგი პიროვნულობას გამოცდის თვითწარმოდგენის პროცესში და მისი დახმარებით.⁷ შედეგად, მას არ შეუძლია ამოიცნოს საკუთარი თავი ფსიქოლოგიური სტრუქტურისა და თვითწარმოდგენისგან დამოუკიდებლად.⁸

ამ თვალსაზრისით, ქეშმარიტი ინდივიდუალობა არ არის სრულყოფილი, სანამ „არსებითი“ მე არ იქნება აღიარებული და რეინტეგრირებული. ის მოითხოვს როგორც ფსიქოლოგიურ, ისე სულიერ დონეზე მუშაობას.⁹

მსგავს საკითხებზე მსჯელობს ფსიქონალიტიკოსი მარკ ეპშტეინი, პრაქტიკოსი ბუდისტი. ის ასევე აქცენტს აკეთებს იმაზე, რომ „ადმოსავლური მეთოდები უნდა დაუპირისპირდეს ნარცისულ მიჯაჭვულობას . . .“¹⁰ მისი აზრით, „ამ ურთიერთქმედების გაგება ნიშნავს ორივეს - მედიტაციის ტრანსფორმაციული ძალისა და ნარცისიზმის ყოვლისმომცველი გავლენის - ამოცნობას“.¹¹

მნიშვნელობა მედიაციისთვის. მედიაციის დროს, ეგო, საკუთარი თავის ჩვეული შეგრძნება, ფსიქოლოგიური რეალობაა. თითოეული მხარე მიდის მაგიდასთან ეგოსთვის სარგებლის ძებნით, ანუ საკუთარი თავისთვის, როგორც მას ეს წარმოუდგენია.

თუმცა, ისიც მართალია, რომ მხარეებს შეიძლება ჰქონდეთ მეტ-ნაკლებად ფართო შეგრძნება იმისა, თუ ვინ არიან ისინი პროცესის განმავლობაში. მათ შეუძლიათ ფსიქოლოგიურად ჩაკეტონ ერთი ან მეტი საკითხი მოლაპარაკების მაგიდაზე, ან გაუშვან.

რამდენადაც ეს მიდგომები გამოხატავს საკუთარი პიროვნულობის უფრო გაფართოებულ, „საკუთარ თავზე არაორიენტირებულ“ ხედვას,¹² ისინი შეიძლება სასარგებლო იყოს მედიატო-

¹ იხ. A.H. Almaas, *the Pearl Beyond Price, Integration of Personality into being: an Object Relations Approach* 22 (1988) [hereinafter Almaas, *the Pearl*].

² იქვე, 25.

³ იქვე.

⁴ იქვე, 27-28; Faisal Muquddam & Lama Caroline Palden, *Dialogue Between Buddhist & Diamond Logos Teachers*, გამართა რელიგიისა და ფსიქოლოგიის ინსტიტუტის მიერ (Mar. 3, 1996). ამრიგად, თითოეული პიროვნულობა ინდივიდუალურია არსებობის ნიადაგში. იქვე. პიროვნულობაზე ეს აქცენტი, როგორც არსებაზე, შეიძლება შეესაბამებოდეს ბუდისტურ ცნებას, რომ პიროვნულობა ილუზია, თუკი არარეალური პიროვნულობა ბუდიზმში იკითხება, როგორც ეგო. იქვე.

⁵ Almaas, *the Pearl*, *შენიშვნა* 108, გვ.277-278. იხ. ასევე, A. H. Almaas, *The Point of Existence, Transformations of Narcissism in Self-Realization* 59, 135, 208, 211 (1996) [hereinafter Almaas, *The Point*].

⁶ Almaas, *the Pearl*, *შენიშვნა* 108, გვ.59. იხ. ასევე, A.H. Almaas, *The Inner Journey Home, Soul's Realization of the Unity of Reality* 154, 166 (2004).

⁷ Almaas, *The Point*, *შენიშვნა* 112, გვ.59.

⁸ იქვე.

⁹ იხ. e.g., Almaas, *The Point*, *შენიშვნა* 112, გვ.107-08 (1996) (მიუხედავად იმისა, რომ ღრმა ფსიქოლოგია აღიარებს თვითგამოსახულებების დაშლის მნიშვნელობას, ის შეიძლება კიდევ უფრო შორს წავიდეს და რეალური თვითგამოსახულებებიც დაიშალოს პიროვნულობასთან წვდომის მიზნით).

¹⁰ Mark Epstein, *Meditative Transformations of Narcissism*, 18 *J. Transpersonal Psychol.* 143-158 (1986), reprinted in *Psychotherapy without the Self*, *შენიშვნა* 106, გვ.39.

¹¹ იქვე.

¹² ეს არის ბუდისტი ფსიქონალიტიკოსის, Jeffrey Rubin-ის, მიერ მოგონილი ფრაზა. Jeffrey B. Rubin, *Psychoanalysis Is Self-Centered*, in *Soul on the Couch, Spirituality, Religion and Morality in Contemporary Psychoanalysis* 79, 80 (Charles Spezzano & Gerald J. Gargiulo eds., 1997).

რებისთვის ერთ-ერთი ყველაზე კრიტიკული ამოცანის წამოჭრისას: დაიმახსოვრონ და შეახსენონ სხვებს, რომ პიროვნების ვინაობა არ არის დამოკიდებული მოლაპარაკების შედეგზე.¹

თუ მედიატორს შეუძლია, რომ რეალურად განასახიეროს საკუთარი თავის უფრო ღრმა, უფრო ავთენტური შეგრძნება, ასევე ძალიან სასარგებლოა. მხარეები ამას ხშირად აღიქვამენ, როგორც პატივისცემას, სრულ დადასტურებას იმისა, თუ ვინ არიან ისინი შუა კონფლიქტში.²

III. მედიატორის მიერ პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხებთან მუშაობა

მედიატორის უნარი, გაუმკლავდეს პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხებს, წარმატებული მედიაციის მთავარი კომპონენტია. ეს საკითხები წამოიჭრება არა მხოლოდ მხარეებისთვის, ასევე მედიატორისთვისაც.

1. მედიატორის მიერ პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხების გადაწყვეტა

როგორც უპირველესი პრინციპი, ერთი უნდა მოელოდოს იმას, რომ მედიაციის დროს მეორე პირს სხვადასხვა ხარისხით წამოეჭრება პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხები. მნიშვნელოვანია ნარცისულ თავდაცვასთან ურთიერთობის - როგორიცაა აგრესია - ცოდნა. ასევე სასარგებლოა სხვების ჩვეული გეგმების ბუნების შეგრძნების ქონა.

მაგალითად, თვითდაკვირვებამ შეიძლება გამოავლინოს, რომ ერთი მხარე გახდა მამის იდეალიზებული ვერსია, ხოლო მეორე სუსტად ეხმიანება დედას, დას ან ძმას. უთვალავი შესაძლო კომბინაცია არსებობს.

ამ პროგნოზების გაგება ხელს შეუწყობს საკუთარი რეაქციების ამოხსნასა და ნეიტრალიტეტის დაბრუნებას, როდესაც მხარეები მომთხოვნი ან წამახალისებელნი ხდებიან. მრავალი კუთხით, ეს ერთგულება შინაგანი ნეიგჩადიგეჯისადმი არის არსებითი წინაპირობა ჭეშმარიტად მოქმედი გარეგანი ნეიტრალიტეტისა.³

2. პროფესიული ეგოს იდეალი

ჯგუფური თერაპიის ლიდერობის შესახებ ფსიქოანალიტიკური ლიტერატურის ანალოგიდან გამომდინარე, ჩვენ ვიცით, რომ „გრანდიოზული პროფესიული ეგოს იდეალი“⁴ ერთ-ერთი მთავარი ნარცისული საფრთხეა ჯგუფის ლიდერისთვის. ამ პომპებურ „მე“-ს შეიძლება სურდეს, რომ „უანგარო დამხმარედ“ აღიქმებოდეს.⁵ მას შეიძლება სურდეს იყოს ძლევა მოსილი, ყოვლისმცოდნე და ერთგული, როგორც დაცვითი ხასიათის ღონისძიება დაუცველობის მიმართ.⁶

¹ მედიაციის შესაბამისობა მედიაციის პრაქტიკის ამ ასპექტთან განხილულია ქვემოთ ნაწილი III.C.

² მეტი ინფორმაციისთვის იხ. ქვემოთ შენიშვნები 159-61, 190-91, 194 და თანმხლები ტექსტი. იხ. ასევე, ქვემოთ ნაწილი IV.E.

³ იხ. ასევე, ქვემოთ შენიშვნა 145 (ნეიტრალიტეტის განხილვა).

⁴ Robert L. Weber & Jerome S. Gans, *The Group Therapist's Shame: A Much Undiscussed Topic*, 53 INT'L. J. Group Psychotherapy 395, 399 (2003).

⁵ Horwitz, *შენიშვნა 2*, გვ.222.

⁶ Weber & Gans, *შენიშვნა 123*, გვ.399.

პარადოქსულია, მაგრამ ნარცის ლიდერს შეიძლება გაუჭირდეს კლიენტების ნარცისიზმის ტოლერანტობა და შესაძლოა გააუფასუროს ან თავიდანაც კი აიცილოს მათი მოსმენა.¹ სხვების ნარცისებად კლასიფიკაციამ შეიძლება გამოიწვიოს საკუთარი ნარცისული ტენდენციების სხვებზე პროექცია და ამით მათი თავდაცვითი უარყოფა.²

ოპტიმალური ფუნქციონირება ჩვენგან მოითხოვს, რომ „ვალღაროთ, რომ გრანდიოზული იდეალი არის ილუზია და თავდაცვისთვის გამოუსადეგარი ... და აღვადგინოთ უფრო მეტად რეალური პროფესიული ეგოს იდეალი, რომელიც მიიღებს ჩვენი ძალაუფლების, ცოდნისა და სიყვარულის საზღვრებს“.³

ირონიულად, როდესაც საქმეები რთულდება მედიაციის დროს, ეს შეიძლება რეალურად იყოს საკუთარი თავის გადამეტებულად წარმოდგენისგან გათავისუფლების უნარი, რომელიც ყველაზე მეტად ემსახურება მხარეებს.⁴ კომპეტენტური მედიატორის დამახასიათებელი ნიშანია რეალური პროფესიული იდეალი, რომელსაც მედიაციის დროს თან ახლავს მუდმივი ვალდებულება კლიენტების მიმართ.⁵

3. არსებობა, გონებამახვილობა და იდენტობის განთავისუფლება

მედიაციის დროს მხარეები განუწყვეტლივ ამოწმებენ მედიატორის არსებობას და ცდილობენ ამოიცნონ მისი ძლიერი და სუსტი მხარეები.⁶ ეს ძალიან სწრაფად ხდება. მაგალითად, დანიელ სტერნის თქმით, მხოლოდ ერთიდან ათ წამამდეა საჭირო, რომ „ადამიანებში არსებული სტიმული აზრიანად დაჯგუფდეს, ჩვენი ქცევის წარმოდგენების ფუნქციური ერთეულების შედგეს და ნებართვა მიეცეს ცნობიერების აღმოცენებას“.⁷ სტერნი მოიხსენიებს ამ მოკლე „პროცესის ერთეულს“, როგორც „ანწყო მომენტს“⁸ ან „ფსიქოლოგიურ ანწყოს“⁹ თერაპიასა და მოლაპარაკებებში.¹⁰ ამ პერსპექტივიდან განხილულის მიხედვით, მედიაცია არის სწრაფადმოძრავი წარმოდგენითი ხელოვნება, რომელიც თავს იჩენს მედიაციის გახსნილ სწრაფადგანვითარებად მომენტებში.¹¹

იმისთვის, რომ ხელი შეეწყოს მომენტიდან მომენტამდე შეგუების უნარის განვითარებას, პროფესორი რისკინისა და სხვების მიერ შემოთავაზებული იქნა, რომ ბუდისტური გონებამახვილობის პრაქტიკა უნდა გამოიყენონ მედიატორებმა და სასწავლო განრიგშიც უნდა

¹ Horwitz, *შენიშვნა 2*, გვ.231-32.

² იქვე, 233.

³ Weber & Gans, *შენიშვნა 123*, გვ.414.

⁴ იხ. *ქვემოთ ნაწილი IV.E*.

⁵ Cf. Horowitz, *შენიშვნა 2*, 223-24 (აღნიშნავს, რომ თერაპევტები ცდილობენ შეინარჩუნონ სტაბილური ერთგულება კლიენტების მიმართ და არა მათი კმაყოფილება ან საკუთარი ძლევამოსილების არარეალური გრძნობა).

⁶ Sarah-Jayne Blakemore & Jean Decety, *From the Perception of Action to the Understanding of Intention*, 2 *Nature Reviews Neuroscience* 561, 563-65 (2001) („მედიალური პრეფრონტალური ქერქი მუდმივად აქტიურდება ... საკითხებით, როცა სუბიექტები ფიქრობენ საკუთარ ან სხვის ფსიქიკურ მდგომარეობაზე“); Stern, *Present Moment*, *შენიშვნა 51*, გვ.79 (განმარტავს, რომ ვიზუალური ინფორმაცია, რომელსაც ვიღებთ სხვისი ყურებისას, აისახება ჩვენს ტვინში ეკვივალენტურ მოტორულ გამოსახულებებზე არეკვლის ნეირონების აქტივობით).

⁷ Stern, *Present Moment*, *შენიშვნა 51*, გვ.41.

⁸ იქვე.

⁹ იქვე, 50.

¹⁰ სტერნმა გაავლო ანალოგია „თერაპიაში ანწყო მომენტ(ებ)სა“ და მოლაპარაკებას შორის სტატიაში, რომელიც გამოაქვეყნა „Negotiation Journal“-ის გამოცემაში მოლაპარაკების კრიტიკულ მომენტებთან დაკავშირებით. Daniel N. Stern, *The Present Moment as a Critical Moment*, 20 *Negot. J.* 365 (2004). ჩემი ვარაუდით, ანალოგია ასევე ვრცელდება მედიაციაზეც.

¹¹ იხ. Carrie Menkel-Meadow, *Critical Moments in Negotiation: Implications for Research, Pedagogy, and Practice*, 20 *Negot. J.* 341, 346-47 (2004) („ჩვენი, როგორც მოლაპარაკებელთა და მედიატორთა პრაქტიკა ემყარება შეხედულებებისა და ვირტუოზობის მრავალ სფეროს. როგორც ჩანს, ჩვენ ყურადღებას ვაპყრობთ პერფორმანსსაც, ვინაიდან ჩვენც მართლაც „შემსრულებელი პირები“ ვართ.“) იხ. ასევე, Susskind, *შენიშვნა 9*, გვ.339-40 (მოლაპარაკების უნარების შედარება ჯაზის იმპროვიზაციასა და უნარებთან).

იყოს ჩართული.¹ გონებამახვილობის პრაქტიკაში, ადამიანი რჩება „მომენტიდან მომენტამდე, განსჯის გარეშე, საკუთარი სხეულის შეგრძნებებით, აზრებით, ემოციებითა და ცნობიერებით“.² ამრეკლავი ფუნქციონირების³ ამ დისციპლინირებულ ფორმას შეუძლია შეაფერხოს რეაქტიულობა კონფლიქტურ სიტუაციებში.⁴

პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხების პერსპექტივიდან, გონებამახვილობის პრაქტიკის ან მედიტაციის სხვა ფორმების⁵ მთავარი ღირებულება არის ის, რომ, სანამ მათ გონივრულად და სათანადოდ⁶ იყენებენ, აქვთ შესაძლებლობა, ხელი შეუწყონ თვითიდენტურობის ჩვეული შეგრძნების გათავისუფლებას.⁷

ჩვეული აზრებისა და გრძნობების გარდამავალი ბუნება უფრო ცხადი ხდება ცნობიერების ფონზე.⁸ ქცევითი და სხვა გადახრებიც მეტად აშკარა ხდება. ეს შეიძლება მედიატორებს ნეიტრალიტეტის შენარჩუნებაში დაეხმაროს.⁹

იდეალურ შემთხვევაში, საკუთარი თავისა და სხვებისადმი რიდისა და პატივისცემის გრძნობა ასევე ვითარდება მედიტაციისა და მსგავსი პრაქტიკის საშუალებით. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ადამიანს უვითარდება არა მხოლოდ გონივრული ცნობიერების უნარი, ასევე უნარი დადასტურების პოზიტიური გრძნობით მიაღწიოს მედიაციის მომენტს.

რამდენადაც ეს მოხდება, მხარეები უფრო ადვილად აღიქვამენ მედიატორის არსებობას, როგორც მხარდაჭერისა და ობიექტურობის წყაროს. ეს არის სოციალური ტვინის დადებითი ასპექტი.¹⁰

¹ Leonard L. Riskin, *Mindfulness: Foundational Training for Dispute Resolution*, 54 J. Legal Educ. 79, 86-88 (2004). ბუდიზმმა დიდი გავლენა იქონია მედიაციაზე. მაგალითად, ბოლო წლებში ზენ ბუდისტის მღვდელი და ავტორი ნორმან ფიშერი მონანილეობდა როგორც ტრენერი მედიაციის ტრენინგ პროგრამებში, რომლებიც გამართული იქნა მედიაციის ცენტრში სამართლის მიმართულებით გარი ჯ. ფრიდმანთან და ჯეკ ჰიმელშტეინთან ერთად. ფორუმი ჰარვარდში და ჰარვარდის მოლაპარაკებების სამართლის ნომრის ნაწილი მიეძღვნა გონებამახვილობას. იხ. Symposium, *Mindfulness in the Law and ADR*, 7 Harv. Negot. L. Rev. 1 (2002).

² Riskin, *შენიშვნა 137*, გვ.83; იხ. ასევე, Leonard L. Riskin, *The Contemplative Lawyer: On the Potential Contributions of Mindfulness Meditation to Law Students, Lawyers, and Their Clients*, 7 Harv. Negot. L. Rev. 1 (2002).

³ Cf. Siegel, *შენიშვნა 101*, გვ.205 (ანალოგიას ავლებს გონებამახვილობასა და რეფლექსიურ ფუნქციონირებას შორის უსაფრთხო მიმაგრებაში და ციტირებს Peter Fonagy & Mary Target, *Attachment and Reflective Function: Their Role in Self-Organization*, 9 Dev. & Psychopathology 679 (1997).

⁴ Kirk Warren Brown et al., *Mindfulness: Theoretical Foundations and Evidence for Its Salutary Effects*, 18 Psychol. Inquiry 211, 225 (2007) (კვლევის მიმოხილვა).

⁵ იხ. Daniel Goleman, *The Meditative Mind: the Varieties of the Meditative Experience* (1977) მსჯელობს მედიტაციის სხვადასხვა პრაქტიკაზე, აღმოსავლურსა და დასავლურზე, თუმცა პერსპექტივა ძირითადად ბუდისტურია.

⁶ პიროვნულობის ზოგიერთი საფრთხის შესახებ, რომელიც შეიძლება ახლდეს რელიგიური პრაქტიკის არასათანადო გამოყენებას, და განსაკუთრებით ჯგუფში თვითმოტყუების საშიშროებაზე, იხ. Frances Vaughan, *A Question of Balance: Health and Pathology in New Religious Movements*, in *Spiritual Choices* 265, 272-73 (Dick Anthony et al. eds., 1987).

⁷ იხ. Brown et al., *შენიშვნა 140*, გვ.216 (გონებაში, „არსებობს მენტალური სიცარიელე ყურადღებასა და მის ობიექტებს შორის, ცნობიერების თვითრეგულაციური შინაარსის ჩათვლით. გონებრივი შინაარსისა და ცნობიერების დაწყვილება . . . ნიშნავს, რომ თვითრეგულაცია უფრო ნათლადაა განპირობებული ცნობიერებით, ვიდრე საკუთარი თავის შემეცნებით“).

⁸ Epstein, *The Deconstruction of the Self, in Psychotherapy without Self*, *შენიშვნა 106*, გვ.48-52; Claudio Naranjo & Robert E. Ornstein, on the Psychology of Mediation 86-87 (1971) მსჯელობა გონებამახვილური მედიტაციის ამ ასპექტზე.

⁹ „მედიტაციის საშუალებით კულტივირებული გონებამახვილობა საშუალებას აძლევს მედიატორს, მიუახლოვდეს ნეიტრალიტეტს პერსონალური მიკერძოების გამოვლენის ამოცნობის დისკურსში და შეამციროს ასეთი მიკერძოების გავლენა მის საუბარსა და ქმედებებზე.“ Evan M. Rock, Note, *Mindfulness Meditation, The Cultivation of Awareness, Mediator Neutrality, and the Possibility of Justice*, 6 Cardozo J. Conflict Resol. 347, 363 (2005). იხ. ასევე, Brach, *შენიშვნა 106*, გვ.30 (მსჯელობა მოლაპარაკების დროს დამკვირვებლის პერსპექტივის გათვალისწინებით გონებამახვილი მოლაპარაკებლის სარგებლიანობაზე).

¹⁰ იხ. *supra* Part II.A (მსჯელობა სოციალურ ტვინზე). იხ. ასევე, Daniel Goleman, *Social Intelligence, the New Science of Human Relationships* 43 (2006) (მოტორული ნეირონების განხილვა: „ორ ტვინში პარალელური გააქტიურება საშუალებას გვაძლევს მყისიერად მივალწიოთ საზიარო განცდას, თუ რა მნიშვნელობა აქვს მოცემულ მომენტში... რასაც ნეირომეცნიერები ამ ორმხრივ რეკლამირებულ „ემპათიურ რეზონანსს“ უწოდებენ, არის „ტვინიდან ტვინამდე კავშირი...“. გალების შეხედულებისთვის აღნიშნული ფენომენი, იხ. *შენიშვნა 190*.

IV. IDR ციკლი: პიროვნულობა და თვითიდენტობა მედიაციის პროცესში

პიროვნულობისა და თვითიდენტობის თვალსაზრისით, მედიაციაში ყველაზე მთავარი და მნიშვნელოვანი ფსიქოლოგიური დინამიკა არის IDR ციკლი. ეს არის ნარცისული ინფლაციის ციკლი, რომელსაც მოჰყვება ეფედაცია და, იდეალურ შემთხვევაში, *ხედიტუხი გადწყვეტა*, რომელიც უმეტესად მედიაციაში იჩენს თავს. ჩიხი არის კრიტიკული მომენტი¹ ციკლის მიმდინარეობისას, რომელიც შესაძლოა საუკეთესოდ იქნეს გაგებულნი, თუკი ადამიანს ესმის ციკლის ფსიქოლოგიური საფუძვლები მთლიანობაში.

1. პრე-მედიაციის გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა

აღიარებულია, რომ მხარეები, როგორც წესი, მედიაციის პროცესში გადაჭარბებულად თავდაჯერებული მოლოდინებით შედიან. ეს დასკვნა განმეორდა ასობით კვლევაში.² ის მიიჩნევა „ერთ-ერთ ყველაზე მძლავრ აღმოჩენად სოციალური აღქმებისა და შემეცნების კვლევაში ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში“.³ ეს შეესაბამება ჩემი და მრავალი მედიატორის გამოცდილებას, თუნდაც ერთი პოზიციის გამოთვლის შემთხვევისთვის.⁴

სამწუხაროდ, „განსჯისა და გადაწყვეტილების მიღების დროს არაფერია იმაზე გავრცელებული და პოტენციურად დამღუპველი, ვიდრე გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა“.⁵ გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა დაკავშირებულია სამეწარმეო მარცხთან, წარუმატებელ კორპორაციულ შერწყმასთან და შესყიდვებთან, ომთან, საფონდო ბირჟაზე ზედმეტ ვაჭრობასთან, შრომით გაფიცებთან და, რა თქმა უნდა, სასამართლოს გზით დავასთან.⁶ ზედმეტად თავდაჯერებულმა მომლაპარაკებლებმა დაანესეს არარეალური დაჯავშნის პუნქტები. შედეგად, ისინი ხურავენ ნაკლებ გარიგებებს.⁷

2. რატომ გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა?

დასკვნები გადაჭარბებულ თავდაჯერებულობასთან დაკავშირებით არ არის თვითახსნადი ან აშკარა. მედიაციის მონაწილე მხარეები მუდმივად განიცდიან შფოთვას პროცესის დაწყებამდე. ეს შფოთვა ძლიერდება სამედიაციო პროცესის ჯგუფურ გარემოში წარმართვით. ნარცისული დაუცველობის ალბათობა იზრდება ჯგუფში, ვინაიდან პირი უნდა წარდგეს დამკვირვებლების წინაშე და დაუპირისპირდეს სხვა ადამიანებს საკუთარი საჭიროებებითა და

¹ ამ ტერმინის მნიშვნელობა განხილულია შენიშვნა 9.

² Russell Korobkin, *Psychological Impediments to Mediation Success: Theory and Practice*, 21 Ohio ST. J. on Disp. Resol. 281, 284-98 (2006) (მსჯელობს ზედმეტად თავდაჯერებულობაზე ვრცლად, რომელსაც ავტორი განიხილავს, როგორც ძირითად ფსიქოლოგიურ დაბრკოლებას, და ასევე მსჯელობს თვითგანვითარების მიკერძოების სხვა შემთხვევაზე); იხ. ასევე, Birke & Fox, *შენიშვნა 1*, 15-19 (1999) (ასევე განიხილავს პოზიტიურ ილუზიებს, როგორიცაა ზედმეტი თავდაჯერებულობა).

³ Korobkin, *შენიშვნა 148*, გვ.284 (quoting David A. Armour & Shelly E. Taylor, *When Predictions Fail: The Dilemma of Unrealistic Optimism*, in *Heuristics and Biases: the Psychology of Intuitive Judgment* 334 (Thomas Gilovich et al. eds., 2002)).

⁴ იქვე, 291 (პოზირების გათვალისწინებით),

⁵ Don Moore & Paul J. Healey, *The Trouble with Overconfidence*, 118 Psychol. Rev. 2, 502 (2008) citing S. Plous, *The Psychology of Judgment and Decision Making* (1993).

⁶ იქვე.

⁷ Birke & Fox, *შენიშვნა 1*, გვ.15-16. იხ. ასევე, Margaret A. Neale & Max H. Bazerman, *The Effect of Reframing and Negotiator Overconfidence on Bargaining Behaviors and Outcomes*, 28 Acad. Mgmt. J. 34, 38-39, 46 (1985).

პრიორიტეტებით.¹ მაშ, როგორ ხდება, რომ სამედიაციო მაგიდასთან მისვლისას მხარეები გადაჭარბებულად თავდაჯერებულები არიან?

გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა გრანდიოზულობის ერთ-ერთი სახეა; ის შეიძლება იყოს დაკავშირებული ნარცისიზმთან² და „პიროვნულობის შესახებ გაბერილ, პოზიტიურ შეხედულებებთან“.³ პირი ირჩევს გამოცადოს მოლაპარაკების შესაძლებლობების იდეალიზებული განცდა (და იმპლიციტურად საკუთარი თავი), როგორც დაუცველობისა და შფოთვის შეგრძნების მიმართ დაცვა მოლაპარაკებისა და სამედიაციო პროცესში მონაწილეობისას.⁴ ადამიანის ბუნებრივი აგრესია და ძლიერების შეგრძნება საწვავის მნიშვნელოვანი წყაროა ამ დინამიკისთვის.⁵

სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მაშინ, როცა მედიაციის მონაწილე მხარეები ხშირად არ რეგრესირებენ ტექნიკური გაგებით ადრეულ ეტაპებზე დაბრუნებით, ამის მიუხედავად, ისინი კი, ვინც ნორმალურ პირობებში არიან სტაბილურები, შეიძლება მიჯაჭვული აღმოჩნდნენ ნარცისულ თავდაცვაზე, როგორცაა მტრობა, პომპეზურობა და ძალმოსილება. ადამიანს უაქტიურდება თავდაცვითი სისტემა საფრთხის წინაშე აღმოჩენისას.

3. შეთავაზება და კონტრშეთავაზება, როგორც ნარცისული ტრავმა

პირველი რეალური იერიში მხარის გადაჭარბებულ თავდაჯერებულ იმედებსა და მოლოდინებზე არის გახსნილი შეთავაზება ან პირველი კონტრშეთავაზება. იმისდა მიხედვით, თუ რამდენად დიდია მოლოდინი, ასეთ დროს იმედგაცრუებაც ძლიერი შეიძლება იყოს. მედიატორის პასუხები კი ამ დროს გადამწყვეტია. ისინი შესაძლოა შეიცავდეს შემდეგს:

პატივისცემა. მედიატორის მხრიდან მხარეთა მიმართ პატივისცემის გამოხატვა მიემართება პიროვნულობის ორ დონეს. ის ასახავს და ადასტურებს თითოეული მხარის ყოფიერების, როგორც ადამიანის ყოფიერების ფუნდამენტურ დონეს. თუმცა, ის ერთსა და იმავე დროს მიემართება ინტერპერსონალური კონფლიქტით სტიმულირებულ ფსიქოლოგიურ საკითხს - მხარის პიროვნულობის შეგრძნების საფუძვლიანობას, სტაბილურობასა და ღირებულებას. ამიტომ არის პრაქტიკა.

სიტყვა "პატივისცემა" მომდინარეობს ლათინური *respicere*-დან, „უკან გახედვა“.⁶ პატივისცემა ნამდვილად არის არეკვლითი ფორმა, რომელიც, როგორც ვნახეთ, სხვისი პიროვნულობის მთლიანობის ამოცნობისა და მხარდაჭერის ერთ-ერთი მთავარი გზაა.⁷ თუმცა, პატი-

¹ Brown, *შენიშვნა* 10, გვ.119 (აღნიშნავს, რომ არსებობს უფრო დიდი მგრძნობელობა და, შესაბამისად, მეტი პოტენციური დაზიანებული სიამაყისა და ბოროტი შურისძიებისა, „როდესაც მოვაჭრეები გრძნობენ, რომ გამოჩენილი აუდიტორიის წინაშე სულელურად ან სუსტად გამოიყურებიან ...“); Jerome S. Gans & Robert L. Weber, *The Detection of Shame in Group Psychotherapy: Uncovering the Hidden Emotion*, 50 INT'L. J. Group Psychotherapy 381, 392 (2000) (ჯგუფების საჯარო ხასიათი აძლიერებს სირცხვილის შეგრძნების გადაცემას); William K. Hahn, *Resolving Shame in Group Psychotherapy*, 44 INT'L. J. Group Psychotherapy 449, 459 (1994) (იგივე).

² იხ. W. Keith Campbell et al., *Narcissism, Confidence and Risk Attitude*, 17 J. Behav. Decision Making 297 (2004).

³ Birke & Fox, *შენიშვნა* 1, გვ.15.

⁴ იხ. De Dreu & van Knippenberg, *შენიშვნა* 11, გვ.346 (აღნიშნავს, რომ კონფლიქტები მოიცავს საფრთხეებს, რაც იწვევს პოზიტიურ ეფექტს; „ამ არასასიამოვნო მდგომარეობიდან დასაღწევად ადამიანები ეწევიან თვითგანვითარებას“); Deepak Malhotra & Max H. Bazerman, *Negotiation Genius: How to Overcome Obstacles and Achieve Brilliant Results at the Bargaining Table and Beyond* 135 (2007) (გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა გამოწვეულია მოთხოვნილებით, რომ „ჩვენს თავს კარგად ვგრძნობდეთ“).

⁵ Cf. Almaas, the Pearl, *შენიშვნა* 108, გვ.211-13 (მსჯელობა ძალის ბუნებრივ შეგრძნებაზე).

⁶ Sin Yee Chan, *The Confucian Notion of Jing (Respect)*, 56 PHILLO. E. & W. 229, 240 (2006) (ციტირებს Robin Dillon-დან, *Respect and Care: Toward Moral Integration*, 22 Canadian J. Philo. 108 (1992)).

⁷ იხ. მაგალითად, მსჯელობა *შენიშვნები*: 50, 59-60, 69, 93-97 და თანხმლები ტექსტი.. Cf. Robert A. Baruch Bush & Joseph P. Folger, *The Promise of Mediation: the Transformative Approach to Conflict* 73-75 (2005) (ტრანსფორმაციულ მედიაციაში მხარეებს შორის აღიარების წახალისების ახსნა).

ვისცემა არის აჩეკვდის მოწიფური ფოხმა.¹ შესაბამისად, ის მიმღებში ააშკარავებს და ხელს უწყობს მონიფულ პასუხებს.

ღუპინგი & აღდგენა. მედიატორის ისეთი ჩ ა რ ე ვ ე ბ ი, როგორცაა „ღუპინგი“² ან აღდგენა, ასევე სასარგებლოა, უპირველეს ყოვლისა, რადგან ისინი ნარმოადგენს არეკვლის ფორმას. ამ პრაქტიკის საშუალებით მხარეები გრძნობენ აღიარებას, ზოგჯერ სრულ და ზოგჯერ თანაზიარს,³ რაც მათ უბიძგებს იყვნენ ნაკლებად თავდაცვითი.⁴

ამ პრაქტიკაში ასევე მნიშვნელოვანია ის, რაც აჩ აჩის (უკუ)არეკლილი: მხარის ეგოს ძირითადი შენატანი არ არეკლება მედიატორის ნეიტრალურ საუბარში. არეკვლა, ამ კონტექსტში, ახალისებს მხარეს, განიხილოს თავისი და სხვების ხედვა ნაკლები ფსიქოლოგიური დატვირთვით.

თანაგზძნობა. მედიატორის თანაგრძნობა ასევე ეხმარება მხარეებს აღიდგინონ ამრეკლავი ფუნქციონირების უფრო ღრმა შეგრძნება და შორსმჭვრეტელობის უნარი. ეს შეიძლება იმის გამოა, რომ თანაგრძნობა გვახსენებს, ქვეცნობიერი ან იმპლიციტური მეხსიერების დონეზე,⁵ ბავშვობის ადრეულ დღეებს, როდესაც პიროვნულობის ძირითადი გრძნობა განვითარდა სხვათა მიერ ჩვენს საჭიროებებზე ფოკუსირებისა და გაგების შედეგად.⁶

მხარეებისთვის, რომლებიც დიდი დოზით ნარცისები არიან, ან რომლებიც საკუთარ თავს დაუცველად გრძნობენ მედიაციის პროცესში, თანაგრძნობა შეიძლება პრობლემური იყოს. მათთვის „თანაგრძნობა კიდევ უფრო მეტად უსვამს ხაზს დამამცირებელ უკმარისობას საკუთარ თავში, რაც მათ მანამდე არ იცოდნენ“.⁷ თანაგრძნობამ შეიძლება გამოიწვიოს სირცხვილის გრძნობა - რომლისგანაც დაცული იქნება - ვიდრე მხარდაჭერის გრძნობა. სხვანაირად რომ ვთქვათ, მიუხედავად იმისა, რომ ნარცისიზმისთვის დამახასიათებელია სხვების მიმართ თანაგრძნობის უუნარობა,⁸ მან ასევე შეიძლება გამოიწვიოს ისიც, რომ ზოგიერთმა საერთოდ უარი თქვას სხვების მხრიდან თანაგრძნობაზე.⁹ შესაძლოა ამას, ნაცვლად, მოჭ-

¹ Jonathan R. Cohen, *When People Are the Means: Negotiating with Respect*, 14 *Geo. J. Legal Ethics* 739, 741, 754, n.38 (2001) (ხსნის, რომ ურთიერთპატივისცემა არის ან იყოს სამაგალითო უფროსებს შორის ურთიერთობებში) (ციტირებს Jean Piaget, *Sociological Studies* 119 (Leslie Smith ed., 1995)). მეტის გასაცნობად, იხ. *შენიშვნა* 121 და თანხმობები ტექსტი, და ასევე იხ. *ქვემოთ შენიშვნა* 186 და ნაწილი IV.F.

² Looping არის ტერმინი, რომელიც გამოყენებულია Gary J. Friedman-ისა და Jack Himmelstein-ის მიერ მედიატორის მიერ მხარეთა საუბრის ან ნეიტრალური პერიფრაზირების პროცესის დემონსტრირების აღსაწერად. Gary J. Friedman & Jack Himmelstein, *Resolving Conflict Together: The Understanding-Based Model of Mediation*, 2006 *J. Disp. Resol.* 523, 529-537 (2006) [hereinafter Friedman & Himmelstein, *Resolving Conflict*] (looping-ის პრაქტიკის განხილვა და დემონსტრაცია). იხ. ასევე, Gary J. Friedman & Jack Himmelstein, *Challenging Conflict: Mediating through Understanding* 68-76 (2008) (უფრო ფართოდ განიხილავს თეორიას). ამ პრაქტიკასთან დაკავშირებით ფილოსოფოსის შეხედულებისათვის, იხ. ასევე, Jacob Needleman, *Why Can't We be Good?* 58-81 (2007) (ერთი და იმავე პრაქტიკის დემონსტრირება და განხილვა, ტერმინი „ღუპინგი“-ის გამოყენების გარეშე).

³ ურთიერთაღიარებასთან დაკავშირებით, იხ. *supra* Part I.B. სრული აღიარებისათვის, იხ. Barbara K. Eisold, *Profound Recognition: Where Does It Fit in Analytic Work?*, 35 *Contemp. Psychoanalysis* 107 (1999) (აღწერს ღრმა აღიარების მნიშვნელობას, ღრმად აღქმისა და აღიარების შეგრძნების გამოცდილებას).

⁴ Roger Fisher & William J. Ury, *Getting to Yes: Negotiating Agreement without Giving in* 40-55 (Bruce Patton ed., 1983).

⁵ Siegel, *შენიშვნა* 101, გვ. 29 („იმპლიციტური მეხსიერება მოიცავს ტვინის იმ ნაწილებს, რომლებიც არ საჭიროებს ცნობიერ დამუშავებას დაშიფვის ან დასრულების დროს“).

⁶ იხ. *შენიშვნები*: 59-62 და თანხმობები ტექსტი.

⁷ Cynthia J. Shilkret, *Endangered by Interpretations: Treatment by Attitude of the Narcissistically Vulnerable Patient*, 23 *Psychoanalytic Psychol.* 30, 32 (2006). იხ. ასევე, Arnold H. Modell, *A Narcissistic Defense Against Affects and the Illusion of Self-Sufficiency*, 56 *INT'L J. Psychoanalysis* 275 (1975), *reprinted in Essential Papers, შენიშვნა* 2, გვ.293, 302 (საუბრობს თერაპიის კონტექსტში: „სადაც არის ნაადრევად განვითარებული და სუსტია პიროვნულობის შეგრძნება, რომელიც დაცულია ყოვლისშემძლეობისა და თვითკმარობის ფანტაზიებით, . . . აღიანსი შეუძლებელია.“); Bernard Apfelbaum, *Interpretive Neutrality*, 53 *J. Am. Psychoanalytic Ass'n* 917, 926-931 (2005) (ნარცისული კლიენტების ინტერპრეტაციაზე სირცხვილის რეაქციების განხილვა).

⁸ იხ. *შენიშვნა* 78 for DSM IV criteria for Narcissistic Personality Disorder.

⁹ იქვე. თუმცა, თანაგრძნობაზე უარის თქმა შეიძლება უბრალო მანევრიცაა. იხ. Bilyana Martinovski et al., *Rejection of Empathy in Negotiation*, 16 *Group Decision & Negot.* 61, 73 (2007).

ყვეს ნარცისულ დევალვაციაზე პასუხი.¹ თუმცა, შინაგანი პოზიტიური დამოკიდებულება შეიძლება ამ კლიენტებისთვის გამოსადეგი და მისაღები იყოს.²

4. ჩიხი: ურთიერთდარების კრიზისი

ხანდახან როგორი მტკივნეულიც უნდა იყოს, რადგან მოლაპარაკება გრძელდება, მხარეები იწყებენ უფრო მეტი მედეგობის შეძენასა და მეტი ინფორმაციის მიღებას მეორე მხარის ინტერესებსა და პოზიციებთან დაკავშირებით. ისინი ასევე იწყებენ იმის სწავლას, რაც მათ ადრე გადაჭარბებულად თავდაჯერებულ შეფასებებში არარეალურად მიაჩნდათ.

საბოლოოდ, მხარეები გადიან იქამდე, სადამდეც ჩიხი, ან თუნდაც ის, რაც ჩიხს ჰგავს, ხდება. ამ მომენტამდე, თითოეული მხარე ყურადღებას ამახვილებს მოლაპარაკების სასურველ შედეგზე. ამ ეტაპზე უკვე კი ხედვა უნდა მოიცავდეს უფრო სრულ სურათს, მისი დანაკლისისა, არა მხოლოდ მოგების, და სასამართლოს გზით დავის გაგრძელების შესაძლებლობით.

ეს არის ობიექტის მუდმივობის ტიპის დასაწყისი; როდესაც თითოეული მხარე გადადის სიტუაციისა და მეორე მხარის ყოველმხრივ, მათ შორის ინტერესებისა და პოზიციების, ხედვაზე.³ თითოეულმა ასევე უნდა გააცნობიეროს საკუთარი პოზიციის სუსტი, და არა მხოლოდ ძლიერი, მხარე. ეს არის მზარდი ამრეკლავი ფუნქციონირება და კონფლიქტის უფრო ინტერსუბიექტური, რეალობაზე დაფუძნებული ხედვა.⁴

ამავდროულად, ეს არის მეტად იმედგამაცრუებელი დრო მხარეებისთვის, რადგან გადანყვეტა იმაზე რთული იქნება, ვიდრე ისინი იმედოვნებდნენ. თუმცა ეს გაზრდის დროა. ისინი იზრდებიან შეთანხმების შესაძლებლობაში.

ამ დროს მხარეთა დაცვითი უნარი ნაკლებად ძლიერი ხდება. მაგალითად, მათ შეუძლიათ განიხილონ ან თუნდაც მიიღონ „მედიატორის წინადადება“, რადგან ახლა დარწმუნებული არიან, რომ მათი ადრეული მიზნები მიღწევადი არ არის.

5. მედიატორის შინაგანი სამუშაო ჩიხის დროს

როგორც კი ჩიხი წარმოიქმნება, მედიატორის ნარცისულმა საკითხებმა შესაძლოა დაინწყოს ზედაპირზე ამოსვლა. ამან შეიძლება სხვადასხვა ფორმა მიიღოს, მაგალითად, როგორცაა წარუმატებლობის ან „შეუსრულებლობის“ შიში. ამგვარად, პროცესის ეს ნაწილი ამომშემბს მედიატორის უნარს - გაათავისუფლოს პროფესიული ეგოს იდეალი,⁵ დაივიწყოს დიადი ან ეფექტური თვით-გამოხატულება.

იდეალურ შემთხვევაში, პირი განიცდის „გაშვების“ შეგრძნებას, შეხსენებას, რომ თავისი ნამდვილი ღირებულება და ვინაობა არ განისაზღვრება მედიაციის შედეგით. როდესაც ის გა-

¹ დევალვაცია ნარცისული დაუცველობის ხშირი პასუხია. იხ. Otto Kernberg, *Factors in the Psychoanalytic Treatment of Narcissistic Personalities*, 18 J. Am. Psychoanalytic Ass'n 51 (1970), reprinted in *Essential Papers*, *შენიშვნა 2*, გვ. 218-19, 222, 230 („მათ უნდა გააუფასურონ ყველაფერი, რასაც მიიღებენ, რათა თავიდან აიცილონ შური“); იხ. *generally* Stucke & Sporer, *შენიშვნა 83*.

² იხ. *generally* Shilkret, *შენიშვნა 169*. იხ. ასევე, Kohut, *შენიშვნა 67*, გვ. 177 (აღნიშნავს, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში, „მხოლოდ ანალიტიკოსის მზადყოფნა, იყოს ყურადღებიანი ჩუმი მსმენელი, პაციენტისთვის მისაღები იქნება“).

³ იხ. ობიექტის მუდმივობის განხილვა *supra* Part I.A.

⁴ როგორც ჯესიკა ბენჯამინი აღნიშნავს, მცდელობა, თუმცა სხვისი „წარუმატებელი“ განადგურება ურთიერთდარების პროცესის იმპლიციტური ნაწილია. Benjamin, *შენიშვნა 48*. როდესაც მეორე გადარჩება, ერთი იძულებულია „გააგრძელოს ურთიერთობა მასთან, რომელიც ობიექტურად აღიქმება როგორც პიროვნულობის მიღმა არსებულად, როგორც საკუთრივ არსება.“ იქვე, 39. მე ამას აღვიქვამ როგორც მედიაციის სიტუაციის ანალოგს, როდესაც მხარეები ცდილობენ დაამტკიცონ თავიანთი ნება და დომინირება, მაგრამ უნდა აღიარონ ერთმანეთის ინტერესები ჩიხის გასასვლელად.

⁵ იხ. ასევე, *supra* Part III.B (პროფესიული ეგოს იდეალის განხილვა).

თავისუფლება, შეიძლება ერთგვარი სიმშვიდე განიცადოს შუა კონფლიქტის დროსაც კი. ეს გათავისუფლებამ შესაძლებელი გახადა.

ინტერსუბიექტური თეორეტიკოსი ჯესიკა ბენჯამინი წერს მსგავსი დინამიკის შესახებ ფსიქოანალიტიკური ჩიხის დროს. მკვლევარი უპირისპირდება საკუთარ სირცხვილს, მაგრამ უნდა ახსოვდეს, რომ „კრიზისი და აღდგენა უფრო დიდი პროცესის ნაწილია“.¹ ეს „დათმობა ნიშნავს ჩართულობის აუცილებლობის დიდ აღიარებას... ჩიხების დროს“, რადგან კრიზისი და აღდგენა ადამიანური ურთიერთობების გარდაუვალი შემადგენელი ნაწილია.² ეს უფრო მეტად არის „დათმობა, ვიდრე დამორჩილება“.³ ის ასევე „დაასრულებს წინააღმდეგობის გავლას“, სადაც „ორიდან ერთი წევრი ცდილობს ცუდი ჩადოს მეორეში“.⁴

დანიელ სტერნი ასევე აღნიშნავს, რომ თერაპიის (და მოლაპარაკებების/მედიაციის)⁵ გარკვეული გადამწყვეტი მომენტების დროს „არსებობს დაუყოვნებლივი შეგრძნება, რომ არსებულ ინტერსუბიექტურ ველს საფრთხე ემუქრება...“⁶ რაღაც არის საჭირო იმისათვის, რომ მოგვარდეს შექმნილი გაურკვეველი მდგომარეობა,⁷ მაგრამ „თერაპევტი თავს განიარაღებულად გრძნობს და შფოთვის დონე იზრდება, რადგან მან ზუსტად არ იცის, რა გააკეთოს“.⁸ სიტუაცია მოითხოვს რაღაცას „ნეიტრალური, ტექნიკური პასუხის“ მიღმა.⁹ კრიზისის მოსაგვარებლად საჭიროა „შეხვედრის მომენტი“, ნამდვილი ინტერპერსონალური ურთიერთობის მომენტი.¹⁰

ეს „შეხვედრის მომენტი“ დგება მედიაციის დროს მაშინ, როდესაც მხარეებს ეცნობებათ მედიატორის გულწრფელი რწმენა, რომ დავა შეიძლება მართლაც არ მივიდეს შეთანხმებამდე. ეს მათ აძლიერებთ, რადგან ახლა პირადი პასუხისმგებლობის დრო დგება; მათ უნდა გადაწყვიტონ, მიიყვანონ თუ არა საკითხი გადაწყვეტამდე. ამ კრიტიკულ მომენტში, ჯესიკა ბენჯამინის პერიფრაზირებით, თავად მედიატორი პირველია, ვინც იცვლება და სწორედ მისი ცვლილებაა ის, რაც, საბოლოო ჯამში, შესაძლებელს ხდის კლიენტის ცვლილებას.¹¹

6. პატივისცემა და შეხვედრის მომენტი: კრიტიკული მომენტები მედიაციაში

მედიატორის პატივისცემამ და მხარეების მიერ დამონმებამ შეიძლება გადამწყვეტი როლი ითამაშოს, რათა დაეხმაროს მათ, გაათავისუფლონ თავიანთი ეგოს ინვესტიციები დავაში და უფრო მკაფიოდ აწონ-დანონონ თავიანთი არჩევანი. იდეალურ სიტუაციაში, მედიატორის პატივისცემა კლიენტის მიმართ მის დილემაზე ბუნებრივი, მორგებული პასუხია ასეთ დროს.¹²

¹ Jessica Benjamin, *Beyond Doer and Done To: An Intersubjective View of Thirdness*, LXXIII Psychoanal. Q. 5, 29 (2004) [hereinafter Benjamin, *Beyond Doer*].

² იქვე. ბენჯამინი ასევე საუბრობს მესამედ ყოფნის ფსიქოანალიტიკურ კონცეფციაზე, რაც არ არის განხილული ამ სტატიაში. იქვე.

³ იქვე, 32.

⁴ იქვე, 33.

⁵ სტერნის ანალოგიაზე თერაპიასა და მოლაპარაკებას შორის, იხ. Stern, *შენიშვნა* 135, გვ. 367.

⁶ Stern, *Present Moment* *შენიშვნა* 51, გვ.167.

⁷ Stern, *შენიშვნა* 135, გვ. 370.

⁸ იქვე.

⁹ Stern, *Present Moment*, *შენიშვნა* 51, გვ.168.

¹⁰ იქვე, 172.

¹¹ Benjamin, *Beyond Doer*, *შენიშვნა* 178, გვ.32. ინტერსუბიექტური შეხედულება ადასტურებს ანალიტიკოსის ცვლილების მნიშვნელობას და არა მხოლოდ მის კლიენტებში. იქვე. ეს შეიძლება მოიცავდეს ანალიტიკოსის მიერ საკუთარი უუნარობის აღიარებას კლიენტებისთვის გამოსავლის პოვნის შესახებ, რაც შეიძლება, ბედის ირონიით, დაეხმაროს როგორც კლიენტს, ასევე თერაპევტს გადაწყვეტილების მიღწევაში. იქვე, 38-41. თუ ვივარაუდებთ, რომ მსგავსი პრინციპები გამოიყენება მედიაციაშიც, ეს ავსებს, მაგრამ განსხვავებულია იმ ზოგიერთი მიდგომისგან, რომელიც აღწევს *მხახეთა* ან მათი ურთიერთქმედებების შეცვლას. იხ. e.g., Bush & Folger, *შენიშვნა* 160, გვ. 233 (განხილულია მხარეთა კონფლიქტური ურთიერთქმედების ტრანსფორმაციის მნიშვნელობა).

¹² პატივისცემის ბუნებრივობა აჩვენებს მის ნამდვილობას:

როდესაც მე ვაცნობიხებ შენდამი პატივისცემას, უფრო სავარაუდოა, რომ ვიყო ღმრთისმოსავად სულელი ან, შესაძლოა, თვითშეგნებულად შერცხვენილი... [არა], ურთიერთპატივისცემის ავთენტურობა არ

ეს საშუალებას იძლევა შინაგანად მხარი დაუჭიროს კლიენტს მისი ნამდვილი ღირებულები-სა და იდენტობის დონეზე, რაც არის არ არის დამოკიდებული სხვების აზრზე ან მედიაციის შედეგზე. თუმცა, მედიატორმა, ამავე დროს, უნდა დაიცვას შესაბამისი, უსაფრთხო და პატივსაცემი დისტანცია.¹

ეს „შეხვედრის მომენტები“ შეიძლება იყოს თერაპიული მომენტები, როგორც ინტერსუბიექტური თეორეტიკოსები ამბობენ, „თითოეულ მნიშვნელოვან ემოციურ სიტუაციას ინდივიდის ცხოვრებაში შეუძლია პოტენციურად შექმნას ტრანსფორმაცია, არა იმიტომ, რომ წინა დამოკიდებულება (ცნობიერი ან არაცნობიერი) შეიცვალა, არამედ იმიტომ, რომ ახალი ორგანიზებული პრინციპები ჩამოყალიბდა“.²

თუმცა მიზანი არ არის მხოლოდ თერაპიული. თანაბრად მნიშვნელოვანია, რომ დაეხმაროს კლიენტს მოლაპარაკების პროცესში არსებული საკითხებისგან გათავისუფლებაში, რათა ხელი შეუწყოს თვითიდენტობის შეგრძნებასა და ობიექტურ აზროვნებას. იდეალურ შემთხვევაში, ფსიქოანალიტიკური თვალსაზრისით, ამ დროს მედიატორის მიერ ჰარმონიული არეკვლა და ამრეკლავი აზროვნების ნახაღისება ეხმარება მხარეს შეასრულოს საკუთარი ამრეკლავი ფუნქცია.³ აღმაასისა და მუქადამის ხედვით, იდეალურ შემთხვევაში, მედიატორის პატივისცემა ხელს უწყობს ეგოს აქტივობის საკმაო განთავისუფლებას, რათა გააქტიურდეს საკუთარი პიროვნულობისა და ობიექტურობის გრძნობა.⁴

7. შეფასების როლი

მიუხედავად იმისა, რომ შეფასება მედიაციის ადრეულ ეტაპებზე შეიძლება არ იყოს მიზანშეწონილი, თუმცა, იმედია, რომ ჩიხის შექმნის მომენტისთვის მხარის ურთიერთობა მედიატორთან მივა იქამდე, როცა ეს მისასაღმებელი იქნება.

ზოგიერთი ამტკიცებს, რომ მედიაცია და შეფასება არსებითად ურთიერთგამომრიცხავია.⁵ პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხების პერსპექტივიდან გამომდინარე, მიუხედავად ამისა, მედიატორის უპირველესი ამოცანაა ნაახაღისოს მხარეები, გამოაცოცხლონ საკუთარი ამრეკლავი ფუნქციონირება⁶ და ობიექტურობის უნარი, რათა მინიმუმამდე დაიყვანონ ან გაანეიტრალონ ნარცისული ინვესტიციები კონფლიქტში. გარკვეულწილად, კონფლიქტის ალტერნატიული შეხედულებების გაჟღერება, ზოგჯერ მედიატორის

მოითხოვს, რომ მე... ყურადღება გავამახვილო შენდამი პატივისცემაზე; იგი სრულად გამოიხატება მოქმედების სწორ „ცოცხალ“ და სპონტანურ შესრულებაში.

Herbert Fingarette, *Confucius - the Secular as Sacred* 9 (1972). მიუხედავად ამისა, მედიატორის მომზადება მნიშვნელოვანია სწორედ იმიტომ, რომ ის ეხმარება ადამიანს შეუქმნას საფუძველი, საიდანაც ბუნებრივად წარმოიქმნება ეს პატივისცემა.

¹ Eisold, *შენიშვნა* 163, გვ.111 („სივრცე, პატივისცემის დისტანციის შენარჩუნება, კავშირის დამყარების მკაფიო გრძნობასთან ერთად... [ღრმა] აღიარების აუცილებელი ასპექტებია“.

² Gianni Nebbiosi, *Organizing Patterns in a Dyad and in a Group: Theoretical and Clinical Implications*, 23 *Psychoanalytic Inquiry* 750, 756 (2003) (quoting R.D. Stolorow & G.E. Atwood, *Contexts of Being: the Intersubjective Foundations of Psychological Life* (1st ed., 1992)).

³ იხ. *supra* Part I.C (ამრეკლავი ფუნქციონირების განხილვა).

⁴ კომუნიკაცია ფეისალ მუკადამთან (Mar. 2007). ნეირომეცნიერული თვალსაზრისით, თუ ემპათიური რეზონანსი საკმარისად ღრმაა, მედიატორის პატივისცემა შეიძლება რეალურად დაეხმაროს მხარეს, მიიღოს წვდომა საკუთარ თავმოყვარეობაზე სარკისებური ნეირონების მეშვეობით. იხ. *შენიშვნა* 146 (მსჯელობა ემპათიურ რეზონანსზე). იხ. ასევე, Gallese, *შენიშვნა* 95, გვ. 161-62.

⁵ იხ. Leonard L. Riskin, *Understanding Mediators' Orientations, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed*, 1 *Harv. Negot. L. Rev.* 7 (1996) (მედიაციის განსხვავებული მიდგომების განხილვა); Leonard L. Riskin, *Decisionmaking in Mediation: The New Old Grid and the New New Grid System*, 79 *Notre Dame L. Rev.* 1 (2003) (მედიაციის სტილში განსხვავებების დამატებითი ანალიზი). იხ. ასევე, E. Patrick McDermott & Ruth Obar, *What's Going on in Mediation, An Empirical Analysis of the Influence of a Mediator's Style on Party Satisfaction and Monetary Benefit*, 9 *Harv. Negot. L. Rev.* 75, 80-89 (2004) (შეფასების შეხედულებების შეჯამება).

⁶ იხ. *supra* Part I.C (ამრეკლავი ფუნქციონირების განხილვა).

შეხედულებების ჩათვლით, აუცილებელია დიალოგის იმ დონეზე გადასაყვანად, სადაც ამ ტიპის აზროვნება არსებობს.

წინასწარ, რა თქმა უნდა, უნდა დავრწმუნდეთ, რომ მხარეებს ესმით ერთმანეთის ქმედებების მიზეზები.¹ ეს არის რეფლექსური ფუნქციონირების დამახასიათებელი ნიშანი.² თუმცა, საჭიროების შემთხვევაში,³ პატივისცემით საუბარი მხარეთა პოზიციების ძლიერ და სუსტ მხარეებზე, როდესაც ეს ხდება უსაფრთხო გარემოში, შეიძლება ასევე დაეხმაროს კონფლიქტის დეპერსონალიზაციასა და თვითგანვითარების მიკერძოების შემცირებას.⁴

შეფასება შეიძლება განსაკუთრებით სასარგებლო იყოს მათთვის, ვისაც ნარცისული ტენდენციები ახასიათებს. მათი გრანდიოზულობის გამო, მათ შეიძლება უჭირდეთ წინასწარ განსაზღვრონ თავიანთი ქმედებების უარყოფითი გრძელვადიანი შედეგები.⁵

ზოგიერთი ადამიანი, ვისაც ანალიტიკოსები „სქელკანიან“ ნარცისებს უწოდებენ, ასევე უგრძნობია გრძნობების მიმართ.⁶ შესაძლოა, რეკომენდებული იყოს მათთან დაპირისპირება.⁷ მიზნების განხილვა, ვიდრე გრძნობების, ყველაზე ეფექტური იქნება ამ კლიენტებთან.⁸

თუმცა ეს შეიძლება იყოს რთული გამოცდილება. ძლიერი ნარცისული ტენდენციების მქონე ადამიანები ხშირად ხდებიან დევალიზირებული ან აგრესიული უკუკავშირის საპასუხოდ.⁹

ის, თუ როგორ რეაგირებს ადამიანი, შინაგანად და გარედან, არის გამოვლინება იმისა, თუ რამდენად გაუმკლავდა საკუთარ ნარცისულ საკითხებს და შეუძლია დადგეს საკუთარ ადგილზე და დარჩეს თავის როლში.

8. იდენტობის გათავისუფლება გადანყვეტის პროცესში

ჩიხში მუშაობის პროცესში შეიძლება მოხდეს ერთი ან მეტი მხარისათვის რაიმე სახის ხელახალი მოლაპარაკების ან იდენტობის გათავისუფლების მსგავსი რამ. კონფლიქტის თანდაყოლილი შეუძლებელი, მტკივნეული, პრაქტიკული დილემების წინაშე ისინი ხვდებიან, რომ მათ მდგომარეობას ამძაფრებს მედიაციის შედეგსა და საკუთარ იდენტობას შორის არსებული კავშირი. კონფლიქტის ზეგავლენის ქვეშ, ისინი ახერხებენ კითხვის დასმას და ამ ორს შორის კავშირის განყვეტასაც კი.¹⁰

¹ Keith G. Allred et al., *The Influence of Anger and Compassion on Negotiation Performance*, 70 *ORG. Behav. & Human Decision Processes* 175, 185 (1997) (ადამიანებს შეუძლიათ აირიდონ ზედმეტად დიდი ბრაზი იმ ფაქტორების აღმოჩენით, რომლებმაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს სხვის ქცევაზე); Pillutla & Murnighan, *შენიშვნა* 10, გვ. 209 („ბრაზი და წყენა ყველაზე ძლიერია, როდესაც ცუდი შედეგები არაადეკვატურადაა ახსნილი“)

² იხ. *ზემოთ ნაწილი* I.C (ამრეკლავი ფუნქციონირების განხილვა).

³ შესაძლოა, პირმა ბევრი მიზეზის გამო შეიკავოს საკუთარი აზრის დაფიქსირება; არ მიმაჩნია, რომ შეფასება ვალდებულიაა. კანონის განხილვისას გაგებაზე დამყარებული მედიაციის კონტექსტში, იხ. Friedman & Himmelstein, *Resolving Conflict*, *შენიშვნა* 162, გვ. 548-49.

⁴ Korobkin, *შენიშვნა* 148, გვ. 284-98 (სხვადასხვა შეფასების ტექნიკის სარგებლიანობის განხილვა მიკერძოებული მხარეებისთვის); Adler, *შენიშვნა* 13, გვ.172 („ჩვენი ოპონენტების განზრახვების შესახებ ნაჩქარევი განსჯისგან თავის არიდება მოითხოვს რეალისტურ, მკაფიო აზროვნებას“); De Dreu & van Knippenberg, *შენიშვნა* 11, გვ.355 („როდესაც ინდივიდები მოტივირებული არიან ინფორმაციის საფუძვლიანად დასამუშავებლად, მათი თვითგაძლიერების ტენდენციები მცირდება...“).

⁵ Michael Maccoby, *Narcissistic Leaders: The Incredible Pros, The Inevitable Cons*, 2 *HARV. BUS. REV.* 69-77 (2000) (ნარცისებს შეუძლიათ გადაჭარბებული თავდაჯერებულობის გამო საფრთხის წინაშე აღმოჩნდნენ); Campbell, *შენიშვნა* 153 (გრანდიოზულობისა და გადაჭარბებული თავდაჯერებულობის განხილვა და ავტორების კვლევები, რომლებიც სწავლობს კორელაციას ნარცისიზმსა და გარისკვას შორის).

⁶ Shilkret, *შენიშვნა* 167, გვ. 32.

⁷ იქვე.

⁸ მე გარდაცვლილი ლორა ფეროუს ვალში ვარ იმ თვალსაზრისით, რომ ზოგიერთ ადამიანთან მიზანზე ორიენტირებული დისკუსია უფრო ეფექტურია, ვიდრე ნებისმიერი სხვა სახის დისკუსია.

⁹ იხ. *შენიშვნა* 84, 170-172 და თანმხლები ტექსტი.

¹⁰ მე მიმაჩნია, რომ ეს პუნქტი შეესაბამება იმას, რასაც გარი ფრიდმანი და ჯეკ ჰიმელშტეინი უწოდებენ კონფლიქტის ბირთვის მიღწევას. Gary Friedman & Jack Himmelstein, *Getting to the Heart of the Matter*, Center for Mediation in Law (May 2004).

იდენტობის გათავისუფლება არის კრიტიკული მომენტი, სავარაუდოდ ნამდვილად კრიტიკული მომენტი, მედიაციაში.¹ როდესაც ეს ხდება, შემდგომ აზროვნება უფრო მკაფიოა და ფუნქციონირება - ამრეკლავი.²

ეს პროცესი შეიძლება რთულად ჟღერდეს, მაგრამ საკმაოდ მარტივია. მხარემ შეიძლება უბრალოდ გადაწყვიტოს არ იტანჯოს ან აღარ იბრძოდეს მოლაპარაკების დროს მაგიდაზე დარჩენილი ბოლო ნივთის გამო. შინაგანად - და ამის თქმის აუცილებლობის გარეშე - სახე-ზეა გათავისუფლება.

თუმცა არ უნდა დავამცროთ ეს მიღწევა. ზოგიერთისთვის ის წარმოადგენს იდენტობის ასპექტის განთავისუფლებას, რასაც ეწოდება მიუჭაჭველობა,³ დისიდენტიფიკაცია⁴ ან „გაშვება“⁵ რელიგიური თუ ფსიქოლოგიური⁶ პრაქტიკის ენაზე. სხვებისთვის ეს ნაკლებად მთავარი და ნაკლებად რთული გამოცდილება იქნება.

9. გადაწყვეტა

იდენტობის გათავისუფლება ხშირად არის სიგნალი იმ მოვლენისა, რომელიც გადაწყვეტას იუწყება. მხარე გადაწყვეტს გადავიდეს იმ პოზიციიდან, რომელიც ადრე უძრავად გამოიყურებოდა და საქმეც წყდება.

სხვა შემთხვევაში, რეზოლუცია სხვა ფორმით მოდის. ვიღაცას უჩნდება ახალი იდეა უფსკრულის გადასალახად. მედიატორი ქმნის იმ შესაძლებლობას, რომელიც ადრე უარყოფილი იქნებოდა, მაგრამ ახლა შესასრულებლად ითვლება. მოლოდინებისა და იდენტობის გათავისუფლებით შექმნილი სივრციდან გამოჩნდა საკითხის გადაწყვეტა.

10. რეზოლუციის შემდეგ – ობიექტის მუდმივობისკენ

თუ ვივარაუდებთ, რომ მხარეებმა მართლაც მოაგვარეს თავიანთი დავა, ისინი ხშირად იქნებიან გარკვეულწილად იმედგაცრუებული იმით, რომ მათ ვერ მიაღწიეს იმ მიზნებს, რომლებიც ადრე სურდათ. სისრულეში მოყვანის უნარი ნაწილობრივ იქნება დამოკიდებული იმაზე, შეძლებენ თუ არა ისინი სრულყოფილად მიიღონ შესაბამისი დეფლაცია იმის ასახვის გარეშე, თუ ვინ არიან ისინი.

კომპრომისის მიღების მათი უნარი ასევე ნაწილობრივ იქნება დამოკიდებული იმაზე, შეძლებენ თუ არა ისინი, უარი თქვან მეორე მხარის დემონიზაციის სურვილზე, კონფლიქტის მხოლოდ ბრძოლად „კარგ მე“-და და „ბოროტ სხვა“-დ შორის გაყოფად. ეს არის კარგად მომნიჭებული „ობიექტის მუდმივობის“ კომპონენტები.⁷

უცნაურია, რომ მრავალმხრივად სამართალწარმოებაში ეს ხშირად უფრო რთული ან ნაკლებად მიმზიდველია მათთვის, ვინც შედარებით ნაკლებად რისკავს სადავო საქმეში, ანუ

¹ იხ. *შენიშვნები*: 9 და 135-136 (მოლაპარაკების კრიტიკული მომენტების კონცეფციის განხილვა).

² იხ. *ზემოთ ნაწილი* I.C (ამრეკლავი ფუნქციონირების განხილვა).

³ Elizabeth J. Harris, *Detachment and Compassion in Early Buddhism*, Buddhist Publication Soc'y (1997).

⁴ Almaas, the Pearl, *შენიშვნა* 108, გვ. 60. („შინაგან რეალიზებაზე მუშაობა, თუმცა, მოითხოვს, რომ ადამიანმა გააცნობიეროს ყველა ეგოს განსაზღვრება, რომელიც გამოიყენება იდენტობისთვის, და შემდეგ თანდათან (ან ზოგჯერ მოულოდნელად) გათავისუფლდეს ამ გონებრივი შინაარსისგან“); Epstein, *შენიშვნა* 103, გვ.48.

⁵ Brach, *შენიშვნა* 106, გვ.35-36, 43 n.11 (ციტირებს Jack Kornfield-ს, *a Path with Heart, a Guide through the Perils and Promises of Spiritual Life* 112 (1993)).

⁶ Cf. Jeffrey R. Martin, *Mindfulness: A Proposed Common Factor*, 7 J. Psychotherapy Integration 291, 292, 296-310 (1997) (კამათობს ტერმინებზე, როგორცაა „დეავტომეტიზაცია“, „განცალკევება“, „დეცენტრირება“ და „არამიჭაჭველობა“, რომლებიც გამოიყენება ზოგიერთი ავტორის მიერ ფსიქოთერაპიის შესახებ, ასევე ეხება ცნობიერებაში ნაპოვნი ფსიქოლოგიური თავისუფლების ტიპს).

⁷ იხ. *supra* Part I.A (ობიექტის მუდმივობის განხილვა, როგორც ობიექტში დადებითი და უარყოფითი ასპექტების ჩართვისა და გაყოფის გადაჭრის უნარი). იხ. ასევე, *შენიშვნები*: 40-42 და თანმხლები ტექსტი.

უფრო პატარა მოთამაშეებისთვის. ვინაიდან მათ იციან, რომ ისინი ნაკლებად მონყვლად მდგომარეობაში იმყოფებიან, ვიდრე სხვები მედიაციაში, მათ ხშირად გაუჭირდებათ მიიღონ მოლაპარაკების შესაძლებლობით კამათის შეწყვეტა.

11. დასკვნა

პიროვნულობისა და თვითიდენტობის საკითხები ჩართულია ადამიანური კონფლიქტის მოგვარების ყველა ასპექტში. სხვადასხვა დისციპლინის აზროვნებას შეუძლია დაგვეხმაროს გავიგოთ, როგორ მოქმედებს ისინი მედიაციაზე, თუმცა პიროვნულობის ბუნება და თვითიდენტობა ყოველთვის დარჩება საიდუმლოდ, თუ ვინ ვართ ჩვენ.

|

ელიზაბეტ ბეიდერი*

დავით ჭიჭიკოშვილი (მთარბმნელი)**

მედიაციის ფსიქოლოგია და ნეირობიოლოგია***

I. შესავალი

იდეა წარმოიშვა მედიაციის მიმდინარეობისას, როდესაც მხარე გაბრაზდა ჩემზე, მას შემდეგ რაც მიიღო პირველადი შეთავაზება მეორე მხარისგან. ვცდილობდი გამეგო რა ხდებოდა და მივხვდი, რომ გაბრაზება, საერთოდ არ ეხებოდა შემოთავაზებას. მას ეშინოდა „სახის“ დაკარგვის სხვა მხარეების წინაშე.

ამ დროს ჩვენ ძალიან კომპლექსური შემოთავაზების წინაშე ვიყავით. თუმცა, მისდამი უდიდესი პატივისცემითა და მოწინებით, 15 წუთის შემდეგ, დამშვიდდა და გზა გავაგრძელეთ.

ამ მომენტიდან, მე დავიწყე მედიაციის აღქმა „სახის“, თვითშეფასებისა და თვითიდენტურობის ობიექტივიდან. გაოგნებული ვიყავი უცვლელი შაბლონით. უმეტესად, მედიაციის დაწყებამდე, მხარეებს ჰქონდათ არარეალური, ოპტიმისტური იმედები, რომ საკითხი მათ სასარგებლოდ, მათი პირობებით გადაწყდებოდა. ეს შერწყმული იყო დამოკიდებულებასთან - „მე ვარ გამარჯვებული და შემოიძლია ამის გაკეთება“.

აღმოვაჩინე, რომ მედიაცია, წარმოადგენს მხარეთა და მათი ადვოკატების დახმარების პროცესს, რათა ისინი მივიდნენ, თავდაპირველად, საკუთარი თავისა და საკითხის გადაწყვეტის გადაჭარბებული მოლოდინებიდან, დავის მოგვარების რეალისტურ გზებამდე. დეფლაცია ამ პროცესისთვის დამახასიათებელია. მედიაციის ფსიქოლოგიის შესახებ პუბლიკაციებში, მას ვუნოდებ ინფლაციის, დეფლაციისა და რეალისტური გადაწყვეტის ციკლს – IDR ციკლი.¹

* ბეიდერის კონფლიქტის მოგვარების სერვისები, სან ფრანცისკო, კალიფორნია. ელიზაბეტ ბეიდერის მედიაციისა და სამწვრთნელო პრაქტიკის, პუბლიკაციების შესახებ, იხ.

<<http://www.Elizabethbader.com>>. კონფლიქტის მოგვარების, ტრავმისა და სულიერების შესახებ სტატიების გასაცნობად, იხ. <<http://www.Elizabethbader.com/Elizabethbadersblog/>>.

ავტორს სურს ღრმა მადლიერება გამოხატოს ადამიანთა მიმართ, რომლებმაც დრო მიუძღვნეს ამ სტატიის პირველადი მონახაზების გასაცნობასა და შეფასებას: Cheryl Conner, Esq., Nancy Eichhorn, Ph.D., Phyllis K. Stein, Ph.D., Jesse L. Judnick, Esq., Patricia Prince, Esq., And William Singletary, M.D.

** თარგმანი შესრულებულია **დავით ჭიჭიკოშვილის** (სსიპ საქართველოს მედიატორთა ასოციაციის მედიატორთა ერთიანი რეესტრის წევრი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამართლის მაგისტრანტი, დავის ალტერნატიული გადაწყვეტის ეროვნული ცენტრის სტაჟიორი) მიერ. <https://orcid.org/0009-0003-5010-0923>.

***. ნაშრომი წარმოადგენს **ელიზაბეტ ბეიდერის** სტატიის თარგმანს გამოცემიდან: Bader, Elizabeth E., The Psychology And Neurobiology Of Mediation, Cardozo Journal of Conflict Resolution, Vol.17, 2016, 363-392.

¹ იხ. Elizabeth E. Bader, The Psychology of Mediation: Issues of Self and Identity and the IDR Cycle, 10 Pepp. Disp. Resol. L.J. 183 (2010) [Hereinafter Psychology Of Mediation]; Elizabeth E. Bader, Self, Identity And The Idr Cycle: Understanding The Deeper Meaning Of “Face” In Mediation, 8 Int'l J. Applied Psychoanalytic Stud. 301 (2011)

მოგვიანებით, სტივენ პორგის¹ და პიტერ ლევინის² ნაშრომების შესწავლისას, მივედი დასკვნამდე, რომ უმეტესად რაც მინახავს მედიაციაში, შეიძლება აღინეროს, როგორც ნერვული სისტემის პასუხი საფრთხესა და გამონეგვაზე. სწორედ მედიაციის ფსიქოლოგიურ და ნეირობიოლოგიურ სფეროებს შორის კავშირია გამოკვლეული ამ სტატიაში.

II. მედიაციის ნეირობიოლოგია: მიმოხილვა

ნეირობიოლოგიური თვალსაზრისით, მედიაციის გამორჩეული თვისება არის ის, რომ მხარეები ერთდროულად გრძნობენ საფრთხესა და უსაფრთხოებას. ნერვული სისტემის ნაწილი, სიმპათიკური ნერვული სისტემა, რომელიც წარმოშობს ბრძოლის ან გაქცევის რეაქციას,³ გააქტიურებულია, როდესაც მხარეები უპირისპირდებიან ერთმანეთს და როდესაც მხარეები აწარმოებენ მოლაპარაკებას მონიშნულ დეგეგმებთან. თუმცა, ამავე დროს, სიმპათიკური ნერვული სისტემა დამშვიდებულია სოციალური ჩართულობისა⁴ და კომუნიკაციის დროს.

საუკეთესო შემთხვევაში, მხარეების ბრძოლისა და თავდაცვითი იმპულსების მართვის, კონტროლის შესაბამისად, მათ ეძლევათ უნარი, მკაფიოდ იაზროვნონ და მიაღწიონ რეალისტური გადაწყვეტის გზას. ეს არის მედიაციის მაგია.

ეს გადახდა თავს გაბრაზებულ კლიენტს, როდესაც თავდაცვის საჭიროების შეგრძნება რეალურად „სახის“, თვითშეფასებისა და თვითიდენტურობის გამოვლენა იყო. ამის გამო კი, აღშფოთდა, ხოლო ჩვენი დიალოგის მიმდინარეობისას დამშვიდდა. შეწყვიტა შეთავაზების სუბიექტურად აღქმა და ცივი გონებით აწონ-დაწონა შემოთავაზებები. ჩვენ გზა გავაგრძელებთ.

ზოგიერთი შესაძლოა სიმპათიკურ აღგზნებას ან “IDR” ციკლს მარტივად არ განიცდიდეს. როგორც პიტერ ლევინმა და სხვებმა განმარტეს, ყველას არ შეუძლია მობილიზება ჯანსაღი ბრძოლისა ან სიმპათიკური ნერვული სისტემისთვის დამახასიათებელი თავდაცვითი რეაქციებისა.⁵ ამის განმაპირობებელი ფაქტორი სქესიც შეიძლება იყოს.⁶ მაღალი ფუნქციონირების ინდივიდებისთვის, რომლებიც მონაწილეობენ სამოქალაქო სამართალწარმოების ძლიერ კონფლიქტებში, “IDR” შესაძლოა არსებითად საჭირო იყოს.

III. კონფლიქტთან და კონფლიქტის გადაწყვეტასთან დაკავშირებული ნეირობიოლოგიის ელემენტები

დისკუსიის მიზნებისთვის მნიშვნელოვანია გავიგოთ რამდენიმე ძირითადი ფაქტი ადამიანის ნერვული სისტემის შესახებ. ამიტომაც, ისინი წარმოდგენილია ამ სტატიაში. ასევე, მოცემულია ზოგიერთი საბაზისო კონცეფცია პორგის და ლევინის ნამუშევრებიდან. იმისათ-

---

[Hereinafter Deeper Meaning Of “Face”]. ამ სტატიების საფუძველზე, მე მივიღე მარგარეტ ს. მალერის ფსიქიატრული კვლევის ფონდის ლიტერატურული პრიზი 2011 წელს.

¹ იხ. Stephen Porges, *The Polyvagal Theory: Neurophysiological Foundations of Emotions, Attachment, Communication, and Self-Regulation* (W. W. Norton & Company 2011) (an Edited Collection of Articles By Porges).

² იხ. Peter A. Levine, *In an Unspoken Voice: How The Body Releases Trauma and Restores Goodness* (North Atlantic Books 2010) (One of Levine’s Many Books on Trauma). უკანასკნელი სტატიის გასაცნობად, რომელიც განიხილავს ლევინის ტრავმისადმი მიდგომის ნეირობიოლოგიას, იხ. Peter Payne Et AL., *Somatic Experiencing: Using Interoception and Proprioception as Core Elements of Trauma Therapy*, 6 *Front. Psychol.* 93 (2015); Peter Payne Et AL., *Corrigendum: Somatic Experiencing: Using Interoception and Proprioception as Core Elements Of Trauma Therapy*, 6 *Front. Psychol.* 423 (2015)

³ სიმპათიკური ნერვული სისტემის საბაზისო ანატომიის გასაცნობად იხ. *Infra Part Iii. C.*

⁴ სოციალური ჩართულობისა და „სოციალური ჩართულობის სისტემის“ გასაცნობად იხ. *Infra Part Iii. E.*

⁵ Levine, *შენიშვნა 3*, გვ. 102, 104 (ძლიერ ტრავმირებული და ქრონიკულად უგულვებლყოფილი ან ძალადობის ქვეშ მყოფი ინდივიდები არიან დომინირებული „დემობილიზაციისა და გათიშვის სისტემით“, რომელიც თითქმის ნერვული სისტემის ისეთ ფუნქციებს, როგორიცაა ბრძოლა ან გაქცევის რეაქცია).

⁶ See *Infra Part Iv.C.2.*

ვის, რომ მასალა აღქმადი და გასაგები იყოს, ტექნიკური საკითხები განმარტებულია სქოლიოში.

A. ავტონომიური ნერვული სისტემა

დასაწყისისთვის, ავტონომიური ნერვული სისტემა (“ANS”)¹ აკონტროლებს ისეთ შინაგან ორგანოებს, როგორიცაა ნაწლავები და გული.² პირველი მოპასუხე საფრთხისა და გამონვების შემთხვევებზე, აკონტროლებს ბრძოლის ან გაქცევის რეაქციას და ძლიერად დაკავშირებულია ჩვენს მოქმედებასთან, თუ როგორ ვპასუხობთ ტრავმას.

B. ნეიროცეფცია: გარემოს ან საფრთხის აღქმა

სტივენ პორგსმა გამოიგონა ტერმინი „ნეიროცეფცია“ რათა აღწერა ის გზა, რომლითაც ავტონომიური ნერვული სისტემა მუდმივად აკონტროლებს გარემოს, რათა განასხვავოს სიტუაციები და ადამიანები არიან თუ არა უსაფრთხო, საშიში ან სიცოცხლისათვის სახიფათო.³ ეს პროცესი ხორციელდება სწრაფად, ცნობიერების მიღმა, ტვინის პრიმიტიულ ნაწილებში.⁴

ნეიროცეფციის საშუალებით, ჩვენ შეგვიძლია განვსაზღვროთ, გვქონდეს კომუნიკაცია და ვიმოქმედოთ თუ არა პროსოციალური გზით. ამრიგად, „ნეიროცეფცია... აკავშირებს რისკის შეფასებას სოციალურ ქცევასთან“.⁵

C. სიმპათიკური ნერვული სისტემა: მოქმედებისთვის მობილიზება

სიმპათიკური ნერვული სისტემა (“SNS”), ANS-ის ორი ძირითადი შტოდან ერთ-ერთი, ახდენს სხეულის მობილიზებას მოქმედებისთვის,⁶ როდესაც ჩვენ პოტენციური ან რეალური საფრთხის წინაშე აღმოვჩნდებით, ის ასტიმულირებს გულის სწრაფ ცემას, სუნთქვის სიხშირის გაზრდას და ნეიროენდოკრინული სისტემის მიერ ადრენალინისა⁷ და სხვა სტრესის ჰორმონების⁸ გამოთქმას. არტერიული წნევა მატულობს. სისხლი იტუმბება ხელებისა და ფეხების კუნთებში. ხდება ენერჯის დაზოგვა ისეთი ნაწილების გათიშვით, როგორიცაა საჭ-

¹ პერიფერიული ნერვული სისტემა აკავშირებს ცენტრალურ ნერვულ სისტემას სხეულთან. ავტონომიური ნერვული სისტემა არის პერიფერიული ნერვული სისტემის ნაწილი. David Shier Et Al., Hole’s Human Anatomy and Physiology 338 (Mcgraw Hill, 10th Ed. 2004).

² იქვე, გვ. 339.

³ Porges, შენიშვნა 2, გვ. 11 („მე გამოვიგონე ცნება ნეიროცეფცია რათა აღვწერო თუ როგორ განასხვავებენ ნერვული სქემები სიტუაციები და ადამიანები არიან თუ არა უსაფრთხო, საშიში ან სიცოცხლისათვის სახიფათო“).

⁴ იქვე, („ვინაიდან ჩვენი, როგორც სახეობის გენეტიკური ისტორია არსებობს, ნეიროცეფცია ხდება ტვინის პრიმიტიულ ნაწილებში, ჩვენი ცნობიერების ჩარევის გარეშე“).

⁵ William Singletary, Models of ASD, a Remarkable Confluence, in Autism Spectrum Disorder, Perspectives From Psychoanalysis and Neuroscience, 152 (Susan P. Sherkow & Alexandra M. Harrison Eds., 2014).

⁶ SNS მუშაობს ორი სვეტის მეშვეობით, რომლებიც ვერტიკალურად ეშვება ზურგის ტვინის გასწვრივ, თითოეული ზურგის ტვინის თითოეულ მხარეს. თითოეული სვეტი მოიცავს გარკვეული რაოდენობის ნერვულ კვანძებსა და ნერვული უჯრედების ჯგუფებს. ნერვული ბოჭკოები გროვდება ნერვულ კვანძებში და უკავშირდება სხვა ნეირონებს, რომლებიც ფართოვდება შინაგანი ორგანოების მიმართულებით. ეს საშუალებას აძლევს იმპულსებს განაწილდეს და ამოქმედდეს სამოძრაო და სენსორული იმპულსები ორგანოებსა და კიდურებში. Shier, შენიშვნა 8, გვ. 410. ეს იწვევს სწრაფ რეაქციებს, როგორიცაა ბრძოლა ან გაქცევა, კიდურების სწრაფი მოძრაობა. Porges, შენიშვნა 2, გვ. 153.

⁷ აქ მე ვიყენებ ცნება „ადრენალინს“, თუმცა მას ასევე ქვია ეპინეფრინი. Elaine N. Marieb & Katja N. Hoehn, Human Anatomy & Physiology 533 (Pearson, 9th Ed. 2012).

⁸ Shier Et Al, შენიშვნა 8, გვ. 501.

მლის მომწოდებელი სისტემა, რომელიც არ არის საჭირო გადაუდებელ შემთხვევებში.¹ ეს არის ბრძოლა-გაქცევის რეაქცია, პასუხი.

სრული სიმპათიკური აქტივაცია, მაგალითად ბრძოლის ან გაქცევის რეაქცია, რა თქმა უნდა, არ არის დამახასიათებელი ყველა სიტუაციაში. მედიაციაში ძლიერი კონფლიქტის შემთხვევებშიც კი, ადამიანები არ ცდილობენ ჩაშლას ან გაქცევას.

„მიიღე და გაეცი“ პროსოციალური ქცევა შესაძლებელია ზუსტად იმიტომ, რომ ჩვენ შეგვიძლია მოქნილად გამოვადვიდით ან დავამშვიდოთ თავდაცვითი პასუხები სრული სიმპათიკური აქტივაციის გარეშე.² ეს უნარი განვითარდა ევოლუციის შედეგად.³

მიუხედავად ამისა, სიმპათიკური ნერვული სისტემა მაინც შეიძლება გააქტიურდეს მაღალი ხარისხით. ალგზების ხარისხი დამოკიდებულია როგორც სიტუაციაზე, ასევე კონკრეტული ინდივიდის ფსიქოლოგიასა და ნეირობიოლოგიაზე.⁴

D. პარასიმპათიკური ნერვული სისტემა: დამშვიდება

მას შემდეგ რაც საფრთხე ჩაივლის, რთულად მოძრავი პარასიმპათიკური ნერვული სისტემა (“PNS”), რომელიც აქტიურია და დამშვიდებული ჩვეულებრივ პირობებში, აწონასწორებს სიმპათიკური ალგზების ეფექტებს.⁵

საგანგებო სიტუაციაში, სიმპათიკური ნერვული სისტემა ზრდის პულსისა და სუნთქვის სიხშირეს, როდესაც საგანგებო სიტუაცია ჩაივლის, პარასიმპათიკური ნერვული სისტემა ამცირებს მას, ვინაიდან ბევრ ორგანოს აქვს როგორც სიმპათიკური, ასევე პარასიმპათიკური შტოების ნერვული ბოჭკოები.⁶ სიმპათიკური და პარასიმპათიკური აქტიურობის ხარისხი, ორივე ერთად, არეგულირებს ჩვენს ფსიქოლოგიას.

E. სოციალური ჩართულობის სისტემა: სოციალური კომუნიკაციის ნერვული ბაზები

სტივენ პორგსი ამტკიცებდა, რომ ევოლუციის შედეგად, ძუძუმწოვრებში გაჩნდა ტვინი--სახე-გულის წრე, რომელსაც შეუძლია აკონტროლოს ჩვენი ემოციური გამოხატვის დიაპაზონი, კომუნიკაციის ხარისხი და სხეულის მაჩვენებლები.⁷ შედეგად, პორგსის მიხედვით, ადამი-

¹ იქვე, გვ. 500-01.

² Porges, შენიშვნა 2, გვ. 266 (ძუძუმწოვრებს განუვითარდათ უნარი, „მიანიშნონ“ სხვებს უსაფრთხოებისა და საფრთხის შესახებ, „მაშინ როცა უზრუნველყოფენ გარდამავალ მობილიზაციასა და სიმპათიკური ტონის გამოხატვას [სრული] სიმპათიკური ან თირკმელზედა ჯირკვლის აქტივაციის საჭიროების გარეშე“).

³ „ძუძუმწოვრების ნერვული სისტემა განვითარდა არა მხოლოდ სახიფათო და სიცოცხლისათვის საშიშ გარემოში გადასარჩენად, არამედ უსაფრთხო გარემოში სოციალური ურთიერთქმედებებისა და სოციალური კავშირების ხელშეწყობისთვის. ადაპტური მოქნილობის მისაღწევად, ახალი ნერვული სტრატეგია მოითხოვს უსაფრთხოების გაჩენას მაშინ, როდესაც შენარჩუნებულია უფრო პრიმიტიული ნერვული სქემები თავდაცვითი სტრატეგიების რეგულირებისთვის“. იქვე, გვ. 121.

⁴ ინდივიდის ნეირობიოლოგიასა და ფსიქოლოგიაზე ურთიერთკავშირის გასაცნობად, იხ. Arlene Montgomery, Neurobiology Essentials for Clinicians: What Every Therapist Needs to Know (W. W. Norton & Company 2013) (შეიცავს პრაქტიკულ საქმეთა სწავლებებსა და თეორიულ დისკუსიებს).

⁵ Shier Et Al., შენიშვნა 8, გვ. 409 („სიმპათიკური განყოფილება პირველ რიგში ამზადებს სხეულს ენერჯის დახარჯვისთვის, სტრესული ან საგანგებო სიტუაციებისთვის. ამის საწინააღმდეგოდ, პარასიმპათიკური განყოფილება ყველაზე აქტიურია ჩვეულებრივ, მშვიდ პირობებში“).

⁶ იქვე, გვ. 409 („ბევრ ორგანოს აქვს ნერვული ბოჭკოები თითოეული განყოფილებიდან. ბოჭკოების ერთ კომპლექტზე იმპულსებმა შეიძლება გაააქტიუროს ორგანო, ხოლო მეორე ჯგუფის იმპულსებმა დათრგუნოს. ამრიგად, განყოფილებები შეიძლება მოქმედებდნენ ანტაგონისტურად, არეგულირებენ ზოგიერთი ორგანოს მოქმედებას და მონაცვლეობით ააქტიურებდნენ და თრგუნავდნენ მათ“).

⁷ Porges, შენიშვნა 2, გვ. 249 (ამტკიცებს, რომ „ძუძუმწოვალთა ANS-ის განვითარება..... განსაზღვრავს ემოციური გამოხატვის დიაპაზონს, კომუნიკაციის ხარისხს, სხეულისა და ქცევების რეგულირების უნარს, მათ შორის სტრესთან დაკავშირებული ქცევების გამოვლენისა და თავის შეკავების უნარს. ეს ფილოგენეტიკური (ევოლუციური) პრინციპები ასახავს ტვინი-სახე-გულის წრედის გაჩენას).

ანები, პოტენციურად, ყოველთვის მზად არიან პრიმიტიული, თავდაცვითი მოქმედებებისთვის, როგორცაა ბრძოლა ან გაქცევა, მაგრამ, როდესაც უსაფრთხოებას გრძნობს, ტვინი-სახე-გულის წრე, რომელსაც ის უწოდებს სოციალური ჩართულობის სისტემას, აყენებს „მუხრუჭს“ პრიმიტიულ იმპულსებზე.¹

ეს კეთდება ვაგუსის ნერვის ვენტრალური ნაწილით, რომელიც ცვლის გულის პულსს კარდიოსტიმულატორის, სინატრიული კვანძის მეშვეობით,² როდესაც ჩვენი გულის პულსი მცირდება, ფსიქოლოგია არეგულირებს თავდაცვით ქცევებს და ხელს უწყობს სპონტანურ სოციალური ჩართულობას.³

ამის საწინააღმდეგოდ კი, როდესაც „მუხრუჭი“ მოხსნილია, გულის პულსი მატულობს და თავდაცვითი რეაქციები, მათ შორის ბრძოლა-გაქცევის რეაქცია სწრაფად აქტიურდება.⁴

საყურადღებოა სისტემის იერარქიული ხასიათი: სოციალური ჩართულობის სისტემა ეფექტურად ააქტიურებს ან „ამუხრუჭებს“ სიმპათიკური ნერვული სისტემის აღგზნებადობას და ბრძოლა-გაქცევის პასუხს. პორგის ამტკიცებს, რომ ეფექტური სოციალური კომუნიკაცია მხოლოდ და მხოლოდ ასეთ დროს მიიღწევა.⁵

F. გაშეშება/უმოდრაობის რეაქცია და დისოციაცია

მიუხედავად იმისა, რომ პორგის ნაშრომმა ხელი შეუწყო კვლევებს,⁶ რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია ჩვენი მიზნებისთვის, პიტერ ლევიმმა ის ჩართო თერაპიაში, რომელიც მან შეიმუშავა ტრავმის სამკურნალოდ.⁷

ლევინის ნაშრომის მნიშვნელოვანი ნაწილი ეხება პრობლემას, როდესაც საფრთხე მოსალოდნელია ან გარდაუვალია, უმოდრაობა - თამაში „მკვდარი“ - ხშირად ხდება სხეულის უკანასკნელი, საუკეთესო პასიური წინააღმდეგობა. ლევინი ამტკიცებს პორგის მსგავსად, რომ ვაგუსის ნერვის დორსალური ნაწილი (ზემოთ განხილული ვენტრალური ნაწილისგან განსხვავებით) აკონტროლებს პასუხს უმოდრაობას ან „გაშეშების“ რეაქციას.⁸

უმოდრაობის უკიდურესი ფორმების გამოვლინების დროს ხდება დისოციაცია, როდესაც პარასიმპათიკური ნერვული სისტემა მთლიანად თიშავს სიმპათეტიკას.⁹ ფაქტობრივად, ადამიანი

¹ „თუ გარემო მიჩნეულია უსაფრთხოდ (ძუძუმწოვრის ნერვული სისტემა) აფერხებს პრიმიტიულ ლიმბურ სისტემას, რომელიც აკონტროლებს ბრძოლის, გაქცევის ან გაშეშების რეაქციებს“. იქვე, გვ. 194.

² იქვე, გვ. 121–22 (ვაგალური გავლენა სინოატრიულ კვანძზე (კარდიოსტიმულატორზე) მოქმედებს როგორც მუხრუჭი და შეუძლია აკონტროლოს გულის პულსი).

³ იქვე, გვ. 183 (ვაგალური მუხრუჭი გამოიმუშავებს მექანიზმს, რომელიც სწრაფად ირჩევს ფსიქოლოგიურ მდგომარეობას, რომელიც ..... უზრუნველყოფს სოციალურ ჩართულობას...“). იხ. Shari M. Geller & Stephen W. Porges, Therapeutic Presence: Neurophysiological Mechanisms Mediating Feeling Safe in Therapeutic Relationships, 24 J. Psychotherapy Integration 178, 179 (2014) („მას შემდეგ რაც უსაფრთხოების მახასიათებლები შეინიშნება, ბენეფიციარის ფსიქოლოგია... არეგულირებს, ამშვიდებს თავის თავდაცვას და უზრუნველყოფს სპონტანურ სოციალურ ჩართულობას“).

⁴ „ჯანმრთელი ძუძუმწოვრებისთვის, პასუხი (სტრესზე) გამოვლენილია ვაგალური ტონის სწრაფი უკან გაყვანით. ეს ფუნქცია შლის ძლიერ ვაგალურ მუხრუჭს გულიდან და ხელს უწყობს მეტაბოლური გამომუშავების მყისიერ ზრდას (ე.ი. ზრდის გულის პულსს) რომ მობილიზდეს ენერგორესურსები კლასიკური ბრძოლის ან გაქცევის პასუხისთვის“. Porges, შენიშვნა 2, გვ. 92.

⁵ Geller & Porges, შენიშვნა 25, გვ. 181 (Emphasis Supplied); Cf. Porges, შენიშვნა 2, გვ. R 284 („სოციალური ქცევა, სოციალური კომუნიკაცია და ვისცერალური ჰომეოსტაზი დიდწილად შეუთავსებელია ნეიროფიზიოლოგიურ მდგომარეობებთან და ქცევებთან, რომლებიც რეგულირდება თავდაცვითი ან ბრძოლა-გაქცევის დემობილიზაციის სტრატეგიებთან“).

⁶ გელერი და პორგის აღნიშნავენ, რომ პორგის ნამუშევარმა სტიმული მისცა კვლევას სხვადასხვა სფეროებში: ნეონატოლოგია, მეანობა, ბიოინჟინერია, პედიატრია, ფსიქიატრია, ფსიქოლოგია და სავარჯიშო ფიზიოლოგია. Geller & Porges, შენიშვნა 25, გვ. 181.

⁷ Levine, შენიშვნა 3, გვ. 97-102.

⁸ იქვე, გვ. 102.

⁹ იხ. M. Schauer & T. Elbert, Dissociation Following Traumatic Stress: Etiology and Treatment, 218 Zeitschrift Fur Psychologie J. Psychol. 109, 109–27 (2010) (გათიშვის ან სუსტი უმოდრაობის სტადია, რომელსაც ზოგი „გაშეშებას“ უწოდებს, დომინირებს პარასიმპათიკური სისტემის მიერ სიმპათიკური ნერვული სისტემის სრული დათრგუნვით).

ვიდრე განიცდის თუ რა ხდება მის თავს, უბრალოდ ტოვებს სხეულს. მოგვიანებით, სერიოზულად ტრავმირებულ ადამიანებს, შესაძლოა შეექმნათ სიმპათიკური ნერვული სისტემის კონცენტრაციისა¹ და ჯანსაღი თავდაცვით რეაქციის პრობლემები.

IV. მედიაციის პროცესი ნეირობიოლოგიის პერსპექტივიდან

ქვემოთ მოცემულია სასამართლო მედიაციის პროფილი, ძლიერი კონფლიქტის სამოქალაქო დავა, ნეირობიოლოგიის პერსპექტივიდან.² აღწერილი დინამიკა თანმიმდევრულია მაშინ, როდესაც მხარეები მალაღ ფუნქციონირებადი და მალაღ კონკურენტუნარიანები არიან, თუმცა, ძირითადი დინამიკა ვლინდება სხვა შემთხვევებშიც.

A. გახსნითი სესია

გახსნით სესიაზე, მხარეები და მათი ადვოკატები კარგად ხედავენ მედიატორის „სახეს“ და მედიატორიც კარგად ხედავს მათ.³ ცხადია, მხარეები პირისპირ ხვდებიან მოწინააღმდეგეებს, ალბათ პირველად, ან პირველად დიდი ხნის განმავლობაში. ნეირობიოლოგიური თვალსაზრისით, პირისპირ კომუნიკაცია უამრავ პრობლემას აჩენს, მათ შორის რეტრავმატიზაციის რისკს.⁴

B. „სახის“ ნეირობიოლოგია მედიაციაში

პორგის მიერ გამოთქმული „სახის“ პრობლემა ღრმად ფესვგადგმულია ნერვული სისტემის სტრუქტურაში. „სახე“ არის ძირითადი ელემენტი ტვინი-სახე-გულის წრეში, რომელსაც პორგსმა უწოდა „სოციალური ჩართულობის სისტემა“.⁵ ანატომიური კავშირის შედეგად სახის შესტებმა და სოციალურ კომუნიკაციასთან დაკავშირებულმა ვოკალიზაციამ შეიძლება გავლენა მოახდინოს ჩვენს ფიზიოლოგიურ მდგომარეობაზე და ბრძოლა-გაქცევის რეაქციაზე.⁶

¹ Levine, შენიშვნა 3, 102–06 (ქრონიკულად ტრავმირებული ადამიანები დომინირებულნი არიან უმოძრაობა/გათიშვის სისტემით, მათ აქვთ სიმპათიკური ნერვული სისტემის გააქტიურების პრობლემა).

² მედიაციის შესახებ წინა სტატიებში მე განვიხილე კოგნიტური ნეირომეცნიერების დასკვნები, აღმოჩენები თუ როგორ მუშაობს ტვინი. იხ. Psychology of Mediation, შენიშვნა 1, გვ. 197–98; Deeper Meaning of "Face", შენიშვნა 1. ამ სტატიაში, მე ხაზს ვუსვამ ნეირობიოლოგიას, რომელიც უკავშირდება შინაგან ორგანოებს, ავტონომიურ ნერვულ სისტემასა და ტრავმას. კოგნიტური ნეირომეცნიერების პერსპექტივების გასაცნობად, იხ. სტატიები: Richard Birke, Neuroscience and Settlement: an Examination of Scientific Innovations and Practical Applications, 25 Ohio St. J. On Disp. Resol. 477 (2010); Daniel Weitz, The Brains Behind Mediation: Reflections on Neuroscience, Conflict Resolution and Decision-Making, 12 Cardozo J. Conflict Resol. 471 (2011); Jeremy Lack & Francois Bogacz, The Neurophysiology of ADR and Process Design: a New Approach to Conflict Prevention and Resolution?, 14 Cardozo J. Conflict Resol. 33 (2012); Emily Fusting, Making The Brain a Friend Not Foe: What Interventionists Should Know About Neuroscience, 6 Am. J. Mediation 41 (2012).

³ სკანირება სწრაფად ხდება. მაგალითად, დანიელ შტერნის თქმით, მხოლოდ ერთიდან ათ წამამდეა საჭირო რომ „გაკეთდეს მნიშვნელობის მქონე დაჯგუფებები, რათა შეადგინონ ჩვენი ქცევების ფუნქციური ერთეული და დაუშვან ცნობიერების წარმოშობა“. Life 41–42 (W. W. Norton & Company 2004).

⁴ Cf. Porges, შენიშვნა 2, გვ. 253 („თუმცა, ზოგი ბენეფიციარის შემთხვევაში, განსაკუთრებით, რომლებიც იყვნენ ტრავმირებულები, პირისპირ ინტერაქცია შესაძლოა იყოს საფრთხის შეგრძნების მაპროვოცირებელი და შესაძლოა არ გამოიწვიოს უსაფრთხოების ნეიროცეფცია“).

⁵ „ევოლუციის მეშვეობით ტვინის ღეროს ბირთვები, რომლებიც არეგულირებენ ვაგუსს, ინტეგრირებული გახდა ბირთვებთან, რომლებიც არეგულირებენ სახისა და თავის კუნთებს“. იქვე, გვ. 55. ამრიგად, ვენტრალური ვაგუსის ნერვი, რომელიც მუშაობს სხვა ნერვებთან, უკავშირდება და აკონტროლებს სახისა და თავის ნერვებსა და კუნთებს.“

⁶ იქვე, გვ. 249.

ეს არის ის, რასაც პორგის გულისხმობდა ინტეგრირებული სოციალური ჩართულობის სისტემაში.¹

ამრიგად, როდესაც პირისპირ კონტაქტი მყარდება უსაფრთხო და პატივისცემით განმსჭვალულ გარემოში, სოციალური ჩართულობის სისტემას შეუძლია მარეგულირებელი ან დეფლაციის როლი შეასრულოს, შეზღუდოს ბრძოლა-გაქცევის რეაქცია.² მაგალითად, უსაფრთხო გარემოში, მედიატორს შეუძლია იმოქმედოს როგორც „დამცველი შინაგანი არეულობის მძვინვარე ზღვების წინააღმდეგ“ და დაამშვიდოს ემოციების ტურბულენტობა,³ მაგრამ, როდესაც „სახე“ დაკარგულია, როდესაც ვაგალური მუხრუჭი მოხსნილია, კონფლიქტის ფიზიოლოგია დომინირებს.⁴ ასეთ დროს, შესაძლოა რეტრავმატიზაცია გამოიკვეთოს.⁵

არსებობს ორმხრივი კომუნიკაცია სხვადასხვა ადამიანების სოციალური ჩართულობის სისტემებს შორის.⁶ ერთი ადამიანის სახის მიმიკები, ხმის ტონი და სხეულის პოზა, იმპლიციტურად ან ექსპლიციტურად გადასცემს უსაფრთხოების ან საფრთხის შესახებ შეტყობინებებს.⁷ ეს სიგნალები თავის მხრივ გავლენას ახდენს ტვინი-სახე-გულის წრეებზე, ხშირად ცნობიერების ფარგლებს გარეთ.⁸ მოლაპარაკების კონტექსტში, ადამიანები მწვავედ მგრძნობიარეები არიან სახის გამომეტყველების მიმართ, სახის მოულოდნელ გამომეტყველებაზე რეაგირება შეიძლება წამოსული იყოს გულ-სისხლძარღვთა სისტემიდან.⁹

C. ერთობლივი სესიები ინდივიდუალური შეხვედრების წინააღმდეგ

ლიტერატურაში ხშირად განიხილება საკითხი: მხარეები და თავიანთი ადვოკატები ყოველთვის უნდა იყვნენ პირისპირ, ერთ ოთახში, მედიატორთან ერთად (ერთობლივ სესიებზე), თუ შესაძლებლობა უნდა ჰქონდეთ მედიატორს შეხვდნენ პირადად (ინდივიდუალურ შეხვედრებზე).¹⁰

¹ იქვე, გვ. 57 (აღნიშნავს, რომ როგორც სახე-გულის კავშირი განვითარდა, ამან გამოიწვია ანატომიური კავშირი ვენტრალურ ვაგუსის ნერვსა და სახისა და თავის რეგულირებას შორის, რომელიც ქმნის ინტეგრირებული სოციალური ჩართულობის სისტემას).

² Cf. Fay C. M. Geisler Et Al., Cardiac Vagal Tone is Associated with Social Engagement and Self-Regulation, 93 Biol. Psychol. 279 (2013) (კვლევა, რომელიც მხარს უჭერს კავშირს გულის ვაგალურ ტონსა და თვითრეგულირებად ქცევას შორის, ხელს უწყობს სოციალურ კავშირებს).

³ Levine, შენიშვნა 3, გვ. 108 (პირისპირ, სულით სულთან კონტაქტი „ფარია“ შინაგანი არეულობის მძვინვარე ზღვების წინააღმდეგ. ამას ალბათ აქვს ევოლუციური განვითარების საწყისი. როგორც ლევინმა აღნიშნა, უამრავმა ექსპერიმენტმა აჩვენა, რომ ჩვილები ძალიან კარგად არიან შეგუებული დედის სახეებს და პირისპირ კონტაქტი ადრეული პერიოდის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გამოცდილებაა ადრეულ ცხოვრებაში). იქვე, გვ. 107.

⁴ Cf. Gewnhi Park Et Al., Cardiac Vagal Tone Predicts Inhibited Attention to Fearful Faces, 12 Emotion 1292 (2012) (გულისცემის ცვალებადობას შორის კავშირის პოვნა, ვაგალური ნერვის მდგომარეობისა და სახის მიმიკების ინდექსი).

⁵ Cf. Porges, შენიშვნა 2, გვ. 253.

⁶ Geller & Porges, შენიშვნა 25, გვ. 182 („არა მხოლოდ ორმხრივი კომუნიკაციაა ტვინს, ანუ ცენტრალურ ნერვულ სისტემასა და სხეულს შორის, არამედ ორმხრივი კომუნიკაცია იმ ადამიანების ნერვულ სისტემებს შორის, რომლებიც ქმნიან ჩვენს სოციალურ გარემოს“).

⁷ იქვე.

⁸ პორგის ერთ-ერთი მთავარი მოსაზრება, რომელიც ეფუძნება ევოლუციას, არის ის, რომ პასუხი საფრთხეზე ძუძუმწოვრების, მათ შორის ადამიანების მიერ არის სოციალური ჩართულობა და ამის მოუხერხებლობის შემთხვევაში ჩაერთვებიან მხოლოდ ბრძოლაში. ის ხაზს უსვამს საფრთხეზე რეაგირების იერარქიულ მოდელს, თუმცა, ის ასევე განმეორებით მიუთითებს სოციალური ჩართულობის სისტემაზე, როგორც სიმპათიკური აღგზნების უფრო ჩვეულებრივი შემთხვევის მოდულაციაზე. Porges, შენიშვნა 2, გვ. 101. ჩვენი მიზნებისთვის, აქ ხაზგასმულია მედიაციასთან დაკავშირებით ყველაზე რელევანტური სოციალური ჩართულობის სისტემის უკანასკნელი ასპექტები.

⁹ Cf. Peter Khoosbeh Et Al., Negotiation Strategies With Incongruent Facial Expressions of Emotion Cause Cardiovascular Threat (ნაშრომი ნარმოდგენილ იქნა ყოველწლიურ შემეცნებითი სამეცნიერო საზოგადოების 2013 წლის შეხვედრაზე. ხაზგასმულია გულ-სისხლძარღვთა სისტემის რეაქციები ვირტუალური კონფედერატის არათანმიმდევრული სახის გამონათქვამებზე მოლაპარაკების დროს) Park, შენიშვნა 41. გულისცემის ცვალებადობის შორის კავშირის პოვნა, ვაგალური ნერვის მდგომარეობისა და სახის მიმიკების ინდექსი.

¹⁰ მხოლოდ ერთობლივი სესიების გამოყენებაზე მეტის გასაგებად, იხ. Gary Friedman & Jack Himmelstein, Challenging Conflict: Mediation Through Understanding 171-97 (American Bar Association, 1st Ed. 2009). ხშირად ისინი, ვინც მხარს უჭერენ ერთობლივ სხდომებს, არ მოითხოვენ მხარეთა ადვოკატების მედიაციაზე

ჩემი აზრით, როდესაც ეს შესაძლებელია, ერთობლივი სესიები იდეალურია. ისინი მედიატორს მხარეებსა და მათ ადვოკატებს შორის, უშუალო, კონსტრუქციული დისკუსიების წარმართვის შესაძლებლობას აძლევს, თუმცა ფიზიოლოგია გვასწავლის, რომ არსებობენ ადამიანები, რომლებიც არ მიიღებენ ან რაც მნიშვნელოვანია ჩვენი მიზნებისთვის, ვერ მიიღებენ მონაწილეობას თანაბარი დონის პირისპირ კომუნიკაციაში, თუნდაც დახელოვნებულ მედიატორთან ერთად. ამრიგად, მთელი რიგი ფაქტორები უნდა იქნას გათვალისწინებული, მათ შორის, რამდენად იყო ან არის ტრავმირებული ადამიანი. ამ ფაქტორების გათვალისწინებით, მედიაციის წარმართვისას, შესაძლოა მართლაც უკეთესი იყოს მხარეთა განცალკევება ან უფრო უპრიანი მათი ერთად ყოფნა.

1. ტრავმის როლი

ტრავმის პრობლემის გადაჭარბებულად აღქმა და შეფასება თითქმის შეუძლებელია, ვინაიდან ის ძალიან გავრცელებულია მოსახლეობაში. ზოგიერთი კვლევა აჩვენებს, რომ ქვეყანაში მცხოვრებთა თითქმის ოთხმოდრედიანი პროცენტმა განიცადა მინიმუმ ერთი ტრავმული მოვლენა ცხოვრებაში.¹ ადამიანების უმეტესობამ ტრავმა სწორედ ბავშვობაში განიცადა, რაც მათთვის დამანგრეველი იყო.²

მედიაციაში ტრავმამ შეიძლება მხარეებზე გავლენა მოახდინოს პირდაპირ ან არაპირდაპირ. ადამიანში, უბრალო შემთხვევაშიც კი, როგორცაა ავტოავარია, შეიძლება გამოიწვიოს ბავშვობის ადრეული ძალადობის ნიშნები.³ ამრიგად, ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით, თუნდაც უბრალო მედიაციამაც კი შეიძლება გამოიწვიოს ტრავმის გაღრმავება.

ადამიანს, რომელსაც მიუღია ტრავმა, შეიძლება ჰქონდეს მიდრეკილება საფრთხისადმი აგრესიული, გადაჭარბებული რეაგირებისკენ.⁴ ეს ადამიანები უფრო მეტად განიცდიან სიმპათიკურ აღგზნებას ან ჰიპერალგზნებას მედიაციის დროს, თუმცა, როგორც პიტერ ლევიმმა ხაზგასმით აღნიშნა, სხვა სერიოზულად ტრავმირებულ ადამიანებს, განსაკუთრებით მათ, რომლებშიც დომინირებს გაშეშება/უმოდრაობის რეაქცია, გაუჭირდებათ სიმპათიკური ნერვული სისტემის მობილიზება.⁵ შედეგად, მათ შეიძლება ვერ შეძლონ ჯანსაღი, აქტიური თვითდაცვა.⁶ ისინი შეიძლება მედიაციაში შევიდნენ დეფლაციის და არა ინფლაციის მდგომარეობაში, რაც მათ არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს.

ბლასკოვიჩისა და კოლეგების თეორია, რომელიც ცნობილია, როგორც გამონწვევისა და საფრთხის ბიოფსიქოსოციალური მოდელი, წარმოაჩენს ამ საკითხს ოდნავ განსხვავებული კუთხით. თეორიის თანახმად, ადამიანებს აქვთ მიდრეკილება აღიქვან გამონწვევები საკუთარ

დასწრებას. ამის ნაცვლად, ადვოკატებთან კონსულტაციით შემოიფარგლებიან. მიუხედავად იმისა, რომ მედიატორების უმეტესობა ზოგჯერ მაინც იყენებს ინდივიდუალურ შეხვედრებს, ისინი, ვინც კამათობენ ერთობლივი სესიებისთვის, საკმაოდ გავლენიანები არიან.

¹ Dean G. Kilpatrick Et AL., National Estimates of Exposure to Traumatic Events and PTSD Prevalence Using Dsm-iv and Dsm-5 Criteria, 26:5 J. Traumatic Stress 537-47 (2013) ("Traumatic Event Exposure Using Dsm-5 Criteria Was High (89.7%), And Exposure To Multiple Traumatic Event Types Was The Norm").

² Bessel Van Der Kolk, The Body Keeps The Score: Brain, Mind, and Body in The Healing of Trauma 145 (Viking 2014). აღსანიშნავია, რომ ერთ ძალიან დიდ კვლევაში, მიუხედავად იმისა, რომ რესპონდენტები იყვნენ „ძირითადად თეთრკანიანი, საშუალო ასაკის, განათლებული და ფინანსურად საკმარისად დაცული, რომ ჰქონოდათ კარგი სამედიცინო დაზღვევა“, მხოლოდ ერთმა მესამედმა განაცხადა, რომ არ ჰქონდა არასასურველი (ტრავმული) ბავშვობის გამოცდილება.

³ რობერტ სკაერმა, ნევროლოგმა, გამოკითხა 250 პაციენტი მათი წარმოშობის შესახებ. მან აღმოაჩინა, რომ ბავშვობაში ფიზიკური და სექსუალური ძალადობა იყო ყველაზე მძლავრი პროგნოზის საფუძველი ჩივილების რაოდენობის, სიმძიმისა და ხანგრძლივობის შესახებ. Robert Scaer, The Trauma Spectrum: Hidden Wounds and Human Resiliency 228 (W.W. Norton & Company 2005).

⁴ ტრავმული გამოცდილება ფუნქციურად აღადგენს ნეიროცეფციას, რათა კონსერვატიულად გამოავლინოს რისკი, როდესაც არ არსებობს რისკი. Porges, შენიშვნა 2, გვ. 253.

⁵ Levine, Supra გვ. Note 3, გვ. 105-06. ქრონიკულად ტრავმირებული ადამიანები, რომლებიც ჩაკეტილნი არიან, უჭირთ სიმპათიკური ნერვული სისტემის გააქტიურება.

⁶ იქვე.

თავთან დაკავშირებულ მიზნებთან, როგორც საფრთხეები და არა გამონვევები კონკრეტული დავალების სახით, ვინაიდან არ გრძნობენ, რომ მათი რესურსები, შიდა თუ გარე, მიმართულია დავალების შესრულებისკენ. ადამიანებს, რომლებიც მუქარის ქვეშ არიან, უფრო მეტად აქვთ პრობლემები თვითშეფასებასთან, თავს იკავებენ ან თავს დამარცხებულად გრძნობენ იმ დავალების მიღების დროს, რომელიც სხვებს ამაღელვებლად მიაჩნიათ.¹

i. მედიაცია ტრავმის ჩრდილქვეშ

სიმპათიკური აღგზნების, ჰიპერალგზნების ან გაშეშება/უმოდრაობის მარტივი ნიშნების ნაკითხვის სწავლა დაგეხმარებათ მნიშვნელოვანი ინფორმაციის მოპოვებაში იმის შესახებ, შეუძლია თუ არა კონკრეტულ ადამიანს პირისპირ ან თუნდაც ინდივიდუალური სესიის მეშვეობით მოლაპარაკება. და მაინც, იქნება განსხვავებული ვარიაციები იმის მიხედვით, არის თუ არა ამ პროცესებში სრულად ჩართული ბრძოლა-გაქცევის რეაქცია ან გაშეშება/უმოდრაობის რეაქცია, ან, უფრო ხშირად, რაღაც ნაკლებად მძიმე. რა თქმა უნდა ეს არ არის ამომწურავი სია.

ჯანსაღი სიმპათიკური აღგზნება: როგორც ბლასკოვიჩმა და კოლეგებმა აღნიშნეს, ჯანსაღი სიმპათიკური აღგზნება, გამონვევის საპასუხოდ, რომელიც არ არის გადაჭარბებული, იწვევს აერობული ვარჯიშის მსგავს ეფექტს.² სიმპათიკური ნერვული სისტემა აღგზნებულია, მაგრამ სისხლძარღვები არ ვიწროვდება და არტერიული წნევა არ არის მაღალი.³ ჩემი გამოცდილებით, ამ დროს ადამიანი რეალურად ჰგავს ადამიანს, რომელიც ვარჯიშობს, აქვს დიდი ენერჯია და შესაძლოა ჰქონდეს სინითლე სახესა და კანზე.

სიმპათიკური ჰიპერალგზნება შეიძლება მიუთითებდეს იმ პირზე, რომელიც ჩაკეტილია ბრძოლა-გაქცევის რეაქციაში მანამდე არსებული მწვავე ტრავმის შედეგად, ან უბრალოდ არის იმის შედეგი, რაც ხდება მედიაციაში. პიტერ ლევინის სიმპათიკური ჰიპერალგზნების ფიზიკური ნიშნების სიაში შედის: კისრის წინა ნაწილის კუნთების დაჭიმვა, ხისტი პოზა, მოელვარე თვალები, გულის პულსის გახშირება, გუგების გაფართოება, აჩქარებული სუნთქვა და ცივი ხელები.⁴

გაშეშება/გათიშვის ან დისოციაციის ფიზიკური ნიშნები განსხვავდება მდგომარეობის სიმძიმის მიხედვით. ლევინის მიხედვით, ფიზიკურ ნიშნებს მიეკუთვნება გაშეშებული ან დაშორებული თვალები, მოხრილი ან დახშობის ფიზიკური პოზა, გუგების შევიწროება და სუნთქვის შემცირება. კანი შეიძლება შეშუპდეს ან გახდეს ნაცრისფერი.⁵

მნიშვნელოვანი გამაფრთხილებელი სიგნალი ჩნდება მაშინ, როდესაც მხარე, არ არის ფოკუსირებული, ან შორს იყურება („ათასი იარდის მზერა“) ან აჩვენებს დისოციაციის სხვა ნიშნებს.

¹ Im Blascovich & Wendy Berry Mendes, *Social Psychology and Embodiment*, Inhand- Book of Social Psychology 195, 207-08 (Susan T. Fiske, Daniel T. Gilbert, Gardner Lindzey Eds. 5th Ed. 2010). ბიოფსიქოსოციალური მოდელი, რომელიც ეფუძნება გამონვევასა და საფრთხეზე ნეიროენდოკრინულ პასუხებს, არის შესანიშნავი მოდელი. მიუხედავად იმისა, რომ საფრთხეც და გამონვევაც იწვევს სიმპათიკურ აღგზნებას, საფრთხის დროს ხდება ვაზოკონსტრიქცია გულ-სისხლძარღვთა რეაქციების ცვლილებების გამო. ამრიგად, სხვა საკითხებთან ერთად, არტერიული წნევა იზრდება საფრთხის დროს, მაგრამ არა გამონვევის დროს. ეს კომპლექსური თეორიაა. საბაზისო პრინციპების საუკეთესო ხედვის გასაცნობად, შეგიძლიათ იხილოთ Psychlopedia, ინტერნეტ ენციკლოპედია. იხილეთ განსხვავება გამონვევისა და საფრთხის შეფასებებს შორის, <<http://www.psych-It.com.au/Psychlopedia/Article.Asp?Id=281>> (30 ივლისი, 2015).

² Jim Blascovich Et Al., *Social "Facilitation" as Challenge and Threat*, 77 J. Pers. Soc. Psychol. 68, 70 (1999) (გამონვევის საპასუხოდ, „მიოკარდიუმის სიმპათიკური ნერვული სტიმულაცია აძლიერებს გულის მუშაობას... ეს ნიმუში მიბაძავს გულ-სისხლძარღვთა მუშაობას აერობული ვარჯიშის დროს და წარმოადგენს ენერჯის ეფექტურ მობილიზაციას“).

³ Cf. იქვე,

⁴ Levine, *შენიშვნა 3*, გვ. 105.

⁵ იქვე, გვ. 105.

ii. პრაქტიკული მაგალითები

ერთ საქმეში, გაოგნებული ვიყავი იმ ფაქტით, რომ ცალკეულ სესიებზეც კი, ორივე მხარე თავს არიდებდა თვალთ კონტაქტს და მთელ დროს ატარებდა ფანჯრიდან ყურებაში. ერთ-ერთი მხარე, მოხრილ პოზაში იჯდა.

ვინაიდან ვგრძნობდი, რომ მისი პოსტურალური მოხრილი პოზა იყო სრული უიმედობის გამოხატულება, მე საზგასმით აღვნიშნე საქმის შეთანხმებით დამთავრებისა და წინსვლის შესაძლებლობა. რაც დავადასტურე გამხნეებისთვის მის მხარზე მსუბუქად შეხებით.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩემი აზრით, ეს იყო რელევანტური ინტერვენცია გაშეშებულ/უმოდრაობაში მყოფ ადამიანთან ურთიერთობისას, სიტუაციის რეალობა იყო ის, რომ მას მიემართებოდა რამდენიმე სარჩელი სხვადასხვა მხრიდან, რომელთა უმეტესობა არ იყო მედიაციაში განსახილველი საქმის ნაწილი. ის მნიშვნელოვნად არ გამოსულა გაშეშება/უმოდრაობის მდგომარეობიდან, თუმცა, ადვოკატები საკმაოდ აქტიურები იყვნენ ამ პროცესში, რაც, ჩემი აზრით, ნიშნავდა, რომ მედიაცია არ უნდა შემწყდარიყო.

2. სქესის მნიშვნელობა

საფრთხეზე რეაგირების ახალი მოდელი ამტკიცებს, რომ ბრძოლა-გაქცევისა და გაშეშება/უმოდრაობის გარდა, ჩვენი პასუხები საფრთხეზე შეიძლება მოიცავდეს პასუხს „მიდრეკილება და მეგობრობა“ - დამცავი პასუხის ტიპს, რომელიც უფრო დამახასიათებელია ქალებისთვის. ეს სტრატეგია მოიცავს სხვა ჯგუფთან მჭიდრო კავშირის მცდელობას ორმხრივი თავდაცვის მიზნით, სავარაუდოდ შთამომავლობის დასაცავად.¹

ეს მოდელი ნაწილობრივ ეფუძნება არსებულ ცოდნას ოქსიტოცინის მოქმედების ეფექტის შედეგად გამოწვეული ქცევის შესახებ. ოქსიტოცინი არის ჰორმონი, რომელიც დიდი რაოდენობით წარმოიქმნება ქალის სხეულში მშობიარობისა და ძუძუთი კვების დროს. ის ასევე ცნობილია, როგორც ნეიროტრანსმიტერი თავის ტვინში - ხელს უწყობს ალბრდას, წყვილთა შეერთებასა და ნდობას.²

რამდენადაც მიდრეკილი და მეგობრული პასუხი მოიცავს საფრთხეზე პასუხის გაცემას კუთვნილების ძიებით და არა კონკურენციის გზით, ამან შეიძლება ადამიანები, განსაკუთრებით ქალები, არახელსაყრელ მდგომარეობაში დააყენოს მეორე მხარეს მდგომ მაღალი ფუნქციონირების, მაღალი კონკურენციის, გადაჭარბებული ეგოს მქონე ადამიანთან. ეს მოსაზრება რამდენიმე ათეული წლის წინ ჩამოყალიბდა.³

ეს არის ტრავმისა და სქესის საკითხების საერთო არეალი. მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი კულტურა აიგივებს ომიდან დაბრუნებულ მამაკაცებს PTSD-ის მქონეებად, ქალები ორჯერ უფ-

¹ იხ. Shelly E. Taylor Et Al., Biobehavioral Responses To Stress In Females: Tend-And-Be- Friend, Not Fight-Or-Flight, 107 Psychol. Rev. 411 (2000) („ჩვენ ვვარაუდობთ, რომ ქალის რეაქცია სტრესზე შეიძლება დაფუძნდეს მიჯაჭვულობის/მზრუნველობის პროცესებზე, რომლებიც არეგულირებენ სიმპათიკურ და ჰიპოთალამურ-ჰიპოფიზურ-ადრენოკორტიკულ (Hpa) პასუხებს სტრესზე... [სხვა საკითხებთან ერთად] სასქესო ჰორმონებით...“). იხ. Shelley E. Taylor, Tend and Befriend Theory, Inhandbook of Theories of Social Psychology: Vol. 1. 32, 42 (Paul A. M. Van Lange Et Al. Eds., 2012). მიდრეკილება და მეგობრობა, როგორც ჩანს, უფრო შეესაბამება ქალის ჰორმონალურ პროფილებს.

² Marieb & Hoehn, შენიშვნა 14, გვ. 599; Cf. Alsoporges, შენიშვნა 2, გვ. 293 („ოქსიტოცინის შეუძლია წინააღმდეგობა გაუწიოს სტრესულ გამოცდილებასთან დაკავშირებულ თავდაცვით ქცევის სტრატეგიებს“).

³ ათწლეულების წინ გავლენიან სტატიაში ამტკიცებდნენ: თუ ორი მხარე იძულებულია დაქორწინდეს და ერთს აქვს საკუთარი თავის უფრო მძაფრად აღქმის განცდა, ვიდრე მეორეს, ამ მხარემ შეიძლება თავი ვალდებულად იგრძნოს, რომ შეინარჩუნოს კავშირი მეორესთან, თუნდაც საზიანოდ. ამ მიზეზით, მხარე, რომელსაც აქვს საკუთარი თავის უფრო ურთიერთდამოკიდებული გრძნობა, იქნება არახელსაყრელ მდგომარეობაში სამედიაციო მოლაპარაკებებში. Trina Grillo, The Mediation Alternative: Process Dangers for Women, 100 Yale L.J. 1545, 1550 (1991). ბოლო დროს, მიუხედავად იმისა, რომ ეს მოსაზრება ფართო განხილვის საგანს არ წარმოადგენდა, შესაძლოა ის შეიცვალოს. იხ. Danya Shocair Reda, Critical Conflicts Between First Wave and Feminist Critical Approaches to Alternative Dispute Resolution, 20 Tex. J. Women & Law 193, 193-229 (2011).

რო ხშირად განიცდიან PTSD-ის ვიდრე მამაკაცები.¹ ეს შეიძლება ნაწილობრივ გამოწვეული იყოს ტრავმის ინვაზიური ტიპების გამო, რომელსაც ქალები განიცდიან, კერძოდ კი, ბავშვობაში სექსუალური ძალადობა და გაუპატიურება.²

ქალი შესაძლოა იყოს არახელსაყრელ მდგომარეობაში კონკურენციის მიმდინარეობისას თავდაჯერებულობის ნაკლებობის გამო. უკანასკნელმა კვლევებმა აჩვენა, რომ შეჯიბრის შემდეგ, რომელსაც მძიმე უკუკავშირი მოყვა, ქალებს უფრო უჭირთ თავიანთი ეფექტურობის აღდგენა, რეგენერაცია ვიდრე მამაკაცებს. ქალებს ნაკლებად შეეძლოთ ამიგდალას³ დათრგუნვა და პრეფრონტალური ქერქის⁴ გააქტიურება გამომწვევი უკუკავშირის მიღების შემდეგ.⁵ ამ მოსაზრებას მხარს უჭერს კვლევა, რომელიც ვარაუდობს, რომ მამაკაცი იურისტები უფრო მეტად თავდაჯერებულები არიან.⁶

ამგვარად, ბოლო დროს მხარდაჭერილია ათწლეულების წინ წამოჭრილი შეშფოთება ქალების მიმართ მედიაციის პოტენციური უსამართლობის შესახებ, სხვა მიზეზებთან ერთად, მათი მიდრეკილების გამო, რომ იყვნენ „ურთიერთობის კეთილდღეობაზე ორიენტირებულნი“ (განსხვავებით მონინააღმდეგეებისგან/მამაკაცებისგან).

i. მოსაზრებები გენდერის როლთან დაკავშირებით

ჩემი, როგორც მედიატორის გამოცდილება, ძირითადად კომერციული და სამოქალაქო დავებია, რომლებიც მნიშვნელოვნად განსხვავდება საოჯახო და განქორწინების დავებისგან. ქალები ამ ტიპის საქმეებში არ არიან მრავალრიცხოვანი, არც სასამართლოში მხარეების, იუ-

¹ Sabra Inslicht Et AL., Sex Differences in Fear Conditioning in Posttraumatic Stress Disorder, 47 J. Psychiatric. Res. 64, 64–71 (2013) (კვლევების მიხედვით, ქალებს ორჯერ უფრო მეტად აქვთ PTSD, ვიდრე კაცებს). David J. Morris, The Evil Hours: A Biography of Post-Traumatic Stress Disorder 64–65 (Eamon Dolan & Houghton Mifflin Harcourt, 1st Ed. 2015) აღნიშნავს, რომ მიუხედავად იმისა, რომ გაუპატიურება არის ყველაზე გავრცელებული და ტრავმული ფორმა, PTSD კვლევის ძირითადი ნაწილი მიმართულია ომის ტრავმებისა და ვეტერანებისკენ.

² იხ. Maria Gavranidou & Rita Rosner, The Weaker Sex? Gender and Post-Traumatic Sex Disorder, 17 Depression & Anxiety 130, 130–39 (2003). გარდა ამისა, ეროვნულმა კვლევამ აჩვენა, რომ ყოველი მესამე ქალიდან ერთზე მეტს და ყოველ მეოთხე მამაკაცზე მეტს განუცდია გაუპატიურება, ფიზიკური ძალადობა და/ან თვალთვალის ინტიმური პარტნიორის მიერ. Michelle C. Black Et AL., The National Intimate Partner and Sexual Violence Survey, 2010 Summary Report, National Center for Injury Prevention and Control Centers for Disease Control and Prevention, 2011, <Http://Www.Cdc.Gov/Violenceprevention/Pdf/Nisvs_Report2010-A.Pdf> (2015 წლის 28 ივლისი). აღნიშნავს, რომ ყოველ მესამე ქალსა (35.6%) და ყოველ მეოთხე მამაკაცს (28.5%) შეერთებულ შტატებში განუცდია გაუპატიურება, ფიზიკური ძალადობა, ან/და ინტიმური პარტნიორის თვალთვალის მათ სიცოცხლეში).

³ ამიგდალა არის ტვინის ნაწილი, რომელიც ეხმარება ტვინის დეროს სტიმულირებას სიმპათიკური ნერვული სისტემის გააქტიურებაში საფრთხის საპასუხოდ. Robert Sapolsky, Taming Stress, an Emerging Understanding of the Brain's Stress Pathways Points Toward Treatments for Anxiety and Depression Beyond Valium and Prozac, 289 Sci. Amer. 86, 86-95 (2003).

⁴ პრეფრონტალურ ქერქზე იხ. Marieb & Hoehn, Supra Note 14, გვ. 437 (პრეფრონტალური ქერქი არის ტვინის რთულად მოწყობილი რეგიონი, რომელიც ჩართულია ინტელექტის, კომპლექსური სწავლისა და პიროვნების ფორმირებაში). მას აქვს უნიკალური პოზიცია, აკონტროლოს როგორც კოგნიტური, ასევე სოციალური პროცესები, ტვინის სხვა ნაწილებთან მისი ფართო კავშირების გამო. Jennifer S. Beer Et AL., Frontal Lobecontributions to Executive Control of Cognitive and Social Behavior, in the Cognitive Neurosciences Iii 1091 (Michael S. Gazzaniga Ed., 3 Ed. 2004).

⁵ Kishida Et AL. აიღო IQ-ს მიხედვით განსაზღვრული თანაბარი ინტელექტის მქონე ადამიანთა ჯგუფები და მისცა მათ პრობლემათა ნუსხა გადასაჭრელად. ისინი ხმამაღლა გადმოსცემდნენ კიდევ როგორც გადაჭრეს პრობლემები. ამან დათრგუნა ყველა მონაწილის შესრულების უნარი, თუმცა, ზოგიერთმა ადამიანმა შეძლო ძალების აღდგენა და იდენტიფიცირებული იქნა როგორც მაღალი შემსრულებელი. ამ ადამიანებმა შეძლეს ამიგდალის დათრგუნვა დორსოლატერალური პრეფრონტალური ქერქის გააქტიურებით. რაც მნიშვნელოვანია, გაცილებით ნაკლებმა ქალმა შეძლო გამოჯანმრთელება, მიუხედავად იმისა, რომ, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ყველა მონაწილე თანაბრად იყო აღჭურვილი ინტელექტის თვალსაზრისით პრობლემების გადასაჭრელად. იხ. Kenneth T. Kishida Et AL., Implicit Signals in Small Group Settings and Their Impact on the Expression of Cognitive Capacity and Associated Brain Responses, 367 Phil. Transactions Royal Soc'y B. 704, 704–16 (2012).

⁶ Jane Goodman-Delehanty Et AL., Insightful or Wishful: Lawyers' Ability to Predict Case Outcomes, 16 Psychol. Pub. Pol'y & Law 133, 133-57 (2010) ქალმა ადვოკატებმა გამოავლინეს თავდაჯერებულობის ნაკლებობა.

რისტების, არც მედიატორების სახით. მიუხედავად ამისა, უმეტესობას შეუძლია იყოს საკმაოდ აგრესიული და არ იყვნენ ზედმეტად შემრიგებლური.

თუმცა, როგორც ქალს და ასევე როგორც მედიატორს, მინახავს და მსმენია სხვა მედიატორებისგან, რომ ქალები, ძირითადად, უფრო ორიენტირებულნი არიან ურთიერთობის კეთილდღეობაზე, ვიდრე კაცები. ზოგჯერ ეს მუშაობს ქალის სასარგებლოდ, მაგალითად, როდესაც ქალი მედიატორი ცდილობს დათრგუნოს მტრობა დაპირისპირებულ მხარეებს შორის. თუმცა, ზოგიერთ ქალს, ამ თვისების გამო, შეიძლება გაუჭირდეს საკუთარი ინტერესების წარმოჩენა.

ii. პრაქტიკული მაგალითები

საქმეში, რომელშიც მე ვიყავი მედიატორი მრავალი წლის წინ, ოჯახი უჩიოდა უძრავი ქონების ბროკერს. მედიაციას მხოლოდ ცოლი დაესწრო. ორივე მხარე წარმოდგენილი იყო ადვოკატებით, თუმცა ადვოკატები ჩხუბობდნენ. როგორც თვითგამორკვევაში მტკიცე რწმენის მქონემ, გადავწყვიტე, მხარეებს ჩემთან ერთად ადვოკატების გარეშე ესაუბრათ.

ვხედავდი, რომ მამაკაცი - უძრავი ქონების ბროკერი აწარმოებდა ჩახლართულ გარიგებას, თუმცა ღიმილიანი სახით, მაშინ, როდესაც მეორე მხარე (ქალბატონი) ცდილობდა მოლაპარაკებას უფრო გახსნილი გულითა და გონებით. ვიგრძენი, რომ ის დაზარალდა სწორედ ამ მზადყოფნის გამო, რომ ყოფილიყო უფრო გულწრფელი და ურთიერთობის კეთილდღეობაზე ორიენტირებული. თანაც, აშკარა იყო, რომ საქმე გენდერულ საკითხს ეხებოდა.

ამდენად, ერთობლივი სესიები და შესაძლოა თვით მედიაციაც კი არ იყოს მიზანშეწონილი და შეიძლება იყოს პოტენციურად უსამართლო.

3. მიდგომა თითოეული საქმის მიხედვით

მე მჯერა, რომ ადამიანების უმეტესობას შეუძლია ადეკვატურად ფუნქციონირება და კარგად მოქმედება მედიაციაში, განსაკუთრებით შესაბამისი დახმარებით და სწორ კონტექსტში, იქამდე მაინც, სანამ არ არსებობს უხეში ფსიქოლოგიური ან ფინანსური ძალაუფლების დისბალანსი.

იურისტების ფაქტორი გადამწყვეტად მნიშვნელოვანია. მაშინაც კი, თუ ადამიანი ემოციურად დაცლილია, ან გაშეშებულ მდგომარეობაშია, თუ ის წარმოდგენილია ადვოკატის მიერ, გუნდური მუშაობით, ერთად შეუძლიათ მოახდინონ ადეკვატური, ეფექტური, ჯანსაღი, სიმპატიკური მობილიზება.

თუმცა, თუ ადვოკატებს არ შეუძლიათ დაამყარონ ეფექტური ბალანსი კონკურენციასა და თანამშრომლობას შორის, ამან შეიძლება არათუ გაართულოს შეთანხმების მიღწევა, არამედ შეუძლებელიც კი გახადოს.

უძრავი ქონების საქმეში, რომელიც ზემოთ აღვწერე, ნამდვილ თავსატეხში ვიყავი. ადვოკატები ერთმანეთზე ნადირობდნენ. ჩემთვის ლოგიკური იყო მევარაუდა, რომ ადვოკატების გარეშე ოთახში უკეთ ვიქნებოდი.

ალსანიშნავია, რომ კიდევ რომ მქონდეს ამის გაკეთების შესაძლებლობა, მხარეებს ადვოკატების გარეშე არ მოვალაპარაკებდი. ამის ნაცვლად, მე ჩავრთავდი მედიაციაში ვრცელ ინდივიდუალურ შეხვედრებს - ის, რაც ჩემი აზრით უკეთესად მუშაობს მათთვის, ვისაც უჭირს საკუთარი ინტერესების მოწინააღმდეგის წინაშე გამოხატვა.

ინდივიდუალურ სესიებზე, მხარეს შეუძლია მყარად დაუკავშირდეს მედიატორს, რაც უზრუნველყოფს მისი საჭიროებებისა და ინტერესების გაუღერებისთვის უსაფრთხო გარემოს.

ცხადია, ასეთი შემთხვევები უნდა გადაიჭრას კონკრეტული საქმის მიხედვით. და აი აქ, მედიაციის იდეალიზება ან ჩვენივე თავების, როგორც მედიატორების იდეალიზება, შეიძლე-

ბა იყოს დაბრკოლება. მე რომ არ მქონოდა თვითგამორკვევის პრინციპში ქეშმარიტი რწმენა, განვიხილავდი თუ არა განსხვავებულად ზემოთ აღწერილ უძრავი ქონების საქმეს? პასუხია: დიახ.

მედიატორებმა უნდა ისწავლონ აღიარება და გაითვალისწინონ, რომ სქესი ან ტრავმა, უსამართლო მდგომარეობაში აყენებს ორივე მხარეს.

D. გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა

კვლავ დავუბრუნდეთ მედიაციის ადრულ ეტაპებს. თუ ვივარაუდებთ, რომ მხარეებს შეუძლიათ ჯანსაღი სიმპათიკური პასუხი, ისინი განიცდიან გარკვეული დონის სიმპათიკურ აღგზნებას მოწინააღმდეგეებთან შეხვედრისას.¹ აღგზნებისა და დაძაბულობის ხარისხი განსხვავდება დავისა და ინდივიდის ფსიქოლოგიის მიხედვით.²

„IDR ციკლის“ თვალსაზრისით, ეს იქნება ეგოს ინფლაციისა და ზედმეტი თავდაჯერებულობის დასაწყისი. იმ ფაქტს, რომ ადამიანები ხშირად ზედმეტად არიან დარწმუნებულნი მომავალი მოვლენების პროგნოზირებაში, უწოდეს „ყველაზე მტკიცე დასკვნა სოციალური აღქმისა და შემეცნების კვლევაში, ბოლო ორი ათწლეულის განმავლობაში“.³ ეს გადმოცემული იქნა ასობით კვლევის მეშვეობით.⁴ გადაჭარბებულ თავდაჯერებულობას უწოდეს „ყველაზე მნიშვნელოვანი ფსიქოლოგიური დაბრკოლება მედიაციის დარეგულირებაში“. ამ შემთხვევაში, ადამიანის პოზაც კი მიიღება მხედველობაში.⁵

1. გადაჭარბებული თავდაჯერებულობის მაგალითები

გადაჭარბებული თავდაჯერებულობის ყველაზე გავრცელებული მაგალითია, როდესაც თითოეულ მხარეს მტკიცედ სჯერა, რომ საქმე გადაწყდება ბევრად მეტზე ან ნაკლებზე, ვიდრე რეალურად მოცემულია დავის გარემოებების გათვალისწინებით. გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა ვრცელდება ირიბად თუ აშკარად, თითოეული მხარის რწმენაზე საკუთარი შესაძლებლობების „გამარჯვების“ ან ხელსაყრელი პირობებით გადაწყვეტის იძულებაზე. ამის ზოგიერთი მაგალითია:

- ადვოკატისგან: „ამაზე ვფიქრობდი და მეორე მხარეს მოუწევს მიიღოს ის, რასაც ჩვენ ვთავაზობთ. მე ვიცი, რომ ისინი დათანხმდებიან“.

- ბიზნესმენისგან/მოსარჩელისგან: „მე ვარ შესანიშნავი მომლაპარაკებელი. მე ჩემს ადვოკატებზე ჭკვიანი ვარ. არავითარი პრობლემა არ არის მოლაპარაკებაში მეორე მხარესთან, მიუხედავად იმისა, რომ საქმეში ადვოკატები არიან“.

- მოპასუხის მხრიდან: „რა თქმა უნდა, ხანდაზმულობის ვადა შეიძლება იყოს პრობლემა და მეორე მხარე წარმოდგენილია დიდი ფირმით, თუმცა, მე მაქვს გარკვეული გამოცდილება სასამართლოში სხვა საქმიდან, სადაც, რა თქმა უნდა, წარმოდგენილი ვიყავი ადვოკატით, მაგრამ მე მაქვს რამდენიმე არგუმენტი და სასამართლოში გავიმარჯვებ“.

¹ პორგის მიხედვით, ეს არის ნეიროცეფცის ფუნქცია: სხეული შეისწავლის გარემოს საფრთხისა და გამონვევის კუთხით და პასუხობს შესაბამისად. იხ. Supra Part Iii.B. გადაჭარბებული თავდაჯერებულობის შესახებ ნეირობიოლოგიური და ნეირომეცნიერული ხედვის გასაცნობად, იხ. Part Iv.D.2-3.

² ინდივიდის ნეირობიოლოგიასა და ფსიქოლოგიას შორის კავშირის პრაქტიკული მაგალითების გასაცნობად იხ. Montgomery, შენიშვნა 19.

³ Russell Korobkin, Psychological Impediments to Mediation Success: Theory and Practice, 21 Ohio St. J. on Disp. Resol. 281, 284 (2006) (Quoting David A. Armour & Shelley E. Taylor, When Predictions Fail: The Dilemma of Unrealistic Optimism, Inheuristics and Biases: The Psychology of Intuitive Judgment 334 (Thomas Gilovich Et Al. Eds., 2002).

⁴ იქვე, გვ. 284.

⁵ იქვე, გვ. 291. ეს პრობლემა ასევე განხილულია: Psychology of Mediation, შენიშვნა 1, Text Surrounding Notes 151-53, And Deeper Meaning of “Face” შენიშვნა 1.

- დაცვის მხარის ადვოკატები: „მოსარჩელის ადვოკატები იმდენად სულელები არიან, რომ არ იციან სააპელაციო სასამართლოს ბოლო საქმის შესახებ, რომელიც ცალსახად მათ წინააღმდეგაა. არ უთხრათ მათ“.

- მოსარჩელეთა ადვოკატები: „სხვათა შორის, ამ საკითხთან დაკავშირებით არის საქმე. უზენაესმა სასამართლომ ის ნაწილობრივ ჩვენი მოთხოვნით მიიღო განსახილველად. ცხადია, ჩვენ ვაპირებთ გამარჯვებას“.

უკანასკნელ ორ მაგალითთან დაკავშირებით, მართალია, რომ უზენაესმა სასამართლომ საქმე განსახილველად ნაწილობრივ მიიღო მოსარჩელეთა მოთხოვნით, მაგრამ, საბოლოოდ გადაწყვეტილება მათი პოზიციის წინააღმდეგ იქნა მიღებული. იმავდროულად, დაცვის მხარე სხვადასხვა მიზეზების გამო სასამართლო დავის შედეგით უკმაყოფილო აღმოჩნდა. ორივე მხარე ზედმეტად თავდაჯერებული იყო.

გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა და საკუთარი ძლევამოსილების / ეგოს გრძნობის გავიადება ერთდროულად მეორე მხარის ან მეორე მხარის საქმის დაუფასებლობით ყალიბდება, შესაძლებლობების გაუფასურებით. სწორედ ამიტომ, გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა ხშირად ემთხვევა ეგოს ინფლაციას, ან ნარცისიზმს, რაც ვრცლად განიხილება წინა სტატიებში.¹ ეს არის მთავარი ბარიერი ურთიერთშეთანხმების წინააღმდეგ.²

როგორც ეს მაგალითები აჩვენებს, ხშირად იურისტები, და არა მხოლოდ მათი კლიენტები, ზედმეტად თავდაჯერებულები არიან.³ ზოგადად, რაც უფრო მაღალია ადვოკატის შესაძლებლობების დონე და ცოდნა, მეტია რისკის შესახებ ინფორმირებულობა და ნაკლებია ზედმეტი თავდაჯერებულობის ალბათობა.⁴

2. გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა ნეირობიოლოგიის გადმოსახედიდან

ნეირობიოლოგიის პერსპექტივიდან, გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა მედიაციაში, შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც სიმპათიკური ნერვული სისტემის აღგზნების ფსიქოლოგიური კორელატი. ის განვითარებულია ნეიროცეფციით,⁵ ანუ საფრთხის ან გამონვევის ვისცერული განცდით, ორგანიზმი იღებს მოწინააღმდეგეებთან დაპირისპირების ამოცანას მას შემდეგ, რაც დარწმუნდება წარმატების ალბათობაში.

გადაჭარბებული თავდაჯერებულობის ეს შეხედულება კარგად არის დადასტურებული ლიტერატურაში. საყოველთაოდ მიღებულია, რომ სიმპათიკური ნერვული სისტემის ძირითადი ფუნქციაა ენერჯის მობილიზება, რათა დაიცვას ორგანიზმი გამონვევებისგან და საფ-

¹ ib. Generally Psychology of Mediation, Supra Note 1; Deeper Meaning of “Face” შენიშვნა 1.

² „იმის შესაბამისად, რომ მომლაპარაკებლებს მიაჩნიათ, რომ ისინი სხვებზე უკეთესი მომლაპარაკებები არიან, მათ შეუძლიათ ნაკლები ძალისხმევა დახარჯონ შეთანხმების მისაღწევად. შესაძლო შედეგი არის ის, რომ მოლაპარაკებებს მეტი დრო სჭირდება შეთანხმების მისაღწევად, სხვა შემთხვევაში, მოლაპარაკების შედეგად არაოპტიმალური შეთანხმებები მიიღწევა. Vera Hoorens, The Social Consequences of Self-Enhancement and Self-Protection, Inhandbook of Self-Enhancement and Self-Protection 246 (Mark D. Alicke and Constantine Sedikides Eds., 2011).

³ როგორც რიჩარდ ბირკმა და კრეიგ ფოქსმა აღნიშნეს: „იურისტები ყველა დონის უნარებს დიდი ალბათობით გადააფასებენ თავიანთი თანატოლების შესაძლებლობებთან შედარებით“. Richard Birke & Craig R. Fox, Psychological Principles in Negotiating Civil Settlements, 4 Harv. Negot. L. Rev. 1, 18 (1999).

⁴ ცნობილი რომაელი გენერალი ბელიზარიუსი აფრთხილებდა ზედმეტი თავდაჯერებულობის შესახებ მაშინაც კი, როცა შანსები ერთ-ერთის სასარგებლოდაა: ბევრი ადამიანი მოატყუა გამარჯვების იმედმა, როცა ეჭვგარეშე იყო რომი მათთან მივიდოდა, ხოლო ადამიანებს, რომლებსაც უბედურება ბევრჯერ შეემთხვათ, ხშირად ჰქონიათ ბედი მოულოდნელად გაემარჯვათ მოწინააღმდეგეზე. შესაბამისად, მე ვამბობ, რომ მშვიდობის საკითხზე მოლაპარაკე კაცებმა არ უნდა დააყენონ მათ წინაშე მხოლოდ წარმატების მოლოდინი, არამედ უნდა იმოქმედონ იმის გათვალისწინებით, რომ ნებისმიერი სახის შედეგი შეიძლება დადგეს და მათ არჩევანი ამის საფუძველზე უნდა გააკეთონ. Procopius: History of The Wars, Vol. I. 127–28 (H. B. Dewing Trans., 1914).

⁵ ამ საკითხზე განხილვის გასაცნობად, იხ. შენიშვნების 10-11.

როხეებისგან.¹ სიმპათიკური აღგზნება ან ბრძოლა-გაქცევის რეაქცია შეიძლება გააქტიურდეს ფსიქოსოციალური სტიმულით.² კლინიკურად ასევე აღიარებულია, რომ ადამიანის თავდაცვის გრძნობა, რომ მას განსაკუთრებული ძალა აქვს ან სხვებზე მაღლა დგას, დაკავშირებულია სიმპათიკურ ნერვულ სისტემასთან.³ სასამართლო დავები, სავარაუდოდ, ამძაფრებს ამ ტენდენციას.⁴

გამონვევისა და საფრთხის ბიოფსიქოსოციალური მოდელის მომხრეები ამტკიცებენ, რომ სიმპათიკური აღგზნება ხდება მაშინ, როდესაც ადამიანი ცდილობს მიაღწიოს საკუთარ თავთან დაკავშირებულ მიზნებს და გრძნობს, რომ აქვს საკმარისი შიდა ან გარე რესურსები ამოცანის შესასრულებლად.⁵ ამ პერსპექტივიდან, გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა არის გამონვევის დასაძლევად საკუთარი „შიდა“ რესურსების გაზრდის საშუალება.⁶

ზოგიერთი კვლევა აკავშირებს ვაგუსის ნერვის დაძაბულობის დონეს („ტონუსს“) პიროვნების თვითშეფასების დონესთან⁷ და პროსოციალური ქცევის დონესთან.⁸ ეს ნაშრომი ადასტურებს კავშირს ვაგუსის ნერვისა (და ამით გამონვეულ ბრძოლა-გაქცევის პასუხსა) და ზედმეტი თავდაჯერებულობის ფუნქციონირებას შორის.

3. აღმოჩენები კოგნიტური ნეირომეცნიერებიდან

კავშირი გადაჭარბებულ თავდაჯერებულობასა და ბრძოლის რეაქციას შორის მხარდაჭერილია კოგნიტური მეცნიერების უახლესი ნაშრომებით, რომლებიც ორიენტირებულია ტვინზე. მაგალითად, ტალი შაროტი, ერთ-ერთი ნამყვანი ექსპერტი სფეროში, აღნიშნავს, რომ „მიკერძობებული ოპტიმიზმი“ არსებითად იგივეა რაც გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა.⁹ ოპტიმიზმის მიკერძობების ნერვული საფუძვლების შესასწავლად, კოლეგებთან ერთად, ვიყენებდით ფუნქციურ მაგნიტურ-რეზონანსულ ტომოგრაფიას (“fMRI”).¹⁰

¹ Levine, შენიშვნა 3, გვ. 106 (ხაზგასმულია, თავდაცვითი/თვითდაცვითი აქტივაცია, რომელიც საფუძვლად უდევს სიმპათიკურ აქტივაციას“)

² George S. Everly, Jr. & Jeffrey M. Lating, A Clinical Guide to the Treatment of The Human Stress Response 33 (2013).

³ იხ. E.G., Montgomery, შენიშვნა 19, გვ. 47. R

⁴ ამის მიზეზთა შორის ბრძოლა ენდემურია შეჯიბრების პროცესისთვის. ადვოკატებს ხელფასს უხდიან თავიანთი კლიენტის „ინტერესების“ დასაცავად, „ინტერესები“ ზოგადად ვინრო განმარტებით შემოიფარგლება ამ შემთხვევაში წმინდა ეგოისტურ ან ფულად ინტერესებად.

⁵ Blascovich & Mendes, შენიშვნა 54, გვ. 207. R.

⁶ იქვე, აღნიშნავს, რომ ისეთი ფაქტორები, როგორცაა ოპტიმიზმი, კონტროლი და თვითშეფასება, შეიძლება განიხილებოდეს, როგორც რესურსი, რომელიც ეხმარება ადამიანს განსაზღვროს, განიცდის თუ არა ის სიტუაციას, როგორც საფრთხეს ან გამონვევას.

⁷ Andy Martens Et Al., Self-Esteem and Autonomic Physiology: Self-Esteem Levels Predict Car-Diac Vagal Tone, 44 J. Res. Pers. 573, 573-84 (2010) უფრო მაღალი თვითშეფასება იწვევს გულის უფრო მაღალ ვაგალურ ტონს ოთხ კვლევაში; Andy Martens Et Al., Self-Esteem and Autonomic Physiology, Parallels Between Self-Esteem and Cardiac Vagal Tone as Buffers of Threat, 12 Pers. Soc. Psychol. Rev. 370, 370-89 (2008).

⁸ იხ. Geisler Et Al., შენიშვნა 39, გვ. 284. კავშირის ძიება კარდიოვაგალურ ტონსა და თვითრეგულირების ქცევას შორის, რომელიც მხარს უჭერს სოციალურ ობლიგაციებს; პორგის თეორიების ციტირება; Mona El-Sheikh & Stephanie A. Whitson, Longitudinal Relations Between Marital Conflict and Child Ad-Justment: Vagal Regulation as a Protective Factor, 20 J. Family Psychol. 30 (2006) ბავშვის ვაგალურმა რეგულაციამ შეიძლება ხელი შეუწყოს ოჯახური კონფლიქტის ზემოქმედებით არასწორი ადაპტაციის რისკის გამწვავებას ან შემცირებას); Lynn Fainsilber Katz & John M. Gottman, Vagal Tone protects Children from Marital Conflict, 7 Develop. & Psychopath. 83 (1992) ბავშვებმა დაბალი ვაგალური ტონით აჩვენეს ძლიერი კავშირი ცოლ-ქმრული დაპირისპირების რაოდენობასა და ბავშვების შემდგომ მოქმედებებს შორის.

⁹ სამწუხაროდ, ხშირად ამ კვლევების ავტორები იყენებენ სხვადასხვა სახელს მსგავსი ან იგივე ფენომენებისთვის. მაგალითად, ტერმინები, როგორცაა „ოპტიმიზმის მიკერძობა“ ან „გადაჭარბებული პოზიტიურობა“ ერთმნიშვნელოვნად მოიცავს ზედმეტ თავდაჯერებულობას. ეს პრობლემა ექსპერტებმაც გააკრიტიკეს. იხ. James A. Shepperd Et Al., Taking Stock of Unrealistic Optimism, 8 Persp. Psychol. Sci. 395, 400 (2013) (გმობს იმ ფაქტს, რომ მკვლევარები იყენებენ არათანმიმდევრულ ტერმინოლოგიას „ოპტიმიზმის მიკერძობებულობისა“ და მსგავსი ან იდენტური ფენომენების აღწერისას).

¹⁰ ფუნქციურ მაგნიტურ-რეზონანსულ ტომოგრაფია, არის მძლავრი ტექნოლოგია, რომელსაც შეუძლია შექმნას თითქმის მოძრავი სურათები, რომლებიც მკვლევარს საშუალებას აძლევს შეისწავლოს მდებარეობა, ინტენსივობა, ხანგრძლივობა და ტვინის აქტივობა. იხ. Birke, შენიშვნა 33.

აღმოჩნდა, რომ „მიკერძოებული ოპტიმიზმის გავრცელება“¹ კონკრეტულად ტვინის ორ უბანში გაძლიერებულ აქტიურობასთან იყო დაკავშირებული: ამიგდალასთან და როსტალურ წინა ცინგულარულ ქერქთან. ამიგდალა პირდაპირ კავშირშია პასუხების კასკადთან, რომელიც აქტიურებს SNS-ს და ბრძოლის რეაქციას.² როსტალური წინა ცინგულარული ქერქი კი არის ტვინის ნაწილი, რომელიც ხელს უწყობს შესრულების შეფასებას.³

კვლევის სხვა ხაზში, ჯენიფერ ბირმა და მისმა კოლეგებმა იპოვეს კავშირი „გადაჭარბებულ პოზიტიურობასა“ და ორბიტოფრონტალურ ქერქს („OFC“) შორის. „გადაჭარბებული პოზიტიურობის“ ფუნქცია გამოიხატება იმაში, რომ ადამიანთა უმრავლესობა ფიქრობს, რომ ისინი საშუალოზე უკეთესები არიან.⁴ ორბიტოფრონტალური ქერქი მდებარეობს თვალის კაკლისა და მისი კუნთების ზემოთ.⁵ ის პირდაპირ უკავშირდება როგორც ამიგდალას,⁶ ასევე მიზნებთან დაკავშირებულ ტვინის აზროვნების ცენტრს.⁷ გამოჩენილი თეორეტიკოსი ვარაუდობს, რომ ორბიტოფრონტალური ქერქი შეიძლება იყოს პორგის მიერ აღწერილი სოციალური ჩართულობის სისტემის განუყოფელი ნაწილი.⁸

4. „სახის“ პირველობისა და თვითგამორკვევის საკითხები

ბირმა აღმოაჩინა, რომ ორბიტოფრონტალური ქერქის გააქტიურება მუშაობს საპირისპირო გზებით, იმის მიხედვით, შეიძლება თუ არა საფრთხე დაემუქროს თვითშეფასებას. თუ საფრთხე არსებობს, მისი აქტიურობა იზრდება, ხოლო თუ საფრთხე არ არსებობს, ის მცირდება.⁹

უგუნური იქნება ვივარაუდოთ, რომ გაზვიადებული პოზიტივი და მე დავამატებდი სხვა კოგნიტური მიკერძოებებიც,¹⁰ ნებისმიერ სიტუაციაში მოქმედებს.¹¹ მე ვიტყვოდი, რომ ისეთ გარემოში, რომელიც თვითშეფასებას უქმნის გამონწვევებს, მისი დაცვაა პრიორიტეტი. შესაბამისად, მედიაციის კონტექსტში, „სახე“, თვითშეფასება და თვითიდენტობა თამაშობს გადამწყვეტ როლს კოგნიტური მიკერძოების მოქმედების განსაზღვრაში.

¹ იხ. შენიშვნა 86 „მიკერძოებული ოპტიმიზმის“ და მასთან დაკავშირებული ცნებების ტერმინოლოგიის ცვალებადობასთან დაკავშირებით.

² ამიგდალასთან დაკავშირებით, იხ. შენიშვნა 64.

³ Frida E. Polli Et Al., Rostral And Dorsal Anterior Cingulate Cortex Make Dissociable Contributions During Antisaccade Error Commission, 102 Proc. Natl Acad. Sci. Usa 15700 (2005).

⁴ იხ. Jennifer S. Beer, Exaggerated Positivity in Self-Evaluation: a Social Neuroscience Approach to Reconciling the Role of Self-Esteem Protection And Cognitive Bias, 8 Soc. Pers. Psychol. Compass 583 (2014).

⁵ Sabine Windmann & Martina Kirsch, The Orbitofrontal Cortex and Emotional Decisionmaking: the Neglected Role of Anxiety, in Prefrontal Cortex: Roles, Interventions and Traumas 146 (Lorenzo Lograsso & Giovanni Morretti Eds., 2009).

⁶ Sapolsky, შენიშვნა 64.

⁷ Windmann & Kirsch შენიშვნა 92, 183. ორბიტოფრონტალური ქერქი, თავისი ორმხრივი კავშირებით, ერთი მხრივ, ამიგდალასთან, მეორე მხრივ, მიზნებთან დაკავშირებული აზროვნების ცენტრებით საუკეთესოდ ერგება მედიაციას შიშის, რისკის ან შფოთვის გარემოში აღქმულ რისკებთან დაკავშირებით.

⁸ Allan N. Schore, Affect Dysregulation and Disorders of The Self 109 (2003). ვასკვნიტ, რომ ორბიტოფრონტალური ქერქი, წინა ცინგულატი და ცენტრალური ამიგდალა არის თავის ტვინის უმაღლეს სტრუქტურებს შორის, რომლებიც უზრუნველყოფენ ენერგეტიკული რესურსების მობილიზებას ან დამშვიდებას პორგის მოდელის მიხედვით.

⁹ იხ. Beer, Exaggerated Positivity, შენიშვნა 91. ლუდი ასევე ვარაუდობს, რომ ამიგდალას გააქტიურება შეიძლება დაკავშირებული იყოს იმასთან, რასაც ის უწოდებს „ინტერპერსონალური თვითშეფასების დაცვას“. Jennifer S. Beer, Neural Systems of Intrapersonal and Interpersonal Self-Esteem Maintenance, in the Oxford Handbook of Social Neuroscience 599, 606–07 (Jean Decety & John T. Cacioppo Eds., 2011).

¹⁰ მედიაციასა და მოლაპარაკებაში კოგნიტური მიკერძოების როლის სანახავად, იხ. Birke, შენიშვნა 42, გვ. 493–94 (ჩამოთვლილია მრავალი მიკერძოების ტიპი, როგორცაა: დადასტურების მიკერძოება, რეალიზმი, მიკერძოებული ასიმილაცია და სხვა); David A. Hoffman & Richard N. Wolman, The Psychology of Mediation, 14 Cardozo J. Conflict Resol. 759, 788–802 (2013).

¹¹ ამრიგად, ბირმა გვაფრთხილებს, რომ ისეთი ფენომენის გამოყენება, როგორცაა გადაჭარბებული პოზიტიურობა, როგორც „უნიტარული კონსტრუქცია“, შეიძლება შეცდომაში შემყვანი აღმოჩნდეს.

E. შეთავაზება, კონტრშეთავაზება და პენდულაცია

მედიაციის პროცესის ნეირობიოლოგიას რომ დავუბრუნდეთ, მათ, ვისაც შეუძლიათ ჯანსაღი თვითდაცვითი რეაქცია, მეორე მხარისგან აქვთ სიმპათიკური ნერვული სისტემის აღგზნების სტიმულირების, უფრო მეტიც, გაზრდის შეთავაზება, რაც ხშირად გამოიხატება მეტროლი სულისკვეთებით, შეურაცხყოფაზე აღშფოთების გამო.¹

გახსნითი შეთავაზება ან კონტრშეთავაზება გამააქტიურებელია. მეორე მხარისგან საქმის შეფასება, რაც ცალკე საკმარისია შოკისთვის, იქნება გადაჭარბებული თვითშეფასება.

და მაინც, შეთავაზების ან კონტრშეთავაზების ყოველი პირისპირ დისკუსიისას მედიატორთან ერთად, მხარეები განიცდიან უსაფრთხოებასა და სოციალურ ჩართულობას. ეს ხელს უწყობს ვაგალური „მუხრუჭის“ გამოყენებას. ამრიგად, ფიზიოლოგიურ დონეზე, მედიატორის შედარებით მშვიდი ნერვული სისტემის მქონე მედიატორთან კონტაქტი ხელს შეუწყობს მხარის ნერვული სისტემის დაბალანსებას. ეს არის სოციალური ჩართულობის სისტემის მშვენიერება.

მედიატორს, რა თქმა უნდა, შეუძლია გამოიყენოს კოგნიტური სტრატეგიები, მაგალითად სიტუაციის გააზრება, გადახედვა და პერსპექტივის ნახალისება. მართლაც, ეს ინსტრუმენტები სოციალური ჩართულობის ცენტრშია მოქცეული, თუმცა, რეალობა ისაა, რომ უნდა ვიცხოვროთ პარადოქსის ფარგლებში: „შემეცნებითი სტრატეგიები შეიძლება არაეფექტური იყოს ემოციური რეაქციების გასაკონტროლებლად, ზუსტად მაშინ, როცა ასეთი კონტროლი ყველაზე მეტადაა საჭირო.“²

გონივრულია, არ აიძულოთ ადამიანები, რომ იყვნენ „რაციონალურები“, ან გადმოსცენ თავიანთი შეფასებითი შეხედულებები მედიაციის ადრეულ ეტაპებზე. სავარაუდოდ, სანამ მაღალი სიმპათიკური აღგზნება არ დამშვიდდება, ის ხელს შეუშლის კოგნიტურ ფუნქციას.

შეჯამებისთვის, მედიაცია ამშვიდებს სიმპათიკურ აღგზნებას მაშინაც კი, როდესაც ეს აპროვოცირებს მხარეთა სიმპათიკური აღგზნებისა და სოციალური ჩართულობის მომენტების სწრაფ მონაცვლეობას.

ეს დინამიკა ჰგავს იმას, რასაც პიტერ ლევინი თერაპიაში პენდულაციას უწოდებს - სტრატეგია, სწრაფად ცვალონ ბენეფიციარებმა უსაფრთხოებისა და საფრთხის აღქმები აღგზნების დონის შესამცირებლად.³ მედიაციაში ჩვენ ვეხმარებით მხარეებს უფრო მეტად მოახდინონ პენდულაცია - ობიექტურობისა და უსაფრთხოების ზონის შეთავაზებით კონფლიქტის დროს.

როგორც იურისტებმა და მედიატორებმა, დამტკიცებულად უნდა მივიღოთ მედიაციის ეს ასპექტი. თუმცა, რეალურად რთულია იპოვო ერთი და იგივე დინამიკა ნებისმიერ სხვა ადამიანურ აქტივობაში.

F. დეფლაცია

IDR ციკლის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი პრაქტიკული გამოყენება, როგორც კონცეპტუალური ინსტრუმენტისა არის ის, რომ გვეხმარება დავიმახსოვროთ მტკიცე ადამიანები, რომლებიც სიმტკიცეს ავლენენ მედიაციის ადრეულ ეტაპზე და შეიძლება იყვნენ ბევრად უფრო მოქნილი მოგვიანებით.

ვაგალური „მუხრუჭის“ გამოყენებისა და ხელახლა გამოყენების შემთხვევაში, სიმპათიკური აღგზნების დონე მცირდება. ამასთან, შესაბამისი ზრდა იკვეთება მეორე მხარის მიდგო-

¹ Psychology of Mediation, შენიშვნა 1, გვ. 206-07, and Deeper Meaning of “Face” შენიშვნა 1.

² Candace M. Raio Et Al., Cognitive Emotion Regulation Fails the Stress Test, 110 Proc. Nat. Acad. Sci. Usa 15139 (2013). ციტატაში სიტყვა „სტრატეგია“ ჩავანაცვლე სიტყვა „რეგულაციით“. ორივეს საერთო მნიშვნელობა აქვს.

³ როგორც ლევინი აღწერს პენდულაციას: „თუ ადამიანის დისკომფორტი იცვლება, თუნდაც მომენტალურად, არჩევანი და სიამოვნება ხდება ახალი კავშირების ჩამოყალიბებისა და განმტკიცების შესაძლებლობა. Levine, შენიშვნა 3, გვ. 79.

მისა და მოთხოვნების მიღების კუთხით და, ხშირად, ხდება ეგოს ინფლაციისა და თავდაჯერებულობის შემცირება.

აღსანიშნავია, რომ ადამიანები რომლებიც რამდენიმე საათის წინ ტრიუმფალურად აცხადებდნენ რომ იყვნენ გამარჯვებულები, ახლა შესაძლოა თავს გრძნობდნენ ცუდად, საკუთარ თავს ხედავდნენ დამარცხებულებად ან სხვაგვარად ავლენდნენ თავდაჯერებულობის ნაკლებობას. საკუთარი თავის იდენტობის საკითხის პირველობა კვლავ იგივე დარჩა, მხოლოდ შინაარსი შეიცვალა.

დეფლაცია ყოველთვის არ ვლინდება როგორც იმედგაცრუება. ეს შეიძლება გამოხატული იყოს როგორც ბრაზი, ან აღშფოთება, რაც რეალურად გამომდინარეობს დეფლაციის განცდისგან თავდაცვისთვის. მნიშვნელოვანია, რომ ფსიქოლოგიურად, ადამიანი იაზრებდეს გადაჭარბებული მოლოდინების შეუსრულებლობას. როგორც რიჩარდ ბირკი აღნიშნავს, ამ დროს ადამიანს არ სურს დათმობის იძულება ან სისუსტის გრძნობით სარგებლობა.¹ არც კონსტრუქციული, ობიექტური დისკუსიების უკუგდება არ სურს. ეს არის დამაბალანსებელი არჩევანის შესაძლებლობა მედიაციაში.

G. „სახის“ პრობლემის გადაჭრა

დეფლაციის დროს, შესაძლოა, მედიატორის დახმარებით, მხარემ გადალახოს უკუქცევა - დეფიციტის ან არაადეკვატურობის განცდა² - იპოვოს საკუთარი თავის ღრმა, იდენტობის გრძნობა, რომელიც არ არის დამოკიდებული მედიაციის შედეგზე ან იმაზე, თუ რას ფიქრობენ სხვები. ფაქტობრივად, ამ დროს საკუთარი თავის ღრმა განზომილებაში გაღვიძება და კონფლიქტის მიერ გამოწვეული ნარცისული საკითხების გადაწყვეტა თანადროულია.³

მედიატორის იმ გარემოში ყოფნა, პატივისცემის გამოხატვასთან ერთად, შეიძლება დაეხმაროს პროცესის გავრცობას. პატივისცემა ადასტურებს თითოეული მხარის ყოფნას. თუმცა, ის ერთდროულად ეხება ისეთ ფსიქოლოგიურ საკითხებს, რაც სტიმულირებულია ინტერპერსონალური კონფლიქტით - სიმართლე, სტაბილურობა და საკუთარი თავის გრძნობის ღირებულება.

მსგავსი ღრმა და ფუნდამენტური მომენტები შეგვიძლია მივიღოთ როგორც კონფლიქტის საჩუქარი და მისი მოგვარების გზა. სტივენ ჰოლმა შენიშნა, რომ ადამიანებმა თავმდაბლობის სათნოება მიიღეს მას შემდეგ, რაც უზარმაზარი ენერჯია დახარჯეს მხოლოდ და მხოლოდ საკუთარი საზღვრების დასანახად,⁴ თუმცა შედეგებმა შესაძლოა ამოცნობისა და იდენტიფიცირების გარეშეც ჩაიაროს.

¹ Birke, შენიშვნა 33, გვ. 515.

² „ხვრელების თეორია“ უხეშად, არის „ხვრელებსა“ და დეფიციტის შეგრძნებას შორის მოძრაობა, რომელიც ავსებს ამ „ხვრელებს“ ან დეფიციტს ზუსტად იმით, რაც გვაკლდა. ზოგიერთი ადამიანისთვის, „სახის“, თვითშეფასებისა და თვითიდენტიფიკაციის საკითხებზე მუშაობას, უფრო ღრმა, უფრო ქვეშეშარტი გრძნობის გაჩენა შეუძლია. ეს დანახულია როგორც სულიერი ასპექტი ფსიქოლოგიურ მიღწევასთან ერთად. იხ. A. H. Almaas, Elements of The Real in Man (Diamond Heart, Book 1) 17-34 (2000). ამ თეორიასთან დაკავშირებით, ასევე იხ. Elizabeth Bader, Recovering Essence on the Spiritual Journey (Almaas, Muqaddam and the Theory of Holes), Elizabeth Bader's Blog, <<http://www.Elizabethbader.com/Elizabethbadersblog/Recovering-Essence-Spiritual-Journey-Almaas/>>(28 ივლისი, 2015). A. H. Almaas, A. Hameed Ali, and Faisal Muqaddam-ის ნაშრომის განხილვა. Elizabeth Bader, Freud Encounters The Spiritual Journey: an Early Theory of Holes, Elizabeth Bader's Blog, <<http://www.Elizabethbader.com/Elizabethbadersblog/Freud-On-The-Spiritual-Journey/>> (28 ივლისი, 2015).

³ Cf. A. H. Almaas, The Point of Existence: Transformations of Narcissism in Self-Realization 353 (1996): გამჭრიახობა, რომელიც იწვევს ახალი განზომილების მანიფესტაციას, არის იმის დანახვა, რომ გავლენისგან გათავისუფლება არ ხდება ვინმეს გრძნობების, გამოცდილებების გაკონტროლებით, არამედ იმ გარემოცვის აღქმით სადაც იმყოფება.

⁴ Stephen S. Hall, Wisdom: From Philosophy to Neuroscience 143-44 (2010). თავმდაბლობა „ეს არის ტემპერამენტის ერთადერთი ნარჩენი, რომელიც მიღწევადია მას შემდეგ, რაც დახარჯავთ დიდ ენერჯიას, გამოიყენებთ ყველაფერს, რაც იცით, რათა კიდევ უფრო მეტად აღმოაჩინოთ, რომ არაფერი არ იცით. ჩვენ თავმდაბლად დავამთავრეთ იმის გაგება, რომ ამდენი ინფორმაცია - ადამიანების ბუნებისა და მათი

H. ჩიხი

მხარეებმა ჩიხის ეტაპიც უნდა გაიარონ, დრო, როდესაც, როგორ ჩანს დავა მოუგვარებელია და უთანხმოება შეურიგებელი, რადგან მათი პოზიციები უბრალოდ შორს არის ერთმანეთისგან. ჩიხი არის დეფლაციისგან დაცვა - ერთი ან მეტი მხარე უბრალოდ უარს ამბობს გაგრძელებაზე.

ჩიხი რთული პერიოდია მხარეებისთვის. მრავალი თვალსაზრისით, ის არის მედიაციის ნამდვილი მიზანი. ბოლოს ყველამ იცის რეალური და არა წარმოსახვითი არჩევანი. ამ მიზეზით, ისინი, ჩიხის პერიოდში, შეიძლება ყველაზე მეტად იყვნენ მედიატორის ძალისხმევისა და წინადადებების მიმღებნი.

1. მედიატორის პიროვნულობა-თვისებების საკითხები და ჩიხი

ჩიხში დავის მოგვარების მიღწევის წარუმატებლობამ შეიძლება გამოიწვიოს მედიატორის „სახის“ დაკარგვის გრძნობა.¹ ძირითადი დინამიკა არის ის, რომ მედიატორს შესაძლოა საფრთხე დაემუქროს საკუთარი გადაჭარბებული „პროფესიული ეგოს იდეალის“, როგორც ძლიერი მედიატორის იმიჯის გამო. ეს ირონიაა, ვინაიდან ჩვენ, მედიატორები, იძულებულნი ვართ ჩამოვიყალიბოთ ის თავმდაბლობა, რასაც სხვებს ვთხოვთ.²

ჩვენ შეგვიძლია დავეხმაროთ მხარეებს, მაგრამ არ შეგვიძლია მათი გადარჩენა. მხარეებმა უნდა გადაწყვიტონ როგორ მოიქცნენ და აიღონ პასუხისმგებლობა შედეგებზე. უმეტესად ეს არის საჭირო ჩიხის დასაძლევად.³

2. ჩიხი ნეირობიოლოგიური გადმოსახედიდან

ნეირობიოლოგიის გადმოსახედიდან, ერთგვარი გამოწვევაა ჩიხის მოვლენის ახსნა, როგორც სიმპათიკური და პარასიმპათიკური სისტემების ერთდროული აქტიურობა მაშინ, როდესაც არცერთი არ იღებს სრული კონტროლის სადავეებს. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მიუხედავად იმისა, რომ მხარეთა აგრესიული და მეტროძოლი ინსტინქტები დაუძლეველ ფაქტორად რჩება, ისინი მაინც იფარება სოციალური ჩართულობით, თუმცა, ბრძოლა მხარეთა შინაგან პრიმიტიულ პასუხებსა და უმაღლეს მსჯელობით ნაწილს შორის, ასევე ჩიხია.⁴ ამრიგად, ჩიხის კიდევ ერთი განზომილება არის ბრძოლა თავის ტვინის უმაღლეს უბნებსა და უფრო სიმპათიკურ ალგზნებასთან დაკავშირებულ პრიმიტიულ უბნებს შორის.⁵

ურთიერთქმედების ბუნების შესახებ, გადანყვეტილებების საფუძვლების, მომავალი ქმედებებისა და მოვლენების პროგნოზირების შესახებ - იმდენად მიუწვდომელი რჩება, რომ მიზანშეწონილია პასუხის გაცემა მხოლოდ თავმდაბლობით ასეთი უზარმაზარი გაურკვევლობის წინაშე.

¹ იხ. Psychology of Mediation, შენიშვნა 1, გვ. 201-02, 209-10; Deeper Meaning of "Face" შენიშვნა 1; Elizabeth Bader, The Psychology of Mediation, Part I: The Mediator's Issues of Self and Identity, <<http://www.mediate.com/articles/badere2.cfm>> (30 ივლისი, 2015).

² მე ვიყენებ სიტყვას „თავმდაბლობა“ ამ სტატიაში. ჩემთვის ცნობილია, რომ ამ სიტყვას აქვს მრავალი კონოტაცია, მათ შორის თეოლოგიური და ფილოსოფიური. იხ. Bradley P. Owens Et AL., Exploring the Relevance and Implications of Humility in Organizations, in the Oxford Handbook of Positive Organizational Scholarship, შენიშვნა 96, გვ. 260-72.

³ ცნობილია თერაპევტებმა დანიელ სტერნმა და ჯესიკა ბენჯამინმა, დამოუკიდებლად აღნიშნეს, რომ მსგავსი დინამიკა თერაპიულ გარემოს ჩიხში ხდება. იხ. Psychology of Mediation, შენიშვნა 1, გვ. 209-1, and Deeper Meaning of "Face" შენიშვნა 1.

⁴ ცნება ამ კონტექსტში დაახლოებულია ცერებრალურ კონტექსტთან, ტვინის იმ უბანთან, რომელიც ცნობიერებაში გადამწყვეტ როლს თამაშობს.

⁵ ადამიანებში... ტვინის რეგიონები, რომლებიც წარმოქმნიან და ინარჩუნებენ ემოციურ ალგზნებას, ორმხრივ კავშირში არიან უმაღლეს კორტიკალურ უბნებთან: ერთი მხრივ, ემოციური პროცესები მოქმედებს კორტიკალურ უბნებში, მეორე მხრივ, ეს კორტიკალური უბნები ასევე მონაწილეობენ იმპულსებისა და ემოციების არაცნობიერ რეგულირებაში. Mark Solms & Margaret R. Zellner, Freudian Affect Theory Today, Infrom

3. კავშირი ჩიხსა და გამჭრიახობას შორის

ჩიხის შემდეგ, დავის გამჭრიახი, ნათელი გონებით გადაჭრა საკმაოდ გავრცელებულია მედიაში. ალბათ იმაზე უფრო მეტადაც, ვიდრე ცხოვრების სხვა ასპექტებში. ბედის ირონიით, მე მჯერა რომ გამჭრიახობა სწორედ ჩიხის გამოძახილია. მხარეებმა იციან, რომ ახალი იდეები გადაუდებლად აუცილებელია მჭიდრო ვადებში. სწორედ ეს კომბინაცია ხელს უწყობს გამჭრიახი, ნათელი გონების ამუშავებას.¹

ზოგადად, ჩიხში უნდა მოიძებნოს გზა, რომ ადამიანი დარჩეს უწყვეტად პროცესში, არ დაკარგოს თავისი სახე - მოხდეს შემოქმედებითი დაძაბულობის ინკუბაცია „კი“ და „არა“-ს შორის ისე, რომ პრობლემის გადაჭრის გზის ძიება არ შეწყდეს.

პიტერ ლევინის თანახმად,² სულ მცირე ნაბიჯებიც კი ეხმარება პრობლემის გადაჭრის დაჩქარებას. შესვენების გამოცხადება, თემის შეცვლა, შესაძლოა იურისტებს ეს ასპექტები არაეფექტურად მოეჩვენოთ, მაგრამ სწორ დროს ისინი საკმაოდ ეფექტურია. ეს ძალიან ეხმარება ნერვული სისტემის პენდულაციას³ და ამცირებს მაღალი სიმპათიკური ალგზნების ძალას. შემდეგ, უფრო მშვიდად, მხარეებს შეუძლიათ დაუბრუნდნენ შემამოფოთებელ საკითხებს. უკანასკნელი კვლევები მხარს უჭერს ამ შეხედულებას.⁴

H. რეალისტური გადაწყვეტა

რეალისტური გადაწყვეტა ხდება მას შემდეგ, რაც სიმპათიკური ალგზნება შემცირდა, გამოვლინდა დეფლაციის გარკვეული მაჩვენებელი და დავასთან დაკავშირებული ძლიერი განცდები დაბალანსდა. რა თქმა უნდა, კვლავ იქნება ალგზნება, მაგრამ, იმედია, ეს იქნება ტოლერანტული და პროდუქტიული.⁵

ეს არის დრო, როდესაც, თავის ტვინის უმაღლეს დონეებზე, როგორცაა მედიალური პრეფრონტალური ქერქი, მოიპოვებს კონტროლს, ზუსტად იმიტომ, რომ შიშსა და ემოციებზე დაფუძ-

---

the Couch to the Lab: Trends in Psychodynamic Neuro-Science 133, 141 (Aikaterini Fotopoulou Et Al. Eds., Oxford 2012).

¹ Simone Sandk uhlner-ისა და Joydeep Bhattacharya-ის მიხედვით, ფსიქოლოგებს შორის არსებობს ზოგადი შეხედულება, რომ გვაქვს პრობლემის გონივრული გადაჭრის ოთხი გამორჩეული თვისება:

- ფსიქიკური ჩიხი: პრობლემის გადაჭრის სუბიექტი განიცდის ჩიხს სწორედ პრობლემის გადაჭრისას, როდესაც გადამჭრელი მენტალურად გაქედნილია პრობლემის შეუფერებელ კონსტრუქციაზე და ვერ პროგრესირებს.

- რესტრუქტურირება: პრობლემის გადაჭრის სუბიექტი გამოდის ფსიქიკური ჩიხიდან: ეს არის გადასვლა შეუსაბამო, შეცდომაში შემყვანი პრობლემიდან იმ მდგომარეობაში, როდესაც არ იცის პირმა როგორ გადაჭრას ეს პრობლემა.

- უფრო ღრმა გაგება: გამჭრიახობა არის უფრო ღრმა, სათანადო პრობლემის გაგება და მისი გადაწყვეტა.

- მოულოდნელობა: პრობლემის გადამჭრელი ხშირად აღიქვამს აზრს, როგორც სპონტანურს ან მოულოდნელს ყოველგვარი პროგნოზირების გარეშე.

Simone Sandk uhlner & Joydeep Bhattacharya, Deconstructing Insight: EEG Correlates of Insightful Problem Solving, 3 PLOS ONE. e1459 (2008).

² LEVINE, შენიშვნა 3, გვ. 82.

³ პენდულაციის მნიშვნელობის სანახავად, იხ. supra text accompanying note 101.

⁴ Linden J. Ball et al., When Distraction Helps: Evidence that Concurrent Articulation and Irrelevant Speech Can Facilitate Insight Problem Solving, 21 Thinking & Reasoning, Special Issue: Creativity and Insight Problem Solving 76, 76-96 (2015).

⁵ Montgomery, შენიშვნა 19, გვ. 33. იდეალურ პირობებში აფექტის რეგულირება არის ალგზნების ოპტიმალური და ამტანი დონის მიღწევა. ეს ხდება სიმპათიკურ (მაღალი) და პარასიმპათიკურ (დაბალი) ალგზნებას შორის ავტონომიური ბალანსით. SCHORE, შენიშვნა 95.

ნებული მონაცემების სიძლიერე, რომელიც დაკავშირებულია ბრძოლა-გაქცევის პასუხთან და ამიგდალასთან,¹ დარეგულირდა და მართვის სადავეები აიღო.²

უმაღლესი კორტიკალური უბნების მიერ კონტროლის გაძლიერებასთან ერთად, კლებულობს „ძალიან გადაჭარბებული თვითშეფასების პოზიტიურობა“, მაგალითად ეგოს ინფლაცია და გადაჭარბებული თავდაჯერებულობა.³

რეალისტური გადაწყვეტის დროს, მხარეები ყურადღებას აღარ ამახვილებენ მხოლოდ საკუთარ საჭიროებებსა და მოთხოვნებზე. ისინი იწყებენ ანგარიშის განევას, თუ რას ითხოვს მეორე მხარე. ეს აყალიბებს ორივე მხარის დანახვის უნარს - „რა მიინდა“ და „რა გინდა“. ეს ძალიან მნიშვნელოვანი ფსიქოლოგიური მიღწევაა.⁴

იმედია, მედიატორის დახმარებით, შეთანხმება იქნება მიღწეული.

V. IDR ციკლის ფინალური გამოხატულება

„IDR ციკლი“ გვაჩვენებს, რომ მიუხედავად, რამდენად დარწმუნებულები ვართ თუ ვინ ვართ, სინამდვილეში ადამიანის მიერ საკუთარი თავის განცდა საკმაოდ არასტაბილური და ცვალებადია, განსაკუთრებით კონფლიქტის მიმდინარეობისას.⁵

ნეირობიოლოგიის გადმოსახედიდან, მე ვიტყვოდი, რომ საკუთარი თავის თვითდაცვა და სიმპათიკური აღგზნება არ არის იგივე, რაც დეფლაცია ან რეალისტური გადაწყვეტა. „IDR ციკლის“ თითოეული ეტაპი არის მოცული განსხვავებული ნეირობიოლოგიური ნიშნების მქონე, ფსიქოლოგიური საკითხებით.⁶

მედიაციის მიმდინარეობისას, ადამიანის პიროვნების განსხვავებული აღქმები უკავშირდება ერთმანეთს და რეაგირებს ერთმანეთზე. ამრიგად, როდესაც IDR ციკლი მოქმედებს, ინ-

¹ მხოლოდ ამიგდალაზე, იხ. შენიშვნა 64.

² მრავალი ნეირომეცნიერის აზრით, ემოციების წარმატებული რეგულირება ხდება მაშინ, როდესაც პრე-ფრონტალური ქერქი უფრო აქტიურია და, შესაბამისად, შეუძლია ამიგდალას აქტივობის მოდულირება (ზომიერება). იხ. Normal Emotion to Pathological Anxiety, 223(2) Behav. Brain Res. 403, 408 (2011).

³ Cf. Virginia S. Y. Kwan et al., Assessing the Neural Correlates of Self-enhancement Bias: a Transcranial Magnetic Stimulation Study, 182 Exp. Brain. Res. 379, 379-85 (2007). ჩვენი დასკვნები აჩვენებს, რომ TMS [ტრანსკრანიალური მაგნიტური სტიმულაცია] MPFC-ზე [მედიალური პრეფრონტალური ქერქის] მიმართ ამცირებს მონაწილის თვითგანვითარების ტენდენციას.

⁴ ამ მოსაზრების შესახებ პიტერ ფონაგისგან და მისი კოლეგებისგან გაეცანით: კონფლიქტი - უფრო სწორად მისი ადაპტაციური გადაწყვეტა - პროტოტიპურად მოითხოვს, როგორც საკუთარი თავის აღქმას, ისე საკუთარ თავთან მიმართებაში სხვების აღქმას, რაც მოითხოვს ინდივიდების ლეგიტიმური პრეტენზიების სხვათა საჭიროებებთან შეთანხმებას. ფუნქციონირებისა და მენტალიზაციის ალორძინების შესაძლებლობები, (ე.ი შესაძლებლობები, რომლებიც ვითარდება ადამიანებთან ერთად და რომელიც გვეხმარება გავუგოთ სხვებს), წარმოადგენს მნიშვნელოვან „ფსიქოსოციალურ რისკის პოტენციურ მედიატორს“. იხ. Peter Fonagy et al., Affect Regulation, Mentalization and the Development of the Self (2004). ამ საკითხთან დაკავშირებით მოსაზრებების სანახავად, იხ. Psychology of Mediation, შენიშვნა 1, გვ. 195-96, and Deeper Meaning of “Face” შენიშვნა 1, განსაკუთრებით ტექსტი უკავშირდება note 6 and 7.

⁵ როგორც ფროიდმა თქვა: „ჩვეულებრივ, არაფერია ისეთი, რაშიც ჩვენ უფრო დარწმუნებული ვართ, ვიდრე საკუთარი თავის შეგრძნება, საკუთარი ეგოს გრძნობა. ეს ეგო გვეჩვენება, როგორც რაღაც ავტონომიური და ერთიანი, რომელიც, მკაფიოდ გამოირჩევა დანარჩენისგან. ასეთი რამ მატყუარაა“, იხ. Sigmund Freud, Civilization and its Discontents 28 (James Strachey trans., 1961). ასევე, იხ. Leonard L. Riskin, Managing Inner and Outer Conflict: Selves, Subpersonalities, and Internal Family Systems, 18 Harv. Negot. L. Rev. 1, 1-68 (2013). განხილულია სხვადასხვა თვითიდენტობისა და პიროვნულობების საკითხი პირად პრაქტიკასა და მოლაპარაკებებში. David A. Hoffman, Mediation, Multiple Minds and Managing the Negotiation Within, 16 Harv. Negot. L. Rev. 297, 310 (2011). განხილულია „მრავალი გონებისა“ და ეგოს სტადიები მედიაციის კონტექსტში, პოეტური ციტატა: “Do I Contradict Myself? Very Well, then, I Contradict Myself. I Contain Multitudes”. Walt Whitman, Laves of Grass, 1860: The 150th Anniversary Facsimile Edition 103 (2011).

⁶ იხ. David Eagleman, Incognito: the Secret Lives of the Brain 123, 206-07 (2011). ტვინი ჰგავს კონკურენტების გუნდს კონკურენტი ფრაქციებითა და სხვადასხვა გადაფარვის სისტემებით კონკურენციაზე ჩვენი გამოცდილების გასაკონტროლებლად; ის, ვინც ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ვართ, არის ჩვენი განსხვავებული მე-ს „დროის საშუალო ვერსია, ასევე, იხ. Tim Hicks, Tim Hicks on the Neuroscience of Mediation and the IDR Cycle, Elizabeth Vader Blog, <<http://www.elizabethbader.com/elizabethbadersblog/neuroscience-of-mediation/>> (19 აგვისტო, 2015), განხილულია, რომ IDR ციკლი მხარდაჭერილია ჩვენი პიროვნულობისა და ცოდნის, სწავლის, გაგებისა და მესხიერების შესახებ ნერვული ბაზების ამჟამინდელი გაგების მიერ.

ფლაცია იწვევს დეფლაციას, რომელიც, იმედია, მედიატორის დახმარებით მიემართება რეალისტური გადაწყვეტისკენ.¹

ისიც მართალია, რომ ხანდახან, ზოგიერთ ადამიანთან, რაღაც უფრო მყარი და ნაკლებად არასტაბილური შეიძლება აღმოჩნდეს: რაც ღრმა გრძნობაა საკუთარი თავის. როდესაც ეს ხდება, კონფლიქტით სტიმულირებული თვითიდენტობის ფსიქოლოგიური პრობლემები აღმოიფხვრება სტაბილური, რეალისტური და ქმედითი საკუთარი „მე“-ს გაჩენით.

რაც უფრო რეალისტურად მივუდგებით საკუთარ შესაძლებლობებსა და შეზღუდვებს, მით უფრო მეტ ადგილს გავათავისუფლებთ ჩვენში სხვისი ხედვებისა და მოთხოვნების გასათვალისწინებლად. ამრიგად, ფსიქოლოგიური პერსპექტივიდან, მედიაცია არის მოგზაურობა, ღრმა მოგზაურობა, საკუთარ თავთან და სხვებთან ერთად.

ეს ასევე არის მოგზაურობა სიმპათიკური აღგზნებიდან სოციალურ ჩართულობამდე, უფრო მაღალი დონის აზროვნებამდე და თვითრეგულირებამდე.

იდეალურ შემთხვევაში, მოგზაურობის ბოლოს, თითოეულმა მხარემ შეძლო მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებების მიღება შედარებით მშვიდი ნერვული სისტემითა და ნათელი, გამჭვირავი გონებით.

**ინგლისუხიდან თახგმნა:
დავით ქიქიკოშვიდმა**

სსიპ საქართველოს მედიაგოგითა ასოციაციის მედიაგოგითა ერთიანი ხეესტრის წევხი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამახტრის მაგისტრანტი, დავის ადვოკატიური გადაწყვეტის ეხოვნული ცენტრის სტაჟიოხი.

---

¹ იბ. infra Part.IV.D.

სარედაქციო ჯგუფის წევრები:

ნათია ჩიტაშვილი

ანა მღვდელაძე

ელენე ნოზაძე

დამკაბადონებელი:

ხათუთა ბადრიძე

გარეკანის დიზაინერი:

მარიამ ებრალიძე

0128 Tbilisi, i. WavWavaZis gamziri 1
1, Ilia Tchavtchavadze Ave., Tbilisi 0128
Tel 995(32) 225 04 84, 6284/6279
<https://www.tsu.ge/ka/publishing-house>

